

การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารดี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

นริศรา มุงคุณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2561

การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารดี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

นริศรา มุงคุณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำรำ
ระบำทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอ
ตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เสนอโดย นางสาวนริศรา มุ่งคุณ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

.....รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
วิจัยและนวัตกรรม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒน์ ลาวัณย์วิสุทธิ)

วันที่ 11 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วัลย์ คำคง)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ปกเกษตร จุลสุคนธ์)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่ อาจารย์ ดร.ปกเกษตร จุลสุคนธ์
ชื่อนักศึกษา	นริศรา มุงคุณ
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) ศึกษาทักษะการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ และ 4) ศึกษาเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกก่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ นักเรียนจำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.857 4) แบบวัดทักษะการปฏิบัติทำร่ำ และ 5) แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.786 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ที่สร้างขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.46/76.91
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทักษะการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิของนักเรียนอยู่ในระดับดี
4. เจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ของนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

Thesis Title	Producing a ChanDvaravati song and Dance styles, Art Learning Substance Group for Matthayomsuksa 1 Students, in Takhli District, Nakhon Sawan Province.
Thesis Advisors	Asst. Prof. Dr. Wilai Thongpae Dr. Poggade Chulasakhont
Name	Narisara Moongkun
Concentration	Curriculum and Instruction
Academic Year	2018

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) Producing a ChanDvaravati song and Dance styles, Art Learning Substance Group for Matthayomsuksa 1 Students, in Takhli District, Nakhon Sawan Province. to meet the efficiency criterion of 75/75; 2) compare the students' learning achievement before and after learning the dancing art entitled "ChanDvaravati song and Dance styles"; 3) measure the students' dance skills to the ChanDvaravati song; and 4) study the students' attitude towards learning the dancing art after learning the ChanDvaravati song and Dance styles. The research sample, chosen by cluster random sampling out of The samples were 30 Matthayomsuksa 1 students in the first semester of the 2018 academic year of Ban Khokkrang School, Takhli District, Nakhon Sawan Province. stratified by a simple random sampling method. The research instruments consisted of : 1) a ChanDvaravati song and Dance styles, 2) learning management plans, 3) a learning achievement test on dancing art with a reliability value of 0.857, 4) a measurement form on dance skills, and 5) a measurement form on attitude test towards learning dancing art with a reliability value of 0.761. The data analysis by finding the mean, standard deviation (S.D.), and t-test

The results were as follows:

1. The ChanDvaravati song and Dance styles for Prathomsuksa 1 students had the efficiency criterion of 88.46/76.91
2. The students' learning achievement after learning the song and dance styles was significantly higher than that before learning ($p < .05$).
3. The students' dance skills were at a good level.
4. The students' attitude towards the song and dance styles was at a high level.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่ และอาจารย์ ดร.ปกเกษตร จุลสุคนธ์ กรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาจึง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง อาจารย์ ดร.ปกเกษตร จุลสุคนธ์ ดร.ทิพวรรณ อินันทนานนท์ และดร.รุ่งนภา ฉิมพูน ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะรองคำปรึกษาที่เป็น ประโยชน์สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณอาจารย์ปริศนา แก้วไพฑูรย์ และกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ที่กรุณาแต่งคำประพันธ์และทำนองเพลง ให้มีความถูกต้องตามทฤษฎี หลักการ ให้มีความสอดคล้องกับความหมาย ประวัติความเป็นมา และเนื้อหาสาระ

ขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน วัดหนองจิกริและโรงเรียนบ้านโคกกร่างที่ให้ความร่วมมือในการทดลองใช้เครื่องมือ รวมทั้งเป็น กำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอบคุณ บิดา-มารดา สามี และบุตร อันเป็นที่รักของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนส่งเสริม และเสียสละทุกอย่าง อย่าง ด้วยความยากลำบาก เพื่อให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนและ ขอบพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ทั้งหลายแก่ผู้วิจัย และสุดท้าย ขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้แต่คอยเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมาแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นริศรา มุงคุณ

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
ประกาศคุณูปการ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	11
ทำไมต้องเรียนศิลปะ.....	11
เรียนรู้อะไรในศิลปะ	11
คุณภาพของผู้เรียน เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	12
ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	13
ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้.....	17
คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างการจัดเวลาเรียน	19
บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี.....	20
ความหมายของบทเพลงและเพลงไทย.....	20
ประเภทของเพลงไทย	22
การแต่งคำประพันธ์ของบทเพลง	23
ความหมายและความสำคัญของนาฏศิลป์	25

บทที่ 2 (ต่อ)

ประโยชน์และความมุ่งหมายของนาฏศิลป์	28
หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์	29
สื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์	37
นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สร้างสรรค์	38
ทำรำ	49
การประดิษฐ์ทำรำและแนวทางการประดิษฐ์ทำรำ	50
อาณาจักรทวารวดี แห่งสยามประเทศ	63
ความเป็นมาของเมืองจันเสนและวิถีชีวิตการทอผ้าของ คนในชุมชน	67
การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ	80
การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ	80
การคำนวณหาประสิทธิภาพ	81
ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพ	81
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	82
ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	82
องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	83
ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	84
การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	86
ทักษะการปฏิบัติทำรำ	87
ความหมายของทักษะการปฏิบัติทำรำ	88
ความหมายของการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติทำรำ	88
กระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติทำรำ	89
รูปแบบการวัดผลทักษะการปฏิบัติทำรำ	91
ขั้นตอนการเกิดทักษะปฏิบัติทำรำ	91
เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์	92
ความหมายของเจตคติ	92
ลักษณะของเจตคติ	94
ประโยชน์ของเจตคติ	95
การสร้างแบบการวัดเจตคติ	96

	หน้า
บทที่ 2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	98
งานวิจัยในประเทศ.....	98
งานวิจัยต่างประเทศ	101
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	103
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	103
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	103
การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ	104
การเก็บรวบรวมข้อมูล	111
การวิเคราะห์ข้อมูล	112
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	112
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	117
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	122
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	122
สมมุติฐานการวิจัย	122
วิธีการดำเนินการวิจัย	122
สรุปผลการวิจัย.....	125
อภิปรายผล	125
ข้อเสนอแนะ.....	129
บรรณานุกรม.....	130
ภาคผนวก	138
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ และหนังสือ	
ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	139

	หน้า
ภาคผนวก (ต่อ)	
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	147
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ	317
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน	332
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์	341

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 1	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 1 ทศนศิลป์.....	13
ตาราง 2	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 1 ทศนศิลป์ (2).....	14
ตาราง 3	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 2 ดนตรี.....	15
ตาราง 4	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 2 ดนตรี (2).....	16
ตาราง 5	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 3 นาฏศิลป์.....	16
ตาราง 6	ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 3 นาฏศิลป์ (1).....	17
ตาราง 7	ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้.....	18
ตาราง 8	โครงสร้างการจัดเวลาเรียน	19
ตาราง 9	แผนการจัดการเรียนรู้.....	105
ตาราง 10	เกณฑ์การให้คะแนนการปฏิบัติทำรำชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี.....	108
ตาราง 11	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลองแบบแผนการวิจัย	111
ตาราง 12	ผลการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี ในการศึกษา ประสิทธิภาพ เกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 แบบภาคสนาม (field group tryout) ของเนื้อหาแต่ละเรื่อง โดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E ₁ /E ₂	118
ตาราง 13	ผลการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี ในการศึกษา ประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field group tryout) โดยวิเคราะห์ ประสิทธิภาพ E ₁ /E ₂	119
ตาราง 14	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน	119
ตาราง 15	ผลการวัดทักษะการปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี	120
ตาราง 16	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์...	120
ตาราง 17	ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	318

	หน้า
ตาราง 18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง บทเพลงและ ทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี	322
ตาราง 19 ค่าดัชนีความสอดคล้องของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี	323
ตาราง 20 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่า	324
ตาราง 21 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์	324
ตาราง 22 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี รายบุคคล	326
ตาราง 23 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี แบบกลุ่มย่อย	326
ตาราง 24 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี แบบภาคสนาม	327
ตาราง 25 คะแนนทักษะการปฏิบัติทำร่าบทเพลงและทำร่าทอผ้าจันทรวรดี	328
ตาราง 26 ค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี	329
ตาราง 27 คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้า จันทรวรดี	331

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
ภาพ 2 ศิลปกรรมประติมากรรม ของอาณาจักรทวารวดี	65
ภาพ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองโบราณจันเสน	68
ภาพ 4 พิพิธภัณฑ์จันเสน	70
ภาพ 5 โบราณสถานที่ขุดพบ บึงจันเสน	71
ภาพ 6 โบราณวัตถุขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสน	72
ภาพ 7 โบราณวัตถุขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสน	73
ภาพ 8 วัฒนธรรมผ้าทอเมืองจันเสน.....	74
ภาพ 9 การทอผ้าด้วยกี่กระตุก.....	78
ภาพ 10 กระสวยทอผ้าโบราณ.....	79
ภาพ 11 ผ้าฝ้ายมัดย้อมทอมือที่กระตุกลายเมืองเก่าจันเสน	79

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมาถึง การศึกษาที่จะเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศจะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมไทย สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักถึงว่าการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการสนับสนุนให้การจัดการศึกษานั้นสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมแต่ละท้องถิ่น เพื่อเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาบุคคล ครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (อุดม เขยทิววงศ์, 2555, หน้า 4) จึงจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญของการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้มากขึ้นซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ฉบับที่ 18 มาตรา 81 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่ารัฐจะต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้จัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ อีกทั้งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ให้การสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาอาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชนชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้นจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง รู้จักรักษาและส่งเสริม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองทั้งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สุภาพ ฤทธิมหา, 2550, หน้า 2)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก มีความมุ่งมั่นให้นักเรียน มีศักยภาพและต้องการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูที่แตกต่างจากเดิม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, หน้า 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

กระบวนการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร เป็นการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทกับสถานศึกษานั้นๆ และจัดทำรายละเอียดเป็นหลักสูตรของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, หน้า 41) โดยการปรับ ขยาย เพิ่มหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของตน เรียนรู้อาชีพ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อนำไปแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้ โดยใช้ข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จากการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นมาบูรณาการกับการบริหารจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ในด้านการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนนั้นจะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับงานอาชีพต่างๆ รวมทั้งการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชุมชน อันเป็นการบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนแห่งนั้น เป็นการแสดงถึง ความรัก ความผูกพันที่มีต่อท้องถิ่นของคนในชุมชน และยังสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ โรงเรียนจะพัฒนาปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ซึ่งในการพัฒนานั้นต้องอาศัยการออกแบบหลักสูตรและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมหรือบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรเพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและมีความเข้าใจเรื่องท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น อำเภอตากลี จังหวัด นครสวรรค์ พบว่า ตำบลจันเสน มีแหล่งโบราณคดี คือ เมืองจันเสน ซึ่งเป็นนครโบราณสมัย ทวารวดีตอนต้นที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนาริเริ่มมาจากชุมชนสมัยโลหะ ตอนปลาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปีมาแล้ว นับได้ว่าเป็นชุมชนแรกเริ่มในสุวรรณภูมิที่มี การติดต่อกับทางอินเดีย ร่วมสมัยเดียวกับเมืองอู่ทองในลุ่มแม่น้ำท่าจีน และเมืองพุนนัง ใกล้ ปากแม่น้ำโขงเมืองจันเสน เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายลำนํ้าใหญ่ที่มาจากทางละโว้ และต่อเนื่องขึ้นไป จนถึงเมืองล่าง และเมืองบนในเขตชัยนาทและนครสวรรค์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาที่ ทำการศึกษาวิจัย โดยต่อมาทางน้ำได้ตื่นขึ้นทำให้เส้นทางคมนาคมเปลี่ยน เมืองจันเสนจึง ร่วงโรยไปเช่นเดียวกันกับเมืองโบราณอีกหลายแห่งที่อยู่ลุ่มน้ำนี้ จันเสนกลั้กลายเป็นชุมชน ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการคมนาคมทางเรือไฟเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ ในละแวกไกลและไกลเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำนาทำไร่ มีวัด บ้าน ตลาด โรงสี เกิดขึ้น (สมัย สุทธิธรรม, 2555, หน้า 1) เมืองโบราณจันเสน เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาซึ่งก่ตัวนออก ได้มีการขุดค้นพบโบราณคดี และสันนิษฐานวิเคราะห์ได้ว่าเป็นแหล่ง ชุมชนแห่งวัฒนธรรมสมัยทวารวดี โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบนั้นมีมากมาย อาทิ เช่น ไหที่ตกแต่งลวดลายประทับลงเป็นรูปต่าง ๆ ศิลปวัตถุดินเผา ตุ๊กตาดินเผา รูปบุรุษ สตรี เครื่องประดับสำริดและลูกปัดแก้วสีต่าง ๆ ตลอดจนพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน ในอดีตที่นํ้าศึกษา ชุมชนจันเสนมิได้พัฒนาการการแต่งกายด้วยผ้ามานานแล้วและมีร่องรอยของ การใช้ผ้าทอมือ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้มาจากการปลูกฝ้าย นำฝ้ายมาทอผ้าทำเครื่องนุ่งห่มมี การปลูกฝ้ายไว้ใช้ทอผ้า มีหูก มีกี่ มีเครื่องมือในการทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน โดยยังหลงเหลือ หลักฐานที่เห็นได้จนถึงปัจจุบันนี้คือกระสวย ทอผ้าโบราณสมัยทวารวดี ทั้งนี้ความเจริญ ทางด้านวัตถุเข้ามาสู่ชุมชน เกิดมีผ้าทอที่ผลิตด้วยใยสังเคราะห์ที่เรียบง่ายกว่าการทอผ้าฝ้าย เป็นเหตุให้คนในชุมชนห่างเหินจากการทอผ้าและหลงเหลือไว้น้อยที่จะให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและ สืบทอดการทอผ้าฝ้ายของคนในอดีตตั้งแต่สมัยทวารวดี (สมัย สุทธิธรรม, 2555, หน้า 5)

จากที่ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแล้วนั้น ในชุมชนมีความต้องการให้มีการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตน และ ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า ตระหนักเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และ สืบทอด อีกทั้งชุมชนต้องการให้มีศิลปวัฒนธรรม ทางด้านนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำ ท้องถิ่น เพื่อที่จะใช้ในการแสดงโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นเกิดความหวงแหน รักในประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาชีพของคนในท้องถิ่น และสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากปัจจุบันวัฒนธรรมต่างประเทศ กำลังหลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับความเจริญทางวัตถุ การรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา อย่างฉาบฉวย (สมพงษ์ สิงหะพล, 2542, คำนำ) และจากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการ สอนนาฏศิลป์ไทย ผู้เรียนนั้นพร้อมจะรับสิ่งต่าง ๆ ตามกระแสความนิยมและค่านิยม

ใหม่ๆ เพราะปัจจุบันมีรสนิยมเด่นตามสมัยนิยมที่เข้ามาในยุคเปิดกว้างอย่างเสรีทางความคิด ข่าวสารและเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เยาวชนในปัจจุบัน รู้จักนาฏศิลป์ไทยลดน้อยไปเรื่อยๆ ขาดการปลูกฝังให้เยาวชนมีความตระหนักถึงความสำคัญและรู้คุณค่าของนาฏศิลป์ไทยอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนนาฏศิลป์ไทย จึงคิดหาวิธีการและแนวทางที่จะส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนโดยนำแหล่งเรียนรู้โบราณสถานในท้องถิ่นเข้ามาถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ควบคู่กับการสร้างความตระหนักและห่วงแหนในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะสอดคล้องกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ที่ต้องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างปลูกจิตสำนึกที่ดีและให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวเป็นการนำแนวทางการพัฒนาและปลูกจิตสำนึกตลอดจนแสดงถึงการดำรงอยู่ซึ่งภูมิปัญญาไทย ความภาคภูมิใจและสำนึกรักในบ้านเกิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย ของ (นงเยาว์ บุตรศรี, 2549, บทคัดย่อ) ได้สร้างบทเพลงและทำรำเพลงระบำมัดหมี่สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จังหวัดลพบุรี พบว่า ผลการวิจัยพบว่าบทเพลงและทำรำเพลงระบำมัดหมี่ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ นักเรียนมีทักษะการฝึกปฏิบัติทำรำอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (สุภาพ ฤทธิ์มหา, 2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมและองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันนักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดย้อมครามที่พัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.01 มีทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดย้อมคราม เฉลี่ยร้อยละ 82.16

ในข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีแนวโน้มที่ดีและประสบผล จึงมีความสนใจในการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการรักความเป็นไทย มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะของการรำ และอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยทำการศึกษาประวัติของแหล่งการเรียนรู้ แล้วนำมาเชื่อมโยงกับสาระนาฏศิลป์ และประดิษฐ์ คิดค้นขึ้นเพื่อเป็นทำรำประกอบการเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกให้

เกิดเจตคติที่ดีต่อแหล่งการเรียนรู้และการเรียนนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พัฒนาให้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนสาระนาฏศิลป์ในเรื่องของการสร้างบทเพลงและทำรำในชุดอื่นๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี
4. เพื่อศึกษาเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้บทเพลงและทำรำ ชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี และเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และความเข้าใจการใช้นาฏศิลป์หรือศัพท์ทางการละครในการแปลความและสื่อสารผ่านการแสดง และพัฒนารูปแบบการแสดง รวมทั้งสามารถนำแนวคิดของการแสดงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติทำรำ ชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่สืบไปด้วยความภาคภูมิใจ
3. พัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี เป็นแนวทางการสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียนเห็นคุณค่าของเมืองจันเสน ซึ่งสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของจังหวัดนครสวรรค์
4. พัฒนาผู้เรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนนาฏศิลป์ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีเจตนาทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่านาฏศิลป์ไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านหัวหวาย โรงเรียนบ้านหนองลาด โรงเรียนวัดสว่างวงศ์ (ตากลีประชานุกูล) โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง โรงเรียนบ้านโคกเจริญ โรงเรียนวัดเขาฝา และโรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 7 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 190 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.2 ทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี

2.2.3 เจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

3. เนื้อหาที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาโดยศึกษาการจากเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล และศึกษาวิเคราะห์สภาพการสร้างและการทำนุบำรุงและอนุรักษ์เมืองจันทริก เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ขั้นตอนการทอผ้าของชาวจันทริก มีเนื้อหา ดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาของเมืองจันทริก

3.2 องค์ประกอบของการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี

3.3 นาฏยศัพท์และภาษาท่าทางนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวรดี

3.4 ฝึกปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสร้าง บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1

ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลองสัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง จำนวน 7 ครั้ง รวมระยะเวลา 14 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี หมายถึง การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีเนื้อหาเพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเมืองจันทรีที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน รวมถึงสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและทำร่ำที่บ่งบอกถึงขั้นตอนการทอผ้าที่มีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี

การสร้างบทเพลงและทำร่ำทอผ้าจันทรวรดี หมายถึง การสร้างผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทย (ประเภทพื้นบ้าน) ที่ได้มีการประดิษฐ์ทำร่ำและประพันธ์คำร้องและทำนองขึ้นใหม่ให้มีความไพเราะและสละสลวย มีสัมผัสตามวรรคตอน ใช้ผู้แสดง 8 -10 คน เป็นการรำที่สื่อความหมายรำตีบทตามคำร้องและทำนอง รำเป็นคู่ชายและหญิง

ประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี หมายถึง ระดับคุณภาพของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี ที่ได้จากการวัดการประเมินการทำกิจกรรมระหว่างเรียน การขับร้องและการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี และการวัดความรู้ความเข้าใจหลังเรียน โดยนำบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดีมาใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้วนักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับ 75/75 ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

75 ตัวแรก หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี คิดเป็นร้อยละของคะแนนจากการวัดการประเมินผลการทำกิจกรรมระหว่างเรียนการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของความรู้ ความเข้าใจเรื่องบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี คิดร้อยละของคะแนนจากการที่นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถด้านความรู้ความเข้าใจทางด้านนาฏศิลป์ในเรื่องบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วัดโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

ทักษะการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี หมายถึง ความสามารถในการแสดงประกอบเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี จนเกิดความชำนาญ ความคล่องแคล่ว สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวัดทักษะการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำ เกิดจากผลที่พัฒนาความสามารถของตนเอง โดยกำหนดประเด็นการวัดที่ประกอบด้วยทักษะ ได้แก่ 1) การปฏิบัติทำร่ำ 2) ความสอดคล้องกับจังหวะ 3) ความพร้อมเพียง 4) การแปรชบวนแถว และ 5) ความสวยงามของทำร่ำ

เจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีการต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์โดยใช้เนื้อหาสาระมาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นคือเมืองโบราณจันเสน พิพิธภัณฑ์จันเสน จังหวัดนครสวรรค์ ที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่พบผ่านการเรียนโดยบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารี โดยใช้แบบสอบถามวัดเจตคติชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งให้นักเรียนเป็นผู้ตอบ

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เนื้อหาสาระความรู้จะสะท้อนเอกลักษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเมืองจันเสน วิถีชีวิตภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่ม จะแสดงให้เห็นถึงการจำลองเหตุการณ์แต่ละขั้นตอนของการทอผ้าผ่านทำรำซึ่งเนื้อหาจะเป็นการเชิญชวนให้ร่วมกันทำนุบำรุง ให้เกิดความรักความหวงแหน ทำนุบำรุงโบราณสถาน มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทย เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทยซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการสร้างบทเพลงมาประกอบในการสร้างบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารี ดังนี้

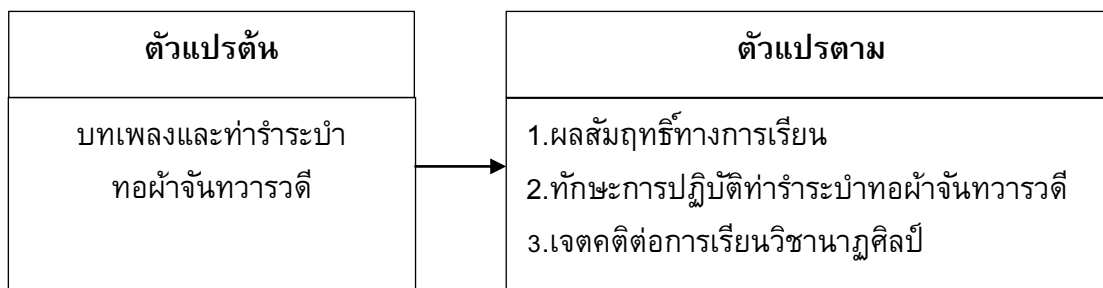
แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำ ได้ศึกษาจากแนวคิดของฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554, หน้า 87-88) ศึกษาทำรำแม่ท่าในเพลงช้าเพลงเร็ว เพลงแม่บท ซึ่งเป็นต้นแบบของทำรำทุกทำรำและมีความหมายของทำรำโดยเฉพาะ ซึ่งนาฏศิลป์ไทยนิยมนำทำรำในบทเพลงแม่บทมาประดิษฐ์ทำรำในบทเพลงต่างๆ ที่แต่งขึ้นใหม่ โดยทำมาออกท่าทางรำรำให้กลมกลืนกับท่วงทำนองของอารมณ์เพลง รวมถึงศึกษาศิลปะสมัยทวารวดีและการแสดงชุดระบำทวารวดีที่จะสะท้อนความเป็นนาฏศิลป์ เอกลักษณ์สมัยทวารวดีมาประยุกต์ในการประดิษฐ์ทำรำเนื่องจากบทเพลงและทำรำนี้จะสะท้อนถึงประวัติความเป็นมาที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยทวารวดี โดยออกแบบทำรำให้กลมกลืนกับท่วงทำนองของอารมณ์เพลง ประดิษฐ์ทำรำให้ตรงกับความมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารีออกมา

บทเพลง ชื่อเพลงระบำทอผ้าจันทรวารี ประพันธ์โดยอาจารย์ปริศนา แก้วไพฑูรย์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรียบเรียงในการแต่งคำประพันธ์ ซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อร้อง บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันเสน เป็นพิพิธภัณฑ์โบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้มวม เพลงประกอบเนื้อร้องใช้ทำนองเพลงเร็วสาวสุดสวຍ

เพลงระบำทวารวดี และเพลงเร่ลูกวอนแม่ เวลาประมาณ 10 นาที โดยบทเพลงจะสื่อถึง ศิลปวัฒนธรรมในยุคสมัยทวารวดี ซึ่งมีลักษณะ การบรรเลงท่อม นุ่มนวล ช้า เร็ว ตามวิถีชีวิตคน ของคนไทยยุคนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกอารมณ์ของทำนองเพลงให้ตรงกับท่าทางรำรำ

การแต่งกายได้จากการศึกษาถึงวิถีชีวิตพื้นบ้าน ท้องถิ่นของตำบลจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จึงทำให้เกิดแนวคิดการออกแบบที่เพื่อสื่อถึงศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในสมัยนั้น รวมถึงผ้าทอที่เป็นสินค้า OTOP ของคนในท้องถิ่น มาประยุกต์ ในรูปแบบของการแต่งกายประกอบทำรำชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี

เมื่อนำบทเพลง ท่าทางรำรำ และการแต่งกายจากศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่ใน สมัยนั้นมาประสมประสานกันก็จะเกิดบทเพลงและท่ารำใหม่คือ ทำรำชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและท่ารำระบำทอผ้าจันทวารวดีของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวาวดี นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าเป็นไปตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้กำหนดลำดับหัวข้อเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 - 1.1 ทำไมต้องเรียนศิลปะ
 - 1.2 เรียนรู้อะไรในศิลปะ
 - 1.3 คุณภาพของผู้เรียน เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
 - 1.4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 - 1.5 ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้
 - 1.6 คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างการจัดเวลาเรียน
2. บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวาวดี
 - 2.1 ความหมายของบทเพลงและเพลงไทย
 - 2.2 ประเภทของเพลงไทย
 - 2.3 การแต่งคำประพันธ์ของบทเพลง
 - 2.4 ความหมายและความสำคัญของนาฏศิลป์
 - 2.5 ประโยชน์และความมุ่งหมายของนาฏศิลป์
 - 2.6 หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์
 - 2.7 สื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์
 - 2.8 นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สร้างสรรค์
 - 2.9 ทำร่ำ
 - 2.10 การประดิษฐ์ทำร่ำและแนวทางการประดิษฐ์ทำร่ำ
 - 2.11 อาณาจักรทวารวดี แห่งสยามประเทศ
 - 2.12 ความเป็นมาของเมืองจันทเสนและวิถีชีวิตการทอผ้าของคนในชุมชน
3. การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ
 - 3.1 การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ
 - 3.2 การคำนวณหาประสิทธิภาพ
 - 3.3 ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.3 ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. ทักษะการปฏิบัติทำรำ
 - 5.1 ความหมายของทักษะการปฏิบัติทำรำ
 - 5.2 ความหมายของการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติทำรำ
 - 5.3 กระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติทำรำ
 - 5.4 รูปแบบการวัดผลทักษะการปฏิบัติทำรำ
 - 5.5 ขั้นตอนการเกิดทักษะปฏิบัติทำรำ
6. เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์
 - 6.1 ความหมายของเจตคติ
 - 6.2 ลักษณะของเจตคติ
 - 6.3 ประโยชน์ของเจตคติ
 - 6.4 การสร้างแบบการวัดเจตคติ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

1. ทำไมต้องเรียนศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษยกิจกรรมทางด้านศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจน การนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐาน ในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 182)

2. เรียนรู้อะไรในศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่างๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 182) คือ

2.1 ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการ ของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรีแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรีในรูปแบบต่างๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรีย์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

2.3 นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

3. คุณภาพของผู้เรียน เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 186) กล่าวว่า เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพ ดังนี้

3.1 รู้และเข้าใจเรื่องทัศนธาตุและหลักการออกแบบและเทคนิคที่หลากหลายในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติและ 3 มิติ เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์รูปแบบเนื้อหาและประเมินคุณค่างานทัศนศิลป์ของตนเองและผู้อื่น สามารถเลือกงานทัศนศิลป์โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถออกแบบรูปภาพสัญลักษณ์ กราฟิกในการนำเสนอข้อมูลและมีความรู้ ทักษะจำเป็นด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์

3.2 รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและความสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่างๆ

3.3 รู้และเข้าใจถึงความแตกต่างทางด้านเสียง องค์ประกอบ อารมณ์ ความรู้สึกของบทเพลงจากวัฒนธรรมต่างๆ มีทักษะในการร้อง บรรเลงเครื่องดนตรีทั้งเดี่ยวและเป็นวงโดย

เน้นเทคนิคการร้องบรรเลงอย่างมีคุณภาพ มีทักษะในการสร้างสรรค์บทเพลงอย่างง่าย อ่าน เขียน โน้ตในบันไดเสียงที่มีเครื่องหมายแปลงเสียงเบื้องต้นได้ รู้แล้วเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบของผลงานทางดนตรี องค์ประกอบของผลงานด้านดนตรีกับศิลปะแขนงอื่น แสดงความคิดเห็นและบรรยากาศอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง สามารถนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะในการประเมินคุณภาพของบทเพลงและการแสดงดนตรี รู้ถึงอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและบทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง เข้าใจถึงอิทธิพลของการดนตรีที่มีต่อบุคคลและสังคม

3.4 รู้และเข้าใจที่มา ความสัมพันธ์ อิทธิพลและบทบาทของดนตรีแต่ละวัฒนธรรมในยุคสมัยต่างๆ วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ

3.5 รู้และเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแปลความและสื่อสารผ่านการแสดง รวมทั้งพัฒนารูปแบบการแสดง สามารถใช้เกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาคุณภาพการแสดง วิเคราะห์เปรียบเทียบงานนาฏศิลป์ โดยใช้ความรู้เรื่ององค์ประกอบทางนาฏศิลป์ร่วมจัดการแสดง

3.6 รู้และเข้าใจในประเภทละครไทยในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน เปรียบเทียบเฉพาะของการแสดงนาฏศิลป์และละคร มีความเข้าใจความสำคัญบทบาทของนาฏศิลป์และละครแห่งชีวิตประจำวัน แสดงนาฏศิลป์จากวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสรรค์สื่ออุปกรณ์เครื่องแต่งกายในตัวละครและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

4. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ของการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 7- 40) ไว้ดังนี้ คือสาระที่ 1 ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าทางทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะอย่างอิสระชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 1 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 1 ทักษะศิลป์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. บรรยายความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของงานทัศนศิลป์และสิ่งแวดล้อมโดยใช้ความรู้เรื่องทัศนธาตุ	ความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์ และสิ่งแวดล้อม

ตาราง 1 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	2.ระบุ และบรรยายหลักการออกแบบงานทัศนศิลป์ โดยเน้นความเป็นเอกภาพความกลมกลืน และความสมดุล	ความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืน ความสมดุล
	3.วาดภาพทัศนียภาพแสดงให้เห็นระยะใกล้ไกล เป็น 3 มิติ	หลักการวาดภาพแสดงทัศนียภาพ
	4.รวบรวมงานปั้นหรือสื่อผสมมาสร้างเป็นเรื่องราว 3 มิติโดยเน้นความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืน และการสื่อถึงเรื่องราวของงาน	เอกภาพความกลมกลืนของเรื่องราวในงานปั้นหรืองานสื่อผสม
	5.ประเมินงานทัศนศิลป์ และบรรยายถึงวิธีการปรับปรุงงานของตนเองและผู้อื่น โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดให้	การประเมินงานทัศนศิลป์
	6.บรรยายวิธีการใช้งานทัศนศิลป์ในการโฆษณาเพื่อโน้มน้าวใจ และนำเสนอตัวอย่างประกอบ	งานทัศนศิลป์ในการโฆษณา

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ตาราง 2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ (2)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. ระบุ และบรรยายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่นตนเองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน	ลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น
	2. ระบุ และเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ของภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย	งานทัศนศิลป์ภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย
	3. เปรียบเทียบความแตกต่างของจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งาน	ความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

สาระที่ 2 ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และ ประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 3 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 2 ดนตรี

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. อ่าน เขียน ร้องโน้ตไทย และโน้ตสากล	เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี -โน้ตบทเพลงไทย โน้ตสากล ในกุญแจ ซอล
	2. เปรียบเทียบเสียงร้องและเสียง ของเครื่องดนตรีที่มาจากวัฒนธรรม ที่ต่างกัน	เสียงร้องและเสียงของเครื่องดนตรี ในบทเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ - วิธีการขับร้อง
	3. ร้องเพลงและใช้เครื่องดนตรีบรรเลง ประกอบการร้องเพลงด้วยบทเพลง ที่หลากหลายรูปแบบ	การร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรี ประกอบการร้อง
	4. จัดประเภทของวงดนตรีไทยและ วงดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ	วงดนตรีพื้นเมือง วงดนตรีไทย วงดนตรีสากล
	5. แสดงความคิดเห็นที่มีต่ออารมณ์ของ บทเพลงที่มีความเร็วของจังหวะและความ ดัง - เบา แตกต่างกัน	การถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลง - จังหวะกับอารมณ์เพลง - ความดัง-เบากับอารมณ์เพลง
	6. เปรียบเทียบอารมณ์ ความรู้สึกในการ ฟังดนตรีแต่ละประเภท	การประเมินความสามารถทางดนตรี ความถูกต้องในการบรรเลง

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม
เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตาราง 4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 2 ดนตรี (2)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. อธิบายบทบาทความสัมพันธ์และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคมไทย	บทบาทและอิทธิพลของดนตรี
	2. ระบุความหลากหลายขององค์ประกอบดนตรีในวัฒนธรรม	องค์ประกอบของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 5 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 3 นาฏศิลป์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. อธิบายอิทธิพลของนักแสดงชื่อดังที่มีผลต่อการโน้มน้าวอารมณ์หรือความคิดของผู้ชม	การปฏิบัติของผู้แสดงและผู้ชม ประวัตินักแสดงที่ชื่นชอบ การพัฒนารูปแบบของการแสดงอิทธิพลของนักแสดงที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ชม
	2. ใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแสดง	นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละคร ภาษาท่า และการเคลื่อนไหวที่แสดง สื่อทางอารมณ์ ระเบิดเตล็ด
	3. แสดงนาฏศิลป์และละครในรูปแบบง่ายๆ	รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์นานาชาติ
	4. ใช้ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มในกระบวนการผลิตการแสดง	บทบาทและหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดการแสดง การสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดงที่สนใจ โดยแบ่งฝ่ายและหน้าที่ให้ชัดเจน

ตาราง 5 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	5. อธิบายอิทธิพลของนักแสดงชื่อดังที่มีผลต่อการโน้มน้าวอารมณ์หรือความคิดของผู้ชม	การปฏิบัติของผู้แสดงและผู้ชม ประวัตินักแสดงที่ชื่นชอบ การพัฒนารูปแบบของการแสดง อิทธิพลของนักแสดงที่มีผลต่อพฤติกรรม
	6. อธิบายอิทธิพลของนักแสดงชื่อดังที่มีผลต่อการโน้มน้าวอารมณ์หรือความคิดของผู้ชม	การปฏิบัติของผู้แสดงและผู้ชม ประวัตินักแสดงที่ชื่นชอบ การพัฒนารูปแบบของการแสดง อิทธิพลของนักแสดงที่มีผลต่อพฤติกรรม

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ตาราง 6 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 3 นาฏศิลป์ (1)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.1	1. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้านละครไทย และละครพื้นบ้าน	ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้านละครไทย และละครพื้นบ้าน
	2. บรรยายประเภทของละครไทยในแต่ละยุคสมัย	ประเภทของละครไทยในแต่ละยุคสมัย

5. ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐานที่ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตาราง 7 ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้
1. มีความรู้ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและความสำคัญของนาฏศิลป์ไทย	ประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทย ประเภท ของนาฏศิลป์ไทย
2. มีความรู้ ความเข้าใจความหมายของนาฏยศัพท์ ฝึกปฏิบัตินาฏยศัพท์ได้ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ ได้	นาฏยศัพท์ - ความหมายของนาฏยศัพท์ - ฝึกปฏิบัตินาฏยศัพท์
3. มีความรู้ ความเข้าใจความหมายของภาษานาฏศิลป์ ฝึกปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ได้ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ ได้	ภาษาทำนาฏศิลป์ - ความหมายของภาษาทำนาฏศิลป์ - ฝึกปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์
4. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์มาตรฐาน	ประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบของ รำวงมาตรฐาน
5. ฝึกปฏิบัติการรำรำและขับร้องเพลงนาฏศิลป์มาตรฐาน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ ได้	รำวงมาตรฐาน เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า - ขับร้องเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า - ฝึกปฏิบัติทำรำประกอบเพลงดวงจันทร์ ขวัญฟ้า
6. ฝึกปฏิบัติการรำรำนาฏศิลป์พื้นเมืองตามที่กำหนดให้ได้	- ฝึกปฏิบัติทำรำชุดเซิ้งแห่ไข่มดแดง - ฝึกปฏิบัติทำรำชุดระบำตารีกีบัส
7. มีความรู้ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน	ประวัติความเป็นมาของจันเสน องค์ประกอบของการแสดงระบำทอผ้า จันทวารวดี - เนื้อร้อง และทำนองเพลง - ดนตรีประกอบการแสดง - ลักษณะและวิธีการแสดง - เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
8. ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน	ฝึกปฏิบัติ นาฏยศัพท์ และ ภาษาทำ นาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

ตาราง 7 (ต่อ)

ผลการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้
9. ฝึกปฏิบัติทำรำนางภูศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตนเอง และสมารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ ได้	ฝึกปฏิบัติทำรำเพลงระบำทอผ้า จันทวารวดี
10. แสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ผลงานนางภูศิลป์อย่างสร้างสรรค์	-การจัดการแสดงนางภูศิลป์ไทย -การวิจารณ์ผลงานนางภูศิลป์ไทย

6. คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างการจัดเวลาเรียน

รหัสวิชา ศ 21201 รายวิชา ศิลปะ 1 (นางภูศิลป์) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 40 ชั่วโมง จำนวน 1.0 หน่วยกิต

ศึกษา ค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของนางภูศิลป์ไทย นางภูศิลป์
พื้นเมืองนางภูศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตนเอง

ฝึกปฏิบัติการรำนางภูศิลป์แบบมาตรฐาน นางภูศิลป์พื้นเมือง และนางภูศิลป์
สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ วิเคราะห์ วิวิจารณ์
การแสดงนางภูศิลป์ประเภทต่างๆ

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ นางภูศิลป์ไทย นางภูศิลป์พื้นเมือง และ
นางภูศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน ตระหนักและชื่นชม เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม
ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 8 โครงสร้างการจัดเวลาเรียน

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 รู้เรื่องนางภูศิลป์ไทย	(2)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของนางภูศิลป์ไทย	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเภทของนางภูศิลป์ไทย	1
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พื้นฐานของนางภูศิลป์	(8)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 นาฏยศัพท์	4
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ภาษานางภูศิลป์	4

ตาราง 8 (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 นาฏศิลป์มาตรฐาน	(6)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ประวัติความเป็นมาของรำวงมาตรฐาน	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 รำวงมาตรฐาน เพลงดวงจันทร์ขั้วฟ้า	1
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 นาฏศิลป์พื้นเมือง	(8)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เซิ้งเหย้าไข่มดแดง	4
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ระบำตารีกีบัส	4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 นาฏศิลป์ถิ่นจันทบูร	(14)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 ประวัติความเป็นมาของเมืองจันทบูรและการทอผ้า	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 องค์ประกอบของการแสดง	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ในการแสดง	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทบูร	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทบูร (2)	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14 ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทบูร (3)	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 ฝึกปฏิบัติทำรำและการแปรแถว	2
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ให้คุณค่านาฏศิลป์	(2)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16 การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 17 การวิจารณ์ผลงานนาฏศิลป์ไทย	1
รวม	40

งานวิจัยนี้ได้นำหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 นาฏศิลป์ถิ่นจันทบูร มาเป็นหน่วยสำหรับการสอนในการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทบูร ทั้งหมด 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งหมด 14 ชั่วโมง

บทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทบูร

1. ความหมายของบทเพลงและเพลงไทย

บทเพลงที่มีคุณค่าย่อมสามารถช่วยปลูกฝังนิสัยของมนุษย์เพลงเป็นสื่อปลูกฝังอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด บทเพลงที่มีคุณค่าย่อมสามารถช่วยปลูกฝังนิสัยของมนุษย์และพามนุษย์ให้ดำเนินไปตามครรลองที่ถูกต้อง (ไชยญาณ บุญยศ, 2550, หน้า 1-2)

เพลง เป็นสื่อที่ดีและมีประสิทธิภาพ ช่วยทำให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ได้รับความรู้ ความสามารถอย่าง ครอบคลุมด้วยเนื้อหาสาระของเพลง ทั้งทางตรง และทางอ้อม เด็กที่ชอบร้องเพลง และจำเนื้อเพลงได้มาก ย่อมสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ได้ตลอดชีวิต คติสอนใจ และแง่คิดที่แฝงอยู่ในบทเพลงประกอบกับท่วงทำนอง และจังหวะของเพลง จะช่วยกล่อมเกลাজิตใจ และอารมณ์ของเด็กให้นุ่มเอียงมาในทางฝ่ายดี ทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ต่อไปในอนาคต

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555, หน้า 22) กล่าวว่า บทเพลง หมายถึง เนื้อหาที่ถูกแต่งขึ้น ซึ่งอาจให้ความเพลิดเพลินและข้อคิดแก่ผู้ฟังในการดำรงชีวิตด้วยสำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี โดยเพลงสร้างสรรค์จากเครื่องดนตรีหรือการขับร้อง

ชมนาด กิจจันทร์ (2543, หน้า 9) ได้กล่าวถึงความหมายของบทเพลงว่า หมายถึง ถ้อยคำที่นักประพันธ์เรียงร้อยหรือเรียบเรียงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์ในทั้งด้านการเลือกสรรคำที่ใช้ในการแต่ง การเรียบเรียงประโยค และการใช้โวหาร

สรุปได้ว่า บทเพลง หมายถึง เนื้อหา และทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นตามลักษณะประเภทของคำประพันธ์ทำให้เกิดความไพเราะและสละสลวย มีสัมผัสตามวรรคตอน เพื่อใช้ในการขับร้องและสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง เป็นถ้อยคำที่นักประพันธ์เรียงร้อยหรือเรียบเรียงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์ทั้งด้านการเลือกสรรคำที่ใช้ในการแต่ง การเรียบเรียงประโยค และการใช้โวหาร เพลงนั้นอาจให้ข้อคิดแก่ผู้ฟังในการดำเนินชีวิตด้วยสำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนวิธีร่าเริง โดยเพลงสร้างสรรค์จากเครื่องดนตรีหรือการขับร้อง

เพลงไทย หมายถึง เพลงที่แต่งขึ้นตามหลักของดนตรีไทย มีลีลาในการขับร้อง และบรรเลงแบบไทย โดยเฉพาะและแตกต่างจากเพลงของชาติอื่นๆ เพลงไทยแต่เดิมมักจะมีประโยคสั้นๆ และมีจังหวะค่อนข้างเร็ว ส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากเพลงพื้นบ้าน หรือเพลงสำหรับประกอบการร่าเริงเพื่อความสนุกสนาน รื่นเริง ต่อมาเมื่อต้องการจะใช้ เป็นเพลงสำหรับร้องขับกล่อม และ ประกอบการแสดงละครก็จำเป็นต้องประดิษฐ์ทำนองให้มีจังหวะช้ากว่าเดิม และมีประโยคยาวกว่าเดิม ให้เหมาะสมที่จะร้อง

พระยาอนุนาคราชชน (2533, หน้า 1) ได้อธิบายว่า ทำเพลง หมายถึง เครื่องมือที่ทำให้เป็นเพลง มีฆ้อง กลอง เป็นต้น เครื่องเหล่านี้เข้าใจว่าเกิดขึ้นแต่ดีเกราะเคาะไม้ ในการล่าสัตว์เพื่อทำให้สัตว์ตกใจ เครื่องที่ใช้สายก็มาแต่ธนู เมื่อนาวดึงแล้วปล่อยเป็นเสียงขึ้น ต่อมาคิดต่อแก้ไขให้เครื่องมือเหล่านั้นดังกึกก้องยิ่งขึ้น เพื่อตีให้เป็นสง่า เพื่อให้เกรงขามและเพื่อเป็นสัญญาณ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555, หน้า 3) กล่าวว่า ทำเพลง หมายถึง การดีด สี ดี เป่า ใช้ ประโคมและบรรเลงเป็นทำนองอีกด้วยส่วนคำว่า ไทยนั้น ราชบัณฑิตยสถาน (2545, หน้า 414) ได้อธิบายไว้ว่า “ไทย” เป็นคำนาม หมายถึง ชื่อประเทศ หรือชนชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพรมแดนติดต่อกับ ลาว เขมร มาเลเซีย และพม่า ชนชาติไทยหลายสาขาร่วมกัน เช่น ไทยใหญ่ ไทยดำ ไทยขาว ความมีอิสระในตัว ความไม่เป็นทาส

สรุปได้ว่า เพลงไทย หมายถึง เพลงไทยเดิมที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทย และถ้าขับร้องจะร้องด้วยภาษาไทย ลักษณะพิเศษมักจะมีการเอื้อนเสียง ระหว่างคำร้องเสียงเป็นส่วนใหญ่

2. ประเภทของเพลงไทย

เพลงไทยคือเพลงที่แต่งขึ้นมาตามแนวดนตรีไทย มีลีลาในการขับร้องและบรรเลง ในแบบของดนตรีไทย เฉพาะเพลงและแตกต่างจากเสียงเพลงของประเทศอื่นๆ เพลงไทยเดิมจะเน้นประโยคสั้นแต่จังหวะเร็วเป็นหลัก ในส่วนใหญ่ได้มีต้นกำเนิดมาจากเพลงบ้านๆ หรือเพลงประกอบงานต่างๆ เพื่อให้ความบันเทิงสนุกสนาน ในเวลาต่อมาจึงอยากได้เพลงสนุกสนานเป็นเพลงขับร้องจึงประกอบอยู่ในการแสดงละคร จึงจำเป็นต้องคิดทำนองขึ้นมาและมีการปรับปรุงจังหวะเพลงให้ช้าลงจากที่เร็วเกินไปก็อยู่ในจังหวะพอดีหรือปานกลาง เพื่อเหมาะสมกับนักร้อง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555, หน้า 6)

แบ่งประเภทของเพลงไทยตามลักษณะของการใช้ ออกได้เป็น 3 ประเภท

1. เพลงสำหรับบรรเลงดนตรีล้วนๆ ไม่มีการขับร้อง เป็นเพลงที่ใช้บรรเลง ประโคมพิธีต่างๆ เพลงโหมโรง และเพลงหน้าพาทย์ จะเป็นเพลงสำหรับใช้ประกอบกิริยาอาการ และแสดงอารมณ์ต่างๆ ของการรำ

2. เพลงสำหรับขับร้อง คือ เพลงซึ่งร้องแล้วรับด้วยการบรรเลง เรียกว่า ร้องส่งดนตรี เช่น เพลงประกอบ การขับเสภา (ร้องส่งเสภา) เพลงที่ร้องส่งเพื่อฟังไพเราะทั่วไป ส่วนมาก จะเป็นเพลงเถาและเพลงตับ

3. เพลงประกอบการรำ คือ เพลงร้องตามบทร้อง ให้ผู้รำได้รำตามบทหรือเนื้อร้อง ส่วนมากจะเป็นเพลง สองชั้นเพื่อให้เหมาะกับการรำไม่ช้าไปไม่เร็วไป นอกจากนั้นก็ยังใช้ เพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง กิริยาอาการ ของผู้แสดงอีกด้วย

สรุปได้ว่า ประเภทของเพลงไทยแบ่งออกเป็นหลายจำพวกคือ เพลงสำหรับบรรเลงดนตรีล้วนๆ ซึ่งไม่มีการขับร้องเลยเราซึ่งแนวนี้อาจใช้ในพิธีสำคัญต่างๆ เพลงโหมโรง เพลงหน้าพาทย์ สำหรับการแสดงพ้อนรำต่างๆ เพลงสำหรับขับร้อง คือเพลงซึ่งมีนักร้องและดนตรีประกอบเรียกว่าร้องส่งดนตรี เช่นเพลงประกอบขับเสภา เพลงร้องส่งเพื่อฟังไพเราะทั่วไป ส่วนมากจะเน้นเพลงเถากับเพลงตับ เพลงประกอบการรำคือ เพลงร้องตามบทบาทของตัวละคร ให้ผู้รำได้ทำการแสดงอารมณ์ท่าทางต่างๆ ออกมาตามเนื้อเพลง โดยลักษณะเพลงไทยประเภทต่างๆ สามารถแบ่งออก ดังนี้

เพลงชั้นเดียว คือเพลงที่มีจังหวะเร็วหรือเรียกว่าเพลงเร็ว จะสังเกตได้จากเสียงฉิ่ง ปกติแล้วเราสามารถนำฉิ่งมาตีให้จังหวะเพลงได้ เพราะการตีฉิ่งสามารถทำจังหวะของเพลงได้ ซึ่งเพลงชั้นเดียวสามารถสังเกตได้จากการร้องเอื้อนน้อยหรือก็ไม่มีกรร้องเอื้อนเลย ซึ่งเพลงชั้นเดียวสามารถประกอบการแสดงมหรสพต่างๆ

เพลงสองชั้น คือเพลงที่มีจังหวะปานกลาง ไม่ช้าหรือไวจนเกินไปซึ่งในส่วนใหญ่เป็นเพลงสั้นๆ ที่มีเนื้อร้องไม่เยิ่นเย้อ โดยมีความยาวของเพลงยาวกว่าเพลงชั้นเดียวหนึ่งเท่าตัว หรือสังเกตจากเสียงฉิ่ง ช่วงการแบ่งจังหวะนั่นเอง

เพลงสามชั้น คือ ต้องใช้เวลาบรรเลงกับขับร้องนานกว่าเพลงอื่นๆ หรือสังเกตเสียงฉิ่งในช่วงระหว่างเสียงฉิ่งกับฉาบห่างกันมาก ทำนองการร้องเพลงซึ่งร้องเพลงเอื้อนยาวๆ เพลงสามชั้นจะใช้ร้องในงานต่างๆ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555, หน้า 4) เพลงไทยที่ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทย โขน ละครรำและระบำมาตรฐานนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. เพลงหน้าพาทย์ ได้แก่ เพลงที่ใช้บรรเลงหรือขับร้องประกอบฉากปฏิกิริยาของตัวโขน ละคร เช่น การเดินทาง ยกทัพ สู้รบ แปลงกาย และนำเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการรำและระบำเช่น รำ โคมเวียน ชำนาญ ตระบองกัน เป็นต้น

2. เพลงขับร้องรับส่ง คือเพลงไทยที่นำมาบรรจุไว้ในบทโขน – ละคร อาจนำมาจากเพลงตับ เถา หรือเพลงเกร็ด เพื่อบรรเลงขับร้องประกอบการรำบทหรือใช้บทของตัวโขน ละครหรือเป็นบทขับร้องในเพลงสำหรับการรำและระบำ เช่น เพลงซ้ำปี เพลงขึ้นพลับพลา เพลงนกกระจอกทอง เพลงลมพัดเข้าชายเขา เพลงเวสสุกรรม เพลงแขกตะเข้ เพลงแขกเจ้าเซ็น เป็นต้น

3. การแต่งคำประพันธ์ของบทเพลง

3.1 ความหมายของคำประพันธ์

คำประพันธ์ หรือร้อยกรอง คือ การนำถ้อยคำมาเรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามที่บัญญัติไว้ในตำราว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กลอน และร่าย ตำราดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ฉันทลักษณ์” ภาษาไทยมีบทร้อยกรองหลายชนิดซึ่งมีรูปแบบและวิธีการประพันธ์แตกต่างกัน บทร้อยกรองมีความไพเราะและเป็นที่ชื่นชอบถูกต้องกับนิสัยของคนไทยมาแต่โบราณ จนกล่าวกันว่า “นิสัยของคนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน” คำประพันธ์หรือบทร้อยกรองมีหลายประเภท แต่ละประเภทก็จะมีแบบฉบับการแต่ง เป็นลักษณะเฉพาะของคำประพันธ์นั้น ๆ

พงษ์จันทร์ คล้ายสุบรรณ (ม.ป.ป., หน้า 86) กล่าวว่า คำประพันธ์ หมายถึง เรื่องราวหรือข้อความซึ่งแต่งเรียบเรียง หรือร้อยกรองขึ้น โดยใช้รูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายๆ อย่างให้มีความสละสลวย ไพเราะเพราะพริ้ง และมีความหมาย มีคุณค่าทางความคิด และจิตใจ สรุปได้ว่าคำประพันธ์ หมายถึง การแต่ง การแต่งหรือเรียบเรียงถ้อยคำให้มีความไพเราะ สละสลวย และถูกต้องตามรูปแบบข้อบังคับที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่า คำประพันธ์

หมายถึง ถ้อยคำที่ได้ร้อยกรอง หรือเรียบเรียงขึ้น โดยมีข้อบังคับ จำกัดคำ และวรรคตอน ให้รับสัมผัสกันอย่างไพเราะ ตามกฎเกณฑ์ ที่ได้วางไว้ในฉันทลักษณ์ คำประพันธ์ จำแนกออกเป็น 4 ชนิดใหญ่ๆ คือ โคลง ลิลิต ฉันท์ กาพย์ และ กลอนคำประพันธ์ที่ดี จะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ 1) มีข้อความดี 2) มีสัมผัสดี และ 3) แต่งถูกต้องตามลักษณะบังคับ

แจ่มจันทร์ สุวรรณรงค์ (2527, หน้า 1) ให้ความหมายของคำว่า “คำประพันธ์” ไว้ว่าหมายถึงการนำถ้อยคำมาเรียบเรียงกันเข้าให้เป็นไปตามลักษณะข้อบังคับที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดจำนวนคำมาเรียบเรียงกันเข้าให้เป็นไปตามลักษณะข้อบังคับที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดจำนวนคำในวรรค กำหนดจำนวนในบท และกำหนดให้ใช้สัมผัสคล้องจองกัน เป็นต้น

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2546, หน้า 2) กล่าวว่า คำประพันธ์ หมายถึง ถ้อยคำที่ผูกขึ้นตามแบบข้อบังคับของลักษณะคำประพันธ์ชนิดนั้นๆ ได้กำหนดไว้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 663) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประพันธ์” ไว้ว่า แต่ง เรียบเรียง ผูกถ้อยคำเป็นข้อความเชิงวรรณคดี

3.2 ประเภทของลักษณะฉันทลักษณ์กาพย์ยานี 11

กาพย์ยานี เป็นคำประพันธ์ไทยประเภทกาพย์ที่กวีนิยมแต่งมากที่สุด มีทั้งแต่งสลับกับคำประพันธ์ประเภทอื่นและแต่งเพียงลำพัง กาพย์ยานีบทหนึ่งมีสองบาท บาทละ 11 คำคนทั่วไปจึงนิยมเรียกว่า กาพย์ยานี 11 ปรากฏหลักฐานว่าได้ชื่อมาจากคถาภาษาบาลีที่ยกเป็นตัวอย่างฉันทโนจินตามฉันทวิธีคือ อินทรวชิรฉันท (ดวงพร หลิมรัตน์, 2547, หน้า 1-2)

คณะกาพย์ยานี 11 มีดังนี้

1. บทหนึ่งมี 2 บาท บาทที่ 1 เรียกว่า บาทเอก บาทที่ 2 เรียกว่า บาทโท
2. บาทหนึ่งมี 2 วรรค หนึ่งบทมี 4 วรรค

วรรคแรก เรียกว่า วรรคสดับ วรรค 2 เรียกว่า วรรครับ

วรรค 3 เรียกว่า วรรครอง วรรค 4 เรียกว่า วรรคส่ง

พยางค์หรือคำ วรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวมเป็น 11 คำจึงเรียกว่า "กาพย์ยานี 11" ทั้งบาทเอกและบาทโทมีจำนวนคำเหมือนกัน

1. คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 1, 2 และคำที่ 3 ของวรรคที่ 2

2. คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3

3. คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบท

ต่อไป (สัมผัสระหว่างบท)

การอ่านกาพย์ยานี 11 จะต้องแบ่งจังหวะการอ่านคำในแต่ละวรรคดังนี้ วรรคแรกมี 5 คำวรรคหลังมี 6 คำ การอ่านจึงเว้นเป็นจังหวะตามวรรคคือวรรคหน้าเว้น 2/3 คำ ส่วนวรรคหลังเว้นจังหวะ 3/3 คำ

ตัวอย่างคำประพันธ์ ภาทิพ ศรีสุทธิ์ (2556)

สิบเอ็ดบอกความนัยหนึ่ง	บาทไชร้องพยางค์
วรรคหน้าอย่าเลื่อนราง	จำนวนห้าพาดจำ
หกพยางค์ในวรรคหลัง	ตามแบบตั้งเจ้าลงทำ
สัมผัสตามชี้นำ	โยงเส้นหมายให้เจ้าดู
สุดท้ายของวรรคหนึ่ง	สัมผัสจริงสามนะหนู
หกห้าโยงเป็นคู่	เร่งเรียนรู้สร้างผลงาน

4. ความหมายและความสำคัญของนาฏศิลป์

4.1 ความหมายของนาฏศิลป์

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, หน้า 12) กล่าวว่านาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการฟ้อนรำ ทั้งที่เป็นระบำ รำ เต้น รวมทั้งละครรำ โขน หนังใหญ่ และอื่นๆ ในปัจจุบันใช้ชื่อใหม่ว่า นาฏกรรมสังคีตศิลป์ วิพิธทัศนา และศิลปะการแสดง

ระวีวรรณ วรรณวิไชย (2554, หน้า 51) นาฏศิลป์เป็นศาสตร์หนึ่งที่เป็นแบบอย่างของการสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง เพราะนาฏศิลป์เป็นศิลปะ การเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อถ่ายทอดสารต่างๆ เช่น อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555, หน้า 4) นาฏศิลป์ เป็นศัพท์คำใหม่ที่คิดผู้ขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ใช้เรียกการฟ้อน ระบำ รำ เต้น โขน ละคร ทั้งหมดอย่างรวมๆ ทั้งนี้ก็เพื่อแก้วาทะที่ผู้ชอบเรียกขานแต่หรือนักแสดงทั้งหลายในเชิงดูถูกและเหยียดหยามว่า “พวกเต้นกินรำกิน”

เอกรินทร์ สัมหาศาล, และคนอื่นๆ (2557, หน้า 201) นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะเฉพาะตัว แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยถึงแม้ว่าบางอย่างเราได้นำแบบอย่างมาจากต่างชาติบ้าง แต่ก็มีมีการนำมาดัดแปลงให้เข้ากับนาฏศิลป์ไทยได้อย่างกลมกลืนจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะแบบไทยนาฏศิลป์ไทยมีลีลาอ่อนช้อยสวยงาม

รุจี ศรีสมบัติ (2547, หน้า 6) นาฏศิลป์ไทยเป็นแห่งที่รวมศิลปะการฟ้อนรำ ขับร้อง ดนตรีไทย ศิลปะไทยและวรรณคดีไทย มีทำร่าอ่อนช้อยงดงาม โดยแสดงออกท่าทาง กิริยาอาการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตั้งแต่ศีรษะ ไหล่ แขน มือ ลำตัว ขา ให้งดงามตามจังหวะดนตรีที่ประกอบ ซึ่งมีทั้งบรรเลงอย่างเดี่ยวหรือมีคำร้องที่ต้องใช้คำประพันธ์ ส่วนใหญ่คำประพันธ์มักเป็นกลอนแปด อาจประพันธ์ขึ้นใหม่หรือใช้บทวรรณคดีที่รู้จักกันโดยทั่วไปแล้วที่พิจิตรยิ่งขึ้นก็คือใช้ศิลปะการแต่งกายที่ประณีต สวยงามต่างจากชาติอื่นในโลก

สุมาลี สุวรรณแสง (ม.ป.ป., หน้า 8) กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำ เพลงให้ความบันเทิงอันประกอบด้วยความโน้มเอียงแห่งความรู้สึก

ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554, หน้า 10) นาฏศิลป์ หมายถึง การร่ายรำโดยการเคลื่อนไหวไปมาหรือความซ้ำซ้อนในการฟ้อนรำ เป็นศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวร่างกาย แขน ขา

มือ เท้า ด้วยลีลาท่าทางที่สอดคล้องโดยมนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษา ต่างก็สร้างสรรค์สืบทอดผ่านระยะเวลาอันยาวนานเกิดเป็นความงดงามที่โดดเด่นเป็นนาฏศิลป์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ราชบัณฑิตยสถาน (2545, หน้า 431) นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ

จากความหมายของนาฏศิลป์ที่กล่าวข้างต้นมานี้พอสรุปได้ว่า “นาฏศิลป์” คือ ศิลปะการละครและการแสดง ระบาย รำ ฟ้อน ตามแบบแผนของการฟ้อนรำเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีตงดงาม มีพื้นฐานมาจากการเลียนแบบธรรมชาติ แสดงอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของมนุษย์ ที่มีลีลาที่อ่อนช้อยงดงามมีความละเอียดอ่อนตามท่วงท่าทำนองจังหวะ และเสียงเพลง ซึ่งก่อให้เกิดความเพลิดเพลินนับได้ว่าเป็นสมบัติและวัฒนธรรมของชาติที่น่าภาคภูมิใจ ควรแก่การอนุรักษ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ถ่ายทอดสืบต่อไป

4.2 ความสำคัญของนาฏศิลป์

ธีรวัฒน์ ช่างสาน (2552, หน้า 7) นาฏศิลป์ไทย เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่รวมเอาองค์ความรู้ทั้งทางศาสตร์และศิลป์โดยพื้นฐานของความคิดอย่างชาญฉลาดของศิลปินรุ่นเก่าเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาไทยทั้งงดงาม ทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษาและสัญลักษณ์ของการสื่อสารของมนุษย์ศิลปะจิตรศิลป์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางช่างไทยแต่โบราณมาไว้อยู่ที่เดียวกัน ทำให้ผู้ชมเกิดสุนทรียภาพในการชมและประทับใจตราตรึงทำให้มีการสืบทอดมาแต่อดีตจนปัจจุบัน

ลักษณะ บุญเรือง (2547, หน้า 1) นาฏศิลป์เป็นศาสตร์ที่ใช้ตอบสนองความต้องการทางสังคมของมนุษย์ ทางด้านความเชื่อ พิธีกรรมและความจริงใจเป็นสื่อกลาง ให้ผู้คนมีการปฏิบัติสัมพันธ์กัน เป็นสื่อกลางสำหรับมนุษย์ในการสร้างความพึงพอใจให้กับเทพเจ้าที่ตนนับถือตามความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดเป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรม

สมิตร์ เทพวงษ์ (2541, หน้า 2-3) กล่าวถึงความสำคัญของนาฏศิลป์ ดังนี้

1. นาฏศิลป์แสดงความเป็นอารยะประเทศ บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองดีก็ด้วยประชาชนมีความเข้าใจศิลปะ เพราะศิลปะเป็นสิ่งมีค่า เป็นเครื่องโน้มน้าวอารมณ์โดยเฉพาะศิลปะการละครนี้เป็นสิ่งสำคัญสามารถกล่อมเกลাজิตใจให้โน้มน้าวไปในทางที่ดีเยี่ยมอารมณ์ให้ชุ่มชื่นผ่องใสเป็นทางนำให้คิดและให้กำลังใจในทางที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมืองสืบไป

2. นาฏศิลป์เป็นแหล่งรวมศิลปะ คือ รวมเอาศิลปะประเภทอื่นๆ มาเกี่ยวเนื่องสอดคล้องกัน เช่น ศิลปะการเขียน การก่อสร้าง การไฟฟ้า การออกแบบเครื่องแต่งกาย ตลอดจนวรรณคดี ศิลปะแต่ละประเทศ ได้จัดทำกันด้วยความประณีต สุขุม ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของชาติ มนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษาต้องมีศิลปะของตนไว้เป็นประจำ นับแต่โบราณโบราณกาลมาจนถึงทุกวันนี้ รวมความว่า นาฏศิลป์มีความสำคัญเป็นพิเศษ

นานาประการ เพราะนาฏศิลป์เป็นที่รวมความเจริญของศิลปะทุกประเภท แต่ละประเภทมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกันทั้งสิ้น สร้างความเป็นแกนสารให้แก่บ้านเมืองด้วยกันทั้งนั้น

กรมวิชาการ (2542, หน้า 48-58) ได้กล่าวว่า การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ในโรงเรียน ว่าเมื่อต้องการส่งเสริมให้เด็กแสดงออกด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ดังเห็นได้ว่า ดนตรีและนาฏศิลป์ช่วยในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

1. พัฒนาบุคลิกภาพ การได้มีโอกาสแสดงออกด้านความสนุกสนานอย่างร่าเริงแจ่มใสดนตรีและนาฏศิลป์ช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกทางด้านการแสดงการทำจังหวะและร้องเพลงอย่างเสรี แม้ว่าบางครั้งจะมีแบบแผน แต่ถ้าได้ปฏิบัติจนถูกต้องก็สามารถเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและแสดงออกมาต่อหน้าสาธารณชนได้อย่างไม่เคอะเขินจะพบว่าเด็กนักเรียนบางคน เมื่อมีกิริยา

2. พัฒนาอารมณ์การแสดงออกด้วยการร้องรำทำเพลงที่ทำจังหวะอย่างมีขอบเขตที่เหมาะสมและทำโดยสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กเป็นคนร่าเริงแลเปิดเผยบางครั้งจะสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกได้ดี ถ้าได้ฝึกการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์อย่างถูกต้องตามวิธีการสอน ซึ่งจะสามารถฝึกการควบคุมจังหวะและลีลาการเดิน การใช้เสียงในการร้องเพลง ตลอดจนสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ในที่สุดการแสดงออกของเด็กที่ได้รับการฝึกจะมีความสนุกสนาน

3. พัฒนาสังคม เมื่อได้มีโอกาสแสดงออกร่วมกันกับผู้อื่นในทางดนตรีและนาฏศิลป์ย่อมจะฝึกให้เด็กรู้ว่าเมื่อใดตนจะเป็นผู้นำกลุ่มและเมื่อใดตนจะเป็นผู้ตามและควรจะทำตนอย่างไรจึงจะสามารถเข้าร่วมกับคนอื่นได้อย่างดี การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์จะช่วยให้เด็กรู้จักการยอมรับความสามารถของผู้อื่นและพร้อมที่จะยอมรับผิดได้อย่างกระตือรือร้น

4. พัฒนาเจตคติ ถ้าในการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นไปได้อย่างถูกต้องจะสามารถพัฒนาเจตคติความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของเด็กได้มาก ในสมัยก่อนเคยมีคำกล่าวว่าการร้องเพลงนั้นเป็นเรื่องของการเดินกินรำกินเท่านั้น การเรียนเรื่องนี้ถูกจำกัดในวงแคบแต่ปัจจุบันดนตรีและนาฏศิลป์ช่วยให้รู้จักศิลปวัฒนธรรมของชาติดียิ่งขึ้นและมีโอกาสทำความรู้จักศิลปวัฒนธรรมของชาติอื่นได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย ความสำคัญของการสอนนาฏศิลป์ในโรงเรียนดนตรีและนาฏศิลป์เป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาหรือปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เพื่อความเจริญงอกงาม ส่วนตนและความสงบสุขของสังคมโดยพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคมและเจตคติ

สรุปได้ว่า นาฏศิลป์ คือการแสดงออกศิลปวัฒนธรรมของชาติ ที่มีความสำคัญของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา สามารถสื่อความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา แสดงความเคารพต่อเทพเจ้านับถือ และทุกวันนี้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนได้ครอบคลุมทุกด้านคือการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เพื่อความเจริญงอกงาม ส่วนตนและความสงบสุขของสังคมโดยพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคมและเจตคติ นาฏศิลป์นอกจากจะเป็น

เครื่องมือบันเทิงใจสำหรับมนุษย์แล้ว นาฏศิลป์ยังเป็นการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีของชาติ และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของสังคม

5. ประโยชน์และความมุ่งหมายของนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ สร้างโอกาสให้ได้แสดงออก เพื่อเป็นการร่วมมือในการรักษา ซึ่งการร่ายรำของไทยนับว่าเป็นสมบัติอันมีค่าประจำชาติ ปลุกฝังให้ตระหนักรักในศิลปะแขนงนี้ เสริมสร้างในการสร้างความถนัดของผู้เรียน หากมีความถนัดจริงใจรักการแสดงอาจถือเป็นอาชีพได้ อีกทั้งได้ฝึกหัดการประสานงานในด้านต่างๆ ทำให้ได้ทำงานร่วมกับสังคม ถือได้ว่าการฟ้อนรำ นั้นเสมือนเป็นการออกกำลังกายที่ได้บริหารทุกส่วนของร่างกายอย่างหนึ่งทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง

แพง ชินพงศ์ (2556, หน้า 4-6) การเรียนนาฏศิลป์มีประโยชน์ต่อเด็กช่วยในการสร้างบุคลิกภาพให้เคลื่อนไหว และช่วยพัฒนาทางด้านต่างๆ ดังนี้

1. การเรียนนาฏศิลป์ช่วยพัฒนาด้านร่างกาย ธรรมชาติของเด็กนั้นไม่ชอบอยู่นิ่ง แต่ชอบการเคลื่อนไหวร่างกายในการเดิน วิ่ง กระโดด ยกย้ายร่างกายไปมา ดังนั้น การที่เด็กได้ร่ายรำ ทำให้เด็กได้เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายทั้งกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ให้สอดคล้องกับทำนอง จังหวะและเสียงดนตรี ซึ่งเป็นเหมือนการออกกำลังกายไปในตัว ส่งผลให้เด็กมีร่างกายที่แข็งแรงสมส่วน คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง

2. การเรียนนาฏศิลป์ช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ ขณะที่เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายในการฟ้อนรำหรือเต้นระบำประกอบเพลงนั้น เด็กจะมีความสุขสนุกสนาน ได้ปลดปล่อยความเครียด ส่งผลให้เด็ก ๆ มีอารมณ์เบิกบานแจ่มใส กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตัวเอง

3. การเรียนนาฏศิลป์ช่วยพัฒนาด้านสังคม กิจกรรมนาฏศิลป์เป็นสื่อหนึ่งที่ทำให้เด็ก ๆ ได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เพราะการที่เด็ก ๆ ได้ร่ายรำ เล่นละคร แสดงการเล่นพื้นเมืองร่วมกับเพื่อน เป็นการที่เด็ก ๆ ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในการเป็นผู้นำผู้ตาม และการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายประกอบท่าทางที่พร้อมเพรียงไปกับเพื่อน ๆ นั้น ก็เป็นการหล่อหลอมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กอีกด้วย

4. การเรียนนาฏศิลป์ช่วยพัฒนาด้านสติปัญญา เช่น ในการฝึกให้เด็ก ๆ ฟ้อนรำนั้น เด็ก ๆ ต้องจดจำและแยกแยะท่าทางการรำแบบไทยให้ถูกต้อง เช่น ท่าจีบหงาย จีบคว่ำ ตั้งวง ตีโหม่ อีกทั้งต้องจดจำท่าทางต่างๆ ให้เข้ากับเนื้อร้องและจังหวะของเพลงอย่างถูกต้องแม่นยำและพร้อมเพรียงกับผู้อื่น จึงเป็นการช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญาในเรื่องของความจำและการคิดวิเคราะห์โดยตรง

ประโยชน์โดยตรงนั้นสามารถนำไปใช้เป็นวิชาชีพ ผู้ที่ศึกษาวิชานาฏศิลป์อย่างชัดเจนชำนาญ สามารถยึดเป็นอาชีพได้ เพราะในกิจกรรมต่างๆ วิชานาฏศิลป์เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอเป็นการบริหารร่างกายให้มีสุขภาพสมบูรณ์ โดยเฉพาะวิชานาฏศิลป์นั้นในขณะ

ฝึกหัดนับว่าเป็นการออกกำลังกายอย่างดีเยี่ยม ได้บริหารร่างกายทั่วทุกส่วน

ประโยชน์ทางอ้อมได้ชื่อว่าเป็นชาวไทยที่สมบูรณ์ รู้จักวัฒนธรรมของชาติตน ช่วยพัฒนาทางด้านอารมณ์ ให้มีจิตใจอ่อนโยน มีสติ และมีสมาธิที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งรอบข้าง ซึ่งทำให้ผู้ที่มีความสามารถในขณะปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้ผลมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายและความเครียดของจิตใจช่วยปรับปรุงบุคลิกภาพให้งดงามยิ่งขึ้น กล่าวที่จะแสดงออก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นผลจากประสบการณ์ในการแสดงทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า นาฏศิลป์ มีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้ที่ศึกษาจะเห็นประโยชน์ เยวชนไทยผู้ซึ่งในอนาคตจะเป็นผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาและบริหารประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ควรจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและศึกษา ศิลปวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ดนตรีให้คงอยู่คู่ชาติไทย นาฏศิลป์มีประโยชน์ต่อเด็ก ๆ ในการช่วยพัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ดังที่กล่าวในข้างต้นแล้ว วิชานาฏศิลป์ยังช่วยให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสถึงความเป็นไทยที่นับวันจะหาได้ยากมากขึ้นผ่านการเรียนนาฏศิลป์ อันได้แก่ การรำร่ายทำจังหวะแบบไทยเดิม การขับร้องแบบไทย การบรรเลงดนตรีไทย การแต่งกายแบบไทย ซึ่งคือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจที่ควรอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่คู่กับประเทศชาติของเราสืบไป

6. หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

นาฏศิลป์ไทย มีเทคนิคการสอนเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากการสอนในสาขาวิชาอื่น ๆ เนื่องจากนาฏศิลป์ไทยเป็นวิชาที่เน้นการฝึกปฏิบัติทางด้านทักษะ การเรียนการสอนจึงมีกลวิธีและกระบวนการอันเป็นแบบฉบับตามแนวทางวิธีการสอนของปรมาจารย์แต่โบราณมา และปัจจุบันผนวกกับวิธีการสมัยใหม่

นาฏศิลป์ไทย เป็นสาขาวิชาหนึ่งของผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการ กลวิธีและเทคนิคในการสอนมากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ บวกกับผู้ที่ทำการสอนและผู้ที่จะเรียนจะต้องมีใจรักในด้านนาฏศิลป์ดนตรีจึงจะมีความสุขในการเรียน

เรณู โกศินานนท์ (2555, หน้า 15-16) ได้เสนอหลักการสอนนาฏศิลป์ไว้ดังต่อไปนี้

1. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหายาก
2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. การสอนโดยวิธีสับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงท่าที่ยากไปหาง่าย (โดยพยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้)
4. การสอนแต่ละท่าต้องอธิบายให้ละเอียด และถือหลักที่ละน้อยให้แม่นยำ แล้วจึงทำต่อ
5. ระหว่างรำครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาสีลาท่าที่ให้อยู่ในแบบแผน

6. ครูต้องจับผู้เรียนอยู่เสมอ ไม่ใช่รำนานำหน้าอย่างเดียวการใช้ศัพท์นาฏศิลป์บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้ให้เข้าใจง่าย โดยใช้ศัพท์ธรรมชาติแทนเพื่อสะดวกแก่การจำ ส่วนศัพท์ที่ถูกต้องตามหลักกิริยา ให้บอกควบคู่กันไป

7. หัดให้ร้องเพลงประกอบท่ารำด้วย เพื่อปลูกฝังนิสัยการร้องเพลงเพื่อประโยชน์ในการฝึกซ้อมด้วยตนเอง และเพื่อเป็นการผ่อนคลายแรงเครียด เพราะครูต้องอธิบายขณะร้องด้วย

8. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกันหรือตรงกันข้าม เพื่อไม่ให้จำสับสน

9. วิธีรำนำหน้าผู้เรียน

9.1 รำนำหน้า (ครูหันหน้าทิศเดียวกับผู้เรียน) กระทำเมื่อแรกต่อท่า

9.2 รำต่อหน้า หรือประจันหน้า (ครูหันหน้าเข้าหาผู้เรียน) ครูต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการรำกลับข้าง เมื่อหันหน้าเข้าหาผู้เรียนก็จะแลดูไปในทางเดียวกัน การรำประจันหน้านี่ เป็นประโยชน์แก่ครูจะได้เห็นข้อบกพร่องของนักเรียน

10. เข้มงวดเรื่องแถว และท่วงทีของผู้เรียนให้ระวังอยู่เสมอ

11. สอนให้แยกท่ารำ ให้ทำทีละอย่าง แล้วค่อยทำพร้อมการใช้เพลง จะกระทำได้เมื่อต่อท่ารำเป็นขั้นๆ แล้วให้รำตามเสียงเพลงเป็นช่วงๆ หรือถ้าต่อท่ารำจนจบเพลงแล้วก็ได้

12. บอกท่าล่วงหน้า ขณะรำต้องคอยบอกท่าที่จะถึงเพื่อให้ผู้เรียนนึกทวน

13. การให้สัญญาณก่อนเปลี่ยนท่า จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรำหมู่ เพื่อความพร้อมเพียง เช่น การตบมือให้จังหวะ

โกวิท ษัณศิริ (2547, หน้า 61) ได้กล่าวถึงหลักการและวิธีการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไว้ ดังนี้

1. การสอนแบบแนะนำ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนทำตามคำสั่งเพื่อคำแนะนำจากครูเช่น ครูพูดถึงรูปร่างหน้าตา ท่าทาง การเดิน การวิ่ง แล้วจึงให้นักเรียนทำตามแบบ โดยมีทำนองเพลงและเครื่องกำกับจังหวะเคาะจังหวะตามไป ตามจังหวะช้า-เร็ว เป็นต้น

2. การสอนแบบสาธิต การสอนจะต้องมีการสาธิตเป็นตัวอย่าง เช่น ครูเปิดเพลงจากเทปให้ฟัง หรือครูเป็นผู้ร้องให้ฟัง ส่วนนาฏศิลป์ ก็มีการสาธิตการแสดง เช่น ท่ารำแบบต่างๆ หรือการรำตามจังหวะ และลีลาต่างๆ เป็นต้น

3. การสอนแบบปฏิบัติ เป็นการที่ครูกำหนดให้ผู้เรียนฝึกฝน เช่น การเลียนแบบท่าทางสัตว์ต่างๆ การร้องเพลงหรือเคาะจังหวะให้ตรงตามความช้า-เร็ว ของเพลง การสอนเช่นนี้อาจต้องใช้อุปกรณ์ของจริง เช่น ภาพ แผนภูมิเพลง เทปเพลง เครื่องเล่นเทป หรือประกอบการฝึกซ้อมฝึกรำ เป็นต้น

สมพงษ์ สิงหะหล (2542, หน้า 15-16) ได้อธิบายไว้ว่า การสอนดนตรีและนาฏศิลป์จำเป็นอย่างยิ่งต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรการสอนและการจัดกิจกรรมต่างๆ ในวิชาต้องจัดอย่างเป็นขั้นตอนตามเนื้อเพลงเนื้อหาที่ลำดับไว้ตามแนวการสอนของกรมวิชาการหรือเอกสารอื่นๆ ที่กรมวิชาการจัดทำขึ้น สอนโดยคำนึงถึงนักเรียนในระดับวัยต่างๆ

และให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนตามแนวโน้มใหม่ของการเรียนการสอน ที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอแนวคิดในการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์มีดังนี้

1. ยึดจุดประสงค์ของวิชาดนตรีและนาฏศิลป์และเนื้อหาต่างๆ ที่กำหนด โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือนำเอกสารหลักสูตรแนวการสอนของ กรมวิชาการมาทำความเข้าใจและใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบการสอน

3. นำเอาแนวการสอนของกรมวิชาการมาเป็นแนวทางการสอนปรับแนวการสอน ออกมาเป็นแผนการสอนแต่ละคราวอย่างชัดเจน เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดผลสูงสุดแก่นักเรียน

4. การสอนแบบสาธิต ในบางกิจกรรมครูจะเป็นผู้สาธิต แต่ในบางกิจกรรม นักเรียนอาจเป็นผู้สาธิตก็ได้ หรือให้วิทยากรเป็นผู้สาธิตเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้และ เพิ่มประสบการณ์ให้กับนักเรียน

5. ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นวิชาที่มีมีลักษณะเฉพาะที่ต้องใช้การฝึกปฏิบัติ มากกว่าฝึกฝนจากทฤษฎี ดังนั้นการสอนจึงต้องจัดลำดับขั้นตอนให้เหมาะสม เพื่อสะดวกในการ ฝึกปฏิบัติ

6. เน้นให้เด็กแสดงออกอย่างเสรี ภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็ก ได้แสดงออกตามจินตนาการเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี

7. การสอนควรให้เด็กเกิดทักษะและหลายๆ ด้าน เช่น จังหวะ การฟัง การร้อง เพลง การเต้นรำ ทำท่าทาง เคลื่อนไหวร่างกาย การคิดสร้างสรรค์ การเรียนการสอนไม่ควรให้ เด็กนั่งฟังคำบรรยาย อธิบายเนื้อหาทางดนตรีและนาฏศิลป์เป็นเวลานาน

8. ความสนุก เป็นสิ่งที่นักเรียนใฝ่ฝันที่จะพบในการเรียนการสอนดนตรีและ นาฏศิลป์ครูต้องพัฒนาเทคนิคและวิธีสอน ใช้สื่อประกอบการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุข กับการเรียน

บังอร อนุเมธางกูร (2542, หน้า 45) กล่าวถึงรูปแบบการสอนที่สามารถนำมาใช้ สอนนาฏศิลป์ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้ที่ ซึ่งมีดังนี้

1. วิธีสอนแบบแผนภูมิปฏิบัติกิจกรรม
2. วิธีสอนแบบอภิปราย
3. การสอนแบบสาธิต
4. การสอนแบบพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
5. การสอนแบบใช้กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
6. การสอนโดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์
7. การสอนโดยใช้กระบวนการสร้างค่านิยม
8. การสอนโดยใช้กระบวนการปฏิบัติ

9. การสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เรียนรู้ โดยพยายามจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สื่อ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยใช้กระบวนการต่างๆ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และนักเรียนมีโอกาสนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ครูต้องมีหน้าที่เตรียมจัดสถานการณ์และกิจกรรมต่างๆ นำทางไปสู่การเรียนรู้ โดยไม่ใช้วิธีบอกความรู้โดยตรง ผู้เรียนต้องรู้เป้าหมายของการค้นหาจากคำสั่งที่ครูให้ รวมถึงการแนะแนวทางที่จะทำงานให้สำเร็จ และในขณะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ครูควรสังเกตการณ์อยู่ด้วย เพื่ออำนวยความสะดวก หรือเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ หรือปัญหาการเรียนรู้ของ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลนั้นมาปรับปรุง การจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

แต่เดิมแนวคิดในการเรียนการสอนยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered) โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเพียงการบรรยายหน้าชั้นเรียนเท่านั้น ต่อมานักการศึกษาเชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวไม่ได้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง เพราะไม่ใช่วิธีการที่ตอบสนองต่อความต้องการหรือลักษณะของผู้เรียน การศึกษาควรให้ความสำคัญกับ “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered, Student-centred หรือ Child-centered) จึงเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่เปลี่ยนมายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักการว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ โดยไม่เน้นไปที่การท่องจำเพียงเนื้อหาในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย จึงได้นำหลักการเทคนิคการสอนแบบสมัยใหม่มาใช้ โดยมีวิธีการสอนหลักดังนี้

1. การสอนแบบสาธิต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) ได้อธิบายวิธีการสอนแบบสาธิตว่าเป็นการสอนที่ผู้สอนแสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อมๆ กับการอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรมผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตขั้นตอนการสาธิตวิธีสอนแบบนี้เหมาะสำหรับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติคือผู้เรียนได้สังเกตการณ์สาธิตของครูผู้สอนแล้วปฏิบัติตามการสาธิตช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีปฏิบัติได้ดี เพราะเป็นประสบการณ์ตรงสามารถมองเห็นจากครูผู้สอนอย่างชัดเจน ความมุ่งหมายของการสอนแบบสาธิต มีดังนี้

- 1.1 กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
- 1.2 เน้นคำถามหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ
- 1.3 อธิบายหลักการ
- 1.4 พัฒนาการฟังและการสังเกตอย่างใช้ความคิดของผู้เรียน
- 1.5 แสดงเทคนิควิธีการ
- 1.6 สรุปความเข้าใจของบทเรียน
- 1.7 แสดงวิธีใช้หลักการ
- 1.8 การทบทวนบทเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2557) ได้กล่าวว่าแนวทางการสอนแบบสาธิตจะมีคุณค่ามากขึ้นขึ้นอยู่กับแนวทางการใช้วิธีสอนดังนี้

1. ในระหว่างสาธิตผู้สอนต้องเอาใจใส่ต่อผู้เรียนทุกคนโดยมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนได้เห็นและกำลังสนใจ การสาธิตอยู่
2. ขณะที่ผู้สอนเป็นผู้แสดงการสาธิตควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้าง
3. ระหว่างที่สาธิตควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม
4. ผู้สอนควรมั่นใจว่าการสาธิตนั้นๆมีประโยชน์ต่อผู้เรียน
5. ระหว่างการเรียนการสอนด้วยวิธีการสาธิตผู้สอนไม่ควรบรรยายหรืออธิบายมากเกินไปเพราะจะทำให้การสาธิตขาดความตื่นเต้นเร้าใจ
6. ผู้สอนไม่ควรเร่งสาธิตคือสาธิตให้ผู้เรียนดูเป็นลำดับขั้นตอนไม่ควรคิดว่าการบรรยายอย่างผู้เรียนเข้าใจแล้วจะเห็นได้ว่าการสอนแบบสาธิตนั้นมีประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอย่างมากที่จะเน้นให้นักเรียนสังเกตและปฏิบัติตามมีความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรมพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามสรุปความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนของตนและผู้เรียนมีส่วนร่วม

2. การสอนแบบฝึกปฏิบัติ

ทิศนา ขมมณี (2555) ได้อธิบายถึงวิธีสอนโดยการให้ปฏิบัติว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางเน้นการพัฒนาทักษะทางภาษาดนตรี ขบร้องนาฏศิลป์และด้านศิลปะเป็นต้น โดยใช้วิธีการฝึกฝนซ้ำๆจนกระทั่งนักเรียนเกิดทักษะที่ต้องการถึงขั้นที่กำหนดไว้การฝึกปฏิบัตินี้อาจทำการฝึกในลักษณะเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มพร้อมๆกันแล้วแต่ความเหมาะสมซึ่งครูจะทำหน้าที่อธิบายและสาธิตทักษะที่ต้องการฝึกฝนให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่างแล้วจึงให้นักเรียนทำการฝึกโดยมีครูคอยดูแลการฝึกให้คำแนะนำช่วยแก้ไขจุดบกพร่องจนกระทั่งนักเรียนมีทักษะที่ต้องการพัฒนาถึงระดับที่กำหนดไว้การสอนแบบฝึกปฏิบัตินี้นักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมตลอดเวลาเพราะเป็นการกระทำซึ่งนักเรียนทุกคน

ต้องฝึกปฏิบัติและขณะฝึกอาจมีการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการฝึกปฏิบัติด้วย เช่น รูปภาพภาพยนตร์เทปบันทึกเสียงหรือเทปบันทึกภาพประโยชน์ของวิธีการสอนแบบฝึกปฏิบัติคือใช้สำหรับการพัฒนาทักษะที่ต้องการเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกฝนด้วยตนเองให้นักเรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยการกระทำสำหรับข้อจำกัดของการสอนแบบฝึกปฏิบัติคือถ้าครูใช้วิธีฝึกปฏิบัตินี้มากเกินไปจนเป็นการเพ้อเจ้อจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขณะที่นักเรียนทำการฝึกปฏิบัติครูควรแนะนำช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง

ความสำคัญของการสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นการสอนที่ทำให้การเรียนการสอนสมบูรณ์เพราะเป็นการศึกษาที่ผสมผสานกันระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัตินักเรียนได้เรียนรู้จากของจริงและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองการสอนแบบนี้จะช่วยให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องการนำไปใช้ครูผู้สอนได้เห็นผลการสอนทันทีสอนแล้วนักเรียนทำได้จริงหรือไม่นอกจากนี้การสอนและการเรียนแบบฝึกปฏิบัติยังมีความสำคัญของการฝึกฝนทักษะต่างๆ พร้อมๆ กันไปด้วย และมีวัตถุประสงค์สำคัญของการสอนแบบฝึกปฏิบัติ คือ

1. เพื่อเรียนรู้ด้านวิธีการผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงจากการสังเกตและทดลอง
2. เพื่อฝึกทักษะควรเป็นทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้และฝึกเพิ่มเติมเมื่อนำไปใช้
3. เพื่ออธิบายหลักการที่ 7 มีลักษณะเป็นนามธรรมจึงต้องอาศัยการปฏิบัติให้เข้าใจ
4. เพื่อฝึกการใช้เครื่องมือ
5. เพื่อฝึกการรวบรวมข้อมูลแปลความจัดหมวดหมู่แล้วสรุปนำไปแก้ปัญหาด้วยตนเอง
6. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติทดลองด้วยวิธีการต่างๆ
7. เพื่อเป็นการสนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านทักษะพิสัย (psychomotor) คือมุ่งให้เห็นเข้าใจสัมผัสและปฏิบัติได้ในสิ่งที่เรียน

การจัดกลุ่มผู้เรียนในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมของการสอนแบบฝึกปฏิบัตินั้นสามารถฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มย่อยจำนวนคนในแต่ละกลุ่มประมาณ 4-6 คน ควรคละเก้งปานกลางอ่อนเข้าด้วยกันเพื่อจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันบทบาทของครูในการสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นการสอนที่ครูต้องเตรียมผู้เรียนโดยสร้างความสนใจและชี้แจงจุดประสงค์ในการเรียนให้ชัดเจนครูต้องสาธิตและอธิบายกระบวนการปฏิบัติและให้คำแนะนำหลังจากที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้วครูนำอภิปรายสรุปผลการเรียนและทำการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม (วิไลวรรณ พิศประเสริฐ, 2543)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านนาฏศิลป์โดยใช้วิธีการฝึกฝนซ้ำๆ จนกระทั่งผู้เรียนเกิดทักษะการฝึกปฏิบัติอาจฝึกเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มโดยครูเป็นผู้คอย

ดูแลช่วยเหลือให้คำแนะนำการสอนแบบฝึกปฏิบัติให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตลอดเวลาขณะฝึกอาจใช้สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการฝึกปฏิบัติเช่นรูปภาพแถบบันทึกเสียงวีดิทัศน์ ประโยชน์ของการฝึกปฏิบัติคือเป็นการพัฒนาทักษะที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยการกระทำส่วนข้อจำกัดคือครูใช้วิธีฝึกปฏิบัติมากเกินไปทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายขณะที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติครูควรช่วยเหลือดูแลอย่างทั่วถึง

3. การสอนแบบบรรยาย

การสอนบรรยายหรืออธิบายเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนการสอนเป็นการเสนอเรื่องราวให้นักเรียนทราบทั้งหมดวิธีนี้อาจจะเป็นการบรรยายโดยมีอุปกรณ์การสอนประกอบหรือบรรยายโดยการสาธิตประกอบเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) ได้กล่าวถึงวิธีสอนแบบบรรยายไว้ดังนี้ การสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่ครูสามารถสอนเนื้อหาความรู้แก่นักเรียนได้มากในคาบเวลาหนึ่งโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นผู้รับฟังและจดบันทึกความรู้เป็นการประหยัดเวลาในการทำกิจกรรมวิธีสอนแบบนี้จะได้เนื้อหามากกว่าวิธีสอนแบบอื่นๆ ครูต้องเตรียมการสอนมาเป็นอย่างดีควรใช้สื่อประกอบการอธิบายด้วยสามารถสอนผู้เรียนได้จำนวนมากตั้งแต่ 20-200 คนเป็นการสอนที่มีข้อดีคือสอนได้ง่ายใช้อุปกรณ์การสอนน้อยแต่ใช้ความสามารถของผู้สอนเป็นหลักวิธีสอนแบบนี้ใช้เมื่อครูต้องการเสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียนเสนอเนื้อหาของบทเรียนต้องการขึ้นบทเรียนใหม่อธิบายตำราและผู้เรียนต้องรับฟังข้อมูลก่อนการปฏิบัติกิจกรรมการสรุปสิ่งที่เรียนนับได้ว่าการสอนแบบบรรยายมีประโยชน์ต่อผู้เรียนเช่นเดียวกับการสอนแบบอื่นๆ และยังคงเป็นวิธีการสอนที่ใช้กันแพร่หลายมากในปัจจุบัน

สรุปองค์ความรู้ด้านการเรียนการสอนเรื่องเทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทยที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. เทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทยแบบแช่ตำรา

ในการสอนนาฏศิลป์ไทยนั้น แต่โบราณครูผู้สอนจะสอนผู้เรียน โดยเริ่มฝึกปฏิบัติตำราตั้งแต่การฝึกหัดเบื้องต้น ดัดมือ ตบเข้า ถองสะเอว เต็มเสา แล้วเริ่มฝึกแม่ท่า เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงพื้นฐาน เมื่อชำนาญแล้วจึงเริ่มต่อเพลงหน้าพาทย์เบื้องต้น เช่น เชิด เสมอ โอต ฯลฯ ต่อจากนั้นครูจะเลือกผู้เรียนที่มีท่วงทีลีลาสง่างาม มีทักษะการปฏิบัติตำราที่ดี มาฝึกหัดโขนหรือละครในกระบวนตำราของตัวละครแต่ละตัว เช่น พระราม พระลักษมณ์ สีดา ทศกัณฐ์ อีเหนา บุษบา

การฝึกหัดตำราในขั้นนี้ ครูจะสอนอย่างใกล้ชิด ซึ่งครูผู้สอนก็จะเป็นผู้ที่ได้รับบทบาทตัวละครตัวนั้นมาก่อนจึงทำให้ครูเป็นผู้มีความชำนาญเป็นอย่างมาก ครูโบราณมักจะสอนตำราไปตามบทละครเน้นการรำไ้ซบท รำตีบทตามคำร้อง ฝึกรำหน้าพาทย์ชั้นสูง เช่น

ตระหนักถึง กระทบกัน ชำนาญ บาทสกุณี คุณพาทย์ รัสสามลา ในการฝึกหัดทำรำนี้นักเรียนต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูงในการเรียน ต้องฝึกทำซ้ำๆ เพื่อให้จำได้ และเกิดความเข้าใจ เทคนิคการแช่ทำรำจึงเกิดขึ้นตรงนี้ วิธีการ คือให้ผู้เรียนนั่งทำรำนั้นไว้เพื่อให้ครูจับทำรำ แก้ไขข้อบกพร่องของทำรำให้เกิดความสวยงาม เมื่อปฏิบัติทำรำในครั้งต่อไปก็จะได้ทำที่สวยงามถูกต้อง

2. เทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทยแบบเน้นครูเป็นสื่อ

เทคนิคการสอนแบบนี้ จะเหมือนรูปแบบการสอนแบบโบราณ คือใช้ตัวครูเป็นสื่อ ครูเป็นผู้ถ่ายทอด ทำรำด้วยตัวเอง เพราะฉะนั้นครูต้องรำให้สวยที่สุด ถูกต้องที่สุด ดีที่สุด เพราะผู้เรียนต้องอาศัยตัวครูในการสังเกต แล้วเลียนแบบทำรำให้เหมือนมากที่สุด การเรียนแบบนี้เหมือนเน้นที่ตัวครูเป็นหลัก แต่ที่จริงแล้วครูเปรียบเสมือนสื่อของจริงซึ่งดีกว่าสื่อทางวีซีดี ซีดีไอ เพราะสื่อตัวครูสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที เพราะการเรียนนาฏศิลป์ไทยนั้นหากไม่แก้ไขทำรำทันทีจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเคยชินและจะจดจำสิ่งที่ผิดๆ ติดตัวไป การแก้ไขก็จะยากยิ่งขึ้น

3. เทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทยที่เน้นศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

เนื่องจากการเรียนนาฏศิลป์ไทยเน้นการปฏิบัติเป็นหลัก ผู้เรียนแต่ละคนมีการรับรู้ที่แตกต่างกันอยู่แล้ว และยังระบบประสาทสัมผัส การสั่งสมองให้ร่างกายเคลื่อนไหวตามท่วงท่าลีลา ไม่สามารถปฏิบัติได้เหมือนกันทุกคน ฉะนั้นในการเรียนครูผู้สอนจะไม่นำวิธีการถ่ายทอดทำรำแบบเดียวกันมาใช้กับนักเรียนทุกคน แต่ครูจะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มตามศักยภาพ คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน ดังนี้ กลุ่มเก่งครูถ่ายทอดทำรำแบบครูสาธิตและมีการบูรณาการการเรียนรู้อีกกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมบ้าง เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ฝึกประสบการณ์จริงในการแสดง กลุ่มปานกลาง เพิ่มเติมการฝึกปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น เน้นการปฏิบัติทำรำซ้ำ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะทำรำที่ดีมากยิ่งขึ้น กลุ่มอ่อนนั้นผู้สอนจำเป็นต้องใกล้ชิดนักเรียนเป็นพิเศษ ใช้หลักจิตวิทยาในการสอนมากยิ่งขึ้น ครูต้องอดทนสูงเพราะนักเรียนไม่สามารถจดจำทำรำได้มากนัก อาจมีการบอกจังหวะ คือฟังจังหวะไม่ออก ต้องคอยกำกับจังหวะให้ เน้นให้พัฒนาตนเอง ถ้าผู้เรียนสามารถปรับปรุงตนเองได้ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในขั้นแรกของการเรียนควรเริ่มจากกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานโดยการเริ่มจากการเคาะจังหวะ จนไปถึงการฝึกทำรำเบื้องต้นและเพิ่มขึ้นไปจนถึงทำรำที่ยาก ในการฝึกปฏิบัติควรปลูกฝังให้เกิดความแม่นยำจะมีทักษะ มีการแลกเปลี่ยนกันวิจารณ์ผลการฝึกทำรำเป็นกระຈกสะท้อนการปฏิบัติทำรำ การฝึกทำรำและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีลักษณะนิสัยที่ดีสามารถเรียนรู้ร่วมกันจนทำการแสดงร่วมกันได้อย่างงดงามอ่อนช้อยตามแบบศิลปวัฒนธรรมไทย

7. สื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์

ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่าสิ่งใดก็ตามที่เป็นสื่อ นำความรู้ สู่ผู้เรียน และให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามจุดหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนการสอนเป็นคำที่นักการศึกษาปัจจุบันนำมาใช้แทนคำว่า “อุปกรณ์การเรียนการสอน” ซึ่งหมายถึงวัตถุ สิ่งของ ภาพ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนบุคคล สถาบัน สถานที่ต่างๆ ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดีการใช้คำว่า “สื่อการสอน” แทน ทำให้เกิดความหมายกว้างขึ้นในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกรมวิชาการใช้คำว่า สื่อการสอน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสอนนาฏศิลป์ที่จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถเรื่องของนาฏศิลป์เป็นอย่างดี รู้และคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถของเด็กแต่ละคนและรู้จักใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนได้ด้วย (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 53)

สำหรับสื่อที่จะนำมาใช้ในการสอนนาฏศิลป์นั้นครูผู้สอนควรพิจารณาถึงคุณค่าว่ามีความเหมาะสมสามารถช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจน กรมวิชาการได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในกิจกรรมและเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้หรือสื่อสารกับนักเรียนให้เป็นรูปแบบง่ายต่อการเข้าใจในเนื้อหานั้นๆ มีแผนการเรียนรู้แผนภูมิ เครื่องแต่งกาย ละครของจริง เทป เครื่องดนตรี วิทยากรภายนอกเครื่องเคาะจังหวะเครื่องบันทึกเสียง รูปภาพ วีดิทัศน์ คู่มือเอกสาร ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 50) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ผู้สอนสามารถใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งสื่ออุปกรณ์สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สื่อเทคโนโลยี บุคลากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ และมีทักษะกระบวนการในการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง สามารถและเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ได้เต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง

1. สื่อการสอนที่เป็นเอกสารใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์

2. สื่อการสอนที่เป็นอุปกรณ์ มีดังนี้

2.1 เครื่องเคาะจังหวะต่างๆ กรับ ฉิ่ง รำมะนา กลอง โทน โหม่ง ฯลฯ

2.2 ภาพการแสดงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน

2.3 บัตรคำ หรือบัตรคำประกอบภาพ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน

2.4 แถบบันทึกเสียง เครื่องบันทึกเสียง

2.5 แถบบันทึกภาพ เครื่องวีดิทัศน์

2.6 ชุดการสอน

8. นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สร้างสรรค์

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการพ้อนรำ หรือความรู้แบบแผนของการพ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีตงดงาม ให้ความบันเทิง อันโน้มน้าวอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัยการบรรเลงดนตรี และการขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่ายิ่งขึ้น หรือเรียกว่า ศิลปะของการร้องรำทำเพลง นาฏศิลป์มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะด้านการละคร การพ้อนรำ การเคลื่อนไหวอริยาบถต่างๆ ทั้งมือ แขน ขา ลำตัว และใบหน้า เพื่อถ่ายทอดความหมายและอารมณ์ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์และมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากจะแสดงความเป็นอารยะของประเทศแล้ว ยังเป็นเสมือนแหล่งรวมศิลปะและการแสดงหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการที่จะสร้างสรรค์ อนุรักษ์และถ่ายทอดสืบต่อไป

ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554, หน้า 62-63) กล่าวว่า คำว่านาฏศิลป์ไทยนั้นจัดเป็นศิลปะที่อยู่ในกลุ่มศิลปะการแสดงที่มีความหมายรวมถึงศิลปะการแสดงของไทยหลายประเภท ซึ่งเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์ไว้จนเป็นแบบแผน รูปแบบของการแสดงที่เรียกว่านาฏศิลป์ไทยหลายประเภท เช่น การแสดงชั้นสูงของไทยคือโขน ละคร ชนิดต่างๆ เช่น ละครชาตรีละครโน ละครนอก ละครตีกตาบรรพ์ ละครพันทางละครเสภา ฯลฯ นอกจากละครแล้วก็จะระบำ รำที่เรียกกันว่ารำไทยมาตรฐานที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณส่วนใหญ่จะเป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบอยู่ในการแสดงโขน ละคร และภายหลังนิยมนำมาเป็นชุดการแสดงที่เรียกว่าระบำ เช่น ระบำดาวดึงส์ ระบำพรหมมาศ ระบำย่องหงิด ระบำกฤดาภินิหาร หรือการแสดงรำเดี่ยว เช่น รำฉุยฉายต่างๆ นอกจากนั้นก็จะเป็นนาฏศิลป์ไทยที่ครูอาจารย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เช่น ระบำออกภาษาคือ ประดิษฐ์ทำรำตามสำเนียงเพลงภาษา เช่น ขวา หรือ พม่า เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะเป็นนาฏศิลป์ไทยที่ครูอาจารย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เช่น ระบำออกภาษาคือประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ตามลีลาทำรำของนาฏศิลป์ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน การแสดงเป็นชุดนั้นบางครั้งจะเรียกว่าการแสดงเบ็ดเตล็ด ในการเรียบเรียงที่เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของนาฏศิลป์ไทย เขียนจะให้ความสำคัญเฉพาะในเรื่องนาฏศิลป์ที่เกี่ยวกับระบำ รำ พ้อน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานให้แก่ศิลปะการออกแบบทำรำนานาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์

นาฏศิลป์ ความหมาย ตามรูปศัพท์ หมายถึง การร่ายรำและการเคลื่อนไหวไปมาอย่างมีจังหวะจะโคน ซึ่งมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความประณีตเกิดความเคลื่อนไหวที่สวยงาม น่าชมสื่อความหมาย ผู้ชม เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน อาจจะเป็นอารมณ์สะท้อนใจ เศร้า สุขใจ สนุกสนาน เพลิดเพลิน นาฏศิลป์จึง หมายรวมถึง ศิลปะแห่งโขน ละคร และพ้อนรำ

นาฏศิลป์ใช้ลีลาการเคลื่อนไหว (movement) เป็นสื่อในการแสดงออกของอารมณ์ ความคิด และบอกเล่าเรื่องราว เช่น นาฏศิลป์ไทยจะใช้ทำรำ อันได้แก่ การใช้มือ สีหน้า แววตา และทำรำประกอบบทร้องเพื่อสื่อความหมายของอารมณ์ เช่น ตัวฉัน ไป มา ไม่ต้องการ รัก เกลียด โกรธ ซึ่งท่าทางเหล่านี้จะสื่อความหมายระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

8.1 ที่มาของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทย เกิดจากสภาพความเป็นอยู่โดยธรรมชาติของมนุษย์โลกที่มีความสุข มีความอุดมสมบูรณ์ในทางโภชนาการ มีความพร้อมในการแสดงความยินดี จึงปรากฏออกมาในรูปแบบของการแสดงอาการที่บ่งบอก ดังนั้นเมื่อประมวลที่นักวิชาการเทียบอ้างอิงตามแนวคิดและทฤษฎี จึงพบว่าที่มาของนาฏศิลป์ไทยเกิดจากแหล่ง 3 แหล่ง คือ เกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ เกิดจากการเช่นสรวงบูชา และเกิดจากการรับอารยธรรมของประเทศอินเดีย (เรณู โกศินานนท์, 2555, หน้า 2-3) ดังนี้

1. เกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ หมายถึง เกิดตามพัฒนาการของความเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน ซึ่งพอประมวลความแบ่งเป็นชั้น ได้ 1 ชั้น ดังนี้ ขั้นต้นเกิดแต่วิสัยสัตว์ เมื่อเวทนาเสวยอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นสุขเวทนาหรือทุกข์เวทนามีตามถ้าอารมณ์แรงกล้าไม่กลั้นไว้ได้ ก็แสดงออกมาให้เห็นปรากฏ เช่น เด็กทารกเมื่อพอใจ ก็หัวเราะตบมือ กระโดดโลดเต้น เมื่อไม่พอใจก็ร้องไห้ ดิ้นรน ขึ้นต่อมา เมื่อคนรู้ความหมายของกิริยาท่าทางมากขึ้น ก็ใช้กิริยาเหล่านั้นเป็นภาษาสื่อความหมาย ให้ผู้อื่นรู้ความรู้สึกและความประสงค์ เช่น ต้องการแสดงความเสนหาก็ก้มแอ้ม กรู้มกรุ้มขม้อยขม้ายชายตา หรือโกรธเคืองก็ทำหน้าตาถมึงทึง กระตืบ กระแทก เป็นต้น ต่อมาอีกขั้นหนึ่งนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ตามที่กล่าวในชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 แล้วมีผู้ฉลาดเลือกเอากิริยาท่าทาง ซึ่งแสดงอารมณ์ต่าง ๆ นั้นมาเรียบเรียงสอดคล้อง ติดต่อกันเป็นขบวนพ้องรำให้เห็นงาม จนเป็นที่ต้องตาตึงใจคน จนเกิดเป็นวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ที่สวยงามตามที่เห็นในปัจจุบัน

2. เกิดจากการเช่นสรวงบูชา หมายถึง กระบวนการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชน ซึ่งพบว่าการเช่นสรวงบูชา มนุษย์แต่โบราณมามีความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการบูชา เช่นสรวง เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทานพรให้ตนสมปรารถนา หรือขอให้ขจัดปัดเป่าสิ่งที่ตนไม่ปรารถนาให้สิ้นไป การบูชา มีวิธีการตามแต่จะยึดถือมักถวายสิ่งที่ตนเห็นว่าดีหรือที่ตนพอใจ เช่น ข้าวปลาอาหาร ขนมหวาน ผลไม้ ดอกไม้ จนถึง การขบรับ้องพ้องรำ เพื่อให้สิ่งที่ตนเคารพบูชานั้นพอใจ ต่อมา มีการพ้องรำบำเรอกษัตริย์ด้วย ถือว่าเป็นสมมุติเทพที่ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ มีการพ้องรำรับขวัญขุนศึกนักรบผู้กล้าหาญ ที่มีชัยในการสงครามปราบข้าศึกศัตรู ต่อมาการพ้องรำก็คลายความศักดิ์สิทธิ์ลงมาก กลายเป็นการพ้องรำเพื่อความบันเทิงของคนทั่วไป

3. การรับอารยธรรมของอินเดีย หมายถึง อิทธิพลของประเทศเพื่อนบ้าน จากประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่ยาวนานว่า เมื่อไทยมาอยู่ในสุวรรณภูมิใหม่ๆ นั้น มีชนชาติมอญ และชาติขอมเจริญรุ่งเรืองอยู่ก่อนแล้ว ชาติทั้งสองนั้นได้รับอารยธรรมของอินเดียไว้มากมายเป็นเวลานาน เมื่อไทยมาอยู่ในระหว่างชนชาติทั้งสองนี้ ก็มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด ไทยจึงพลอยได้รับอารยธรรมอินเดียไว้หลายด้าน เช่น ภาษา ประเพณี ตลอดจนศิลปะการแสดง ได้แก่ ระบำ ละครและโขน ซึ่งเป็นนาฏศิลป์มาตรฐานที่สวยงามดังปรากฏให้เห็นนี้เอง

8.2 ประเภทของการแสดงนาฏศิลป์

ลักษณะของนาฏศิลป์ไทย เช่น ระบำ รำ ฟ้อน โขน ละครนอก ละครใน นาฏศิลป์สากล เช่น โมเดิร์นด๊านซ์ (Modern Dance) บัลเลตต์ (Ballet) ละครใบ้ นาฏศิลป์ตะวันออก เช่น จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลี ญี่ปุ่น พม่า เขมร เวียดนาม ฯลฯ และนาฏศิลป์พื้นบ้าน เช่น การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น และ 4 ประเภท คือ โขน ละคร รำ ระบำ และนาฏศิลป์พื้นเมือง ดังนี้

ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554, หน้า 66-68) โขน หมายถึง เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยที่มีเอกลักษณ์คือ ผู้แสดงจะต้องสวมหัวที่เรียกว่าโขน และใช้ลีลาท่าทางการแสดงด้วยการเดินไปตามบทพากย์ การเจรจาของผู้พากย์และตามทำนองเพลงหน้าพาทย์ด้วยวงปี่พาทย์ เรื่องที่นิยมนำมาแสดง คือ พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ แต่งกายเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ที่เป็นเครื่องต้น เรียกว่า การแต่งกายแบบ “ยืนเครื่อง” มีจารีตขั้นตอนการแสดงที่เป็นแบบแผน นิยมจัดแสดงเฉพาะงานพิธีสำคัญ ได้แก่ งานพระราชพิธีต่างๆ ธีรวัฒน์ ช่างสาน (2552, หน้า 2-5) ละคร หมายถึง เป็นศิลปะการร่ายรำที่เล่นเป็นเรื่องราว มีพัฒนาการมาจากการเล่านิทาน ละครมีเอกลักษณ์ในการแสดงและการดำเนินเรื่องด้วยกระบวนลีลาท่าทาง เข้าบทร้อง ทำนองเพลงและเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ มีแบบแผนการเล่นที่เป็นทั้งของชาวบ้านและของหลวงที่เรียกว่า ละครโนราชาตรี ละครนอกและละครใน เรื่องที่นิยมนำมาแสดงคือ พระสุธน สังข์ทอง คาวี อิเหนา อุณรุท นอกจากนี้ยังมีละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่อีกหลายชนิด การแต่งกายของละครจะเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า การแต่งกายแบบยืนเครื่อง นิยมเล่นในพิธีสำคัญและงานพระราชพิธี

ระบำ มีความหมายเดียวกับคำว่า รำ จะต่างกันที่คำว่าระบำนี้จะใช้คำการรำที่ใช้คนแสดงจำนวน 2 คน ขึ้นไป เป็นการรำแบบกลุ่มเป็นหมู่ เช่น ระบำสี่บท ระบำดาวดึงส์ ระบำเทพบันเทิง ระบำพรตน์ ทำรำจะต้องเป็นท่าที่สวยงามมีความพร้อมเพรียงกัน ทำรำจะสอดคล้องและมีความหมาย ตามบทร้องและทำนองเพลง รำบางชุดจะไม่มีเนื้อร้องประกอบ เช่น ระบำโบราณคดี ระบำจิ้ง ระบำกรับ เป็นต้น รำหรือระบำเบิกโรงนั้นเป็นการเบิกโรงต้นรายการ เช่น ประเลง ดอกไม้เงินทองก่อนที่จะเล่นเป็นเรื่องราว

รำ หมายถึง ศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวร่างกาย ลำตัว แขน ขา มือ ให้เข้าท่าจังหวะท่าทางมุ่งให้เกิดความสวยงามและบันเทิงใจ หากจะให้ความหมายก็ด้วยการใส่บทร้องทำท่างก็จะเพิ่มความหมายตามบทร้องนั้นคำว่า “รำ” นั้นใช้ในความหมายถึง การแสดงที่ใช้ผู้ร่ายรำเพียงคนเดียว เรียกว่า รำเดี่ยว เช่น รำฉุยฉายต่างๆ ซึ่งเป็นทำรำมาตรฐาน ซึ่งมีลีลาที่อ่อนช้อยงดงามการร่ายรำชมความงามของตัวละคร หรือการรำคู่ เช่น รำชุดเจ้าเงาะรจนา, พระลอตามไก่, ชุดหนุมานจับนางเบญจกาย เป็นต้น

เต้น หมายถึง ศิลปะแห่งการยกขาขึ้นลงตามจังหวะดนตรี ศิลปะการเต้นที่เน้นจังหวะขาและเท้า โดยต้องย่อเข้า ตั้งเหลี่ยมให้กับศิลปะการแสดงที่เรียกว่า โขน ซึ่งตัวแสดง

จะต้องเป็นทั้งตัวอักษรและตัวลึงจะต้องมีการเต้นย่อเข้า ตีลังกาและกระโดดโลดเต้น จึงใช้เรียกเป็นกิริยาของโขนว่าการเต้น

พ็อน คำว่า พ็อนเป็นภาษาเหนือที่ใช้กับคำว่ากร่ายรำ การใช้มือขาและเท้าร่ายรำให้เข้ากับจังหวะ ส่วนใหญ่ไม่มีความหมายแต่จะมุ่งเน้นความสวยงามและความพร้อมเพรียง เป็นลำดับ พ็อนในสมัยโบราณใช้แสดงประกอบพิธีสำคัญในพระราชฐาน เช่น ในคุ้มหลวง ผู้พ็อนจะเป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ปัจจุบันมีการพ็อนอยู่มากตามพื้นบ้าน และใช้ต้อนรับแขก ผู้มาเยือนใช้ผู้แสดงจำนวนมาก ทำรำที่อ่อนช้อย มีจังหวะนุ่มนวล การแต่งกายสวยงามตามแบบสาวชาวเหนือพ็อนที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ พ็อนเล็บและพ็อนเทียน เมืองพ็อน พ็อนดาบ พ็อนเงิง พ็อนไต พ็อนสาวไหม พ็อนเงี้ยว เป็นต้น

เซ็ง หมายถึง การร่ายรำของชาวอีสาน ความหมายเดิมหมายถึง ทำนองการขับร้องอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ต่อมาใช้เรียกการรำของอีสานว่าเซ็ง

องค์ความรู้พื้นฐานทางการแสดงนาฏศิลป์ไทยจะทำให้ผู้เรียนมีความกระฉับกระเฉง มีความลึกซึ้ง เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทย พร้อมทั้งจะอนุรักษ์และเผยแพร่เพื่อให้ศาสตร์ดังกล่าวนี้ดำรงอยู่เป็นเอกลักษณ์ไทยสืบไป ดังนั้นการศึกษารูปแบบของนาฏศิลป์ไทยจะต้องเข้าใจแหล่งที่มาและรูปแบบลักษณะกล่าวคือต้องเข้าใจในความหมายของนาฏศิลป์ที่มาของนาฏศิลป์ไทย องค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย และประเภทของการแสดงนาฏศิลป์ไทย

ศิลปะการออกแบบทำรำนานาฏศิลป์ไทยนั้น สิ่งสำคัญผู้ออกแบบทำรำควรมีองค์ความรู้ในแม่ทําพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย เริ่มตั้งแต่มีความรู้ในการใช้นาฏศัพท์ มีความรู้ความสามารถในการรําแม่ทําพื้นฐาน เช่น รําเพลงช้า-เพลงเร็ว และรําแม่บทใหญ่ การรําแม่ทํานี้จะทำให้รู้จักการเชื่อมทํารำ การรําดังได้กล่าวมาแล้ว ถือเป็นการรําแม่ทําที่เป็นแบบแผนมา แต่โบราณที่สำคัญยิ่งผู้ออกแบบสร้างสรรค์สามารถนำทํารำนี้นมาเป็นหลักในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีศิลปะในการออกแบบทำรำนานาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ก่อนจะมีการฝึกแม่ทําขั้นพื้นฐานผู้ออกแบบทำรำควรจะต้องมีความรู้การฝึกทักษะความชำนาญในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น การใช้มือ แขน ขาและเท้า ตามแบบแผนของนาฏศิลป์ไทยที่เรียกว่า “นาฏยศัพท์” ซึ่งหมายถึง ศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับทํารำ และชื่อทํารำที่บอกกิริยาอาการของทํารำนั้นๆ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของตัวละครที่ทั้งตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลึง ซึ่งจะมีศัพท์เฉพาะของวงการนาฏศิลป์ ที่เรียกว่า นาฏยศัพท์ การเรียกชื่อกิริยาอาการต่างๆ นี้ จะเป็นแบบแผนสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งครูโบราณไม่ได้มีการบันทึกไว้ จึงเกิดปัญหาการใช้ศัพท์ของครูท่านหนึ่งก็แตกต่างจากครูอีกท่านหนึ่ง ขึ้นอยู่กับท่านได้รับการรับถ่ายทอดจากครูท่านใด ตัวอย่าง เช่น ทำจีบม้วนออกตั้งวงเล่นปี่กมโนราห์ แล้วไสจุมกเท้าถี่ๆ ที่พื้น กิริยาไสจุมกเท้า แต่ครูบางท่านใช้ว่าขยี้เท้า และบางท่านจะใช้คำว่า เซ็ดเท้า เป็นต้น หรือตัวอย่าง เช่น คำว่ารวมมือ ครูนาฏศิลป์ได้ให้ความหมายของกิริยามือที่ให้มีหนึ่งตั้งวงอีกมือหนึ่งทำท่า

จับแล้วนำมือ ทั้งสองมาวางใกล้ๆ กัน เช่น ท่าอมรเกล้า ซึ่งในรุ่นของผู้เขียนก็จะไม่เรียก การปฏิบัติเช่นนี้ว่ารวมมือ จะได้ยินว่าเกล้ามือถือ หรือครูจะใช้คำว่าท่าอมรเกล้าแทน การเรียก ท่ารวมมือของผู้เขียน จึงอธิบายตามความเข้าใจว่า การตั้งวงทั้งสองด้านข้างแล้วค่อยๆ เดินมือ กรัดจับมารวมกัน จึงเรียกว่ารวมมือ เป็นต้น การเรียกนาฏยศัพท์จึงขึ้นอยู่กับผู้ที่ผู้รับทอดได้ ยินได้ฟังจากครูของท่าน ซึ่งการสอนนาฏศิลป์นั้นเป็นการปฏิบัติตามและเป็นการเลียนแบบและ โบราณก็ไม่มีกรอธิบายและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตัวตายตัว ปัจจุบันจึงมีความความ หลากหลายและขึ้นอยู่กับตัวผู้สอน ซึ่ง นาฏยศัพท์ว่าด้วยกิริยาอาการที่ผู้ฝึกนาฏศิลป์ไทยควร ต้องมีความรู้เป็นหลักการปฏิบัติขั้นพื้นฐาน (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 15) มีดังนี้ การทรงตัว ผู้รำจะต้องทรงตัว ดันเอว ดันไหล่ให้ผึ่งผาย ลำคอตรง เปิดคางในระดับพอดี ไม่หงายขึ้น หรือคว่ำลงมือทรงตัว (สมิตร เทพวงษ์, 2547, หน้า 10-15)

นาฏยศัพท์ หมายถึง ศัพท์เฉพาะที่ครูโบราณอาจารย์ท่านใช้เรียกอวัยวะที่ เราใช้ในการรำรำเป็นที่เข้าใจกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน นาฏยศัพท์คุณครูมูล คือแบ่งเป็นมือ ศีรษะ เท้า และลำตัว พร้อมทั้งได้เพิ่มเติมขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติ การรำการแสดงมาแต่ โบราณ ซึ่งได้รักษาสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด อีกทั้งเกร็ดความรู้เล็กๆ น้อยๆ นับเป็นการ รักษามรดกในด้านนาฏศิลป์ที่โบราณอาจารย์สร้างสรรค์ไว้ให้ลูกหลานไทยได้ภาคภูมิใจใน ความเป็นอารยประเทศของเรา เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาทำรำนาฏศิลป์ไทยให้เจริญก้าวหน้า ได้อย่างสวยงาม ก้าวทันเทคโนโลยีและโลกที่ไร้พรมแดนแต่ยังคงเอกลักษณ์นาฏศิลป์ไทยไว้ได้ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ (อุดม กุลเมธพนธ์, 2556, คำนำ)

1. ว่าด้วยอวัยวะ (มือ) อุดม กุลเมธพนธ์ (2556, หน้า 2-5)

1.1 ตั้งวง คือ ทำก่อนจะประนมมือไหว้จะเรียกว่า ตั้งวง คือมือทั้งสอง ต้องหักข้อมือ นิ้วทั้งสี่ตั้งชิดติดกัน นิ้วหัวแม่มือหักหลบเข้าฝ่ามือเล็กน้อยเวลาประนมมือ ท่าน ให้ใช้จุมูกมือติดกันบานปลายมือออกนิ้วทั้งสี่ตั้งชิดติดกัน ส่วนนิ้วหัวแม่มือท่านให้ชิดติดกัน ให้ ห่างจากนิ้วทั้งสี่ ลักษณะของวงมี 3 ระดับ คือ วงบนพระอยู่แฉ่งศีรษะ วงกลางพระอยู่ระหว่าง หัวไหล่ วงล่างพระอยู่ระดับเอว วงหน้าพระอยู่ข้างหน้าระดับปาก

1.2 จับ ท่านกล่าวว่า ให้เอาหัวแม่มือกับนิ้วชี้มาจรดกัน อีกสามนิ้วให้ กรัดตั้งออกไปหักข้อมือ ลักษณะของจับ ท่านบอกว่าให้ดูฝ่ามือเป็นหลัก ถ้าฝ่ามือหงาย เรียกว่า “จับหงายมือ” ฝ่ามือตะแคง เรียกว่า “จับตะแคง” ถ้าฝ่ามือคว่ำ ก็เรียกว่า “จับคว่ำมือ” ไม่ว่าจับ นั้นจะอยู่ที่ไหน เราจะเรียกจับนั้นตามลักษณะของฝ่ามือ

ดังนั้น จับของคุณครูมูล จึงมี 3 ลักษณะ คือ จับหงาย จับคว่ำ จับ ตะแคง ส่วนท่าที่ใช้นิ้วกลางและนิ้วหัวแม่มือมารวมกันโดยใช้หัวแม่มือกับนิ้วกลางไว้ให้เป็น วงกลม ส่วนนิ้วชี้ นิ้วนางและนิ้วก้อยให้กรัดนิ้วตั้งออกไป คุณครูมูลไม่เรียกว่า จับ ท่าน เรียกว่า “มือหล่อแก้ว”

1.3 ม้วนมือจีบ คือ ทำจีบหักข้อมือแล้วม้วนจีบลงข้างล่าง แล้วกลับไปเป็นท่าตั้งวง

1.4 คลายมือจีบ คือ ทำจีบหักข้อมือแล้วหงายมือจีบ แบนมือหักข้อมือลง แล้วกลับมาตั้งเป็นวง เช่น ทำวาดขึ้นเตี๋ย มือซ้ายต้องตั้งวง มือขวาจีบคว่ำ และก้าวเท้าซ้ายขึ้นเตี๋ยคลายมือจีบ คือ ปล่อยจีบหงาย มือจีบเปลี่ยนมาเป็นตั้งวงเปลี่ยนเป็นจีบหงายส่งไปข้างหลัง พร้อมกับยกขาขวาขึ้นมานั่งคุกเข่าบนเตี๋ย ก่อนที่จะนั่งพับเพียบ

1.5 สะบัดจีบ คือ ลักษณะคล้ายกับคลายจีบแต่ใช้แรงสะบัดปลายมือได้แรง แล้วจึงกลับมาตั้งเป็นวง

1.6 ละเลงมือ คือ ลักษณะคล้ายๆ จะจีบแต่ไม่ใช่จีบ คือ นำนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้มาชิดกันด้านข้าง กรีดนิ้วที่เหลือทั้งสามออกให้ตั้งเหมือนจีบ แล้วคลายมือออกเป็นแบมือหงายแล้วกลับมาตั้งวง ต่อจากนั้นจึงนำนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ มาชิดกันอีก กรีดนิ้วทั้งสามให้ตั้งแล้วทำกิริยาเหมือนแรกเริ่ม

1.7 จีบเกล้า คือ มือจีบข้างซ้ายจีบตะแคง มือขวาตั้งวง มือจีบอยู่ด้านในวงอยู่ด้านนอก เปลี่ยนมาเป็นจีบตะแคงด้านขวามือ มือซ้ายตั้งวงอยู่ด้านนอกจีบมือขวา

1.8 ฉายมือ คือ มักจะทำไปพร้อมกับฉายเท้า เช่น เวลาจะออกเพลงเร็ว ฉายมือ ถัดเท้า ต้องฉายมือซ้าย คือ หงายมือแทงไปข้างซ้ายแล้วตั้งวง มือขวาที่ตั้งวงต้องเปลี่ยนเป็นหงาย พร้อมกับแทงมือไปทางขวา ทำพร้อมกับการฉายเท้า

1.9 กวดข้อมือ คือ กิริยาที่ตั้งวงแล้ว กดมือทางด้านนอกคือด้านนิ้วก้อย กดลงแล้วค่อยๆ ถ่ายน้ำหนักมาไว้ที่กลางมือ หักข้อมือ ตั้งวงไว้ เช่น ทำคำว่า “มา” ทางข้างซ้ายมือหรือขวามือ

1.10 วาดมือ คือ กิริยาที่เราตั้งวงบนแล้วตั้งแขนพร้อมกับลดมือลงมาระดับสะโพกระหว่างวาด มือลง มือจะหักข้อมือลง

1.11 สายมือ คือ อาการแบบวาดมือ แต่เร็วกว่าวาดมือ เวลาสายมือลง แขนตึง มือ หักข้อมือกดมือมาถึงสะโพกแล้วจึงหงายมือ แขนตึง ขึ้นไปจนถึงระดับไหล่ แล้วคว่ำมือกดมือลงมาอย่างรวดเร็ว ให้ทันตามจังหวะเพลงสายมีทั้งสายมือเดียวและสายสองมือ

1.12 บดมือ คือ การที่เอาฝ่ามือทั้งสองแนบชิดติดกันแล้วจึงบดถ้าจะจีบขวา มือขวาที่บดต้องอยู่ข้างล่าง มือซ้ายอยู่ข้างบน บดมือแล้วมือขวาตั้งวง มือซ้ายจีบหงาย

1.13 แทงมือ มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกในท่ารำเพลงช้า เช่น มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาสอดสูงงอแขน หงายมืออยู่ ประทับขวา กดปลายมือขวาที่หงายอยู่ลงแล้วกลับมาตั้งวงบน

1.14 แทงมือ ลักษณะที่ 2 ในท่ารำกลมพระขรรค์ มือขวาที่ถืออาวุธต้องหงายมือแขนตึง ใช้นิ้วหัวแม่มือกอด้ามพระขรรค์หรืออาวุธเอาไว้ แทงปลายพระขรรค์ออกไปข้างหน้า ส่วนมือที่ไม่ได้ถืออาวุธก็หงายมือตั้งแขนหันมาทางขวาแบมือแทงไปข้างหน้าหรือทำสระหมาแซก ทำแบมือแทงสลับกันสองมือ แล้วสวนกัน ฝ่ามือต้องหงาย นิ้วทั้งห้าต้องชิดติดกัน

1.15 ขยับมือ ตั้งวงแล้วกดปลายมือลงแล้วกลับมาตั้งวงอย่างเดิมทำซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้ง เช่น ในท่าฟ้อนลาวแพนในท่าเพลงเร็ว จีบมือขวาไว้ ที่ชายพกหรือหัวเข็มขัด มือซ้ายจีบหงายส่ายข้างหลังแล้วสะดุ้งตัวขึ้นค่อยๆ หันมาทางขวา มือซ้ายค่อยๆ นำตั้งวงแล้ว จึงขยับมือซ้าย ส่วนมือขวา หงายมือแทงไปข้างๆ (การขยับมือคือการที่กดข้อมือลงแล้วกลับมา ขึ้นมาตั้งวงแล้วกดข้อมือลงไปอีก แล้วนำกลับมาตั้งวงอีก ทำหลายๆ ครั้ง)

1.16 ไขว้มือ มี 3 ลักษณะ คือแบบที่ 1 ไขว้มือในการรำเพลงซำน้ำคูกเข้า มือทั้งสองคว่ำ จมูกมือแตะไว้ที่หน้าขาทั้งสอง จีบคว่ำแล้วคลายมือจีบหงายมือ แล้วคว่ำลง ทั้ง สองมือไว้ที่หน้าขาทั้งสองเหมือนเดิม แบบที่ 2 ไขว้มือในการรำเพลงซำปีในท่าลับ ท่าพิสมัยเรียง หมอน เมื่อเพลงจะหมดจังหวะเราจะกวดข้อมือข้างซ้ายเราตั้งวงไว้กดลงไปด้านนอกมือ คือ ทางด้านนิ้วก้อย แล้วกวดข้อมือมาตั้งวงไว้ดังเดิม แบบที่ 3 ไขว้มือในการตีบท กรณีที่เราแบมือ ตั้งไว้ กวดข้อมือกดลงแล้วยกขึ้นตั้งวงไว้ดังเดิม

1.17 โปรยมือ คือ กิริยาจีบสองมือ ตั้งแขนทั้งสอง แล้วอ แล้วตั้ง ทำ เช่นนี้หลายๆ ครั้ง ตามจังหวะเพลง พร้อมๆ กับค่อยๆ ลดแขนลงมาแล้วจึงม้วนมือจีบหงาย แขนทั้งสองตั้ง

1.18 สอดมือ คือ กิริยาที่เราตั้งวงหน้า อีกมือหนึ่งจีบที่หัวเข็มขัดแล้วใช้ มือที่จีบค่อยๆ ยกขึ้นมาระดับวงหน้า แล้วคลายจีบตั้งวง วงมือที่ตั้งวงค่อยๆ ลดลงมาจีบแทน

2. ว่าด้วยอวัยวะ ศีรษะ (อุดม กุลเมธพนธ์, 2556, หน้า 7)

2.1 เอียงศีรษะ จะเอียงซ้ายหรือเอียงขวา ข้อสำคัญต้องตั้งศีรษะไว้ไม่ เอียงแบบคอปับ บางท่านเรียกว่า เอียงใบหู

2.2 ลักคอ ก็ใช่อวัยวะศีรษะด้วย เช่น ลักคอซ้ายต้องเอียงศีรษะทางซ้าย แล้ว กดไหล่ขวา ถ้าลักคอขวาต้องเอียงศีรษะทางขวาแล้วกดไหล่เอียงซ้าย

2.3 กล่อมหน้า คือ กิริยาที่เอียงศีรษะอยู่ข้างหนึ่งแล้วกลับมาเอียงอีก ข้างหนึ่ง เช่น เอียงศีรษะทางขวาอยู่แล้วค่อยหันหน้ามาข้างซ้ายพร้อมกับเอียงศีรษะมาทางซ้าย ถ้าเริ่มจากเอียงซ้ายก็ทำในลักษณะเดียวกันแต่ทำตรงกันข้าม คือเอียงซ้ายอยู่แล้วค่อยๆ หันหน้าไปทางขวาเล็กน้อยพร้อมกับเอียงขวาหันหน้าตรงการกล่อมหน้ามักใช้คู่กันไปกับการ กล่อมไหล่

2.4 ทิ้งหน้า คือ กิริยาที่เราหันข้าง แล้วเหลียวหน้าไปข้างหน้า

2.5 กรอกคอ คือ กิริยาที่กล่อมหน้าจากขวามาซ้าย

2.6 ทิ้งคอ มักใช้ในเพลงกลม เช่น กลมพระขรรค์ หรือ กลมเงาะ คือ ตั้งศีรษะตรง หน้าตรง แล้วแก้มคอทั้งศีรษะไปทางซ้ายและทางขวา

3. ว่าด้วยอวัยวะ เท้าและขา (อุดม กุลเมธพนธ์, 2556, หน้า 8-12)

3.1 ตบเท้า คือกิริยาที่เราใช้เท้าตบที่พื้น วิธีทำคือ ตั้งนิ้วเท้าขึ้นส้นเท้า ตีพื้น ใช้จมูกเท้าตบลงกับพื้น ส้นเท้าหนึ่งอยู่กับที่

3.2 ประเท่า ใช้กิริยาเหมือนบนเท้า แต่ประเท่าพอใช้จุมูกเท้าตกลงกับพื้นแล้วต้องรีบยกขาขึ้นเลย

3.3 กระทุ้งเท้า กิริยา คือ ใช้จุมูกเท้ากระทุ้งกับพื้นข้างหลัง ส่วนมากกระทุ้งแล้วจะกระดกเท้าขึ้น

3.4 กระดกเท้า คือ กิริยาหลังจากกระทุ้งเท้าแล้วต้องหนีบรองเท้าขึ้นพร้อมกับดันหัวเข้าไปข้างหลัง เรียกว่า กระดกตรง แต่ถ้ากระดกโดยหนีบขาไปข้างตัว เรียกว่า กระดกเสี้ยว กระดกขามีทั้งทำนั่งและทำยืน

3.5 กระทบ มี 2 แบบ คือ นั่งกระทบ กับ ยืนกระทบ

นั่งกระทบมี 2 ลักษณะ คือ นั่งคุกเข่า วางก้นบนส้นเท้าแล้วยกกันขึ้นเล็กน้อยแล้วกลับวางลงบนส้นเท้า โดยใช้จุมูกเท้ายันไว้ อีกแบบหนึ่งคือ นั่งพับเพียบกระทบใช้เข่าและข้อเท้าทั้งสองเป็นหลัก กันจึงจะเบาแข็งหน้าขาทั้งคู่ ยกกันขึ้นแล้วปล่อยลงให้ตรงจังหวะ เช่นในคำร้องว่า “เมื่อเอ๋ย” ให้ยกกันขึ้น เมื่อนั้นให้กระทบกันลง

ยืนกระทบ ย่อตัวลงยกขาข้างหนึ่งขึ้น ข้างที่เป็นหลักยกพื้นขึ้นเล็กน้อยแล้วกระทบลงกับพื้น เรียกว่ายืนกระทบ

3.6 ห่มเข่า คือ กิริยาที่เรายืดเข่า แข็งข้อเข่าและกล้ามเนื้อขาพร้อมกับย่อเข่าลง ใช้กับท่าที่เราเรียกว่า ขยับ จะใช้ในท่าที่เปลี่ยนจากเอียงขวามาเอียงซ้ายหรือจากเอียงซ้ายมาเอียงขวา หรือกรณีที่เราจะประเท่า เราจะยืดเข่าและยุบย่อเข่าลงก่อนที่จะประเท่า คือเราจะห่มเข่าพร้อมกับประเท่าทันที

3.7 สะดุ้งขึ้น เป็นกิริยาที่ตรงข้ามกับ ห่มเข่า เพราะห่มเข่า จะต้องย่อลง ส่วนสะดุ้งขึ้นต้องยืดตัวขึ้น เช่น ท่าโปรยมือในเพลงเร็ว หรือตะเข้งในท่าตอบยกขา

3.8 เก็บ คือ กิริยาของเท้าที่เราซอยเท้าเร็วๆ โดยแข็งข้อเข่า ย่อลงมีใช้ทั้ง เคลื่อนที่ เช่น ในเพลงคึกคักพาทย รัสสามลา หรือเก็บอยู่ที่ ในเพลงช้าจะมี เก็บเท้าเรียงข้างข้อสำคัญ เก็บเท้าต้องเขย่งส้นเท้าขึ้น ตัวละครที่มีกำลังหรือมีอิทธิฤทธิ์ มักจะใช้ท่าเก็บเท้า เช่น ชมพลา หรือฮเนา ในเรื่องเงาะป่า เจ้าเงาะ ในเรื่องสังข์ทอง สินสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี มีมารดาเป็นนางยักษ์ก็ใช้เก็บ พระชนเศวร์ และปรศุราม (เป็นหัวหน้าพราหมณ์) ก็ใช้เก็บ ทั้ง โขนและละคร ใช้นาฏศัพท์คำนี้ในความหมายตรงกัน

3.9 ขยับเข่า หมายถึง กิริยาที่ใช้เท้าไขว้กัน ยกส้นเท้าทั้งสองและเคลื่อนที่ไปถี่ๆ ขยับเท้า มีทั้งหน้าตรงและด้างข้าง

3.10 ชักน่องหรือหนีบน่อง ใช้ในกรณีเมื่อประเท่าแล้วยกขาขึ้นคร่อมมักจะสั่งว่าให้ชักน่องหรือหนีบน่อง ซึ่งหมายถึง ให้กดข้อเท้ามาทางน่องมิให้กางออกไป การยกขาของพระจะต้องยกสูงระดับครึ่งเข่าของขาอีกข้าง

3.11 สูดเท้า เช่นเวลาเราก้าวเท้าไปข้างหน้าหรือข้าง แล้วลากเท้าหลังกมาประสมกันแล้วประเท่า เราจะดึงปลายเท้าขึ้นใช้ฝ่าเท้าลากเท้า (อาการนี้เรียกว่า สูดเท้า)

เข้ามา ในท่าเดิมแบบพม่าครูจะสั่งให้เดินสุดเท้าคือ ก้าวขาเดิมแล้วสุดเท้ามารวม

3.12 จรดเท้า มี 2 แบบ คือ ใช้จุมูกเท้าจรด และใช้สันเท้าจรดจรดเท้าจะใช้กิริยาเดียวกับประเท้า แต่จรดเท้าอยู่ในท่าหนึ่ง ส่วนประเท้าต้องรีบยกขาขึ้นหรือเคลื่อนที่เลยสำหรับจรดที่ใช้สันเท้ามีใช้ในท่าโบก

3.13 เตียวขา คือ กิริยาที่ยกขา หักข้อเท้าแล้วนำสันเท้ามาชิดติดกับขาอีกข้างหนึ่งระดับครึ่งน่อง ตัวพระจะเตียวขาในท่ารำข้าง ส่วนตัวนางจะเตียวขาหน้าตรง ที่เรียกเป็นศัพท์ว่า หน้าอัด

3.14 เตาะเท้า คือ กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าจรดกับพื้น แตะเร็วๆ (ใช้จุมูกเท้าแตะ)

3.15 ประสมเท้า คือ กิริยาที่เรา นำสันเท้ามาชิดติดกัน ปลายเท้าบานออกไป นำหน้าขาทั้งสองข้างเท่ากัน เช่น ในท่าออกเพลงเร็ว ประสมเท้าอีกอย่างหนึ่งคือ ประสมเท้าเพื่อมาประเท้าที่จะมาประสมเพื่อจะประจะต้องอยู่ตรงตามตุ่มของขาอีกข้างหนึ่งให้ระยะห่างพอประมาณไม่ต้องชิดติดกันเหมือนประสมเท้าท่าออกเพลงเร็ว

3.16 ฉายเท้า คือ กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าเซ็ดเท้าออกเป็นครึ่งวงกลมหันตัวไปตามเท้า ฉายเท้านั้นมักทำพร้อมกับฉายมือ ยกเว้นฉายเท้าในเพลงฝรั่งรำเท้า เมื่อฉายเท้าแล้วจึงก้าวไปข้างๆ

3.17 ถอนเท้า คือ กิริยาที่ก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งไปข้างหน้า นำหนักตัวอยู่เท้าหน้าแล้วถ่วงน้ำหนักตัวมาไว้เท้าหลัง แล้วยกเท้าหน้าขึ้นโดยไม่ต้องประเท้า

3.18 เซ็ดเท้า คือ กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าสีไปกับพื้นเร็วๆอยู่ในเพลงช้า

3.19 เล่นเท้า คือ กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าจรดกับพื้น แล้วประเท้ายกไปวางข้างหลังแล้วกระทุ้งเท้าหลัง (เท้าเดิม) มาจรดไว้อย่างเดิม ทำต่อเนื่องเช่นนี้หลายๆครั้ง หรืออีกอย่างหนึ่งคือ ประเท้าทั้งสองสลับกันตามจังหวะเพลงช้าเร็ว

3.20 สะดุ้งเท้า คือ กิริยาอยู่กับที่ เท้าหลังเขย่งสัน ยันไว้ เท้าหน้าใช้จุมูกเท้าไล่ไปข้างหน้าแล้วรีบชักกลับวางไว้ที่เดิม (ข้อสังเกต สะดุ้งเท้าต้องลักคอก)

3.21 ถัดเท้า คือ กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าไล่ไปข้างหน้า ก้าวเต็มฝ่าเท้าแล้วก้าวเท้าอีกข้างตามไป ก้าวเต็มเท้าทั้งสองข้าง เคลื่อนที่ไป เช่น ในท่าสายเพลงเร็ว ตัวพระต้องถัดเท้าหน้า ก้าวเท้าหลังตาม ส่วนตัวนางถัดเท้าหลัง (ถัดเท้าเอียงข้างเดียว)

3.22 โยยกเท้า เช่น ท่าในเพลงต้นวรเชษฐ์ ก้าวเท้าหลังมาข้างหน้าเท้าหน้าจรดจุมูกเท้า ถ่วงน้ำหนักมาเท้าหน้า เท้าหลังเขยิบตามเท้าหน้าเล็กน้อย เท้าหน้าเขยิบไปอีกเล็กน้อย

3.23 เรียงเท้า คือ กิริยาที่ใช้เท้าขยับเรียงเคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ เช่น ในเพลงฝรั่งคู่ จินรำพัด

3.24 ย่ำเท้า คือ กิริยา ที่ใช้เท้าย่างโดยยกส้นเท้าขึ้น จะมีเท้าวิ่งและย่างอยู่กับที่ เช่น เพลงคูกุพาทย์ จะย่างอยู่กับที่รอจังหวะที่จะเก็บเท้าไปขึ้นท่า หรือร้องเพลงเห่เชิดฉิ่ง ตอน พระลดตามไก่อ หรือ ย่าหรันตามนกยูงจะวิ่งลูกและถอยและย่างอยู่กับที่ จะต้องวิ่งและย่างอยู่กับที่ จะต้องวิ่งและย่างโดยไม่ให้ถูกพื้น

3.25 ไล่เท้า กิริยาที่ใช้จุมูกเท้าไล่พื้นไปข้างหน้า แล้วยกมาวางต้องที่เดิมทำทั้งสองข้าง เช่น ในท่ารับ พระลดลงสวน และเพลงฝรั่งรำเท้าในฝรั่งคู่ในเพลงเชิด เวลาวิ่งเรียกว่า วิ่งไล่เท้า แต่พออยู่กับที่แล้วชักแบ้ง เรียกว่า เก็บ

3.26 เลาะเท้า อยู่ในท่ารำเพลงกรม คือ กิริยาที่เราจะยกขาโดยยกส้นทั้งสองถ้าจะโยยกทางขวา เราต้องเลาะเท้าขวา คือ น้ำหน้ำอยู่ขาซ้ายเขยิบขาขวาขึ้นไปอีกเล็กน้อย เขยิบขาซ้ายตามพร้อมกับยกขาซ้ายขึ้น

3.27 ตะลิกตัก คือ กิริยา ที่เรากระเทียบเท้าติดกันสองครั้ง ครั้งที่สามยกขาขึ้น จะต้องกระเทียบเท้าซ้ายก่อน แล้วตามด้วยเท้าขวาติดกัน ปฏิบัติอย่างรวดเร็ว แล้วยืนด้วยเท้าซ้าย ยกเท้าขวาขึ้น ใช้ในกรณีเพลงฤทธิ์ หรือตะลิกตัก กลับตัวเลาะเท้า กิริยาล้ายโยยกเท้า คือ เขย่งเท้าหน้า ใช้จุมูกเท้าจรดพื้น น้ำหนักอยู่ขาหลัง แล้วขยับขาหน้า ขาหลังตาม แล้วจึงยกขาหน้าขึ้น

4. ว่าด้วย อวัยวะไหล่และตัว (อุดม กุลเมธพนธ์, 2556, หน้า13-14)

4.1 กล่อมไหล่ คือ กิริยาที่ถ่าน้ำหนักจากไหล่ข้างหนึ่งไปสู่อีกข้างหนึ่ง เช่น ถ้าจะเริ่มกล่อมจากไหล่ขวาเฉียงไหล่ทางขวา แล้วค่อยๆ ถ่าน้ำหนักมาทางไหล่ซ้ายจนกลับมาเฉียงด้านซ้าย พร้อมๆ กับเฉียงศีรษะตามการเคลื่อนไหว กล่อมไหล่นี้จะทำไปพร้อมกับ การกล่อมหน้า

4.2 ดีไหล่ คือ กิริยาที่ใช้ในการรำเชิดฉิ่ง เช่น ถ้าจะดีไหล่ซ้ายหันไหล่ซ้ายออก กัดไหล่ซ้าย เอียงศีรษะทางซ้าย แล้วกลับมาเฉียงทางขวากัดไหล่ขวา เอียงศีรษะขวา แล้วกลับไปกัดไหล่ซ้าย เอียงซ้าย หันไหล่ไปทางซ้าย แล้วกลับมาเฉียงทางขวา กัดไหล่ขวา เอียงศีรษะทางขวาทำเช่นนี้สลับกัน

4.3 สายไหล่ คือ กิริยาที่ดีไหล่ทั้งสองข้างไปข้างๆ ทั้งซ้ายและขวา ส่วนใหญ่ ใช้ในการรำท่าพม่าในละครพันทาง

4.4 ย้อนตัว คือ กิริยาที่เราก้าวขาไปข้างๆ น้ำหนักอยู่ที่ขาที่ก้าวแล้ว น้ำหนักถ่าน้ำหนักมาขาหลัง กัดเกลียวข้างขาที่ก้าวลงแล้วถ่าน้ำหนักไปขาที่ก้าวเวลากัดเกลียวข้างศีรษะต้องเฉียงทางขาหน้า ถ่าน้ำหนักตัวไปขาหน้าต้องเฉียงศีรษะทางขาหลัง

4.5 โย้ตัว คือ อาการกิริยาที่ก้าวขาไปข้างหน้า ขาหลังทอดไปข้างหลัง แล้วถ่าน้ำหนักตัวจากขาหน้ามาข้างหลังเผยอส้นเท้ายันเอาไว้ เช่น ถ้าเราโย้ตัวในท่าผาลาเพียงไหล่ ขาขวาต้องก้าวไปข้างหน้า ซ้ายทอดไปข้างหลัง แล้วเผยอส้นเท้าซ้ายยันเอาไว้ ขาทั้งสองไขว้กัน เอียงศีรษะข้างขวา มือขวาตั้งวงบน น้ำหนักอยู่ขาขวา พร้อมยืดเข้าและห่มเขาลง

ถ่ายน้ำหนักมาขาหลัง กดเกลียวข้างซ้ายพร้อมกับเอียงศีรษะข้างซ้าย มือซ้ายหักข้อศอก หักข้อมือหงาย ทำดังนี้ตามจังหวะ

4.6 ยกตัว ใช้ในกริยาออกเพลงเร็ว คือ ผสมเท้าเท่ากัน มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับตึงแขน ให้แขนที่จับตรงกับหน้าขา แล้วกดเกลียวหน้าพร้อมกับลักคอ

4.7 เกลียวหน้า คือ บริเวณใต้ราวนมทั้งสองข้างเวลาเราจะออกเพลงเร็ว เราต้องกดเกลียวหน้า คือบริเวณใต้ราวนมทั้งสอง

4.8 เกลียวข้าง คือ บริเวณสีข้างทั้งสอง เวลาที่เราจะออกฉากตรวจพล เราต้องใช้กริยายกตัว คือ กดเกลียวข้างพร้อมกับก้มหน้าแล้วเงยหน้า (เรียกว่าใช้หน้าหนึ่ง) หรือเวลาที่เราจะย่อนตัวกดเกลียวข้างลง

4.9 ยั่งตัว คือ กริยาที่เราก้าวขาไปข้างๆ แล้วยกตัวเข้า-ออก ก่อนที่เราจะก้าวขาเคลื่อนที่ เมื่อยกตัวออก น้ำหนักจะอยู่ขาหน้า ถอนน้ำหนักมาหลังพร้อมกับก้าวขาหลังไปข้างหน้า กดไหล่ขวา เอียงศีรษะข้างขวา เช่น ทำรูก้น และเชิดฉาน

4.10 สะอึกตัว คือ ใช้ในกรณีการเดินของเงาะเวลาจะเปลี่ยนอิริยาบถ จากข้างหนึ่งไปอีกข้างหนึ่ง คือ ก้าวขาไปข้างๆ น้ำหนักตัวอยู่ขาหน้า เอียงศีรษะข้างหลัง เวลาจะเปลี่ยนอิริยาบถไปอีกข้างหนึ่งจะต้องถอนน้ำหนักตัวมาขาหลัง กดเกลียวข้าง ด้านขาที่ก้าว เอียงศีรษะด้านขาที่ก้าวแล้วสะอึกตัวขึ้น กดไหล่ ขาหลังเอียงศีรษะทางขาหลัง แล้วจึงเปลี่ยนไปอีกข้างหนึ่ง

4.11 กระท่ายไหล่ คือ กริยาที่เราใช้ไหล่เบี่ยงมาข้างหน้าและข้างหลัง สลับกัน

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้าน นาฏยประดิษฐ์นับเป็นกลวิธีหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงและพัฒนา ทั้งนี้ เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวประกอบไปด้วยการสร้างสรรค์แนวคิด การออกแบบ นาฏศิลป์รูปแบบใหม่ รวมทั้งการนำผลงานในอดีตมาปรับปรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโดยอาศัย กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและวิธีการที่เหมาะสม อันส่งผลให้ นาฏศิลป์ชุดนั้นมีความสมบูรณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ เพิ่มขึ้นโดยไม่มีที่สิ้นสุด (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 225)

ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554, หน้า 38-39) กล่าวว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ หมายถึง การคิดประดิษฐ์ท่ารำหรือการออกแบบท่ารำอาจจะเป็นการรำเดี่ยว หรือระบำหมู่ หรืออาจจะเป็นการรำคู่ ของตัวละครที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์หรือออกแบบท่ารำ การประพันธ์เพลง การแต่งกายขึ้นใหม่ โดยอาจจะยังโครงสร้างแบบแผนเดิม เช่น ยังคงใช้ลีลาท่ารำของ นาฏศิลป์ไทย หรืออาจจะผสมกับลีลาท่าทางตามสำเนียงเพลงของภาษาอื่น ตามความเหมาะสม ของชุดการแสดง โดยมีองค์ประกอบของฉาก สี เสียง เพื่อให้การแสดงนั้นสมบูรณ์ ดังวัตถุประสงค์ นาฏศิลป์สร้างสรรค์นี้

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ว่า นาฏยประดิษฐ์ (choreographer) หมายถึง การคิด การออกแบบและสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่งที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมกับการปรับปรุงผลงานในอดีตนาฏยประดิษฐ์จึงเป็น การทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยวการแสดงหมู่ การกำหนดดนตรีเพลง เครื่องแต่งกายสมบุรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อมหรือผู้ประดิษฐ์ท่ารำ คือ นักนาฏยศิลป์คือผู้สร้างสรรค์นาฏยศิลป์ต่างๆ ต้องมีคุณสมบัติพิเศษคือ สามารถคิดสิ่งใหม่ๆ ได้ดีนั่นหมายความว่าบุคคลเหล่านั้น ต้องมีพื้นฐานนาฏศิลป์ที่ดีมาก่อน ข้อมูลที่ได้จากนักนาฏยประดิษฐ์เหล่านี้ จึงมักเป็นวิธีคิด วิธีสร้างสรรค์ การแสวงหารูปลักษณ์ และคุณลักษณะใหม่มากกว่านาฏยลักษณ์ หรือกฎเกณฑ์

9. ท่ารำ

ความหมายของคำว่า “รำ”

การรำไทยเป็นการแสดงประเภทหนึ่งของ “นาฏศิลป์ไทย” มีเอกลักษณ์การรำรำโดยการเคลื่อนไหวประกอบกับเสียงดนตรีด้วยลีลาที่อ่อนช้อยและสอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างส่วนต่างๆ ของร่างกายโดยเฉพาะ มือ แขน เท้า และลำตัว มีบทขับร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ มีผู้แสดงตั้งแต่ 1-2 คนขึ้นไป แบ่งประเภทเป็นการรำเดี่ยว รำคู่ หรือรำหมู่ แต่งกายตามรูปแบบของการแสดง ท่ารำจะเชื่อมโยงต่อเนื่องกันและเป็นสื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจและลึกซึ้งถึงอารมณ์ของผู้แสดงได้ เพลงรำมีทั้งเร็วและช้า ทั้งนี้ สามารถแตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะเป็น การรำพื้นเมืองจากทางภาคใดด้วย อาทิเช่น การรำพื้นเมืองภาคเหนือ นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “ฟ้อน” จะมีท่าทางลีลาที่อ่อนช้อย นุ่มนวล การรำพื้นเมืองภาคกลาง จะมีท่ารำสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน รำเพื่อความบันเทิงสนุกสนาน พักผ่อนหย่อนใจหลังจากทำงาน การรำภาคอีสานส่วนมากจะเรียกว่าการรำ “เซิ้งและหมอลำ” มีจังหวะรวดเร็ว ร่าเริงและสนุกสนานน้อยคนนักเมื่อได้ยินเสียงจะยังคงนั่งอยู่กับที่เฉยๆ ได้ ส่วนการรำภาคใต้ก็จะเร็วและสนุกสนานเช่นกัน การเรียนรำไทยถือว่าการช่วยเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปะอันมีค่าของชนชาติไทยให้สืบต่อไป นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาด้านสมาธิ กล้าแสดงออก เป็นคนมีระเบียบ ร่าเริง จิตใจเยือกเย็น เรียนรู้วิธีร่วมงานกับผู้อื่น และที่สำคัญเห็นได้ชัดคือการรำไทยช่วยเสริมสร้างให้มีบุคลิกทรวดทรงที่งดงามและสมดุลกัน (ฉันทนา เอี่ยมสกุล, 2554, หน้า 62-63)

วิมลศรี อุปรมัย (2553, หน้า 60) “รำ” หมายถึง การแสดงกิริยาอาการกรีดกรายโดยใช้มือและแขนเป็นหลักสำคัญ โดยมุ่งเน้นที่จะทำให้สวยงาม การรำสามารถแบ่งได้เป็นหลายชนิด เช่น รำเพลง หรือรำหน้าพาทย์ รำตีบทหรือรำขับท รำเดี่ยว รำคู่ เป็นต้น โดยยึดความสามารถหรือฝีมือผู้แสดงและเลือกบุคคลที่มีบุคลิกรูปร่างสวยงามเหมาะสม เป็นหลักสำคัญ

เรณู โกศินานนท์ (2555, หน้า 114) ได้กล่าวว่า รำหมายถึงการแสดงที่มุ่งความงามการรำรำ

อาภรณ์ มนตรีศาสตร์, และจาดุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2525, หน้า 74) อธิบายว่า “รำ” หมายถึง ศิลปะแห่งการรำเดี่ยว รำคู่ จะประกอบเพลงอาวุธ รำทำบทหรือรำใช้บท ที่หนักไปทางเต้นก็มี เช่น รำโคม รำในความหมายต่อมาก็คือ รำละคร

สุมิตร เทพวงษ์ (2541, หน้า 2) ได้กล่าวว่าไว้ว่ารำ หมายถึง การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ทำทาง อากัปกริยาต่างๆ ที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครไทย สื่อความหมายด้วยบทเจรจา ทำทางและคำร้องขอเป็น ลำนำ ทำให้ผู้ชมได้สนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจ จนเกิดอารมณ์คล้อยตาม

อมรา กล้าเจริญ (2557, หน้า 4) ได้กล่าวว่าไว้ว่ารำหมายถึง การแสดงอารมณ์ของตัวละครตามเนื้อหาของเพลงนั้นๆ ที่ทำผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามและมีความบันเทิงใจ

รุจี ศรีสมบัติ (2547, หน้า 65) ได้กล่าวว่าไว้ว่ารำหมายถึง การแสดงที่มุ่งความงามในการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยใช้มือและแขนเป็นหลัก อวัยวะส่วนอื่นๆ ก็ต้องประกอบไปด้วย เช่น ไบหน้า ลำตัว ขา เอว ลำคอ ฯลฯ เพื่อให้เกิดลีลา ทำทาง ที่งดงามชัดเจนและจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับดนตรี

วิมลศรี อุปรมย์ (2553, หน้า 65) ได้กล่าวว่าไว้ว่ารำหมายถึง การแสดงท่าทางลีลาของผู้รำ โดยใช้มือและแขนเป็นหลัก เสริมด้วยไบหน้าและลำตัว อาจจะเป็น นักรำ ยืนรำ หรือรำในท่าเคลื่อนไหวครึ่งตัวหรือทั้งตัวก็ได้

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า รำ หมายถึง การแสดงท่าทางลีลาของผู้รำ ที่งดงามชัดเจน โดยสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติและแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย และสื่อความหมายของบทเพลงให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงเนื้อหาจนเกิดอารมณ์คล้อยตาม

10. การประดิษฐ์ทำรำและแนวทางการประดิษฐ์ทำรำ

1. การประดิษฐ์ทำรำ

ทำรำของนาฏศิลป์ไทยในการแสดง ระบุว่า รำ ฟ้อน การแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทระบำ รำ ฟ้อน ทั้งที่เป็นแบบมาตรฐานและเป็นแสดงพื้นเมืองนั้นจะมีการเลือกใช้ทำรำที่เป็นทำรำแบบแผนและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตน เช่น ระบำ รำ ฟ้อน ที่เป็นมาตรฐานมักจะนิยมใช้ทำรำที่เป็นแบบแผนการรำของโขน-ละคร ประกอบขึ้นเป็นทำรำ ส่วนระบำ รำ ฟ้อน ที่เป็นการแสดงพื้นเมืองนั้นมักใช้ทำรำที่เป็นการแสดงออกถึงคงเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่นตามสาเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้

1.1 ทำรำที่มาจากความเชื่อศรัทธาเกี่ยวกับพิธีกรรม ระบุว่า รำ ฟ้อนพื้นบ้านหลายชนิดที่ประดิษฐ์และปรับปรุงทำรำจากการประกอบพิธีกรรมซึ่งมีการบรรเลง และผู้ร่วมพิธีจะรำรำเพื่อเสริมสร้าง บูชาอันนวยอนขอให้เกิดความสุข ความอุดมสมบูรณ์แก่ชุมชนของตน เช่น การฟ้อนผีมด ในภาคเหนือ เชิ้งตั้งหวาย ในภาคอีสาน และการรำแม่ศรีของภาคกลาง

1.2 ทำรำที่มาจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพการงาน เป็นทำรำที่เกิดขึ้นและบ่งบอกให้ทราบและรู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพการงานของผู้คนในแต่ละภาคในแต่ละภูมิภาคซึ่งได้มาประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นระบำรำ ฟ้อนขึ้น เช่น ฟ้อนสาวไหมของภาคเหนือที่แสดงให้เห็นถึงกรรมวิธีในการผลิตเส้นไหมเพื่อทอผ้า เชิงแฮยไข่มดแดงที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตการหาอาหารเพื่อบริโภคของชาวอีสาน และระบำร่อนแร่ที่แสดงให้เห็นถึงอาชีพและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นภาคใต้

1.3 ทำรำที่มาจากประเพณีและวัฒนธรรมการละเล่น เป็นทำรำที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางประเพณี และวัฒนธรรมการละเล่นของท้องถิ่น เช่น เชิงบั้งไฟ เป็นประเพณีของชาวอีสานรำเกิดเหิงเป็นวัฒนธรรมการละเล่นที่ได้จากประเพณีการบวชของชาวภาคกลางแล้วพัฒนามาเป็นรูปแบบเพื่อการแสดงการฟ้อนดาบ และรำอิสระของชาวภาคเหนือและภาคใต้ที่เป็นศิลปะการละเล่นรำอาวูธ เป็นต้น

การประดิษฐ์ทำรำในการแสดงนาฏศิลป์มีหลากหลายประการซึ่งต้องนำมาพิจารณาประกอบ ได้แก่ ประเภทของการแสดง ดนตรี บทร้อง เครื่องแต่งกาย อารมณ์ความรู้สึก และการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ทั้งนี้เพื่อการประดิษฐ์ทำรำมีความประณีต สวยงาม สื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันทั้งทำรำ ทำนอง จังหวะของเพลง และเครื่องแต่งกายเหมาะสมกับชุดการแสดง ให้หัวข้อนี้ได้กล่าวถึง แนวทางในการประดิษฐ์ทำรำที่เป็นคู่ และเป็นหมู่ (จินทนา เอี่ยมสกุล, 2557, หน้า 83-87)

1. การประดิษฐ์ทำรำเป็นคู่

ผู้ประดิษฐ์จะต้องคำนึงถึงส่วนประกอบที่สำคัญ คือ จังหวะทำนองเพลง บทร้อง และเครื่องแต่งกาย ซึ่งส่วนประกอบเหล่านี้ ผู้ประดิษฐ์ทำรำต้องนำมาหลอมรวมให้เป็นเอกภาพ ความเป็นเอกภาพในการประดิษฐ์ทำรำ การนำองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ดนตรี จังหวะ บทร้อง และเครื่องแต่งกาย ทุกส่วนสามารถเชื่อมโยงกันได้ เพื่อสร้างให้เกิดความกลมกลืน ไม่ควรมีความแตกต่างในองค์ประกอบกันอย่างมากมาย จนทำให้การประดิษฐ์ทำรำชุดนั้น ขาดความเป็นเอกภาพ ประดิษฐ์ทำรำที่เป็นคู่ มีแนวดังนี้

1.1 การประดิษฐ์ทำรำแนวอนุรักษ์ ส่วนมากจะใช้ทำรำที่เป็นแบบแผนมาตั้งแต่เดิม คือ เพลงช้า- เพลงเร็ว เพราะทุกทำรำอยู่ในเพลงช้า-เพลงเร็ว ทำรำในกลอนตำรานั้นเป็นการตีความหมายตามบทร้องและทำนองเพลง

1.2 การประดิษฐ์ทำรำแนวความคิดสร้างสรรค์ จะเป็นการประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ โดยมีแนวความคิดมาจากการรับอิทธิพลของต่างประเทศทั้งตะวันออกและตะวันตก

2. การประดิษฐ์ทำรำที่เป็นหมู่ ได้แก่ ระบำ รำ ฟ้อน ที่มีผู้รำตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยไม่จำกัดจำนวนผู้รำเอกลักษณ์และความโดดเด่นอยู่ที่การพร้อมเพรียงและความงดงามในการแปรแถว มีข้อคำนึงถึงในการประดิษฐ์ทำรำหมู่ ดังนี้

2.1 การแปรแถว การแสดงนาฏศิลป์ไทยในสมัยโบราณไม่นิยมการแปรแถวให้หลากหลายเหมือนในปัจจุบันนิยม

2.2 ทำร่าต้องสัมพันธ์กับเพลง การประดิษฐ์ทำร่าควรฟังก่อนแล้วจึงคิดทำร่าให้กลมกลืนกับบทเพลง

2.3 ทำร่าเป็นหมู่คณะ การประดิษฐ์ทำร่าที่มีลักษณะการร่าเป็นหมู่คณะ ใช้ผู้แสดงจำนวนมาก จะต้องคำนึงถึงความพร้อมเพรียงเป็นหลัก

2.4 ทำร่าที่มีบทร้อง การประดิษฐ์ที่มีทำร่าที่มีบทร้อง ยึดความหมายของบท เพลงเป็นหลัก ในการประดิษฐ์ทำร่าที่ถูกต้อง

2.5 ร่าที่มีแต่ทำนองเพลง การประดิษฐ์ทำร่าที่ไม่มีบทร้องมีแต่ทำนองเพลงให้ยึดทำนองของเพลงที่บรรเลง เช่น อารมณ์เพลงที่แสดงถึงความรัก ความโกรธ ความตื่นเต้น คึกคัก สนุกสนาน เป็นต้น

2.6 ทำร่านาฏศิลป์พื้นเมือง การคิดประดิษฐ์ทำร่านาฏศิลป์พื้นเมือง ต้องยึด หลักลีลาทำร่าเฉพาะถิ่นทั้งสี่ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้

2.7 ทำร่าต้องสอดคล้องกับรสนิยมการประดิษฐ์ทำร่า ควรให้ตรงกับรสนิยมของสังคมในสมัยนั้นๆ

2. แนวทางการคิดประดิษฐ์ทำร่า

การสร้างบทเพลงและทำร่าชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี ได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการประดิษฐ์ทำร่าของผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ศิลปินแห่งชาติสาขานาฏศิลป์ การละครเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

มณีสาว ศินารมณ (2549, หน้า105-109) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยได้กล่าวถึงการประดิษฐ์ทำร่า พอสรุปเกี่ยวกับการแสดงพื้นเมือง เป็นลักษณะของการตีบทหรือใช้ภาษานาฏศิลป์ในทำร่าของไทยที่เป็นแบบแผนมาตั้งแต่เดิม คือสวยงาม ผู้ประดิษฐ์ทำร่าจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จังหวะและทำนองเพลง เชื่องช้า หรือรวดเร็วมีลักษณะอ่อนหวาน เศร้า หรือ คึกคักสนุกสนาน

2. จังหวะและทำนองของเพลงที่มีสำเนียงต่างชาติ ก็ต้องเอาลีลาทำร่าของชาตินั้นมาประดิษฐ์ให้กลมกลืนกันเป็นลีลาของนาฏศิลป์ไทย

3. เมื่อรู้ทำนองและจังหวะของเพลงจึงกำหนดทำร่า และความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของบทร้องกับทำร่า

4. ลักษณะเพศชาย (ตัวพระ) หรือเพศหญิง (ตัวนาง) เช่น ตัวพระในพม่า ราชวานลีลาทำร่าจะต้องมีลักษณะกระฉับกระเฉงเข้มแข็งตามช่วงทำนองของนักรบ ส่วนตัวนางได้แก่ พ่อนม่านมกลลีลาทำร่าจะต้องมีลักษณะอ่อนโยน นุ่มนวล เป็นต้น

5. การประดิษฐ์ระบำพื้นเมือง ต้องศึกษาท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่น แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่ารำ ให้ครบตามความหมายของเนื้อหาในระบำชุดนั้น โดยคัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม

6. ไม่ควรลอกเลียนแบบลีลาท่ารำของภาคอื่นๆ มาปะปนในผลงานการประดิษฐ์ ท่ารำ เช่น ไปนำท่ารำลีลาของภาคใดมาบรรจุในภาคเหนือ หรือนำลีลาท่ารำของภาคเหนือมาบรรจุในเชิงต่างๆ ของภาคอีสาน

7. การคิดประดิษฐ์ท่ารำให้คำนึงถึง จุดมุ่งหมายของระบำ รำ ฟ้อน ในชุดนั้นๆ ด้วย เช่น ระบำชุดนี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นหญิงล้วน (ตัวนาง) ก็หลีกเลี่ยงท่ารำที่มีการยกเท้าแบะเหลี่ยม กันเข้า ซึ่งเป็นลีลาท่าทางของพระโดยสิ้นเชิงนอกจากหลักเกณฑ์ในการคิดประดิษฐ์ ท่ารำที่กล่าวมาแล้วนั้น ในการคิดประดิษฐ์ท่ารำชุดใหม่ ให้จุดมุ่งหมายที่แน่นอนในระบำชุดนั้นๆ จะใช้ผู้ชายคู่กับหญิง หรือจะเป็นหญิงล้วน หรือสัตว์ต่างๆ

จะเห็นได้ว่าวิธีการคิดประดิษฐ์ท่ารำของนางเฉลย ศุขะวณิช ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ จะใช้วิธีการฟังเพลงก่อนแล้วจึงคิดท่ารำให้ลีลาผสมกลมกลืนไปกับบทร้อง และท่วงทำนองของเพลงนั้นๆ ส่วนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายจะยึดท่ารำเป็นหลัก ส่วนหลักการคิดประดิษฐ์ท่ารำเริ่มต้นจากการใช้เพลงแบ่งได้เป็น 2 จำพวก คือ

1. การคิดประดิษฐ์ท่ารำที่มีเนื้อร้องกำหนดความมุ่งหมายอย่างชัดเจน เช่น บทกลอนถวาย พระพร บทอวยพร ที่บทเนื้อร้องนั้นได้ยึดความหมายของเนื้อเพลงเป็นหลักในการออกท่าทางรำรำให้ถูกต้อง โดยอาศัยแม่ท่าในบท (กลอนตำรารำ)

2. การคิดประดิษฐ์ท่ารำที่ไม่มีบทร้อง มีแต่ทำนองเพลงนั้นให้ยึดอารมณ์ ท่วงทำนองของเพลงที่บรรเลง เมื่อได้ลักษณะอารมณ์เพลงแล้ว จึงคิดประดิษฐ์ท่ารำ ในเพลงช้า เพลงเร็วแม่บทนำออกท่าทางรำรำให้กลมกลืนกับท่วงทำนองอารมณ์ของเพลง

แนวคิดของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, หน้า 55) ได้กล่าวว่า หลักการคิดประดิษฐ์ท่ารำควรมีส่วนประกอบ คือ

1. ยึดถือพื้นฐานของท่ารำ อันเป็นรูปแบบที่มีมาแต่เดิม คือ แม่ท่าต่างๆ จากบทรำเพลงช้า เพลงเร็ว และแม่บท ที่ได้ฝึกสอนปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณและยังมีภาษาท่าที่แสดงถึงอารมณ์แสดงถึงอากัปกิริยาอาการต่างๆ อีกด้วย

2. ต้องอาศัยความชำนาญ รอบรู้ในท่ารำพื้นฐานต่างๆ สามารถที่จะนำมาคิดประดิษฐ์ท่ารำเชื่อมโยงกัน สืบให้ผู้อื่นดูเข้าใจความหมายที่กำลังทำอะไร มีอารมณ์อย่างไร และมีความหมายอย่างไร

3. การบรรจุท่ารำให้หลีกเลี่ยงท่ารำซ้ำๆ ในบทเดียวกันจะต้องหาท่าดัดแปลงที่เราเรียกว่า ท่าเก้ง ของพ่อครู แม่ครู มาใช้ในการประดิษฐ์ท่ารำ

4. ในปัจจุบันนี้การบรรเลงเพลงเพื่อการแสดงต้องมีลักษณะสนุก ร่าเริง ฟังง่าย

5. ต้องคำนึงระดับของผู้ดูว่ามี 2 ระดับด้วยกัน คือ ผู้ดูที่เป็นศิลปินได้รับการศึกษาวิชานาฏศิลป์มาเป็นอย่างดี และผู้ดูที่ไม่มีความรู้พื้นฐานวิชานาฏศิลป์

6. การแสดงมิได้มีความสำคัญที่ทำร้ายอย่างเดียว จะต้องให้ความสำคัญกับทำนองเพลง เนื้อร้อง และเครื่องแต่งกายด้วย

7. การคิดประดิษฐ์ทำรำ ควรให้ความกระชับ การแสดงควรมีความยาวไม่เกิน 8 นาที แต่ถ้าจำเป็นต้องให้การแสดงใช้เวลา 10-12 นาที การแสดงนั้นควรมีลักษณะสนุกสนานเข้าใจ

8. ควรเสนอรูปแบบการแสดงให้มีคุณภาพ โดยคำนึงถึงเป้าหมายของการแสดงในชุดนั้นๆ เป็นเกณฑ์

3. การแปรแถว

ลักษณะการแสดงประเภทระบำ ใช้ผู้แสดงเป็นหมู่คณะคำนึงถึงความพร้อมเพรียงเป็นหลัก การแปรแถวนี้มีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้ทำรำนั้นหยุดนิ่ง ผู้แสดงยืนท่าตายบนเวที และต้องคำนึงถึงว่าเป็นระบำประเภทไหน ถ้าเป็นระบำถวายพระพร หรืออวยพร ผู้แสดงแต่งตัวพระนาง การเยื้องกรายแปรแถว ต้องมีรูปแบบที่นุ่มนวล มีลีลาของมือและเท้าที่สอดคล้องกัน ไม่วิ่งเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วเหมือนกับการแสดงบัลเลต์ หรือโมเดิร์นแดนซ์ ส่วนการแปรแถวสำหรับการแสดงพื้นเมือง จะไม่มีรูปแบบตายตัวเหมือนรำไทยในภาคกลาง ส่วนการแสดงพื้นเมืองจึงมีอิสระในการแปรแถว โดยคำนึงถึงความสนุกสนานครึกครื้น และแสดงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 75)

การแปรแถว จะช่วยเปลี่ยนอารมณ์และสายตาของผู้ดู ไม่ให้เบื่อหน่ายต่อการแสดงในชุดนั้น สามารถปฏิบัติได้หลายวิธี ดังนี้

1. การแปรแถวเพื่อมาตั้งแถวเป็นรูปตัววีคำว่า
 2. การแปรแถวในลักษณะเฉียง
 3. การแปรแถวในลักษณะยืนตั้งเป็นคู่ๆ สวนเฉพาะคู่ทางด้านซ้ายและขวา สลับที่กลับไปกลับมา
 4. การแปรแถวในลักษณะสวนเฉพาะคู่ให้คู่หลังขึ้นมายู่ข้างหน้าเวทีบ้าง
 5. การแปรแถวในลักษณะสวนทั้งแถว ให้แถวหลังขึ้นมายู่แถวหน้า
 6. การแปรแถวเป็นรูปวงกลมซ้อน 2 วงบ้าง วงกลมวงเดียวบ้าง
 7. การแปรแถวที่มีคำร้องเป็นบทกลอน ให้แปรแถวไปตามเนื้อร้องนั้นก็ได้อ
- หรือแปรแถวตอนที่มีจังหวะเอื้อนก็ได้ ถ้าทำนองเอื้อนสั้น ก็ให้ใช้วิธีวิ่งแปรแถวไป แต่ถ้ามีจังหวะเอื้อนยาวๆ ให้ใช้วิธีตั้งทำรำแม่บทเดินตามจังหวะค่อยๆ แปรแถวไป เช่น การแปรแถวในบทรำถวายพระพรหรือบทรำอวยพร มักจะนิยมใช้เพลงเทวาประสิทธิ์ เพลงนางนาค เพลงขึ้นพลับพลา เพลงแขกบรเทศ เป็นต้น

8. การแปรแถวเพื่อมาต้องทำร่ำเป็นชুমย่อย หรือตั้งชุมใหญ่ การตั้งชุมลักษณะ ต่างๆต้องคำนึงถึงขนาดของเวทีและจำนวนผู้แสดงด้วย

9. การแปรแถวในลักษณะยืนต่อตัว เช่น บทร่ำอวยพรพระนาง ตัวนางนั่งยืนข้างหนึ่งตัวพระ วังแปรแถวมายืนต่อตัว ใช้ฉากเท้าแตะที่ส้นเท้าของตัวนางแล้วยืนร่ำรำไปตามบท กลอนและจังหวะของเพลงก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่มาก ซึ่งมีข้อเสนอแนะการแปรแถวดังนี้

9.1 การแปรแถวในชุดระบำที่มีคำร้องและมีคำเอื้อน ไม่นิยมที่จะแปรแถวในขณะที่เอื้อน แต่อาจจะไปแปรแถวในช่วงของทางที่จะรวบคำร้องกับเอื้อนนั่น มาอยู่ในลีลาเดียวกันได้

9.2 การแปรแถวชุดการแสดงที่มีแต่การบรรเลงทำนองของดนตรีไม่มีเนื้อร้องให้ฟังจังหวะช่วงของเพลงจะไปลงกับจังหวะใหญ่ได้หรือไม่ เพราะไม่นิยมรำละครลงจังหวะครึ่งหนึ่งของห้องเพลง จังหวะของเพลงไทยส่วนมากจะมี 8 จังหวะ แล้วซอยเป็น 4 จังหวะ เพราะฉะนั้นจังหวะที่ 1 และจังหวะที่ 2 จะเป็นลีลาเพื่อไปลงในจังหวะที่ 4 หรือจากจังหวะที่ 4 แล้วจะเว้นช่วงไปลงจังหวะที่ 8 บรรจุทำร่ำในการแปรแถวให้ลงพอดีกับทำนองเพลง (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 67)

การแปรแถว เพื่อให้เกิดความแตกต่าง เปลี่ยนแปลงความซ้ำๆ ต้องคำนึงถึงจำนวนผู้แสดงเพลง ขนาดของสถานที่ ความสามารถของผู้แสดง

1. จำนวนผู้แสดง การแสดงที่ใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมากๆ เป็นการแสดงหมู่ มีการแปรแถวเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ทำให้การแสดงนั้นไม่เป็นที่น่าเบื่อหน่าย จำนวนผู้แสดงต้อง เป็นไปตามจุดประสงค์ของการแสดงนั้นด้วย เช่น เป็นระบำหมู่ หรือความต้องการให้เป็น สัญลักษณ์หรือเป็นรูปแบบต่างๆ จำนวนผู้แสดงจะกำหนดให้ตรงตามจุดประสงค์นั้นๆ ที่กล่าวนี้ ก็คือการทำเป็นรูป เป็นอักษรย่อ หรือรูปภาพ สัญลักษณ์ของอักษรย่อพระปรมาภิไธย จำนวนตัวเลขหรือเครื่องหมายของการแสดงกีฬา หรือสัญลักษณ์ประจำชาติ เป็นต้น

2. เพลง จังหวะต้องเหมาะสมในการแปรแถวตามจำนวนผู้แสดงความชัดเจนของจังหวะสัญญาณการให้คิดในการแปรแถว โดยใช้กรับหรือกลองที่สอดแทรกในเพลง

3. ขนาดของสถานที่ มีความกว้างใหญ่พอที่จะแปรแถวเป็นรูปต่างๆ ตามความต้องการได้รวดเร็วเพียงใด ทางออกทางเข้าของผู้แสดงมีความสอดคล้องกับการแปรแถวได้แนบเนียนอย่างไรหรือไม่

4. ความสามารถของผู้แสดง ผู้แสดงจะต้องจะต้องมีความสามารถในการรำร่ำ ในระดับเดียวกันและมีสามัญสำนึกในเรื่องจังหวะเป็นอย่างดี ได้มาตรฐาน มีความเชื่อมั่น มีระเบียบวินัย

4. การเชื่อมทำรำ

การนำทำรำแม่ทำหลาย ๆ ทำมาเชื่อมโยงให้ติดต่อกันโดยใช้ลีลาในการรำรำมาเชื่อมทำรำให้กลมกลืนกันให้มากที่สุด ผู้คิดประดิษฐ์ทำรำต้องอาศัย พื้นฐานความรู้ และประสบการณ์เป็นสำคัญ

การเข้า-ออกของระบำ รำ ฟ้อน ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงละครค่อนข้างมาก การแสดงจึงไม่จำเป็นต้องเดินรำออกมาตามขนบธรรมเนียมของละครแต่อย่างใด อาจจะมีการปรับปรุงเพื่อย่นระยะเวลาในการแสดง หรือต้องการความแปลกใหม่ เช่น ในการรำเพลงหน้าพาทย์ตระนิมิต ในตอนท้ายจบต้องมีเพลงรำ ผู้รำตั้งทำรำวิ่งเข้าหลังเวที ผู้ประดิษฐ์ทำรำอาจจะปรับปรุงการเข้าหลังเวทีด้วยการดับไฟ เมื่อการรำตระนิมิตจบ ผู้รำก็เข้าหลังเวทีที่ทั้งไฟมืดๆ ผู้รำตัวแปลงก็ออกมายืนตั้งทำรำแทนที่ ไฟก็เปิดสว่างขึ้น วิธีนี้เป็น การลดความซ้ำซากได้ และทำให้การแสดงมีความกะทัดรัดรวดเร็วขึ้น ถ้าเป็นการแสดงบนเวที กลางแจ้ง ใช้วิธีนี้ไม่เหมาะก็ให้ใช้ทำเข้าทำออกตามเพลงเข้าเพลงออก อันเป็นระเบียบแบบแผน ดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติกันมา ส่วนการเข้าการออกหลังที่นักร้องนั้น ให้พิจารณาความเหมาะสมของการแสดง โอกาส สถานที่ สถานภาพ ของผู้ดูเป็นคนระดับใด ถ้าพิจารณาแล้วว่ามีผลดีมากกว่า ผลเสียก็นำไปปฏิบัติได้ไม่ถือเป็นผิด (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 76)

สถาพร สนทอง (2556) ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร กล่าวถึงผู้คิดประดิษฐ์ทำรำไว้ว่าผู้ที่จะเป็นนักคิดประดิษฐ์ทำรำที่ดีควรจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชานาฏศิลป์เป็นอย่างดี
2. เป็นผู้ที่มีนิสัยเป็นนักคิดสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา
3. เป็นผู้คิดค้นและพัฒนาในด้านการแสดงให้มีสิ่งแปลกๆ ใหม่อยู่เสมอ
4. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับดนตรีและทำนองเพลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
5. มีความคิด ความสามารถในการออกแบบเครื่องแต่งกาย
6. เป็นผู้มีความรู้เรื่องอารมณ์ต่างๆ ของการแสดง
7. ต้องศึกษาพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางทั้งในด้านวรรณคดี ในด้าน

ภูมิศาสตร์และในด้านประวัติศาสตร์ด้วย

8. ต้องเป็นผู้มีสุนทรีย์ะ รู้จักเลือกใช้แม่ท่าที่สวยงามไปใช้ในการคิดประดิษฐ์ทำรำโดยหลีกเลี่ยงท่ารำที่ซ้ำๆ กัน

จำเรียง พุทธประดับ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ (พจน์มัลย์ สมรรคบุตร, 2538, หน้า 47) กล่าวถึงการประดิษฐ์ ทำรำนานาฏศิลป์ไทยที่เป็นชุดการแสดงสั้นๆ ประเภทระบำ รำ ฟ้อน พอจะแยกให้ชัดเจนได้ดังนี้

1. การประดิษฐ์ทำรำที่มีบทกลอนเนื้อร้องจะประดิษฐ์ทำรำได้ง่ายกว่าประดิษฐ์ทำรำที่มีแต่ทำนองเพลงตลอดทั้งเพลง เพราะเนื้อร้องจะประดิษฐ์ทำรำให้ตรงกับ ความหมายให้ชัดเจน ด้วยการศึกษาบทร้องอย่างละเอียด เช่น รำถวายพระพร หรือบทรำ

อวยพร จะมีวิธีคิดประดิษฐ์ทำรำโดยเลือกใช้แม่ท่าจาก เพลงช้าๆ เพลงเร็ว แม่บท มาใส่ให้ตรงกับ ความหมายของบทกลอนรำนั้นๆ เมื่อได้แม่บทที่ต้องการแล้วต้องใส่ลีลาทำรำเพื่อเชื่อมแม่ท่าแต่ละท่าให้ติดต่อกันและดูสวยงามกลมกลืนกันไปในบทเรียนวิชานาฏศิลป์ไทยไม่มีบทเพลงรำใดๆ ที่จะบอกลีลาทำรำโดยเฉพาะ นอกจากครูบาอาจารย์จะเป็นผู้ถ่ายทอดทำรำแล้วผู้เรียนใช้ความสามารถเฉพาะตัวหรือที่เรียกว่า “พรสวรรค์” จำลีลาทำรำของครู-อาจารย์เหล่านั้นไว้แล้วนำมาฝึกฝนด้วยตนเองบ่อยๆ ก็ได้ลีลาที่สวยงามของทำรำเหล่านั้นไว้ให้ตัวผู้เรียนหรือผู้สอนจะใช้วิธีอธิบายเทคนิคของลีลาทำรำก็ได้

2. การประดิษฐ์ทำรำที่มีแต่จังหวะทำนองเพลงไม่มีเนื้อร้อง ต้องศึกษาแต่ทำนองเพลงที่นำมาใช้ว่าเพลงนั้นมีทั้งหมดกี่เที่ยว สี่จังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ แปดจังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ หรือสิบจังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ เมื่อเข้าใจจังหวะได้ถูกต้องแล้ว ก็บรรจุทำรำลงให้พอดีกับจังหวะในบทเพลงนั้นๆ

3. การประดิษฐ์ทำรำ ให้ยึดลีลาทำรำเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ห้ามนำเอาลีลาทำรำในแต่ละภาคนั้นมาคิดประดิษฐ์ทำรำปนในระบำชุดเดียวกัน ยกเว้นระบำสี่ภาค

4. ยึดหลักแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทย เพลงช้า เพลงเร็ว แม่บท และนาฏยศัพท์

5. การคิดประดิษฐ์ทำรำที่ดีควรใช้ภาษาที่สื่อความหมายให้ชัดเจน ดูแล้วเข้าใจทันที โดยไม่ต้องมีคำบรรยาย

6. การศึกษาความนิยมของตลาด เพื่อผลผลิตงานให้ตรงกับรสนิยม ในสังกัดในชุดนั้นๆ ด้วย

การเชื่อมทำรำ จำเรียง พุทธประดับ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง และผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ ได้แนะนำเทคนิคของการเชื่อมทำรำไว้แต่เพียงสั้นๆ ว่า การเชื่อมทำรำ คือ ลีลาของทำรำที่เชื่อมแม่ท่ากับท่าหนึ่งไปยังแม่ท่าอีกท่าหนึ่งให้ดูสอดคล้องสวยงามกลมกลืนกัน โดยใช้วิธีถอนเท้าหรือเอียงตัวให้ตรงลงจังหวะพอดีจะทำให้ดูสวยงามในขณะที่พ้อนรำ

พจน์มัลย์ สมรรคบุตร (2538, หน้า 41) ได้กล่าวถึงแนวคิดการประดิษฐ์ทำรำว่ามีลักษณะต่างๆ คือ

1. การประดิษฐ์ทำรำจากการตีบท โดยใช้ภาษานาฏศิลป์ต้องมีบทขับร้องจึงสามารถคิดประดิษฐ์ทำรำให้ตรงความหมายของคำร้องนั้นๆ ทำรำที่นำมาใช้นั้นก็อยู่ในทำรำของไทยมาตั้งแต่เดิม บางครั้งก็นำเอาแม่ท่าในบทรำเพลงช้า เพลงเร็ว แม่บทมาประดิษฐ์ในความหมายที่เกี่ยวกับความสูงส่ง เช่น อาจจะนำเอาท่าตระเวนเวหา มาเป็นท่าที่กล่าวถึงยศศักดิ์ฐานะ หรือจะใช้ท่าเจดดินมาตีบทตามคำร้องก็ได้

2. การคิดประดิษฐ์ทำรำประเภทระบำ รำ พ้อน ที่ใช้แต่ทำนองเพลงไม่มีบทร้องก็จะมีกลวิธีคิดประดิษฐ์ทำรำโดยศึกษาทำนองเพลงว่ามีลักษณะอย่างไร ท่วงทำนองของ

เพลงมีจังหวะช้า หรือรวดเร็ว หรือท่วงทำนองอ่อนหวาน ผู้คิดประดิษฐ์ให้เข้ากับทำนองของเพลง หรือทำนองเพลงมีสำเนียงต่างชาติ ผู้คิดประดิษฐ์ทำนองจำเป็นต้องเอาทำนองของชาตินั้นมา ประดิษฐ์ให้กลมกลืนกัน เป็นลีลาของนาฏศิลป์ไทยโดยยึดหลักให้ทำนองเพลงมีความสัมพันธ์ กับทำนองและให้ความหมายของบทร้องมีความสัมพันธ์กับทำนองด้วย

3. การคิดประดิษฐ์ทำนองต้องคำนึงถึงลีลาของทำนองเพลง มีความเหมาะสม กับตัวพระกับตัวนาง เช่น พม่ารำหวาน ควรใช้ตัวพระเป็นผู้รำจะเหมาะสมกว่า เพราะฉะนั้น การคิดประดิษฐ์ทำนองบรรเลงไปต้องมีลักษณะค่อนข้างกระฉับกระเฉง มีความเข้มแข็งตาม ท่วงทำนองเพลง แต่ถ้าท่วงทำนองเพลงอ่อนโยนลีลาการประดิษฐ์ทำนองบรรเลงไปควรใช้ตัวนาง เป็นผู้แสดง เช่น พ็อนมานมวงกล หรือพ็อนพม่ามอญ

นิตยา จามรมาน ผู้เชี่ยวชาญ สาขาศิลปะด้านการสอนนาฏศิลป์ไทย อาจารย์ สอนวิทยาลัยนาฏศิลป์ (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 39) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้าง ผลงานไว้ว่า

1. ควรเริ่มจากการศึกษาทำนองที่เป็นของดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้น คือแม่ท่า หรือ ท่าหลักของพื้นเมืองแล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่าทำให้มีความสวยงาม

2. สิ่งที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่งคือการไปหยิบท่ารำในชุด ระเบียบ รำ พ็อน พื้นเมืองชุดอื่นๆ มาบรรจุท่ารำพื้นเมืองที่เราประดิษฐ์ขึ้น เพราะถือว่าการลอกเลียนแบบ

3. การคิดประดิษฐ์ที่ไม่ควรอีกวิธีหนึ่งก็คือเอาท่าพื้นเมืองของ ภาคเหนือ มาผสมปนกับท่ารำของภาคอีสาน หรือเอาท่ารำภาคใต้มาผสมปนกับ ภาคกลาง ยกเว้นแต่ ชุดระเบียบภาคเท่านั้น

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้มีวิธีหลีกเลี่ยงได้ก็คือ ให้ใช้การประดิษฐ์ท่ารำโดยเอา แม่ท่ามาดัดแปลงให้ตรงตามจุดหมายของ ระเบียบ รำ พ็อน จะเน้น รูปแบบใด หรือลักษณะใดที่ ยึดท่าแม่ของพื้นเมืองเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นหลักในการผลิตงานประยุกต์ใหม่ของคนรุ่นใหม่

พีรพงศ์ เสนไสย (2556, หน้า 74-75) กล่าวถึงรูปแบบการนำเสนอผลงาน ทางนาฏศิลป์ มี 4 รูปแบบคือ

1. คิดสร้างให้เป็นของเก่า โบราณ และดั้งเดิมตามแบบแผนบรรพบุรุษ หมายถึง การสร้างสรรค์โดยยึดหลักและโดยยึดหลักและโคลงสร้างตามแบบแผนโบราณ

2. คิดสร้างให้เป็นการผสมผสานหลายๆ จารีตเข้าด้วยกัน

3. คิดสร้างประยุกต์จากแบบดั้งเดิม หมายถึง งานที่อาศัยเพียงการนำเอา เอกลักษณ์เด่นๆ เช่น ท่าทาง เทคนิคพิเศษบางอย่างและประดิษฐ์ขึ้นใหม่ต่างจากเดิม

4. คิดใหม่ ทำใหม่ เป็นการสร้างงานโดยไม่คำนึงถึงเกณฑ์ใด

อเนก นิคมภักดิ์ (2554, หน้า 10-11) กล่าวถึงการสร้างสรรค์ผลงานการ แสดงใหม่ๆ สรุปได้ 4 แนวทางหลัก คือ

1. กำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจาริตโดยทั่วไปมักเห็นผลงานการสร้างสรรคในแนวนี้เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย เช่น การร่ำอวยพรในงานมงคลตามโอกาสต่างๆ ที่อาจแต่งเพลงที่ใช้ขึ้นมาโดยเฉพาะ แต่งกายแปลกใหม่โดยนำหลักการตีบทมาใช้ในการประดิษฐ์ทำรำ

2. กำหนดให้เป็นการผสมผสานหลายนาฏยจาริตเป็นการนำเอาจาริตสองชนิดขึ้นไปมาผสมผสานกัน เช่น การผสมผสานระหว่างรำวงๆ ไทยกับบัลเลต์ เช่น การแสดงบัลเลต์ เรื่อง มโนราห์ โดยใช้บัลเลต์ เป็นจาริตหลักแล้วสอดแทรกทำรำไทย เช่น การจีบ ตั้งวง กระดงหลังลงไปอย่างเหมาะสม

3. กำหนดให้ประยุกต์จาริตเดิมการสร้างสรรคผลงานแบบนี้นำเสนอเพียงเอกลักษณ์ หรือลักษณะเด่น เช่น โรงสร้างท่าทาง หรือเทคนิคบางอย่างเป็นหลัก นอกนั้นก็พยายามประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้ได้ความหมายตามที่ต้องการโดยปรับให้ดูกลมกลืนกับจาริตเดิมเพื่อควมมีเอกภาพ

4. กำหนดให้อยู่นอกจาริตเดิม ปัจจุบันการนำเสนอผลงานสร้างสรรคมักพยายามนำรูปแบบใหม่ๆ ที่สะท้อนชีวิตในปัจจุบันโดยไม่นำเอาอดีตมาปะปน ไม่อาศัยรูปแบบที่มีอยู่เดิมในการสร้างสรรคผลงาน

สรุป วิรุพหรัักษ์ (2547, หน้า47) ได้อธิบายถึงลักษณะของการลอกเลียนแบบผู้คิดประดิษฐ์ ได้สร้างผลงานการแสดงชุดหนึ่ง โดยไปหยิบทำสวยๆ งามๆ จากระบำชุดนั้นบ้างชุดนี้บ้างมาบรรจุในระบำที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ลักษณะอย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นการลอกเลียนแบบ แต่มีข้อพึงระวังในเรื่องทำรำต้องสื่อความหมายให้ตรงกับเป้าหมายของเนื้อเพลงในระบำชุดนั้นๆ ส่วนในกรณีที่เราไปนำแก่นเนื้อหาของระบำที่เขาทำอยู่ก่อนแล้วมาคิดประดิษฐ์เปลี่ยนบรรจุทำรำลงไปใหม่แล้วประกาศว่าเป็นผลงานของเรา ลักษณะอย่างนี้ถือว่าเป็นการลอกเลียนแบบและเป็นการผิดมารยาทที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง หากมีความจำเป็นต้องทำจริง ก็ให้ประกาศว่าเป็นชุดการแสดงที่มีมาแต่ดั้งเดิม และต้องออกงานเจ้าของผลงานนั้นด้วย ควรกล่าวถึงสาเหตุที่ต้องทำเช่นนั้นก็เพื่อให้เหมาะสมกับเวลา สถานที่และความสามารถของผู้เรียน จึงได้นำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่

องค์ประกอบในการคิดประดิษฐ์ทำรำต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์และการละคร รวมทั้งคณาจารย์ทางนาฏศิลป์ไทยได้ให้แนวทางในการสร้างผลงานการคิดประดิษฐ์ทำรำไว้ดังนี้

แนวคิดของนางเฉลย ศุขะวณิช ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง และผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 42) ได้กล่าวถึงการประดิษฐ์ทำรำพอสรุปได้ว่า เป็นลักษณะของการตีบทหรือใช้ภาษานาฏศิลป์ ในทำรำของไทยที่เป็นแบบแผนมาตั้งแต่ดั้งเดิม คือ กลอนตำราและบทรำ เพลงช้าเพลงเร็ว จะมีบังคับและท่าตายโดยใช้กลวิธีที่ประดิษฐ์ให้ได้ทำรำที่เหมาะสม สวยงาม ผู้ประดิษฐ์ทำรำจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จังหวะและทำนองเพลง เชื่องช้า หรือรวดเร็ว มีลักษณะอ่อนหวาน เศร้า คึกคัก หรือสนุกสนาน

2. จังหวะและทำนองเพลงที่มีสำเนียงต่างชาติ ก็ต้องเอาลีลาทำร่ำของชาตินั้นๆ มาประดิษฐ์กลมกลืนกันเป็นลีลาของนาฏศิลป์ไทย

3. เมื่อรู้ทำนองและจังหวะของเพลงจึงกำหนดทำร่ำให้เข้ากับลีลาของเพลง โดยยึดหลักความสัมพันธ์ของทำนองเพลงกับทำร่ำ และความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของบทร้องกับทำร่ำ

4. ลักษณะเพศชาย (ตัวพระ) หรือเพศหญิง (ตัวนาง) เช่น ตัวพระในพม่าร่ำหวานลีลาท่าทางจะต้องมีลักษณะกระฉับกระเฉงเข้มแข็งตามท่วงทำนองของนักรบ ส่วนตัวนางได้แก่ ฟ้อนม่านมณฑล ลีลาท่าร่ำจะต้องมีลักษณะอ่อนโยน นุ่มนวล เป็นต้น

5. การประดิษฐ์ระบำพื้นเมือง ต้องศึกษาว่าทำร่ำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่น แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่าร่ำ ให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในระบำ รำ ฟ้อน ชุดนั้นๆ โดยคัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้เริ่มต้นในท่าที่ 1 ของแม่ท่าเสมอไปอาจจะหยิบแม่ท่าหลักในท่าที่ 8 มาใช้ในท่าเริ่มต้นในผลงานการประดิษฐ์ท่าร่ำของเราก็สามารถที่จะทำได้

6. ไม่ควรไปลอกเลียนแบบลีลาท่าร่ำของภาคอื่นๆ มาปะปนในผลงานการประดิษฐ์ท่าร่ำ เช่น นำเอาท่าทอผ้าในเชิงตำหูกผูกขิดบางท่ามาใส่ในทอเสื่อ หรือไปนำเอาลีลาท่าร่ำของภาคใดมาบรรจุในฟ้อนเหนือ หรือนำลีลาท่าของภาคเหนือมาบรรจุในเชิงต่างๆ ของภาคอีสาน ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้องควรจะได้หลีกเลี่ยงให้มากที่สุด

7. การคิดประดิษฐ์ท่าร่ำให้คำนึงถึง จุดมุ่งหมายของระบำ ฟ้อนในชุดนั้นๆ ด้วย เช่น ระบำชุดนี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นผู้หญิงล้วน (ตัวนาง) ก็ต้องหลีกเลี่ยงท่าร่ำที่มีการยกเท้าแบะเหลี่ยมกันเข้าซึ่งเป็นลีลาท่าทางของตัวพระโดยสิ้นเชิง

จำเรียง พุทธประดับ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 49) กล่าวถึงการประดิษฐ์ท่ารำนานาฏศิลป์ไทยที่เป็นชุดการแสดงนั้นๆ ประเภท ระบำ รำ ฟ้อน พอจะแยกให้ชัดเจนได้ดังนี้

1. การคิดประดิษฐ์ท่าร่ำที่มีบทกลอนเนื้อเรื่องจะบรรจุท่าร่ำได้ง่ายกว่า การประดิษฐ์ท่าร่ำที่มีแต่การบรรเลงทำนองเพลงตลอดทั้งเพลง เพราะเนื้อเรื่องจะกำหนดที่ให้ตรงกับความหมายได้ชัดเจนกว่า ด้วยการศึกษาบทร้องอย่างละเอียด เช่น บทกลอนรำถวายพระพร หรือบทรำถวายพร จะมีวิธีคิดประดิษฐ์ท่าร่ำได้โดยใช้แม่ท่าจากบทรำเพลงช้า เพลงเร็ว แม่บทมาใส่ให้ตรงกับความหมายของบทกลอนรำนั้นๆ เมื่อได้แม่ท่าที่ต้องการแล้ว ต้องใส่ลีลาท่าร่ำเพื่อเชื่อมแม่ท่าแต่ละท่าให้ติดต่อดูสวยงามกลมกลืนกันไป ในบทเรียนวิชานาฏศิลป์ไม่มีบทเพลงรำใดๆ ที่จะบอกลีลาท่าร่ำโดยเฉพาะ นอกจากครูบาอาจารย์จะเป็นผู้ถ่ายทอดท่าแล้ว ผู้เรียนใช้ความสามารถเฉพาะหรือที่เรียกว่าพรสวรรค์ จำลีลาท่าร่ำของครูเหล่านั้นไว้แล้วนำมาฝึกฝนด้วย

ตนเองบ่อยๆ ก็ได้ลีลาที่สวยงามของท่ารำเหล่านั้นไว้ในตัวผู้เรียน หรือผู้สอนจะใช้วิธีอธิบายเทคนิคของลีลาท่ารำก็ได้ เช่น การประທေးมาแตะพื้นที่จะดูธรรมดา แต่เมื่อลีลาร่างลงไปจะใช้วิธีถอยเท้าแล้วแตะขยับเท้าจะทำให้ดูสวยงามขึ้น

2. การประดิษฐ์ท่ารำที่มีแต่จังหวะทำนองเพลงไม่มีเนื้อร้อง ต้องศึกษาจำนวนของจังหวะและทำนองเพลงที่นำมาใช้ว่าเพลงนั้นมีทั้งหมดกี่เที่ยว สี่จังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ แปดจังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ หรือสิบสองจังหวะย่อยเป็นหนึ่งจังหวะใหญ่ เมื่อเข้าใจจังหวะของเพลงได้ถูกต้องแล้ว ก็บรรจุมาร่างให้พอดีกับจังหวะในบทเพลงนั้นๆ

3. การคิดประดิษฐ์ท่ารำ ให้ยึดลีลาท่ารำเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน หำนำเอาลีลาท่ารำในแต่ละภาคนั้นมาคิดท่ารำปนในระบำชุดเดียวกันยกเว้นระบำสี่ภาค

4. ยึดหลักแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทยในเพลงช้า เพลงเร็ว แม่บทและนาฏศิลป์

5. การคิดประดิษฐ์ท่ารำที่ดี ควรให้ภาษาท่าสื่อความหมายให้ชัดเจนดูแล้วเข้าใจทันทีไม่ต้องมีคำบรรยาย

6. ศึกษานิยมของตลาดเพื่อผลิตผลงานให้ตรงกัน รสนิยมของสังคมในยุค นั้นๆ

การเชื่อมท่ารำ จำเรียง พุทธประดับ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 51) ได้แนะนำเทคนิคของการเชื่อมท่ารำไว้แต่เพียงสั้นๆ ว่าการเชื่อมท่ารำ คือ ลีลาของท่ารำที่เชื่อมแม่ท่าจากท่าหนึ่งไปยังอีกแม่ท่าหนึ่งให้ดูสอดคล้องสวยงามกลมกลืนกัน โดยใช้วิธีถอนเท้าหรือเอียงตัวให้ตรงจังหวะพอดี จะทำให้ดูสวยงามในขณะที่พ้อนรำ

แนวคิดของ นิตยา จามรมาน ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยวิทยาลัยนาฏศิลป์ (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 58) ได้กล่าวถึงแนวการคิดประดิษฐ์ท่ารำ ว่าจะมีลักษณะต่างๆ กัน เช่น

1. การประดิษฐ์ ท่ารำจากการตีบท โดยใช้ภาษานาฏศิลป์ต้องมีบทขับร้องจึงสามารถคิดประดิษฐ์ท่ารำให้ตรงตามความหมายขอคำร้องนั้นๆ ได้ท่ารำที่นำมานั้นก็อยู่ในท่ารำของไทยมาแต่ดั้งเดิมบางครั้งก็นำเอาแม่ท่าในบทรำเพลงช้า เพลงเร็ว แม่บทมาประดิษฐ์ในความหมายที่เกี่ยวกับความสูงส่ง เช่น อาจจะนำเอาท่าตระเวนเวหามาเป็นท่าที่กล่าวถึงยศศักดิ์ฐานะ หรือใช้ท่าเจดณินมาตีบทตามคำร้องก็ได้

2. การประดิษฐ์ท่ารำประเภทระบำ รำ พ้อน ที่ใช้แต่ท่วงทำนองเพลง ไม่มีบทร้องก็จะมีกลวิธีการคิดประดิษฐ์ท่ารำโดยศึกษาทำนองเพลงว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรท่วงทำนองของเพลงมีจังหวะช้าหรือรวดเร็ว หรือท่วงทำนองอ่อนหวานผู้คิดประดิษฐ์ท่ารำเป็นต้องเอาท่าของต่างชาตินั้น มาประดิษฐ์ให้กลมกลืนกันเป็นลีลาของนาฏศิลป์ไทย โดยยึดหลักให้ทำนองเพลงมีความสัมพันธ์กับท่ารำด้วย

3. การคิดประดิษฐ์ทำร่าต้องคำนึงถึงลีลาของทำนองเพลงมีความเหมาะสมกับตัวพระหรือตัวนางอย่าง เช่น พม่ารำขวาน ควรใช้ตัวพระเป็นผู้รำรำจะเหมาะสมกว่า เพราะฉะนั้นการคิดประดิษฐ์ทำร่าบรรจุลงไปต้องมีลักษณะค่อนข้างกระชับกระเจงมีความเข้มแข็งมีที่ท่อนกรบตามท่วงทำนองเพลงแต่ถ้าท่วงทำนองเพลงอ่อนโยนลีลาการประดิษฐ์ทำร่าบรรจุลงไปควรใช้ตัวนางเป็นผู้แสดง เช่น พ้อนม่านมงคลหรือพ้อนพ้ามอญ

5. การสร้างผลงานนาฏศิลป์พื้นเมือง มีหลักดังนี้ (อมรา กล้าเจริญ, 2557, หน้า 65)

1. ควรเริ่มจากการศึกษาทำร่าที่เป็นของดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้น คือ แม่ท่า หรือท่าหลักของพื้นเมือง มีแม่ท่าอะไรบ้าง แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่าร่า ให้มีความสวยงาม เช่น ท่าร่าพื้นเมืองมีท่าร่าเป็นท่าที่ 1 ท่าที่ 2 ท่าที่ 3 ท่าที่ 4 ท่าที่ 5 ฯลฯ เมื่อคิดประดิษฐ์ทำร่าอาจจะนำเอาท่าที่ 1 ไปเชื่อมกับท่าที่ 5 หรือนำท่าที่ 3 ขึ้นมาเป็นท่าที่ 1 ในชุดระบำ รำ พ้อน ที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่

2. สิ่งที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง คือการหยิบท่าร่าในชุดระบำ รำ พ้อนพื้นเมืองชุดอื่นๆ มาบรรจุทำในชุดพื้นเมืองที่เราเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นเพราะถือว่าเป็นการลอกเลียนแบบ เช่น เมื่อเราคิดประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นเมืองอีสานขึ้นมา 1 ชุด เราไปนำเอาท่ารำบางท่าจากชุดมโนราห์เล่นน้ำบ้าง จากชุดดั่งครก ดั่งสากบ้าง จากชุด เช็งเซียงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มาบรรจุทำร่าลงในผลงานของเรานั้น เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าผู้นั้นไม่มีความรู้ความสามารถที่แท้จริง

3. การคิดประดิษฐ์ทำร่าที่ไม่ควรกระทำอีกวิธีหนึ่งก็คือ การนำเอาท่าร่าพื้นเมืองของภาคเหนือมาผสมปนกันกับท่าร่าภาคอีสาน หรือการนำเอาท่าร่าภาคใต้มาผสมปนเปกับท่าร่าของภาคกลาง แล้วนำมาบรรจุอยู่ในระบำชุดเดียวกัน ทำนองเพลงเดียวกัน ยกเว้นแต่ชุดระบำที่ภาคเท่านั้น สิ่งที่กำลังกล่าวมานี้มีวิธีหลีกเลี่ยงได้ก็คือ ให้ใช้การประดิษฐ์ทำร่าโดยเอาแม่ท่ามาดัดแปลงให้ตรงตามจุดหมายของระบำ รำ พ้อน จะเน้นรูปแบบใด หรือลักษณะใด ให้ยึดแม่ท่าของพื้นเมืองเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นหลักในการผลิตผลงานประยุกต์ใหม่ๆ ของคนรุ่นใหม่ต่อไป

จาดุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2552, หน้า 56-61) อาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์กรมศิลปากร ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการประดิษฐ์ทำร่าว่า อุปสรรคอันสำคัญยิ่งในการผลิตผลงานทางด้านนาฏศิลป์ใหม่ๆ นั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

1. วัยวุฒิ ผู้ที่มีอายุน้อยหรือคนรุ่นใหม่ เมื่อคิดประดิษฐ์ผลงานทางนาฏศิลป์ใหม่ๆ ขึ้นผู้ที่ภายในวงการเดียวกัน มักจะไม่ยอมรับไม่สนับสนุนผลงานนั้นโดยไม่เปิดโอกาสให้ออกมาเผยแพร่

2. ประเพณี ในสถาบันเดียวกันมีผู้อาวุโส ลูกศิษย์ ซึ่งอยู่ในวงใกล้ชิดจะไม่แสดงความสามารถในด้านการคิดสร้างสรรค์ผลงานคิดประดิษฐ์ทำร่าถือเป็นการ “ข้าม”

แต่ถ้าจำเป็นต้องคิดประดิษฐ์ ทำผลงานด้านนาฏศิลป์ ต้องนำผลงานนั้นไปปรึกษาครูผู้อาวุโส จะต้องแก้ไข เมื่อครูแก้ไขให้แล้วผลงานนั้นจะมีลักษณะเป็นผลงานของเก่าแบบดั้งเดิมไปทันที

3. ในการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ ให้ผู้เรียนยึดมั่นในแบบดั้งเดิมถ้าละเมิดจะเป็นการทำผิดครู

4. นักเรียนระดับปริญญาตรี ทางด้านวิชาการละครน่าจะเป็นผู้คิดประดิษฐ์ได้อย่างอิสระ แต่ก็ยังไม่ได้รับการไว้วางใจ เพราะประเพณีเกรงว่าจะผิดแบบแผนใหม่

5. ผู้อยู่วงการนาฏศิลป์ ภายนอกเครือข่ายกรมศิลปากร มีโอกาสที่จะคิดประดิษฐ์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ใหม่ๆ ได้

6. บุคคลที่มีชื่อกำเนิดโดยตระกูลสูง มีบารมีมาจะมีโอกาสเป็นผู้ประดิษฐ์ทำรำ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ประดิษฐ์นับเป็นกลวิธีหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงและพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวประกอบไปด้วยการสร้างสรรค์แนวคิด การออกแบบนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ รวมทั้งการนำผลงานในอดีตมาปรับปรุงสร้างสรรค์และพัฒนา โดยอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและวิธีการที่เหมาะสม อันส่งผลให้นาฏศิลป์ชุดนั้นมีความสมบูรณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เพิ่มพูนโดยไม่มีที่สิ้นสุด

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประดิษฐ์ทำรำ เป็นการออกแบบทำรำขึ้นใหม่ โดยการที่คิดประดิษฐ์ทำรำจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากคนอื่น และแตกต่างออกไปในลักษณะที่มีกระบวนการทางการเคลื่อนไหว มีการนำเสนอที่แตกต่างไปตามเวลาและตามสภาพผลงานทางนาฏศิลป์ใหม่ ๆ ในขณะเดียวกัน เมื่อจะนำพื้นฐานความรู้นั้นมาคิดประดิษฐ์ทำรำในผลงานจะต้องมีแรงบันดาลใจที่ฝังลึกในใจ ก่อนที่จะนำมาแสดงผลงานออกมาให้ผู้คนได้ชื่นชม แนวทางการคิดประดิษฐ์ทำรำ จึงเกิดจากการคิดประดิษฐ์ทำรำจากการตีบท ใช้ภาษานาฏศิลป์ให้กลมกลืนกับท่วงทำนองของอารมณ์เพลงนั้นๆ โดยวิธีฟังเพลงก่อนแล้วจึงคิดทำรำให้มีลีลาผสมกลมกลืนไปกับบทร้อง โดยผ่านกระบวนการอยู่หลายขั้นตอน คือจะต้องมีการเรียนรู้ มีประสบการณ์ที่ดี มีการขัดเกลากระบวนการทำรำจากบรมครูที่ถูกต้องมีแบบแผน ก่อนที่จะคิดประดิษฐ์ทำรำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการคิดและประยุกต์ให้เกิดเป็นทำรำที่แปลกใหม่ จากนั้นในการคิดประดิษฐ์ทำรำ ควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายเป็นสำคัญ ภาษาท่าที่สื่อออกมาจะต้องมีความหมายชัดเจน และเหมาะสมกับการแสดงของรำชุดนั้นๆ ด้วย

11. อาณาจักรทวารวดี แห่งสยามประเทศ

1. ประวัติความเป็นมาของการเกิดอาณาจักรทวารวดี

อาณาจักรทวารวดี มีศูนย์กลางอยู่ที่ใดไม่ปรากฏชัดศิลปวัฒนธรรมของทวารวดีส่วนใหญ่เป็นไปในทางพระพุทธศาสนาซึ่งจดหมายเหตุจีนได้ระบุว่าอาณาจักรทวารวดีนี้มีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสูงมีความเจริญทางด้านการค้ามาก

อาณาจักรทวารวดี เจริญรุ่งเรืองขึ้นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 และได้แผ่อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่รับมาจากอินเดียไปทั่วทุกภาคของประเทศโดยเฉพาะความเชื่อทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท คำว่า ทวารวดี ปรากฏในบันทึกการเดินทางของภิกษุจีนรูปหนึ่ง และได้เทียบคำว่า อาณาจักร โต-โล-โป-ตี้ หรือ ตัว-หลอ-ปอ-ตี้ ตามสำเนียงจีน ว่า ตรงกับคำว่า อาณาจักร ท-วา-ร-ว-ดี บันทึกการเดินทางของภิกษุจีน ซึ่งบันทึกไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 13 หรือเมื่อประมาณ 1,300 ปีมาแล้ว กล่าวว่า เป็นอาณาจักรที่ตั้งอยู่ระหว่างอาณาจักรศรีเกษตร (ปัจจุบันอยู่ในประเทศพม่า) และอาณาจักรอิตานปุระ อยู่ในประเทศกัมพูชา ดังนั้นอาณาจักรทวารวดีจึงตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันจากการศึกษาของนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าประชาชนของทวารวดีเป็นชาวมอญ อพยพมาจากแถบตะวันตกของจีนลงมาทางใต้ตามลำน้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน เข้าสู่พม่าตอนล่าง และดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลักษณะสังคมและความเป็นอยู่ของชาวทวารวดี (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 1)

2. ลักษณะสังคมและความเป็นอยู่ของชาวทวารวดี

จากโบราณสถานตามที่ต่าง ๆ ทำให้ทราบว่าเมืองสมัยทวารวดีมีกำแพงดินและคูเมืองล้อมรอบ ภายในเมืองมีสระน้ำ 2 แห่ง บางเมืองมีสระอยู่หน้าประตูเมือง ภายในเมืองมีระบบระบายน้ำรางดีแสดงถึงความเป็นรัฐชลประทานภายในแผ่นดิน โบราณสถานภายในตัวเมืองมีน้อยแต่มีมากอยู่รอบตัวเมือง จากเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องประดับพบว่าคนสมัยทวารวดีมีใบหน้ากลมและเหลี่ยมริมฝีปากหนา บางคนผมหยิก ทั้งชายหญิงมีทรงผมที่แปลกสวมตุ้มหูเป็นห่วงโตบางคนสวมสร้อยคอหรือห่วงเงิน บ้างใช้ลูกปัดสีต่างๆ มาประดับกายนุ่งผ้าโจงกระเบน มีสายคาดที่เอว สวมแหวนทำด้วยสำริด หวีแหวนมีทั้งธรรมดาและมีตราพบว่าพาหนะเป็นปูนปั้นมีทั้งสำเภา ช้างม้า เรือสำเภาใช้ค้าขายกับต่างประเทศเพราะพบลูกปัดมีตรา เป็นของที่ทำมาจากเมืองจีนหรือประเทศแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน พบไหมมีปากผายรอบปากไหมมีแถบแดงและขาว เป็นไหมคล้ายกับที่พบในแคว้นอีสานปุระ แสดงว่าสมัยเจนละตอนบนและทวารวดีตอนต้นได้มีการติดต่อกัน ในสารานุกรมจีนกล่าวว่า ทวารวดีได้ถวายบรรณาการแก่จีนในรัชกาลพระเจ้าถังไทจงฮ่องเต้ พ.ศ. 1170-1192 และอาณาจักรนี้มีตลาด 6 แห่ง การค้าขายใช้เงินเหรียญทั้งสิ้น เงินตราสมัยทวารวดีเป็นเหรียญดีบุก (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 6)

3. ศิลปะของอาณาจักรทวารวดี

ศิลปกรรมประติมากรรมระยะแรกเลียนแบบศิลปะอินเดีย ต่อมาจึงดัดแปลงเป็นฝีมือช่างพื้นเมือง ส่วนใหญ่เป็นศิลาจำหลักและลายปูนปั้น มีทั้งพระพุทธรูป เสาธรรมจักร รอยพระพุทธบาท พระพิมพ์ และลายปูนปั้นแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนอาคารสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่ และศิลาแลงประดับลายปูนปั้น ชาวทวารวดีเป็นพุทธมามกะที่เคร่งครัด มีการสร้างพระพุทธรูปเพื่อการเคารพบูชาเป็นจำนวนมาก ลักษณะพระพุทธรูปสมัยนี้ คือรูปร่างองค์พระ

สะโอดสะองพระอังสะใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก จีวรบางแนบติดองค์ พระพักตร์แบนป่องความเป็นท้องถื่นคือขมวดพระเกศาใหญ่ พระพักตร์กว้าง พระขนงโค้งติดกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรโปน พระนาสิกค่อนข้างแบน พระโอษฐ์หนา พระพุทธรูปมักเป็นท่าประทับยืนตรง พระหัตถ์มักอยู่ในกิริยาแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์ แบบประทับนั่งสมาธิและแบบนั่งห้อยพระบาททั้งสองข้าง คล้ายนั่งเก้าอี้ ส่วนใหญ่มักสร้างด้วยศิลา มีชิน (หมายถึง โลหะเจือชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยตะกั่วและดีบุก นิยมใช้ทำพระเครื่อง) บ้างก็มีแต่ทองคำเล็ก นอกนั้นที่พบมักเป็นรูปธรรมจักรมีกวางหมอบอยู่ข้างล่างด้านหน้า พระพุทธรูป มีทั้งสลักจากหินทำด้วยดินเผา และหล่อด้วยสำริด สมัยแรกทำตามอย่างอินเดียอย่างมาก ต่อมาผสมผสานอิทธิพลพื้นเมืองจนเป็นแบบเฉพาะของทวารวดี ธรรมจักรและกวางหมอบ สลักจากหิน แสดงถึงปฐมเทศนาพระพิมพ์ พบมากเช่นกัน สร้างขึ้นเพื่อสืบอายุพระศาสนา พบคล้ายคลึงกันในเมืองโบราณทุกแห่ง ทุกภาคของประเทศ ประติมากรรมสมัยนี้ได้รับอิทธิพลอินเดียสมัยคุปตะ ซึ่งเจริญแพร่หลายทางภาคกลาง และตะวันตกของอินเดียระหว่างพุทธศตวรรษที่ 10-11 จนถึงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-13 ซึ่งสมัยคุปตะเป็นสมัยที่เจริญสูงสุด เรียกว่า คลาสสิกของอินเดีย (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 9)

ภาพ 2 ศิลปกรรมประติมากรรม ของอาณาจักรทวารวดี

ที่มา : หนังสือประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทย (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 9)

4. ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมที่อาณาจักรทวารวดีสร้างขึ้น

มรดกทางวัฒนธรรม ด้านวัฒนธรรมประเพณี และ ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่างๆ การบวช คติความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ การสร้างพระพิมพ์และพระพุทธรูป วัฒนธรรมสมัยทวารวดี ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นและทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการหลอมรวมและผสมผสานความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่มให้มีแกนกลาง ในการหลอมรวมและผสมผสานความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่มให้มีวัฒนธรรมเดียวกันคือ “วัฒนธรรมทางพุทธศาสนา”

เช่น ธรรมเนียมการบูชาพระบรมธาตุแพร่หลายมากในสมัยทวารวดี โดยมีหลักฐานจากการสร้างเสมา อันเป็นศิลปะสมัยทวารวดี แสดงการสลักภาพสลู๊ป ซึ่งเป็นสัญลักษณ์การบูชาพระธาตุ การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน การสร้างเจดีย์โดยใช้อิฐดินเผาเป็นวัสดุก่อสร้างและฉาบด้วยปูนซีเมนต์ นอกจากนั้นศิลปะด้านประติมากรรมยังมีการสืบทอดการสร้างพระพุทธรูป และการทำลวดลายปูนปั้นเป็นรูปคน ยักษ์และสัตว์ต่างๆ เพื่อประดับตกแต่ง ศาสนาสถานให้ดูสวยงาม วัฒนธรรมที่ยังคงมีร่องรอยเหลืออยู่จนปัจจุบัน ศิลปะสมัยทวารวดีที่ยังคงเหลือให้เห็นหลายอย่างเช่นพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่ในท่าประทับนั่งห้อยพระบาท ศิลาสลักรูปวงล้อมธรรมจักรกับกวางหมอบ ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี พบที่เมืองนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม พระพุทธรูปปูนปั้นดินเผาและพระพิมพ์พบที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซากโบราณสถานหลายแห่งที่ เมืองคูบัวจังหวัดราชบุรี พบประติมากรรมดินเผา และปูนปั้นสตรีเล่นดนตรี และลูกบิดที่ทำด้วยแก้ว หิน และดินเผาที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีภาชนะดินเผา พบหม้อมีสัน หม้อก้นกลม ชาม ไห ถ้วย หม้อ น้ำพวย และหม้อน้ำชาวดผิวยเรียบ มีทั้งแบบมีจารึกและไม่มีจารึกบนเหรียญ แต่ทั้งสองแบบ มักมีภาพสัญลักษณ์อันเป็นมงคลต่างๆ เพื่อแสดงถึงอำนาจและความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ หรือเพื่อความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพันธุ์ธัญญาหารตามคติอินเดีย เช่น ภาพรูปพระอาทิตย์ รูปบัลลังก์ แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ภาพศรีวิไล หรือเทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์ ภาพโคและลูกโค ภาพกวาง ภาพหม้อน้ำแสดงการเพิ่มพูนทางการเกษตร เหรียญ มีจารึกคงผลิตขึ้นใช้เนื่องในโอกาสพิเศษ (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 10)

5. การแต่งกายของชาวอาณาจักรทวารวดี

จากศึกษาประติมากรรมที่ขุดค้นได้จากแหล่งโบราณคดีทวารวดีที่สำคัญ เช่น ประติมากรรมปูนปั้นรอบฐานเจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม ประติมากรรมดินเผาที่ประดับรอบฐานโบราณสถานคูบัว จังหวัดราชบุรี และประติมากรรมจำหลักบนใบเสมาที่พบจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทราบว่าบุรุษไว้ผมยาวมุ่นเป็นมวย และมีเครื่องประดับศีรษะนุ่งผ้ามี 2 แบบ คือ นุ่งผ้ายาวครึ่งน่อง และนุ่งโจงกระเบนแบบโครี คาดเข็มขัดแบบต่างๆ มีผ้าคล้องไหล่ ลักษณะของผ้าที่ใช้ยังสามารถบอกถึงฐานะคนสมัยนั้นอีกด้วยเช่น พระเจ้าแผ่นดินทรงนุ่งผ้ายกดอก ขุนนางผู้ใหญ่และเจ้านายผ้า ยกดอกห่อๆ ถ้าขุนนาง ธรรมดาใช้ผ้ายกดอกสองชาย ส่วนราษฎรสามัญจะใช้ผ้ายกได้เฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ส่วนผู้ชายคงใช้ผ้าผ่ายกับผ้าทอจากปอกระเจา และประดับตกแต่งร่างกายด้วย เครื่องประดับต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกเครื่องประดับของบุรุษแต่ละประเภทดังนี้

บุรุษนิยมไว้ผมยาว แล้วเกล้ามวยไว้ตรงด้านหลังศีรษะบนศีรษะมีการประดับผมทั้ง เพื่อความสวยงาม และเพื่อแสดงฐานะันดรศักดิ์ แต่มีบางกลุ่มที่ไว้ ผมสั้นแค่อ และหวีผมแฉกกลาง ลักษณะของศิราภรณ์บุรุษ มีตั้งแต่แบบเรียบง่ายไปจนถึงประดิษฐ์เป็นมงกุฎประดับเพชรพลอยด้วยฝีมือช่างชั้น สูงผมทรงสั้นแค่อ หวีแฉกกลาง จับเป็นลอนตลอด น่าจะ

เป็นทรงผมของพวกนักรบ ดังดูได้จากภาพชาดกที่ประดิษฐานเจดีย์จุลประโทน ผมไว้ยาว มุ่นเป็นมวยไว้ด้านหลังท้ายทอย มักเป็นทรงผมของพราหมณ์ ผมไว้ยาว มุ่นเป็นมวยไว้บนกระหม่อมกลางศีรษะ มักเป็นทรงผมของชนชั้นสูง เครื่องประดับของสตรีคล้ายกับของบุรุษ คือประดับตั้งแต่ศีรษะจนถึงเท้า ภาพประติมากรรมสตรีจะมีน้อยกว่าภาพของบุรุษ แต่ปรากฏหลักฐาน คือ สตรีเช่นเดียวกับบุรุษไว้ผมยาวและเกล้าผม ไว้กลางกระหม่อมประดับตกแต่งศีรษะสุดแต่คิดว่างาม ตามความนิยม และตามฐานะ จากประติมากรรมพบว่า สตรีส่วนใหญ่ไว้ผมยาว และมุ่นมวยผมไว้เหนือท้ายทอย แต่ก็มีบางคนที่ไม่มุ่นเกล้าผม และรวบผมเป็นจุกไว้ตรงกลาง ซึ่งผมที่รวบไว้ตรงกลางบางทีก็มี พวงดอกไม้หรือเกี้ยวประดับ หรือมีศิราภรณ์ทรงกรวยประดับลงกลางสวมรอบอีกทีหนึ่ง (พลับพลึง คงชนะ, 2555, หน้า 15)

จากการศึกษาเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดี ลักษณะสังคมและความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม และร่องรอยโบราณสมัยทวารวดี สรุปได้ว่า อาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) เป็นชุมชนที่พัฒนาขึ้นเป็นแว่นแรก ๆ ในดินแดนไทย จดหมายเหตุจีนเรียกอาณาจักรนี้ว่า "โกลโลปตี" สันนิษฐานว่าศูนย์กลางของทวารวดีอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จากการขุดพบเหรียญเงิน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 มีจารึกภาษาสันสกฤตว่า "ศรีทวารวดีศวรปุณยะ" แปลว่า บุญกุศลของพระราชาแห่งศรีทวารวดี หรือบุญของผู้เป็นเจ้าของศรีทวารวดี หรือพระเจ้าศรีทวารวดี ผู้มีบุญอันประเสริฐมี อาณาจักรทวารวดีได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียโบราณส่วนใหญ่สร้างขึ้นเนื่องในพระพุทธศาสนา ร่องรอยของเมืองโบราณที่ได้รับอิทธิพลทวารวดีพบกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ รวมถึงเมืองโบราณจันเสน ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งก่อกำเนิดขึ้นจากการขุดค้นพบ

12. ความเป็นมาของเมืองจันเสนและวิถีชีวิตการทอผ้าของคนในชุมชน

1. ภูมิประเทศ

ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 ตำบลจันเสน เป็นที่ตั้งของเมืองโบราณ ชาวบ้านเรียกกันว่า โกลจันเสน เพราะเมืองโบราณรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมุมมนจนเกือบกลมแห่งนี้ มีระดับสูงกว่าพื้นที่รอบๆ อันเกิดจากการขุดคุ้ยน้ำล้อมรอบ แล้วนำดินที่ขุดนั้นมาถมพื้นที่ในเมืองบางส่วนแทนการสร้างคันดินสูง ที่มักพบได้ทั่วไปตามเมืองโบราณร่วมสมัยเดียวกัน เมืองโบราณจันเสนมีความยาว 700 x 800 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ ตั้งอยู่ที่พิกัดทางภูมิศาสตร์เส้นรุ้งที่ 15 องศา 10 ลิปดา 57 พิลิปดา เหนือ และเส้นแวงที่ 10 องศา 27 ลิปดา 23 พิลิปดา ตะวันออก เป็นเมืองโบราณในวัฒนธรรมทวารวดีที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งต่ำสุดของจังหวัดนครสวรรค์ (สุนทรี ลิลา, 2552, หน้า 22)

ภาพ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองโบราณพันชัน
ที่มา : (สุนทรี ลีลา, 2552, หน้า 22)

พันชัน เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งตะวันออก ได้มีการขุดค้นพบโบราณคดีอย่างเป็นระบบ คือการขุดชั้นดินที่สามารถทราบความเป็นมาของ แหล่งโบราณคดีตั้งแต่ระยะเวลาเริ่มต้น จนถึงเวลาสิ้นสุด รวมทั้งมีการวิเคราะห์แบบ เครื่องปั้นดินเผาและโบราณวัตถุพบว่าพันชันคือแหล่งชุมชนแห่งวัฒนธรรมทวารวดีมีตำนาน เล่าว่า เดิมชื่อ “เมืองสามเสน” เพราะเป็นเมืองใหญ่มีคนอยู่สามแสนคน และเสียงเรียกกลายเป็น สามเสน และกลายเป็นพันชันในที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 22)

ที่ตั้งเมืองโบราณพันชัน ตั้งอยู่ในตำบลพันชัน อำเภอตาคลีจังหวัด นครสวรรค์ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมมนทั้ง 4 มุม จนดูลำยวงกลม กว้าง 700 เมตร ยาว 800 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ล้อมรอบด้วยคูเมือง ภายในคูเมืองมีลักษณะเป็นที่เนิน สูงกว่าพื้นที่รอบนอกคูเมือง คนจึงมักเรียกว่า โคกพันชัน บริเวณต่อกับคูเมืองออกมาทางด้าน ตะวันออกมีสระหรือบึงขนาดใหญ่ลักษณะไม่ใช่บึงธรรมชาติแต่เป็นบึงที่มนุษย์ขุดขึ้น เรียกว่า “บึงพันชัน” ลึกมากกว่า 30 เมตร ยาว 240 เมตร เป็นเนื้อที่ 25 ไร่เป็นแหล่งเก็บน้ำใช้สำหรับ คนทั้งเมือง ซึ่งสามารถใช้ได้ตลอดปีและมีคันดินสำหรับกันและรับน้ำจากทางด้าน ตะวันออกเฉียงเหนือมาลงบึงพันชันทางคันบึงด้านใต้ของเมืองพันชันมีคันถนนโบราณเรียกว่า “คันคูหนุมาน” สูงประมาณ 1 เมตร กว้างประมาณ 20 เมตร เป็นที่น่าสังเกตว่า คนโบราณในพัน เสนนลาตรู้จักการชลประทานระบายน้ำภายในเมืองลงสู่คลองเล็กๆที่ขุดขึ้นจากทิศตะวันออกไป ทิศตะวันตก และขุดคลองระบายตัดคลองเล็กๆ เมื่อฝนตกลงมาก็จะลงคลองเล็กๆและลงสู่คลอง ระบาย คนในเมืองสามารถทำนาโดยนำน้ำในคลองระบายไปใช้ในการเพาะปลูกได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 23)

เมืองโบราณพันชัน ชุมชนเก่าแก่สมัยทวารวดี เคยรุ่งเรืองขนาดมีคนอาศัย อยู่เป็นแสน จากหลักฐาน และร่องรอยคูเมืองเก่าสันนิษฐานว่าพันชันเป็นเมืองแรกๆ ในสุวรรณ

ภูมิที่มีการติดต่อกับอินเดีย สมัยนั้นอาจมีประชากรอยู่ถึงสามแสนคน คาดกันว่าเป็นที่มาของชื่อเมือง “สามแสน” ที่เพี้ยนเป็น “จันเสน” ในที่สุดการล่มสลายของเมืองจันเสน น่าจะมาจากเส้นทางน้ำที่ตื้นเขินลงจนทำให้คนย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น

จันเสนห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยามาทางทิศตะวันออกประมาณ 16 กิโลเมตร อยู่ในลักษณะภูมิประเทศอันเป็นที่บรรจบกันระหว่างชายที่ราบลุ่มแม่น้ำในลุ่มเจ้าพระยาและที่ดินเป็นลอนลูกคลื่นและภูเขา อันเป็นขอบของที่ราบชั้นบันได ซึ่งต่อเนื่องมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะดินเป็นดินชุดลพบุรีและชุดตาคลี ระบายน้ำได้ดี เนื้อดินเป็นดินเหนียวสีดำร่วนซุย มีความอุดมสมบูรณ์สูง มักมีเม็ดปูนสีขาวปนอยู่ในเนื้อดินระดับล่าง เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม (สุนทรี ลิลา, 2552, หน้า 23)

เมืองโบราณจันเสน เป็นเมืองสมัยทวารวดี มีหลักฐานการอยู่อาศัยตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายจนรุ่งเรืองสูงสุดในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 มีความสัมพันธ์อย่างเห็นได้ชัดกับเมืองอู่ทองทางฟากตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาและร่วมสมัยกับเมืองทวารวดีบริเวณใกล้เคียง เช่นที่คูเมืองจังหวัดสิงห์บุรี เมืองบนที่พยุหะคีรี อุตะเภที่หางน้ำสาครหนองบัวตากลานที่ตาคลี ดอนคาที่ท่าตะโก ชับจำปาที่ลุ่มน้ำป่าสัก เป็นต้น เมืองจันเสนเป็นนครโบราณสมัยทวารวดีตอนต้นที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนารุ่งเรืองมาจากชุมชนสมัยโลหะตอนปลาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปีมาแล้วนับได้ว่าเป็นชุมชนแรกเริ่มในสุวรรณภูมิที่มีการติดต่อกับทางอินเดีย ร่วมสมัยเดียวกับเมืองอู่ทองในลุ่มแม่น้ำท่าจีน และเมืองฟูนัน ใกล้ปากแม่น้ำโขง ดังเห็นได้จากโบราณวัตถุที่เป็นตราดินเผา เศษภาชนะประดับลวดลายลูกปัดและเครื่องประดับที่เหมือนกับที่พบในอินเดียและแคว้นฟูนัน การติดต่อกับอินเดีย ทำให้จันเสนเป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่เริ่มแรก ดังจะเห็นได้จากการสร้างรูปเคารพและของสิริมงคลต่างๆ ทั้งยังมีซากสถูปเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นไว้มหา (เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2550, หน้า 45)

เมืองจันเสน เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายลำนํ้าใหญ่ที่มาจากทางละโว้ และต่อเนื่องขึ้นไปจนถึงเมืองล่าง และเมืองบนในเขตชัยนาทและนครสวรรค์ ต่อมาทางน้ำได้ตื้นเขินทำให้เส้นทางคมนาคมเปลี่ยน เมืองจันเสนจึงร่วงโรยไปเช่นเดียวกับเมืองโบราณอีกหลายแห่งที่อยู่ลุ่มน้ำนี้ จันเสนกลับกลายเป็นชุมชนขึ้นมามีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการคมนาคมทางเรือไฟเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ผู้คนจากที่ต่างๆ ในละแวกไกลและไกลเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำนาทำไร่ เกิดวัด บ้าน ตลาด โรงเรียน

ภาพ 4 พิพิธภัณฑ์จันเสน

ที่มา : www.thailandtopvote.com (พิพิธภัณฑ์จันเสน, ม.ป.ป.)

จากประวัติความเป็นมาของลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของเมืองจันเสนที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าเมืองโบราณจันเสน สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยทวารวดี มีคูเมืองเป็นเนินดินโดยรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม แต่มุมทั้งสี่เป็นรูปมนจนเกือบเป็นวงกลม ล้อมรอบด้วยคูเมืองซึ่งกว้างประมาณ 20 เมตร ปัจจุบันยังมีสภาพเป็นที่ลุ่มน้ำขัง แต่ยังเป็นร่องรอยพอมองเห็นร่องรอยรูปร่างของคูเมืองได้อย่างชัดเจน ส่วนบริเวณภายในคูเมืองดังกล่าวมีลักษณะเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่รอบนอก คูเมือง ชาวบ้านเรียกว่า “โคกจันเสน” เป็นนครโบราณสมัยทวารวดีตอนต้นที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนาขึ้นมาจากชุมชนสมัยโลหะตอนปลาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปีมาแล้ว

2. โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสน

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสนมีเป็นจำนวนมาก เช่น บึงจันเสน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ขุดขึ้นในสมัยทวารวดีมีอยู่ 2 บึง คือบึงใหญ่และบึงเล็ก ปัจจุบันเหลือเพียงบึงใหญ่มีเนื้อที่ 25 ไร่และใช้ในพิธีลอยกระทง จากการวิเคราะห์ของนักโบราณคดีพบว่าประมาณ พ.ศ.1183 -1343 เมืองจันเสนเป็นเมืองที่มีประชากรจำนวนมาก ได้มีการขุดคูรอบเมืองเพื่อป้องกันศัตรูซึ่งเป็นลักษณะการสร้างเมืองของชุมชนวัฒนธรรมทวารวดีในการสร้างเมืองที่มีคูน้ำคันดิน และได้มีการขุดบึงขึ้นทางด้านนอกคูเมืองไปทางตะวันออกเพื่อจ่ายน้ำเข้าเมือง มีกำแพงกันน้ำซึ่งชาวบ้านจันเสนปัจจุบันเรียกว่า “ถนนหนุมาน”

โบราณวัตถุที่ขุดพบมีมากมาย ได้แก่ไหที่ตกแต่งลวดลายประทับลงไปเป็นรูปต่างๆ เช่น ม้าที่มีคนขี่ช้าง หงส์วัว นกแรบ ฯลฯ ลักษณะของไหก็มีหลายชนิด รอบๆ ปากไหมีแถบสีแดงและสีขาว นอกจากนั้นยังพบศิลปวัตถุดินเผาอีกเป็นจำนวนมาก ลักษณะ

เครื่องปั้นดินเผาเริ่มแรกๆ ของจีนเสน (ประมาณ พ.ศ. 1343-1593) จะเผาไฟแก่อ่อน ไม่สม่ำเสมอ บางที่อาจเผาในที่กลางแจ้ง ในระยะหลังนั้นเครื่องปั้นดินเผาของจีนเสนเผาในเตาอย่างแท้จริง จึงมีสีสม่ำเสมอ เช่น เศษภาชนะดินเผารูปดอกบัว เศษภาชนะดินเผารูปคนขี่ม้า ชิ้นส่วนดินเผารูปสัตว์ตุ๊กตาดินเผารูปวัวหมอบ แผ่นดินเผารูปไข่ที่มีลวดลายก้านขด ตุ๊กตาดินเผารูปบุรุษและสตรีในลักษณะต่างๆ รวมทั้งแผ่นดินเผาขนาดต่างๆ พระพิมพ์ดินเผารูปต่างๆ โดยเฉพาะพระพิมพ์พระพุทธรูปปางแสดงธรรม หรือปางวิตรรกะ ซึ่งเป็นลักษณะของศิลปะสมัยทวารวดีนอกจากนี้ยังพบห่วงสำริดประดับลวดลาย ลูกปัดแก้วสีต่างๆ อาวุธต่างๆ เช่น ขวานสำริด หวีธนูทำด้วยเหล็ก แก้วทำจากงาช้างและตะกั่วสมัยทวารวดีแท่นและที่บดทำด้วยหินซึ่งมีร่องรอยการใช้งานอย่างหนัก พบเป็นจำนวนมากในบริเวณเมืองโบราณจีนเสน

หลังจากปี พ.ศ.1593 พบว่าเมืองจีนเสนถูกทิ้งร้าง ซึ่งตามข้อสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นสาเหตุมาจากกระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง ทำให้ผู้คนอพยพไปอยู่ที่อื่น ทำให้เมืองโบราณจีนเสนสมัยทวารวดีถึงแก่กาลล่มสลาย ซึ่งใน พ.ศ. 1593 นี้เป็นช่วงต่อของสมัยสุโขทัยและอยุธยา เมืองจีนเสนได้กลับมาเป็นหมู่บ้านอีกครั้งในสมัยอยุธยาตอนต้นเพราะมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่จีนเสนจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีการปรับปรุงก่อตั้งเมืองจีนเสนให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นจนถึงปัจจุบัน (จิรฉัตร เจริญราษฎร์, 2551, หน้า 2-4)

ภาพ 5 โบราณสถานที่ขุดพบ บึงจีนเสน

ที่มา : หนังสือเรื่องรุ่งอรุณหล้าหนึ่งนั้นจีนเสน (พัทธนันท์ สุจารี, 2544, หน้า 4)

ภาพ 6 โบราณวัตถุขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสน
ที่มา : www.thailandtopvote.com (พิพิธภัณฑ์จันเสน, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสนที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า เมืองโบราณจันเสนสมัยทวารวดีตอนต้นที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีการขุดค้นพบเมืองโบราณจันเสน บริเวณเมืองโบราณนี้ได้มีการขุดค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมาก หลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวเป็นที่ยืนยันถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองในอดีต สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น

3. ประวัติการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสน

บ้านจันเสนเป็นชุมชนริมทางรถไฟอยู่ใน อ.ตาคี จ.นครสวรรค์ บริเวณใกล้ ๆ กันนั้นในอดีตคือเมืองโบราณสมัยทวารวดี ในบริเวณนี้จึงพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าโบราณวัตถุเหล่านั้นได้สูญหายเปลี่ยนมือไปสู่นักสะสมของเก่าโดยไม่รู้คุณค่า พระครูนิสัยจรรย์คุณ หรือที่ชาวบ้านเรียกขานกันว่า "หลวงพ่อโอด" ท่านเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ประกอบกับมีดำริที่จะสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลางชุมชนอยู่แล้ว จึงจัดให้มีส่วนที่เป็นพิพิธภัณฑ์อยู่ภายในด้วย

พระคุณเจ้าพระครูนิสัยจรรย์คุณวิสุทธ์ ปัญญาโร (หลวงพ่อโอด) เจ้าอาวาสวัดจันเสน ได้ตระหนักในความสำคัญของเมืองจันเสน มีความมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูเมืองจันเสนขึ้น โดยเห็นว่าจันเสนมีหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นเมืองทางพระพุทธศาสนา จึงดำริสร้างพระมณฑปเจดีย์ขึ้นในเขตวัดจันเสน เพื่อส่วนยอดเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุองค์เรือนธาตุประดิษฐานหลวงพ่อนาค อันเป็นพระพุทธรูปปางนาคปรกที่ได้นำมาจากลพบุรี เพื่อให้เป็นพระพุทธรูปสำคัญของชุมชนอาคารส่วนฐานของพระมหาเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของพระครูนิสัยจรรย์คุณ และทำเป็นพิพิธภัณฑ์เมืองจันเสน แสดงโบราณวัตถุที่พบทั้งในเขตเมืองโบราณและบริเวณใกล้เคียงอย่างมีระบบตลอดจนแสดงถึงพัฒนาการของชุมชนจันเสนตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

พระมหาธาตุเจดีย์ศรีจันเสน จึงนับเป็นสัญลักษณ์แห่งเมืองพระพุทธรศาสนาที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 2000ปีและมีคุณูปการต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชนอีกด้วย (ดารุณี ทับทอง, 2553, หน้า 1-2)

ภาพ 7 โบราณวัตถุขุดค้นพบในเมืองโบราณจันเสน
ที่มา : www.thailandtopvote.com (พิพิธภัณฑ์จันเสน, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาประวัติการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสนที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า พระครูนิสัยจริยคุณวิสุทธิปัญญารโ (หลวงพ่อด) เจ้าอาวาสวัดจันเสน ได้ตระหนักใน ความสำคัญของเมืองจันเสน ซึ่งนับว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งเมืองพระพุทธรศาสนาที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 2000 ปีและมีคุณูปการต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชน

4. ประวัติความเป็นมาของการทอผ้า วัฒนธรรมผ้าทอเมืองจันเสน

ชุมชนจันเสนมิ่วพัฒนาการการแต่งการด้วยผ้ามานานและมีร่องรอยของการ ใช้ผ้าทอมือในกลุ่มคนจันเสนแพร่หลาย วิธีชีวิตของชุมชนจันเสนดำรงอยู่ได้ด้วยปัจจัย 4 อัน เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตของผู้คนในยุคก่อนๆยึดหลักของการพออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่ฟุ่มเฟือย

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้มาจากการปลูกฝ้าย นำฝ้ายมาทอผ้าทำเครื่องนุ่งห่ม เรื่องการทอผ้าในชุมชนจันเสนเป็นเรื่องที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานระหว่างรุ่นต่อรุ่น มีการ ปลูกฝ้ายไว้ทอผ้า มีหูก มีกี่ มีเครื่องมือในการทอผ้าไว้ในครัวเรือน หรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ เครื่องใช้อย่างอื่นก็ได้ โดยยังหลงเหลือหลักฐานที่เห็นได้จนถึงปัจจุบันนี้คือ กระสวยทอผ้า โบราณ แต่ต่อมาเมื่อความเจริญทางด้านวัตถุขยายตัวเข้ามาในชุมชน วัฒนธรรมการแต่งกายก็ ค่อยๆไป เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ผ้าฝ้ายหรือผ้าด้ายดิบที่ทอขึ้นมาใช้เองก็ไม่ได้สะดวกสบายต่อ การนุ่งห่ม เพราะต่างแข่งกับเวลาในการทำมาหากิน กว่าจะหมดขั้นตอนในการทอผ้านั้น ต้อง ผ่านกรรมวิธีหลายขั้นตอน นับแต่การปลูกฝ้ายการดูแลต้นฝ้ายให้ได้ฝ้ายธรรมชาติ ที่มีสีขาว ค่อนข้างเหลือง

ด้วยสาเหตุนี้เมื่อความเจริญด้านวัตถุมาสู่ชุมชน เกิดมีทอผ้าที่ผลิตด้วยใยสังเคราะห์ที่มีคุณสมบัติพิเศษ ชักและไม่ต้องรีดก็เรียบ เมื่อมีผ้าไม่ต้องรีดทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเกิดการตื่นตัวและเป็นสาเหตุให้คนในชุมชนห่างเหินในการทอผ้าและห่างหายไปมากที่สุด (ดารุณี ทับทอง, 2553, คำนำ)

ชุมชนจันเสน มีลักษณะของภูมิประเทศที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยทำมาหากิน มีระบบคมนาคมขนส่งที่ทำให้สามารถเดินทางไปมาสะดวก ผู้คนจึงได้อพยพจากที่ต่างๆ มากมาย จึงเป็นชุมชนที่หลากหลายทั้งเชื้อสาย ทั้งภาษาพูดทั้งวัฒนธรรมประเพณี ดังนั้น วิถีชีวิตของคนในชุมชนจันเสนจึงมีการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างพอเหมาะกับความหลากหลายของกลุ่มชนต่างๆ เป็นอย่างดี เห็นได้จากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวชุมชนเมื่อครั้งก่อนได้ผสมเอาวัฒนธรรมต่างๆ รวมกันไว้อย่างลงตัว สมัยนั้นมีการปลูกฝ้ายเก็บไว้สำหรับการทอผ้า เวลาจะทอผ้าจะเอาผ้าที่เก็บไว้มาเอาเมล็ดออกแล้วตัดด้วยกรรไกรที่เหมือนคันธนูให้ฝ้ายฟูแล้วจึงนำมาทำให้เกิดเป็นเส้นด้ายด้วยหลา (บางคนเรียกไน) เพื่อทอผ้าเป็นผ้าเก็บไว้ใช้ทำเสื้อผ้า ถ้าจะให้ผ้าเป็นสีดำก็เอาลูกมะเกลือมาแช่หมักไว้แล้วนำมาโหลกด้วยครกไม้ เอาไปต้มให้เดือด แล้วจึงเอาผ้าด้ายดิบลงย้อมในน้ำมะเกลือหลายๆ ครั้งจนด้ายเป็นสีดำตามที่ต้องการแล้วจึงเอาไปตัดเย็บเสื้อผ้า เราเรียกผ้าที่ย้อมด้วยมะเกลือว่า ผ้าด้ามะเกลือ (ดารุณี ทับทอง, 2553, หน้า1-3)

ภาพ 8 วัฒนธรรมผ้าทอเมืองจันเสน

ที่มา : www.thailandtopvote.com (พิพิธภัณฑสถานจันเสน, ม.ป.ป.)

5. กว่าจะเป็นผ้าผืนสวย จากปุยฝ้ายสู่ผืนผ้าทอมือ

ผ้าทอ เป็นสัญลักษณ์ของคนในแต่ละชุมชน แสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผ้าทอยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่แก่จนถึงตาย และมีบทบาทสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การทอผ้าเริ่มจากการสาน มนุษย์เริ่มสานต้นหญ้าอ่อนเพื่อใช้ใส่วัสดุสิ่งของและต่อมากลายเป็นเสื่อและตะกร้า

และพัฒนาเป็นวิธีการต่อต้านพิษเพื่อเป็นเส้นที่ยาวและทำให้เหนียวขึ้น สามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้น จนกระทั่งมีการคิดค้นวัสดุการทอจากพืชมาเป็นเส้นใย เช่น ฝ้าย รู้จักวิธีการทอผ้าอย่างง่าย คือการนำฝ้ายมาผูกกับหินเป็นเส้นยืน และใช้เส้นพุ่งเข้าไปเวลาทอผ้าในอดีต เด็กผู้หญิงทุกคนจะถูกฝึกหัดให้รู้จักการทอผ้า และเย็บปักถักร้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผ้าทอยังคงบทบาททางสังคมและวัฒนธรรม (ดารุณี ทับทอง, 2553, คำนำ)

ฝ้าย เมื่อแก่เต็มที่ปุยฝ้ายจะแตกฟู เก็บฝ้ายไว้ตากให้แห้งสนิท นำฝ้ายมาแกะเก็บเลือกให้สะอาด นำปุยฝ้ายเข้าอ้าว หมุนอ้วด้วยหลาให้เป็นเส้นด้ายจนเต็มเหล็กในใช้เปียเปียด้ายออกจากเหล็กใน (1 ไน = 1 ไจ/10-8 ไจ = 1 เซ็ด (10 กั่น) = 1 ลูก) แล้วจัดด้ายให้เป็นใจ นำด้ายไปลงแช่น้ำข้าวครึ่งวัน แล้วกระทกได้ด้ายไม่กลมให้เส้นด้ายมีความตึงและเส้นแน่นแล้วใช้หนามเตยหวีเส้นด้าย นำด้ายไปตากให้แห้ง เมื่อแห้งสนิทดีแล้วนำด้ายใส่กวดักกวดเส้นด้ายออกมาใส่กรงได้ 6-8 ลูก นำเส้นด้ายผ่านกรรมวิธีคันด้ายเพื่อใช้ในการมัดหมี่แล้วทอผ้าต่อไป (ดารุณี ทับทอง, 2553, หน้า10)

6. การทอผ้ามือด้วยกี่กระตุก

กี่ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดในการทอผ้ามีด้วยกันหลายชนิด แต่ในที่นี้จะเขียนถึง"กี่กระตุก"ที่ใช้อยู่ในกลุ่มทอผ้าจันเสน ส่วนประกอบของกี่ทอผ้า จะมีตัวเรือนกี่ที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ส่วนฟืมที่ใช้อยู่ เป็นฟืมที่ทำด้วยซี่เหล็ก จะมีลักษณะคล้ายกับซี่ของหวี และจะมีความถี่ขึ้นอยู่กับงานทอของผ้าแต่ละชนิด กระสวยทำด้วยไม้เนื้อแข็งหัวสองข้างที่แหลมทำด้วยทองเหลือง ผึงไว้ที่ปลายทั้งสองข้าง และที่ปลายส่วนในของกระสวยจะมีเส้นลวดเป็นแกนสำหรับเสียบหลอดด้ายที่ใช้ทอผ้า ที่นั่งสำหรับทอผ้าทำด้วยลำไม้ไผ่ ที่มีรองนั่งด้วยไม้เป็นรูปสี่เหลี่ยมเจาะรูทั้งสองข้างสวมไว้กับลำไม้ไผ่ เวลานั้นทอถ้าจะมีความยืดหยุ่นในการทรงตัวเข้ากับจังหวะการทอผ้าส่วนล่างของกลีบทอผ้าจะมีไม้ที่ใช้เหยียบ 2-4 อัน แล้วแต่งงานทอที่ต้องการเมื่อเหยียบจะเป็นการยกเส้นด้ายขึ้นลงตามจังหวะการทอผ้า แล้วจะสัมพันธ์กับเหาที่คอยบังคับเส้นด้ายอยู่ด้านบน ถ้าเป็นทอธรรมดาจะมีไม้เหยียบ 2 อัน เรียกว่า "กี่ 2 ตระกรอ" ถ้าเป็นผ้าทอยกดอกจะเพิ่มไม้เหยียบมากขึ้นตามลักษณะงานทอที่ต้องการ กี่กระตุก ช่วยให้งานทอผ้าด้วยมือได้เนื่องานมาก ประหยัดเวลา และผ้าที่ได้จะมีเนื้อเนียน แน่น (ดารุณี ทับทอง, 2553, หน้า 15)

7. ส่วนประกอบสำคัญของกี่ทอผ้าและอุปกรณ์ในการทอผ้าด้วยมือโดยใช้กี่กระตุก

7.1 ตัวเรือน กี่ มีตัวเรือนทำด้วยไม้ทั้งหลังมีส่วนประกอบอื่นที่ทำด้วยโลหะบ้างเป็นบางชิ้น ขนาดของกี่กระตุกโดยทั่วไป กว้าง 190 ซม. ยาว 180 ซม. สูง 188 ซม.

7.2 ฟืม เป็นแผงซี่เหล็กขนาดยาวเท่าหน้าผ้า กว้างประมาณ 9 ซม. และมีลักษณะเป็นซี่ทำด้วยเหล็ก คล้ายหวีเสียดที่คนสมัยก่อนใช้สาางเหาออกจากผม ฟืมมีหน้าที่

บังคับเส้นด้ายยืนจากเครื่องด้ายยืนให้ยกขึ้นลงสลับกัน คล้ายกับการสานไม้ไผ่ที่ต้องยกเส้นตอก เพื่อให้เกิดลายต่าง ๆ นั้นเอง ความถี่ของซี่พืมจะเป็นตัวกำหนดความหยาบ และความแน่นละเอียดของเนื้อผ้าที่ทอ

7.3 รางกระสวย เป็นรางสำหรับรองรับกระสวยให้วิ่งไปมาอยู่ใต้เส้นด้ายยืน ด้านยืนส่วนล่างจะแนบกับรางกระสวย เพื่อให้กระสวยพุ่งผ่านระหว่างเส้นด้ายยืนที่ถูกยกขึ้น

7.4 กระสวย มีหน้าที่บังคับเส้นด้ายให้พุ่งลอดไปมา โดยมีรางกระสวยบังคับไว้ผู้ทอจะมีเชือกแขวนถ่วงด้วยวัตถุที่มีน้ำหนัก อยู่ในระดับสายตาด้านขวามือ ใช้สำหรับกระตุกส่งตัวกระสวยให้ลอดใต้เส้นด้ายที่ยก

7.5 เหา คือเส้นด้ายที่คล้องกัน สำหรับให้ด้ายยืนผ่านช่องส่วนที่คล้องกัน ส่วนบนและส่วนล่างของเหาจะผูกร้อยเรียงกันเป็นแผง ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้า ถ้า 2 ตะกรอ จะมีเหา 2 แผง ถ้าจะมีเหา 4 แผง ไม่เหยียบก็จะมีจำนวนเท่ากับตะกรอหรือเหาเช่นกัน

7.6 หลอดด้าย สมัยก่อนใช้ปล้องของพืชชนิดหนึ่งมีรูกลวงเป็นแกนพันด้าย สำหรับบรรจุเข้ากับแกนกระสวย ปัจจุบันไม่มีพืชชนิดนั้นจึงดัดแปลงหลอดที่ทำด้วยสังกะสี หรือพลาสติกมีขนาด ยาว สั้น ในประโยชน์ที่ใช้สอยต่างกัน

7.7 เครื่องด้ายยืน เป็นไม้กลมใหญ่ ความยาวเท่ากับตัวเรือนถี่ ปลายไม้จะมีเหล็ก 6 อันเป็นตัวกันด้ายยืนไว้ให้อยู่กับที่ ถัดออกมาไม้อีก 6 อัน สำหรับเลื่อนขยับด้ายยืนให้เลื่อนไปตามจังหวะของการทอผ้า โดยมีไม้ค้ำด้ายยืนเป็นตัวบังคับไว้เป็นไม้สำหรับพันด้ายยืนที่มีความจุเส้นด้ายประมาณ 100-500 เมตร ตามต้องการ

7.8 ผึง (ไม้ค้ำผ้า) ทำด้วยไม้ไผ่ยาวเท่าความยาวของหน้าผ้าปลายไม้ทั้งสองข้างมีเขี้ยวโลหะใช้สำหรับตรึงผ้าทั้งสองข้างให้ตึงพอดี และช่วยทำให้หน้าผ้ากว้างเสมอกัน

7.9 กระสม ไม้ขัดกระสมพร้อมเชือก ใช้สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้วเก็บไว้เพื่อให้งานทอมากพอแก่ความต้องการ

7.10 ไม้เหยียบ เป็นไม้ที่ใช้เหยียบ ยาว 1 เมตร โดยประมาณ มีหน้าที่บังคับเหาให้ยกเส้นด้ายยืนเพื่อให้กระสวยพุ่งพาต้ายพุ่งหรือหมี ลอดไปมาที่ละเส้นๆ เพื่อสานทอให้เป็นผืนผ้า

7.11 ไม้ค้ำเครื่องด้ายยืน มีด้ามสำหรับให้ผู้ทอผ้าจับ เพื่อขยับเครื่องด้ายให้เลื่อนมาพร้อมๆกับการขยับไม้กระสมม้วนผ้าเข้าเก็บไว้

7.12 เชือกกระตุก อยู่ด้านขวามือของผู้ทอผ้าระดับสายตาพอดี ที่ปลายเชือกมีเหล็ก มัดถ่วงปลายเชือกไว้ เชือกกระตุกจะมีเชือกโยงไปที่รางกระสวยทั้งสองข้าง

7.13 หูกระตุก ทำด้วยพลาสติกมัดผูกด้วยเชือกเพื่อเชื่อมโยงไปที่เชือกกระตุกทั้ง 2 ข้าง

7.14 เชือกโยงเหาขึ้นไปด้านบนของถ้ำ เป็นเชือกที่ใช้ประโยชน์ในการจัดระดับของเส้นด้ายยืน ให้ยกแยกตัวขึ้น

7.15 เชือกโยงเหา ผูกตะกรอ เหากับไม้เหยียบ เป็นเชือกที่ผูกไม้เหยียบแล้วโยงขึ้นไปผูกกับหูช้างที่โยงมีเชือกผูกต่อไว้กับแผงเหา

7.16 หูช้าง มีไว้สำหรับเป็นตัวเชื่อมระหว่างไม้เหยียบกับเหาหรือตะกรอนั่นเอง

7.17 ที่นั่งทอผ้า (ลำไม้ไผ่ขนาดเล็ก) ที่รองนั่ง ทำด้วยไม้ไผ่เลี้ยวลำเล็กมีที่นั่งทำด้วยไม้จริงรูปเหลี่ยมเจาะรูทั้งสองข้าง สวมไว้กับลำไม้ไผ่เป็นที่รองนั่ง เพราะต้องการความยืดหยุ่นในการทรงตัวขณะทอผ้า

8. อุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบในการทอผ้าด้วยกี่กระตุก

8.1 เครื่องด้ายยืน เป็นส่วนประกอบที่อยู่กับตัวเรือนกึ่ง พั่นไว้ด้วยไม้เครื่องด้ายยืนอยู่ส่วนหน้าสุดของเรือนกึ่ง ด้ายยืนจะผ่านเหาและฟืมไปพันปลายด้ายไว้ที่กระสมเพื่อใช้งานในการทอผ้าต่อไป

8.2 ด้ายพุ่ง เป็นด้ายใจต่างมีสีตามความต้องการของผู้ทอ กรอด้วยด้าย 1 ใจ ทอผ้าประมาณ 1 เมตร

8.3 ฝ้าย นิยมเก็บฝ้ายก่อนที่ฝ้ายจะร่วงลงสู่พื้น ป้องกันไม่ให้ฝ้ายสกปรกหลังจากเก็บฝ้ายแล้วชาวบ้านต้องนำฝ้ายไปตาก เพื่อคัดเอาแมลงและสิ่งสกปรกออก แยกเอาเมล็ดออกก่อนนำไปปั่นเป็นเส้นด้าย

8.4 ดิ้น ใช้สำหรับทอสอดสลับเพื่อความสวยงามของผ้าทอตามความต้องการและความเหมาะสมของงานทอ

8.5 ขอกะด้าย ใช้สำหรับกะด้ายยืนที่ขาด ให้ลอดผ่านช่องฟืมออกมาเพื่อยึดติดกับงานทอไว้

8.6 เข็มหมุด ใช้กลัดตรึงเส้นด้ายที่ขอกะด้ายดึงออกมาเพื่อให้ขึงไว้กับงานทอ ส่วนที่พันไว้กับกระสม

8.7 หลา (ไน) ใช้สำหรับกรอด้วยพุ่ง หรือหมี่ เข้าหลอดด้าย

8.8 กง ใช้สำหรับขึงด้าย หรือหมี่ เพื่อประกอบการกรอด้วยคู่กับหลา

8.9 หลอด เป็นหลอดที่ทำด้วยสังกะสี มีรูสวมกับไนที่หลาพอดี มีทั้งขนาดเล็กและยาวใช้สำหรับม้วนพันด้ายพุ่ง หรือหมี่จนเต็มหลอด แล้วนำไปสวมเข้ากับแกนกระสวย

8.10 ผัง (ไม้ค้ำผ้า) ใช้ค้ำ ตรึงผ้าไว้เพื่อให้หน้าผ้าเท่ากัน

8.11 สายวัด ใช้สำหรับวัดความยาวของผ้าที่ทอ

8.12 กรรไกร ใช้สำหรับตัดเศษด้ายที่ไม่ต้องการทิ้ง

ภาพ 9 การทอผ้าด้วยกี่กระตุก
ที่มา : (ดารุณี ทับทอง, 2553, หน้า 20)

9. การย้อมผ้าและขั้นตอนการทอผ้าฝ้าย

ขั้นตอนที่ 1 เก็บฝ้ายปั่นเป็นเส้นด้ายและนำฝ้ายเป็นโຈมาคลื่ออกใส่กงกว้าง เพื่อนำไปพันใส่บ่าหลุกกวกฝ้าย แล้วนำมาปั่นใส่กระป๋องหรือหลอดไม้ขนาดใหญ่ การปั่นฝ้าย ใส่กระป๋อง ถ้าต้องการเส้นฝ้ายที่มีเส้นใหญ่ อาจจะปั่นครั้งละ 2-3 โຈ ให้เส้นฝ้ายมารวมกัน

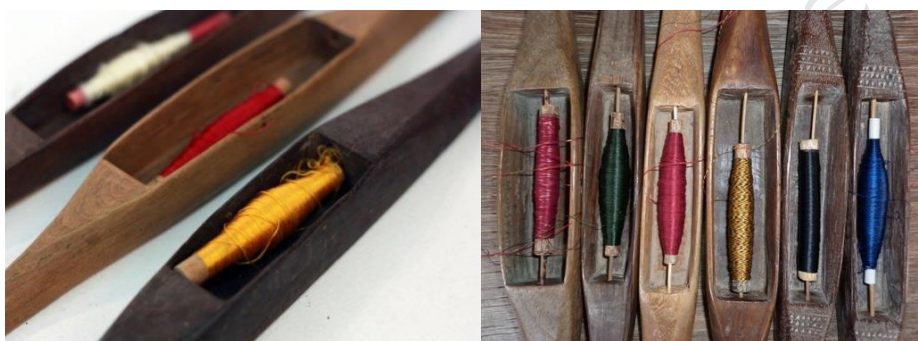
ขั้นตอนที่ 2 นำกระป๋องที่มีเส้นฝ้ายพันอยู่ไปเรียงตามลำดับ สี ของเส้นฝ้าย เส้นยืนตามลวดลายที่จะทอ โดยนำมาเรียงครั้งละประมาณ 40 กระป๋อง จะได้เส้นฝ้ายยืนครั้งละ 40 เส้น แล้วนำแต่ละเส้นไปคล้องกับบันไดลิง เพื่อไม่ให้เส้นฝ้ายพันกันและขึ้นเพื่อขอต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 นำฝ้ายเส้นพุ่งจากบันไดลิงมาขึ้นเพื่อขอ ซึ่งเพื่อขอจะทำหน้าที่ สำหรับเรียงฝ้ายเส้นยืนตามความยาวที่ต้องการ และทำการสลับเส้นยืนสำหรับใช้กับตะกอลเส้น ขึ้นเส้นลงด้านล่างของเพื่อขอเมื่อสิ้นสุด การเรียงเส้นฝ้ายจะนำแต่ละเส้นมา้วนเพื่อให้เกิด ลักษณะของการสลับเส้น สำหรับการทอยกเป็นเส้นขึ้นเส้นลงที่ด้านล่างขาวของเพื่อขอ

ขั้นตอนที่ 4 นำกลุ่มฝ้ายเส้นยืนจากเพื่อขอมาขึ้นก็ แล้วคลี่ฝ้ายเส้นยืนตามที่ ได้กำหนดไว้ โดยใช้เขี้ยวหมาหรือฟันปลาเป็นตัวช่วยในการสาวเส้นฝ้ายแต่ละกลุ่มเส้นออกจาก กัน เส้นด้ายในการทอลายหนึ่ง เพื่อแยกเส้นด้ายในการนำไปสับฝ้ายกับเขาพิมพ์

ขั้นตอนที่ 5 หากทอลายเดิมที่เคยทอมา ก็จะนำฝ้ายเส้นยืนใหม่มาต่อกับเศษ ผ้าฝ้าย หรือเชิงชายที่ตัดมาจากการทอครั้งที่เรียกว่า "เครือ" เมื่อทอผ้าเสร็จแล้ว ช่างทอจะ ตัดผ้าที่ทอแล้วออกจากก็ โดยคงเหลือเศษผ้าฝ้ายหรือเชิงชายจากการทอให้ติดอยู่กับตะกอลและ พิมพ์ เพื่อเป็นต้นแบบของลาย หากจะมีการทอลายนั้นในครั้งต่อไป เพื่อให้การสับต่อลายทำได้ ง่ายขึ้น เพราะถ้าไม่เก็บไว้ การเริ่มต้นขึ้นลายใหม่จะมีความยากลำบากมาก ดังนั้นช่างทอจึง ต้องเก็บลายไว้ทุกเครือ เนื่องจากเส้นยืนมีความยาวมาก ก่อนทอหรือเมื่อทอไปได้สักระยะหนึ่ง เส้นยืนอาจจะพันกันได้ ดังนั้นจึงต้องคอยคลี่จัดเส้นยืนออกไม่ให้พันกัน

ขั้นตอนที่ 6 หลังจากการสืบลายแล้ว สามารถเริ่มกระบวนการทอได้ โดยการเหยียบไม้เหยียบเพื่อยกเขาฟืมขึ้นลง แล้วพุ่งกระสวยสอดเข้าไปในช่องว่างระหว่างเส้นยืน ให้เส้นพุ่งพุ่งไปขัดกับเส้นยืน และใช้ฟืมดันให้เส้นพุ่งอัดเรียงกันแน่น แล้วใช้เท้าเหยียบไม้เหยียบให้ตะกอลเส้นยืนสลับขึ้นลง และพุ่งกระสวยกลับไปกลับมาขัดกับเส้นยืน หลังจากที่พุ่งเส้นพุ่งไปมา และใช้ฟืมดันให้เส้นพุ่งแน่นหลายๆ ครั้ง ก็จะได้ผ้าทอเป็นผืน แล้วนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ต่อไป

ภาพ 10 กระสวยทอผ้าโบราณ

ที่มา : (พนัดดา เทพญา, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาการทอผ้าของวัฒนธรรมผ้าทอเมืองจันเสน รวมถึงอุปกรณ์และขั้นตอนการทอผ้าสรุปได้ว่า เมืองจันเสน เป็นเมืองเก่าสมัยทวารวดี เป็นเมืองที่รุ่งเรืองทางประวัติศาสตร์ และอารยธรรม จึงบอกเล่าความเป็นมา อัตลักษณ์ เรื่องราวบนลายผ้าโดยนำภาพพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันเสนที่แสดงถึงอารยธรรมมาถักทอลวดลายบนผืนผ้าฝ้าย เพื่อความเป็นมงคลเจริญรุ่งเรืองแก่ชีวิต การทอผ้าของหมู่บ้านก็ยังคงเป็นศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดต่อกันมา และได้รับการพัฒนาเทคนิครูปแบบการทอผ้าให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อการผลิตเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้แก่หมู่บ้านได้เป็นอย่างดี นอกจากการทอผ้าแล้วชาวบ้านยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีตามวิถีชีวิตของคนสมัยก่อนสืบทอดมา

C

ภาพ 11 ผ้าฝ้ายมัดย้อมทอมือก็กระตุกลายเมืองเก่าจันเสน

ที่มา : (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, หน้า 494-497) ได้ให้ความหมายของการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือว่า หมายถึง การนำสื่อหรือเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลอง (try-out) กล่าวคือ นำไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์จึงนำไปทดลองจริง (trial run) เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

โสภณ นุ่มทอง (2555, หน้า 82-86) กล่าวถึง การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือว่า เมื่อผลิตสื่อขึ้นมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ควรได้รับการประเมินประสิทธิภาพของสื่อว่าเหมาะสมที่จะไปใช้ต่อไปหรือไม่ หรือสื่อนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อจะได้หาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1. การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, หน้า 494-495) กล่าวว่า เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับคุณภาพที่ผู้สร้างเกิดความพึงพอใจ หาเครื่องมือมีประสิทธิภาพถึงระดับที่กำหนดไว้แล้ว จะมีคุณค่าที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้และคุ้มค่าแก่การลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ ประพฤติกรรมการต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดตัวเลขเป็นร้อยละ โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) E_2 (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์) ของคะแนนมีค่าเป็น E_1/E_2 ดังนี้

1.1 ประเมินพฤติกรรมการต่อเนื่อง (E_1) คือ ประเมินผลต่อเนื่องซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลายๆ พฤติกรรม เรียกว่า “กระบวนการ” (process) ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม (รายงานของกลุ่ม) และรายงานบุคคลได้แก่งานที่มอบหมาย และกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละของคะแนนจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

1.2 ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (E_2) คือ ประเมินผลลัพธ์ (products) ของผู้เรียนโดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียน ประสิทธิภาพของเครื่องมือจะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหวังว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดให้เป็นเปอร์เซ็นต์ ของผลเฉลี่ยคะแนนการทำการและการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนเรียนทั้งหมดต่อเปอร์เซ็นต์ ของผลการทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด

นั่นคือ E_1/E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ตัวอย่าง 75/75 หมายความว่า เมื่อเรียนจากเครื่องมือแล้ว ผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกหัดหรืองานได้ผลเฉลี่ย 75%และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ผลเฉลี่ย75% การที่จะกำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความพอใจโดยปกติ

เนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตนาศึกษาอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 เป็นต้น

2. การคำนวณหาประสิทธิภาพ

การคำนวณหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2539, หน้า 495) ได้เสนอสูตรการคำนวณหาประสิทธิภาพของเครื่องมือไว้ ดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	หมายถึง	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	หมายถึง	คะแนนของแบบฝึกหัดหรืองานระหว่างเรียน
	A	หมายถึง	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดหรืองานระหว่างเรียน ทุกชิ้นรวมกัน
	N	หมายถึง	จำนวนนักเรียน

$$E_2 = \frac{\frac{\sum F}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	หมายถึง	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum F$	หมายถึง	คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน
	B	หมายถึง	คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
	N	หมายถึง	จำนวนนักเรียน

3. ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2539, หน้า 496) และโสภณ นุ่มทอง (2555, หน้า 82) เสนอไว้ดังนี้

3.1 ครั้งที่ 1 แบบเดี่ยว (1:1) คือ ทดลองกับนักเรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อนปานกลาง และเด็กเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับให้ดีขึ้นโดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดสอบแบบเดี่ยวนี้อาจได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มากแต่ไม่ต้องวิตกหรือปรับปรุงแล้วจะสูงขึ้นก่อนนำไปทดลองแบบกลุ่มในขั้นนี้ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 60/60

3.2 ครั้งที่ 2 แบบรูป (1:10) คือ ทดสอบกับผู้เรียน 6-10 คน (ผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน) คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ในคราวนี้จะเน้นของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าเกณฑ์โดยเฉลี่ย จะห่างจากเกณฑ์ประมาณ 10% นั่นคือ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 70/70

3.3 ครั้งที่ 3 แบบภาคสนาม (1:100) ทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 40-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วทำการปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้หากต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่เกิน 2.5 % ก็ยอมรับหากแตกต่างกันมากผู้สอนจะต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของเครื่องมือใหม่โดยยึดสภาพความเป็นจริงเป็นเกณฑ์สมมติว่า เมื่อทดสอบหาประสิทธิภาพของเครื่องมือแล้วได้ 83.5/85.4 ก็แสดงว่าเครื่องมือนี้มีประสิทธิภาพ 83.5/85.4 ใกล้เคียงกับเกณฑ์ 85/85 ที่ตั้งไว้แต่ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ 75/75 เมื่อผลการทดสอบทดลองเป็น 83.5/85.4 ก็อาจเลื่อนเกณฑ์มาเป็น 80/80 ได้

จากการศึกษาเอกสารการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ สรุปได้ว่า ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำรำเป็น 75/75 และนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลองจำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 30 คน โดยกำหนดสัดส่วนของระดับผลการเรียนของนักเรียน ดังนี้ เก่ง 6 คน ปานกลาง 8 คน และอ่อน 6 คน (1:2:1)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนสามารถที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบโดยหลายๆ รูปแบบจะมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และหรือเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งนักเรียนได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 29) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า คือคุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลจากการเรียนการสอนหรือมวลประสบการณ์ทั้งปวง ที่บุคคลได้รับการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพสมอง

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2550, หน้า 97) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือสำหรับครูที่ใช้ในการตรวจสอบพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอันเนื่องมาจากการเรียนการสอนของครูว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถหรือมีผลสัมฤทธิ์ในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ หรือมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพประสิทธิภาพตามมากขึ้น

กูด (Good, 1973, p.45) ให้ความหมายของคำว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลของการสะสมความรู้ความสามารถในการเรียนทุกด้านเข้าไว้ด้วยกัน

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถ ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน

2. องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ในการจัดการเรียนการสอนกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ทางการศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการวัดและการ ประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อย่าง ใกล้ชิด ยากที่จะแยกจากกันได้ ดังนั้นการวัดผล ซึ่งหมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลข หรือ สัญลักษณ์ให้บุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์การวัดผลของการวัดจึงมี องค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2543, หน้า 45)

2.1 ปัญหา หรือสิ่งที่วัด

2.2 เครื่องมือวัดหรือเทคนิควิธีในการรวบรวมข้อมูล

2.3 ข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ หากเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จะต้อง มี จำนวนหรือหน่วยวัด หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะต้องมีรายละเอียดที่แสดงคุณลักษณะ ไม่ใช่ ตัวเลขการวัดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพก็ใช้เครื่องมือวัด ได้แก่ การทดสอบ แบบสังเกตแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่า หรือ การตีราคาข้อมูลที่ได้จากการวัด โดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น การประเมินผลจึงมี องค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ข้อมูล เกณฑ์ และการตัดสินคุณค่าหรือการตัดสินใจ (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2543, หน้า 48)

ในการประเมินผล จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน มีจุดมุ่งหมายตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะ ของผู้เรียนว่ามีความรู้เพียงพอที่จะเรียนต่อในรายวิชาใหม่ หรือเนื้อหาใหม่หรือไม่ เพื่อที่จะช่วย ให้ครูทราบพื้นฐานของผู้เรียน และช่วยให้ครูวางแผนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน และเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิชาเรียน

2. การประเมินผลระหว่างเรียนหรือประเมินความก้าวหน้ามีจุดมุ่งหมาย เพื่อตรวจสอบผู้เรียนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด หากพบข้อบกพร่อง ก็หาแนวทางปรับปรุง แก้ไข โดยอาจจัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน การประเมินระหว่าง เรียนนี้เป็นการทดสอบย่อยในเนื้อหาที่เรียนเท่านั้น เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของการเรียน ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ครูผู้สอนต้องปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรอย่างไร

3. การประเมินผลรวม เป็นการวัดประเมินเมื่อผู้เรียนได้เรียนจบเนื้อหาที่ ครูผู้สอนได้กำหนดไว้ในแต่ละวิชา อาจเป็นปลายภาคเรียนแต่ละภาคหรือในระหว่างภาคเรียน เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนในเรื่องต่างๆ ของครูผู้สอน โดยเฉพาะการให้ระดับ คะแนนแก่ผู้เรียนควรตัดสินได้ – ตก ผ่าน – ไม่ผ่าน เกณฑ์อะไร

บลูม (Bloom, 1976, p.52) ได้กล่าวถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนไว้ว่า ประกอบด้วย

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด หมายถึง ความสามารถทั้งหลายของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างใหม่ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ที่มีต่อเนื้อหาวิชาที่เรียนในโรงเรียน ระบบการเรียนความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง และลักษณะบุคลิกภาพ

3. คุณภาพการสอน ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำถูกต้องหรือไม่ การวัดผลประเมินผล หรือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพราะสามารถทำให้ทราบถึงผลการเรียนที่เกิดจากการสอนว่า นักเรียนได้รับความรู้มากน้อยเพียงใด หรือผลที่ได้รับจากการสอบของนักเรียนได้ร้อยละตรงตามเป้าหมายกำหนดไว้หรือไม่ และประโยชน์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถทำให้ครูผู้สอนนำผลที่ได้มาปรับปรุงปัญหาพัฒนา เนื้อหา หรือกระบวนการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ต้องวัดตั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และวัดผลปลายปี เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยให้การตัดสินการวัดสามารถเปรียบเทียบได้กับเป้าหมาย เรียกว่าวัดผลแบบอิงเกณฑ์ หรือเปรียบเทียบกับความรู้ของนักเรียน เรียกว่าการวัดผลแบบอิงกลุ่ม

3. ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยความรู้ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์และการประเมินชิ้นงาน ลักษณะของแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบประเมินคุณภาพ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540, หน้า 28) ได้สรุปแนวคิด แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบ วัดความรู้เชิงวิชาการมักใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นการวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2551, หน้า 73) ได้เสนอแนวคิดของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (achievement test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ความเข้าใจตามพุทธิพิสัย (cognitive domain) ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างเอง (teacher made test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไป เมื่อต้องการใช้ก็สร้างขึ้นใช้แล้วก็เลิกกันถ้าจะนำไปใช้อีกก็ต้องดัดแปลง ปรับปรุงแก้ไข เพราะเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นใช้เฉพาะครั้ง อาจยังไม่มีมีการวิเคราะห์หาคุณภาพ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) เป็นแบบทดสอบที่ได้มีการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติมาแล้วหลายครั้งหลายหนจนมีคุณภาพสมบูรณ์ ทั้งด้านความตรง ความเที่ยงความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ความเป็นปรนัย และมีเกณฑ์ปกติใช้เปรียบเทียบ ด้วยรวมความแล้วต้องมีมาตรฐานทั้งด้านการดำเนินการสอบและการแปลผลคะแนนที่ได้

ชวาล แพรัตกุล (2544, หน้า 44) กล่าวว่า แบบทดสอบความสัมฤทธิ์ (achievement test) หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความรู้ ทักษะและสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ที่เด็กได้รับจากประสบการณ์ทั้งปวงทั้งจากโรงเรียนและทางบ้านยกเว้นการวัดร่างกาย ความถนัด และทางบุคลิกกับสังคม

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2552, หน้า 242-245) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ลักษณะ หรือรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะนิยมใช้รูปแบบในการวัดผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียนมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ผู้สอนนิยมใช้ก่อนสอน เพื่อประเมินและวินิจฉัย ความสามารถของผู้เรียน ความสนใจ ทักษะคิด ความคิดเห็น หรือทักษะของผู้เรียน จุดประสงค์ การประเมินในลักษณะนี้ เป็นการพิจารณาระดับความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รูปแบบง่ายๆ ได้แก่ การสังเกต การพูดคุย หรือการสอบถาม สำหรับรูปแบบที่ยากขึ้นไปและ ต้องใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบมาตรฐาน และแบบทดสอบโดยทั่วไปที่ครูสร้างขึ้น

2. ประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลความรู้ ความสามารถทักษะ ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนในส่วนย่อยๆ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบผลการ ประเมินเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาผลของความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และอีกจุดประสงค์หนึ่ง เพื่อให้ผู้สอนปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความสนใจและคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

3. ประเมินผลรวมเมื่อสิ้นสุดการเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณา ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน ด้านความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชา ทักษะ ความสามารถใน ด้านต่างๆ โดยให้ทำแบบทดสอบ การเขียนคำตอบ เป็นการพิจารณาขั้นสุดท้าย รวมทั้งเป็นการ ใช้แบบทดสอบมาตรฐานสำหรับการให้คะแนน เพื่อพิจารณาระดับความสามารถ เป็นการ ประเมินเพียงครั้งเดียว สามารถใช้ผลของการประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน วิเคราะห์แบบทดสอบที่ใช้ว่ามีค่าความยากง่าย เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ รวมถึงการพิจารณา ผลสำเร็จในการสอนของผู้สอนด้วย

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2549, หน้า 213) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่มุ่งหวังวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เฉพาะกลุ่มที่ครูสอนซึ่งใช้วัดกันทั่วไปในโรงเรียนทำให้ครูสามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายเพราะ ผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (teacher – made test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันโดยทั่วไปในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียน (paper and pencil test) ซึ่งแบ่งออกได้อีก 2 ชนิดคือแบบทดสอบอัตนัย (subjective or essay test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้วให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด เจตคติได้อย่างเต็มที่ แบบทดสอบปรนัยหรือแบบให้ตอบสั้นๆ (objective test or short answer) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอบเขียนตอบสั้นๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ (restricted response type) ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือแบบทดสอบถูกผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบเลือกตอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่วๆ ไป เป็นแบบทดสอบที่ได้หาคุณภาพมาแล้ว มีมาตรฐานในการดำเนินการสอบและมาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนนซึ่งมีข้อดีคือคุณภาพของแบบทดสอบเป็นที่เชื่อถือได้ทำให้สามารถนำไปเปรียบเทียบได้กว้างขวางกว่า

สรุปได้ว่า การประเมินผลสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ใช้ก่อนสอนเพื่อวินิจฉัยความสามารถของผู้เรียนหรือทักษะของผู้เรียน ประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลความรู้ความสามารถทักษะของผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้การสอนในส่วนย่อยๆ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบผลการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาผลของความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และประเมินผลรวมเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน

4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพศาล หวังพานิช (2555, หน้า 89) และวารี ว่องพินัยรัตน์ (2530, หน้า 1) ได้กล่าวว่าวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถวัดได้ 2 แบบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน คือ

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าวในรูปของการกระทำจึงให้ออกเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ” (performance test)

2. การวัดด้านเนื้อหาเป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนรวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้ “ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์” (achievement test)

ไพโรจน์ คะเซนทร์ (ม.ป.ป., หน้า 1) ให้คำจำกัดความผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า คือคุณลักษณะ รวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถสมองของบุคคลว่าเรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าไร ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการฝึกฝนหรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งใน โรงเรียน ที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ รวมทั้งความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรมต่างๆ ก็เป็นผลมาจากการฝึกฝนด้วย

วรสรวง สุทธิสรรค์ (2541, หน้า 15)ให้ความหมายว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดความสำเร็จทางการเรียน หรือวัดประสบการณ์ทางการเรียนที่ผู้เรียนได้รับการเรียนการสอน โดยวัดตามจุดมุ่งหมายของการสอนหรือวัดผลสำเร็จจากการศึกษาอบรมใน โปรแกรมต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า19) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการวัดดูว่า นักเรียนมีพฤติกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของสมรรถภาพของสมอง ซึ่งเป็นผลจากการได้รับการฝึกอบรมในช่วงที่ผ่านมา

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะวัดความรู้ความสามารถตามสาระที่เรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นด้านความรู้ เครื่องมือที่ใช้วัดส่วนใหญ่เป็นแบบทดสอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าผู้เรียนเมื่อผ่านกระบวนการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนมีความรู้ในระดับใด เพื่อที่ผู้สอนจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข พัฒนา และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชานั้นมี 2 แบบตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน คือ การวัดด้านปฏิบัติและการวัดเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่สอนในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ทักษะการปฏิบัติทำรำ

การสร้างเครื่องมือวัดทักษะภาคปฏิบัติมีความจำเป็นมากสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์ เพราะลักษณะธรรมชาติของวิชา จะเป็นกลุ่มที่วาดด้วยกิจกรรมที่ช่วยสร้างนิสัยสำหรับกิจกรรมดนตรี –นาฏศิลป์ เน้นกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเบิกบานใจในการแสดงออก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนร่วมกัน คิดร่วมกัน ช่วยกันฝึกปฏิบัติตนอันนำไปสู่การพัฒนาลักษณะนิสัย ดังนั้นการประเมินผลจึงต้องประเมินลักษณะนิสัยเป็นสำคัญ คือ การมีความสุข สนุกสนาน

ผลิตเพลนในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การกล้าแสดงออกในการแสดงกิจกรรมนั้นๆ อย่างผสมผสาน กลมกลืนรวมทั้งทักษะและความถูกต้อง

1. ความหมายของทักษะการปฏิบัติทำท่า

ลัวัน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2553, หน้า 68) ได้ให้ความหมายทักษะการปฏิบัติได้ว่า หมายถึงความสามารถทางกลไก (motor) ในการประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

มาลินี จุฑะรพ (2540, หน้า 127) ได้กล่าวว่าทักษะหมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ การเคลื่อนไหวของบุคคลที่ประสานสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่

ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช (2541, หน้า 28) ได้กล่าวว่าทักษะปฏิบัติหมายถึง ความชำนาญ ความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือ หรือวิธีการเพื่อเข้าถึงตัวความรู้

สุวิมล ว่องวาณิช (2547, หน้า 1) ได้กล่าวว่าการปฏิบัติงานต้องอาศัย การประสานสัมพันธ์ของอวัยวะทุกส่วนต่างๆ ของร่างกายเพื่อทำงานให้เสร็จแล้วเมื่อทำบ่อยๆ ขึ้น จะเกิดความชำนาญและเกิดการเรียนรู้ขึ้น

สมคิด พรหมจ้อย (2544, หน้า 189) ได้กล่าวว่าทักษะการปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ หรือความเคลื่อนไหวทางกายที่แสดงออกมาอาจเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของความสามารถทางสมองและคุณลักษณะด้านเจตคติ ประกอบกับการได้ มีโอกาสฝึกทักษะ

ครอนบัค (Cronbach, 1977, p.393) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะเป็นแบบของพฤติกรรม ที่กระทำไปได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาความสามารถของตน

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ทักษะปฏิบัติทำท่า หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติท่าต่างๆจนเกิดความชำนาญ ความคล่องแคล่ว สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวัด ทักษะการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำ เกิดจากผลที่พัฒนาความสามารถของตนเอง

2. ความหมายของการวัดผลด้านทักษะปฏิบัติทำท่า

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ให้ความหมายของการวัดด้านทักษะปฏิบัติ ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2555, หน้า 89) กล่าวถึง การวัดผลภาคปฏิบัติเป็นการวัดผลภาคปฏิบัติ คือ การวัดความสามารถในการปฏิบัติเป็นการวัดที่ให้ผู้เรียน ได้แสดงพฤติกรรมตรงออกมาด้วยการกระทำโดยถือว่าการปฏิบัติเป็นความสามารถในการผสมผสานหลักวิธีการต่างๆ ที่ได้รับการฝึกฝนมาให้ปรากฏออกมาเป็นทักษะของผู้เรียน

สุนันท์ สลโกสม (2555, หน้า 85) กล่าวถึงการทดสอบภาคปฏิบัติเป็นการทดสอบ เพื่อพิจารณาการกระทำหรือความสามารถในการจัดการทำงานได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด หรือ พิจารณาประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจากการสนองต่อสถานการณ์ที่กำหนดให้

กรมวิชาการ (2539, หน้า 3) สรุปได้ว่าการวัดผลภาคปฏิบัติ หมายถึง การวัดความสามารถในการทำงานของบุคคลภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยจะวัดทั้งวิธีการและผลงาน ที่ผู้ถูกทดสอบแสดงการกระทำออกมา

สุวิมล ว่องวาณิช (2547, หน้า 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการวัดกระบวนการทักษะปฏิบัติขึ้นอยู่กับธรรมชาติของงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ลักษณะสำคัญที่แยกจำแนกได้เป็น 2 ประการคือประสิทธิภาพในการทำงานและความถูกต้องของกระบวนการทำงาน

ครอนบัค (Cronbach, 1977, p. 393) ให้ความไว้ว่า ทักษะเป็นแบบของพฤติกรรมที่กระทำไปได้ด้วยความราบเรียบ ถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาความสามารถของตน

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าการวัดทักษะการปฏิบัติทำら หมายถึง ทักษะความสามารถที่นำความรู้ไปใช้ในภาคปฏิบัติด้วยความเชี่ยวชาญและชำนาญ และนำความรู้ไปใช้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และแม่นยำ เกิดจากผลที่พัฒนาความสามารถของตนเอง

3. กระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติทำら

สุวิมล ว่องวาณิช (2547, หน้า 4) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติ มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้สอนต้องศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่ามุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใด ต้องการให้บรรลุผลในเรื่องใด แล้วกำหนดงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรรายวิชานั้น

2. การกำหนดสถานการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้วัดต้องกำหนดสถานการณ์หรือ เงื่อนไขในการปฏิบัติงานแก่ผู้เรียนให้ชัดเจนว่าจะมีลักษณะใด การวัดทักษะอาจเกิดขึ้นในสภาพการณ์จริง (natural setting) ในสถานการณ์ที่มีการจำลองให้คล้ายคลึงกับสภาพการณ์จริง (simulated setting) ในสถานการณ์ที่ผู้สอนควบคุมเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำงาน เพื่อการทดสอบการปฏิบัติงานในครั้งนั้นๆ (controlled test) หรือสถานการณ์ที่ไม่ต้องลงมือปฏิบัติงานแต่วัด โดยการทดสอบด้วยข้อสอบ

3. การกำหนดคุณลักษณะที่ใช้ในการวัดทักษะ โดยเน้นให้เห็นว่าการปฏิบัติงานนั้นให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการหรือผลงาน หรือทั้งสองส่วน และจะวัดผ่านตัวบ่งชี้อะไรบ้าง

4. การกำหนดวิธีการวัดภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด วิธีการที่ใช้มีหลายประเภท ได้แก่ การทดสอบด้วยข้อสอบ การให้ปฏิบัติงานจริง การให้ส่งสิ่งของที่ผลิตได้

5. การกำหนดความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ ความเหมาะสมของผู้วัด ช่วงเวลาที่ทำกรวัด ในขั้นตอนนี้ผู้วัดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวัด การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

6. การกำหนดวิธีการประเมินผลและรายงานผลการวัดทักษะปฏิบัติ กระบวนการวัดทักษะปฏิบัติจะยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะมีการประเมินผลและรายงานผลความสามารถในการทำงานของผู้เรียน วิธีการประเมินผลการวัดทักษะมีหลายแบบ คือ การประเมินผลแบบอิงกลุ่ม การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ การประเมินผลแบบอิงความก้าวหน้าของผู้เรียน

สมนึก ภัททิยะธนี (2553, หน้า 50) ได้ให้ความหมายของการวัดทักษะการปฏิบัติว่าเป็นการวัดผลงานที่นักเรียนลงมือปฏิบัติซึ่งสามารถวัดได้ทั้งกระบวนการและผลงานในสภาพธรรมชาติ (สถานการณ์จริง) หรือในสภาพที่กำหนดขึ้น (สถานการณ์จำลอง)

กรมวิชาการ (2546, หน้า 20) ได้กล่าวถึงการประเมินผลด้านทักษะพิสัย ไว้ว่า การประเมินการปฏิบัติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้น เป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะชัดเจน เพราะสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้น เป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะชัดเจน เพราะสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการแสดงออกของผู้เรียนทั้งสิ้น จึงเป็นการประเมินที่ครูผู้สอนจะเห็นถึงความต่อเนื่องของทักษะ กระบวนการ (รวมทักษะกระบวนการวางแผนในการทำงาน) ความคล่องแคล่ว ซึ่งเป็นองค์รวมของผู้เรียนในการได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ดังนั้น วิธีการที่จะ ได้มาด้วยผลของการประเมิน เทคนิคของการประเมิน ก็คือทักษะปฏิบัติกระบวนการทำงานกระบวนการกลุ่ม การปฏิบัติงานฝึก การปฏิบัติงานจริง ฯลฯ

สุวิมล ว่องวาณิช (2547, หน้า 4) ได้กล่าวกระบวนการวัดทักษะการปฏิบัติมีขั้นตอนที่แตกต่างไปจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการวัดด้านจิตพิสัย เนื่องจากการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติต้องมีการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติจริงและครูผู้สอนใช้วิธีการสังเกตในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของผู้เรียนในระหว่างการปฏิบัติงานดังนั้นการวัดทักษะการปฏิบัติส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับ การเตรียมการเรื่องสถานที่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติกระบวนการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติมีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้สอนต้องศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่ามุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใด ต้องการให้บรรลุในเรื่องใดแล้วกำหนดงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรรายวิชานั้น

2. การกำหนดสถานการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้วัดต้องกำหนดสถานการณ์ หรือ เงื่อนไขในการปฏิบัติงานแก่ผู้เรียนให้ชัดเจนว่ามีลักษณะใด การวัดทักษะอาจเกิดขึ้นในสภาพการณ์จริงในสถานการณ์ที่มีการจำลองให้คล้ายคลึงกับสภาพการณ์จริง

3. กำหนดคุณลักษณะที่ใช้ในการวัดทักษะโดยเน้นให้เห็นว่าในการปฏิบัติงานนั้นให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการหรือผลงานหรือทั้งสองส่วนและจะวัดผ่านตัวบ่งชี้อะไรบ้าง

4. การกำหนดวิธีการวัดการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัดวิธีการที่ใช้มีหลายประเภท ได้แก่ การทดสอบด้วยข้อสอบ การปฏิบัติงานจริง

5. การกำหนดความเหมาะสมของเครื่องมือ ที่ใช้ความเหมาะสมของผู้วัด ช่วงเวลาที่ทำกรวัดในขั้นตอนนี้ผู้วัดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือที่ใช้วัด ความเหมาะสมการสร้าง

6. การกำหนดวิธีการประเมินผลและรายงานการวัดทักษะการปฏิบัติ กระบวนการวัด ทักษะการปฏิบัติจะยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะมีการประเมินผลและรายงาน ความสามารถในการทำงานของผู้เรียน วิธีการประเมินผลการวัดทักษะมีหลายแบบคือ การ ประเมินผลการวัดทักษะมีหลายแบบ คือ การประเมินแบบอิงกลุ่ม การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ และการประเมินผลแบบอิงความก้าวหน้าของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ผู้สอนจะต้องมีการกำหนดงานให้ผู้เรียนได้ลงมือ ปฏิบัติ กำหนดสถานการณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติ กำหนดคุณลักษณะที่ใช้ในการวัดทักษะให้ชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการหรือผลงาน กำหนดวิธีการวัดภาคปฏิบัติโดยการให้ ปฏิบัติจริง

4. รูปแบบการวัดผลทักษะการปฏิบัติทำรำ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 3-4) จำแนกตามระดับความเป็นจริงของสถานการณ์ ได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การปฏิบัติงานโดยข้อเขียน (paper and pencil performance) เป็นแบบ ทดสอบที่แตกต่างจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ชนิดเขียนตอบแบบทดสอบแบบนี้เน้นการ ประยุกต์ความรู้และทักษะจากสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น

2. การระบุชื่อและกระบวนการปฏิบัติ แบบทดสอบนี้จะป็นรูปแบบที่ให้นักเรียน ระบุชื่อเครื่องมือหรือชิ้นส่วนของอุปกรณ์ต่างๆ พร้อมทั้งระบุหน้าที่ของสิ่งเหล่านี้เช่นเดียวกับวง ดนตรีไทย แล้วถามนักเรียนถึงการบรรเลงและหลักของการปฏิบัติว่าในการบรรเลงเพลงนี้ใช้ เครื่องดนตรีชนิดใด เครื่องดนตรีอะไรบ้าง ให้ระบุชื่อเครื่องดนตรีไทยในการปฏิบัติ

3. การสร้างสถานการณ์จำลองจะเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่ เหมือนจริง สำหรับการประเมินแบบนี้ใช้แบบประเมินทั้งวิธีและผลงาน

4. การกำหนดเป็นแบบทดสอบที่มีระดับความเป็นจริงของสถานการณ์สูงสุด ผู้ถูกทดสอบจะปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่เป็นจริง

5. ขั้นตอนการเกิดทักษะปฏิบัติทำรำ

มาลินี จุฑะรพ (2540, หน้า 133) ได้กล่าวว่าการสอนเพื่อให้เกิดทักษะควร ดำเนินการให้ครบ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นที่ 1 ให้ความรู้ในการฝึกทักษะเรื่องใดก็ตามผู้ฝึกจะต้องให้ความรู้วาทักขะ ที่จะฝึกนั้นมีขั้นตอนอย่างไร อาจจะใช้วิธีการบรรยาย การสาธิตหรือการให้ดูวีดิทัศน์ สไลด์ ประกอบคำบรรยาย

2. ขั้นที่ 2 ให้ลงมือปฏิบัติในการฝึกทักษะปฏิบัติจะต้องให้ทั้งความรู้และให้ ลงมือปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและยืนยันว่าปฏิบัติได้จริง

3. ขั้นที่ 3 ให้ทดสอบความถูกต้องในการฝึกทักษะที่ดีจะต้องมีการทดสอบว่าทำถูกต้อง และรวดเร็วเพียงใดผู้รับการฝึกทักษะมีความมั่นใจและสามารถปฏิบัติทักษะดังกล่าวได้โดยอัตโนมัติหรือไม่เพียงใดถ้าทำได้ครบ 3 ขั้นตอน ก็เป็นที่ยืนยันได้ว่าบุคคลเกิดทักษะขึ้นแล้ว
 อารมณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า66) การเกิดทักษะได้จะต้องมีการปฏิบัติได้ใน 3 ขั้นตอน

1. ขั้นการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติไปกับผู้สอน โดยผู้สอนอธิบายประกอบ
 2. ขั้นการปฏิบัติเอง เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติเอง เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ต้องพยายาม ไม่ให้เกิดความผิดพลาด

3. ขั้นหาความชำนาญ เป็นขั้นที่ผู้เรียนลงมือฝึกบ่อยๆ ในลักษณะต่างๆ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ ชำนาญยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ

ทั้ง 3 ขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน ผู้สอนจึงควรได้นำหลักการนี้ไปใช้ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในสิ่งที่เรียน

ดี เซคโค (De Cecco, 1974, pp. 272-279) ได้เสนอขั้นตอนการสอนให้เกิดทักษะไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์ทักษะที่จะสอน เป็นขั้นแรกของการสอนทักษะ
2. ประเมินความสามารถเบื้องต้นของผู้เรียน ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนทักษะใหม่หรือไม่
3. จัดขั้นตอนการฝึกให้เป็นไปตามลำดับขั้นจากง่ายไปยาก จากทักษะพื้นฐานไปสู่ทักษะที่มีความสลับซับซ้อน
4. สาธิตและอธิบายแนะนำ เป็นขั้นให้ผู้เรียนได้เห็นลำดับขั้นตอนการปฏิบัติจากตัวอย่างที่ผู้สอนสาธิตให้ดู
5. จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง การฝึกหัด การเสริมแรง

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ขั้นตอนการเกิดทักษะครูผู้สอนจะต้องสอนจากง่ายไปหายาก มีการอธิบาย การสาธิต มีความต่อเนื่อง และมีตัวอย่างที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการปฏิบัติมากขึ้น ด้วยการเสริมแรง เช่น การให้กำลังใจ และการพุดชมเชย

เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์

1. ความหมายของเจตคติ

ความหมายของเจตคติ เจตคติเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ เจตคติอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ทศนคติ มา

จากภาษาอังกฤษ attitude ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำในภาษาละติน aptus แปลว่าโน้มเอียงเหมาะสม นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

เพราพรณ เปลี่ยนภู (2542, หน้า 93) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึงระดับสภาพหรือภาวะของจิตใจและของสมองในลักษณะที่จะกำหนดแนวทางของการตอบสนองต่อบุคคลหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

วรสรวง สุทธิสวรรค์ (2541, หน้า 13) ได้กล่าวถึงเจตคติ หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ องค์ประกอบด้านปัญญา องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกและองค์ประกอบด้านแสดงพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์เป็นไปตามลักษณะของเจตคติที่มีเป้าหมายมีทิศทางมีความเข้มข้นและมีลักษณะค่อนข้างคงทนแต่อาจเปลี่ยนแปลงได้

ราชบัณฑิตยสถาน (2545, หน้า 321) เจตคติ หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 244-245) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า หมายถึง

1. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หลังจากทีบุคคลได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ ความรู้สึกนี้จึงแบ่งเป็น

2. ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ และสนับสนุน

3. ความรู้สึกในทางลบเป็นการแสดงออกในลักษณะของความไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบและไม่สนับสนุน

4. ความรู้สึกที่เป็นกลางไม่มีความรู้สึกใดๆ

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2556, หน้า 223) ได้กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นจิตใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

เทอร์นสโตน (Thurstone, 1978, p.531) ได้กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ผลรวมเกี่ยวกับความรู้สึก อคติ ความกลัวต่อบางสิ่งบางอย่าง การแสดงออกทางการพูด เป็นความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง และความคิดนี้เป็นสัญลักษณ์ของเจตคติ

ดาร์เลย์ (Darley, 1998, p. 611) ได้ให้ความหมายเจตคติหมายถึง การแสดงออกที่ได้ไตร่ตรองแล้วต่อเหตุการณ์สิ่งต่าง ๆ หรือตนว่าพึงพอใจ

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าความหมายเจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และความพึงพอใจของบุคคลแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นทางชอบหรือทางไม่ชอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่พบเห็น ในที่นี้

เจตคติที่มีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์หมายถึง ความสุข ความรู้สึก ความเชื่อ ท่าทีหรือทัศนคติที่ดีของนักเรียน โดยใช้เนื้อหาสาระมาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความรักหรือรันท มุ่งมั่นในการฝึกฝน ปฏิบัติท่ารำตามแบบอย่างนาฏศิลป์ไทย มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

2. ลักษณะของเจตคติ

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2556, หน้า 246-247) ได้กล่าวลักษณะของเจตคติ ดังนี้

1. เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้เป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญหรือหลีกเลี่ยงสิ่งเร้า ฉะนั้น เจตคติจึงมีทั้งทางบวกและทางลบ

2. สังคมประภคมีความสำคัญต่อการพัฒนาเจตคติของเด็ก โดยเฉพาะเจตคติต่ออุดมคติ

3. เจตคติมีองค์ประกอบคือเชิงความรู้สึก เชิงการรู้คิด และเชิงพฤติกรรม

4. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ตามสังคมนั้นเป็นสมาชิกจากองค์ประกอบของเจตคติสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 เจตคติเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ไม่ใช่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด

4.2 เจตคติเปลี่ยนแปลงได้

4.3 เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอกและภายใน

4.4 เจตคติเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล

4.5 เจตคติเป็นสิ่งที่คงทนถาวร

4.6 เจตคติเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้

ธีรภูมิ เอกะกุล (2551, หน้า 36) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องของอารมณ์ (feeling) อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะมีการกระทำที่แสแสรังโดยแสดงออกไม่ไห้ตรงกับความรู้สึกของคนเมื่อเขาารู้ตัวหรือรู้ว่ามิคนสังเกต

2. เจตคติเป็นเรื่องของเฉพาะตัว (typcal) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกแตกต่างกันไปหรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกัน แต่ความรู้สึกแตกต่างกันได้

3. เจตคติมีทิศทาง (direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้ 2 ทิศทาง เช่น ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา และทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา ซื่อสัตย์-คดโกง, รัก-เกลียด ชอบ-ไม่ชอบ, ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น

4. เจตคติมีความเข้ม (intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มที่บุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกันแต่ อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก, รักน้อย,

ขยันมาก, ขยันน้อย เป็นต้น

5. เจตคติต้องมีเป้า (target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ เช่น รักพ่อ รักแม่ ขยันเข้าเรียน ขี้เกียจทำการบ้าน เป็นต้น

พิชิต ฤทธิ์เจริญ (2555, หน้า 223-224) ได้เสนอเจตคติมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลในการวัดเจตคติจึงต้องถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาจะไม่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง (fact)

2. เจตคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะแสดงออกอย่างมีทิศทาง (direction) ว่าไปทางบวกหรือทางลบและมีปริมาณของความรู้สึกหรือระดับความเข้มข้น (intensity) ตามแนวทิศทางตั้งแต่บวกน้อยๆ จนถึงบวกมากๆ หรือตั้งแต่ลบมากๆ จนถึงลบน้อยๆ ดังนั้น การวัดเจตคติจึงทำให้ทราบทั้งทิศทางและระดับความเข้มข้นของเจตคติ

3. เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาแต่กำเนิดถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งใดไม่มีคุณค่าก็เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าสิ่งใดบุคคลไม่เคยรู้จักไม่เคยเรียนรู้เลยก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น

4. เจตคติของบุคคลมีความคงเส้นคงวา (consistency) ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ เป็นความรู้สึกที่ค่อนข้างคงที่แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ต่อสิ่งนั้น

5. เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม (indirect observation) โดยใช้แบบวัดเจตคติเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ถูกวัดเจตคติแสดง พฤติกรรมออกมาด้วยการตอบแบบวัดเจตคติแล้วแปลความหมายของผลการวัดนั้น

จากการศึกษาลักษณะของเจตคติสรุปได้ว่า เจตคติ เกิดจากอารมณ์และความรู้สึก สภาพจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคล สถานการณ์ และสิ่งอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะการเปลี่ยนแปลง ไปตามเงื่อนไข เจตคติจะแสดงออกในลักษณะทางบวกหรือทางลบ ชอบ ไม่ชอบ ในสิ่งเจตคติจึงมีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพราะเจตคติที่ดีช่วยให้การจัดกระบวนการเรียน การสอนประสบความสำเร็จ

3. ประโยชน์ของเจตคติ

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2550, หน้า 7) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนวิชาต่างๆ นอกจากมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนแล้ว ยังต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน สนใจในการเรียนและแสวงหาความรู้อย่างดี หากนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครูผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่เรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอีกด้วย

นพมาศ ธีรเวคิน (2542, หน้า 93) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติ 4 ประการ คือ

1. ประโยชน์ของเจตคติในฐานะเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการพัฒนาปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคล

2. เจตคติสามารถใช้ปกป้องสภาวะทางจิตของบุคคลเนื่องจากความคิดหรือความเชื่อบางอย่างสามารถทำให้ผู้เชื่อสบายใจ ไม่ว่าจะเป็นความคิดความเชื่อทางบวกหรือทางลบ

3. เจตคติให้ประโยชน์ทางความรู้ เพราะเจตคติจำนวนมากซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้บุคคลยังมีการศึกษาสูงเจตคติทางวิชาการก็แฝงอยู่มากขึ้น

4. เจตคติทำหน้าที่แสดงค่านิยมให้คนเห็นหรือรับรู้

ธีรภูมิ เอกะกุล (2551, หน้า 20) ได้สรุปประโยชน์ของเจตคติได้ ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

2. ช่วยให้มีการเข้าข้างตนเอง (self-esteem) โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่างซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา

3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อนซึ่งมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปในนั้นส่วนมากจะทำให้สิ่งทำความพอใจมากหรือเป็นบำเหน็จรางวัลสิ่งแวดล้อม

4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น

5. เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ

6. ช่วยให้บุคคลได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้น

7. ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางเอาไว้

จากการศึกษาประโยชน์ของเจตคติดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ในการเรียนการสอนถ้าผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและครูผู้สอนวิชานั้นๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจในการเรียนรู้ได้ดีกว่าการที่มีเจตคติในทางลบ

4. การสร้างแบบการวัดเจตคติ

การสร้างเครื่องมือ เพื่อวัดเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก เป็นเรื่องการประเมินความรู้สึกของบุคคลว่าพอใจต่อสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใดในการสร้างแบบวัดเจตคติต้องงานจักสานเล่นครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีสร้างแบบสอบถามวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert's scale) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2555, หน้า 224-226)

แบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert's scale) ผู้สร้างแบบวัดนี้ คือ R.A. Likert โดยใช้หลักการวัดค่ารวม (summative scale) ลักษณะที่สำคัญของการวัดแบบนี้ คือ กำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วงหรือ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แบบวัดจะประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวก และทางลบ และมีจำนวนเท่าๆ กัน มีการประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความ หรือกำหนดน้ำหนักและการตอบแต่ละตัวเลือก ภายหลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว การสร้าง แบบวัดเจตคติตามวิธีของ ลิเคอร์ท (Likert's scale) มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าเจตคติ (attitude object) ที่ต้องการที่จะศึกษาหรือต้องการวัด ซึ่ง อาจจะเป็น คน วัตถุ สิ่งของ องค์กร สถาบัน อาชีพ วิชา นโยบาย ฯลฯ เช่น เจตคติต่ออาชีพ นักการเมือง เจตคติต่อวิชาภาษาไทย เจตคติต่อโรงเรียน เจตคติต่อนโยบายการจัดระเบียบสังคม เป็นต้น

2. ให้ความหมายหรือระบุขอบข่ายของเป้าเจตคติที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจนว่า ประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง เพื่อให้สามารถเขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคตินั้น ได้อย่างครอบคลุมชัดเจน

3. เขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคติที่ต้องการจะวัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่สำคัญๆ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ให้มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบมากพอ เมื่อวิเคราะห์แล้วเหลือจำนวนข้อความที่ต้องการนำไปใช้วัดเจตคติได้ ข้อความควรมีลักษณะดังนี้

3.1 เป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งที่ต้องการวัด สามารถโต้แย้งได้ ไม่ใช่ ข้อเท็จจริง

3.2 เป็นข้อความที่มีความสมบูรณ์ชัดเจนประเด็นเดียว

3.3 เป็นข้อความที่มีความแจ่มชัด สั้น กระชับรัด

3.4 เป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ไม่ใช่ศัพท์เทคนิคทางวิชาการ

3.5 เป็นข้อความง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

3.6 หลีกเลี่ยงการใช้คำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์ เช่น เสมอๆ บ่อยๆ ไม่เคย ไม่มีเลย ทั้งหมด เป็นต้น

3.7 ไม่ควรใช้ประโยคปฏิเสธหรือปฏิเสธซ้อน เพราะอาจทำให้ผู้สอบเข้าใจได้ง่ายหรือสับสน

4. ตรวจสอบข้อความที่พิมพ์ไว้ โดยตรวจสอบด้วยตนเองหรือให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ตรวจสอบ โดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา ความถูกต้องเหมาะสมการใช้ภาษา ความสอดคล้องกันกับรูปแบบการตอบที่กำหนดไว้ว่าควรใช้แบบของการตอบแบบใด เช่น เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ชอบมากที่สุด ชอบมาก ปานกลาง ชอบน้อย ชอบน้อยที่สุด

5. ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยการทดลองใช้แบบวัดเจตคติ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและภาษาที่ใช้ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพอื่นๆ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติ ทั้งหมด

6. กำหนดการให้คะแนนการตอบของแต่ละตัวเลือก โดยทั่วไปนิยมกำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 (หรือ 4 3 2 1 0) สำหรับข้อความทางบวกและ 1 2 3 4 5 (หรือ 0 1 2 3 4) สำหรับข้อความทางลบ การกำหนดคะแนนลักษณะนี้เรียกว่า Arbitrary Weighting method

7. จัดชุดแบบวัดเจตคติ เมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดแล้วให้จัดชุดแบบวัดเจตคติ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีจำนวนข้อความตั้งแต่ 20 ข้อขึ้นไป เพราะถ้าแบบวัดมีจำนวนข้อน้อย ความเชื่อมั่นมักจะมีค่าน้อย ความเที่ยงตรงก็ไม่ดี

ในการสร้างแบบการวัดเจตคติที่มีต่อทำร้าย เรื่องทำร้าย ชุติระบำทอผ้าทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสร้างแบบวัดเจตคติเป็นแบบวัดประเมินค่า 5 ระดับ

ตามหลักการของลิเคอร์ท (Likert's scale) (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2549, หน้า 223-226) ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

กำหนดความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ย กำหนดใช้เกณฑ์การแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 168) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับเจตคติมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับเจตคติมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับเจตคติด้านกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับเจตคติน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับเจตคติน้อยที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นางเยาว์ บุตรศรี (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างบทเพลงและทำร้ายเพลงระบำมัตหมี่สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเพลงและทำร้ายเพลงระบำมัตหมี่ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหมี่วิทยาจังหวัดลพบุรี มีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.34/80.00 2) ความรู้ด้านนาฏศิลป์ของนักเรียนหลังการเรียนด้วย บทเพลงและทำร้ายเพลงระบำมัตหมี่ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความรู้สรีรกายของนักเรียนหลังการเรียนด้วย บทเพลงและทำร้ายเพลงระบำมัตหมี่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ทักษะการปฏิบัติทำร้ายของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

รังษิยา งามวงศ์ (2548, หน้า 89) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ทำร้ายประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ฟ้อนบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าคู่มือประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องพ้องันบัวสวรรค์ผลการประเมิน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 81.73/86.41 และดัชนี ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่า เท่ากับ 0.7179 หมายความว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 71.79 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเต็มและคะแนนก่อนเรียน

จิราภรณ์ ศรีสร้างคอม (2550, หน้า 94-95) ได้ศึกษาเรื่องการประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนรู้ ชุดพ้องันบัวสวรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า คู่มือประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องพ้องันบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลการประเมิน คุณภาพโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคำชี้แจงของคู่มือประกอบการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหาของคู่มือการประดิษฐ์ทำรำและ ด้านการจัดการเรียนรู้ของคู่มือประกอบการจัดกิจกรรมด้านทำนองเพลงและทำรำมีคุณภาพอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แผนการเรียนรู้ เรื่องพ้องันบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ 82.33/87.82 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ และดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้เรื่อง พ้องันบัวสวรรค์ มีค่าเท่ากับ .8149

สุภาพ ฤทธิ์มหา (2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสม และองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันนักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดย้อมคราม ที่พัฒนาขึ้น มีผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 มีทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำผ้ามัดย้อมครามเฉลี่ยร้อยละ 82.16

สุดใจ รัตนมงคล (2551, หน้า 75 -76) ได้ศึกษาการพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานีกลุ่มสาระศิลปะ(สาระนาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.09/86.67 มีดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7587 แสดงว่านักเรียนมีคะแนนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 75.87 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85

สุวลักษณ์ สาริษา (2548, หน้า 114-115) การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอน วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ชุดฟ้อนมาลัยศรีมหาชนะชัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ผลการวิจัยเรื่อง คู่มือการประดิษฐ์ทำรำ และผลการประเมินแผนการเรียนรู้ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีคุณภาพอยู่ระดับเหมาะสมมากที่สุด แผนการเรียนรู้ทำรำประกอบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.58/87.29

ปิยามรรตน์ เศรษฐดาวิทย์ (2547, หน้า 111-112) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยกิจกรรมดนตรี และนาฏศิลป์ชุดระบำพุทไธมาศ ผลการศึกษาปรากฏว่า 1) คู่มือการสอนทำรำประกอบการเรียนการสอนดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดระบำพุทไธมาศ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมการแสดงพุทไธมาศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.27 หรือคิดเป็นร้อยละ 81.35 ของคะแนนเต็ม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์ โดยใช้คู่มือการสอนทำรำประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดระบำพุทไธมาศ สามารถช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้ ภูมิปัญญาถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันงดงามสืบไป

มะลิวัลย์ ปัทมะผล (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาเจตคติและความสามารถทางนาฏศิลป์ไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทยของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

นิสา เมลานนท์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการสอนวิชา นาฏศิลป์ เรื่อง นาฏลีลานาฏยศัพท์ ผลการวิจัย พบว่าประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการสอน นาฏศิลป์ เท่ากับ 81.92/91.36 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

ปิยะนุช ไวยวรรณ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดการแสดงกับแก๊บ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีความเหมาะสมและองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดการแสดงกับแก๊บ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 83.33 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดการแสดงกับแก๊บที่พัฒนาขึ้น มีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้านชุดการแสดงกับแก๊บ เฉลี่ยร้อยละ 79.72

วนิดย์ มณีรัตน์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างบทเพลงและทำรำระบำ พระปรารค์ สามยอด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเพลงและทำรำระบำพระปรารค์สามยอด มีประสิทธิภาพ 80/80 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องบทเพลงและทำรำระบำพระปรารค์สามยอดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีเจตคติต่อการเรียน

นาฏศิลป์ โดยภาพรวมในระดับเหมาะสมมากที่สุด 4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทักษะการขับร้องเพลงระบำพระพรางค์สามยอด โดยภาพรวมในระดับมาก และ 5) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทักษะการปฏิบัติทำระบำพระพรางค์สามยอด โดยภาพรวมในระดับมาก

รังษิยา งามวงศ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการประดิษฐ์ทำรำประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องพ่อนบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เรื่องพ่อนบัวสวรรค์ สาระนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 81.72/86.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ลอริง (Loring, 1996, 1534-A) ได้ศึกษาความแตกต่างของความตั้งใจ ความเชื่อ และ ความรู้สึกของนักศึกษา 2 กลุ่ม ที่เรียนวิชาดนตรีศึกษา 2 วิธี กลุ่มแรกเรียนวิชาดนตรีพื้นฐานสำหรับครู จำนวน 103 คน และกลุ่มที่ 2 เรียนวิธีสอนดนตรี จำนวน 93 คน โดยนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับดนตรีมาแล้ว ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) นักศึกษาที่เรียนวิธีสอนดนตรี มีความตั้งใจในการใช้กิจกรรม ดนตรีบ่อยมากกว่านักศึกษาที่เรียนวิชาดนตรีพื้นฐาน 2) นักศึกษาที่เรียนวิธีสอนดนตรี มีความเชื่อเกี่ยวกับทักษะทางด้านดนตรี ความรู้เกี่ยวกับดนตรี มากกว่านักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง และ 3) นักศึกษาที่เรียนวิธีสอนดนตรี มีความรู้ทางบวกต่อความสามารถในการจัดดนตรีในห้องเรียนมากกว่านักศึกษาอีกกลุ่ม

ชูด (Chun, 2000, p. 3883-A) ได้ศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนเต้นรำ การเต้นพื้นเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะลักษณะเด่นของผู้เต้น เกิดจากบุคลิกภาพของผู้เต้น ผู้ศึกษาต้องการรักษารูปแบบการเต้นพื้นเมือง และพัฒนาศาสตร์การเต้นรำพื้นเมือง จึงศึกษาการเคลื่อนไหวของมนุษย์กับการเต้นรำในมหาวิทยาลัยเขयोग การศึกษาปรากฏว่าการพัฒนาร่างกายมีส่วนต่อการเต้นรำ

ไฮแมน, และลิเบอร์สัน (Hyman, & Liebensohn, 2000, p.1429-A) ได้ศึกษาผลงานของมาร์ธา เกรแฮม ผู้บุกเบิก การเต้นรำร่วมสมัยใหม่ และผลงานของแซม ผู้บุกเบิกการเต้นรำร่วมสมัย ในประเทศแคนาดามีจุดประสงค์เพื่อระบุ การเต้นรำโลก ว่ามีลักษณะประสมประสานกัน เพื่อเสนอแนะความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อการศึกษาที่มีความเป็นหนึ่งเดียว การเต้นรำจำเป็นต้องรวมการเต้นแบบแอฟริกาและการเต้นรำที่ไม่ใช่รูปแบบตะวันตกเข้าด้วยกัน เพื่อการศึกษาร่วมสมัย การละครยุคก่อนมีศิลปะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเปรียบเสมือนวัตถุกับสัญลักษณ์ ในการศึกษาวัฒนธรรมของโลกมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับพิพจน์ทางศิลปะสถานศึกษาและสื่อโดยเฉพาะ

แบนนิสเตอร์ (Bannister, 2001, p. 952-A) ได้ศึกษาการเต้นรำกับศาสนา การศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาองค์ประกอบของการเต้นรำ การละคร และศาสนา มี

ความสัมพันธ์กันอย่างไร การเดินร่ำแบบอเมริกาตั้งแต่เดิมมีการรวมท่าทางต่างๆ ใช้ส่วนประกอบในการเคลื่อนไหวและการไม่เคลื่อนไหว ส่วนการละครใช้ลักษณะการดำเนินเรื่อง และขั้นตอน และความตื่นเต้นเร้าใจศาสนาในที่นี้หมายถึงความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและจิตวิญญาณ ไม่มีการกำหนดว่าลัทธิใด เช่น การเดินร่ำของเผ่าพื้นเมือง จะใช้เสียงขณะเต้น เพื่อเพิ่มความรู้สึกให้กับการเต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การเรียนนาฏศิลป์โดยเครื่องมือ หรือสื่อที่ครูประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติท่ารำต่างๆ นั้น มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากครูผู้สอนได้สร้างขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นของนักเรียนจึงทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก มีความสนุกสนาน มีเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ในทางบวก ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ที่สูงขึ้น ซึ่งการศึกษาจากเอกสารผลงานวิจัย ทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น แสดงให้ทราบว่า การสร้างบทเพลง และท่าร่ำระบำ ต่างๆ นั้น สามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผู้วิจัยหลายท่านได้พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างบทเพลงและท่าร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนวิชานาฏศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อดังกล่าวนี้จะสามารถช่วยสร้างความตระหนักปลุกจิตสำนึกที่ดีให้นักเรียนเห็นคุณค่าของเมืองโบราณจันเสน และมีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอดาคคลี จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้ คือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอดาคคลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านหัวหวาย โรงเรียนบ้านหนองลาด โรงเรียนวัดสว่างวงศ์ (ดาคคลีประชานุกล) โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง โรงเรียนบ้านโคกเจริญ โรงเรียนวัดเขาฝา และโรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 7 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 190 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอดาคคลี จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แบบวัดทักษะการปฏิบัติทำรำ
4. แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. บทเพลงและทำราระบำทอผ้าจันทรวารวดี

1.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2561 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำบทเพลงและทำราระบำทอผ้าจันทรวารวดี เข้าไปจัดการเรียนการสอน คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในสาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการสร้างและการทำนุบำรุงและอนุรักษ์เมืองจันทเสนในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ และประชาชนในท้องถิ่นจันทเสนในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นข้อมูลในการแต่งบทเพลง โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ขั้นตอนการทอผ้าของชาวจันทเสน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ และเชิญชวนให้ชาวจังหวัดนครสวรรค์ร่วมกันทำนุบำรุงให้อยู่คู่บ้านเมืองสืบไป

1.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแต่งคำประพันธ์บทร้อยกรองเพื่อนำมาแต่งบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

1.4 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ทำรำ

1.5 เรียบเรียงความคิดรวบยอด เนื้อหา ที่จะใส่ในเพลงเป็นร้อยแก้วให้อาจารย์ปริศนา แก้วไพฑูรย์ เป็นผู้ประพันธ์เนื้อเพลง ประเภทกาพย์ยานี 11 ให้ถูกต้องตามหลักการทฤษฎีในฉันทลักษณ์ จากข้อมูลที่รวบรวมไว้เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของเมืองจันทเสน ตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงในปัจจุบัน

1.6 นำบทเพลงที่ประพันธ์เรียบร้อยแล้วไปบรรจุทำนองเพลง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญการขับร้องเพลงไทยของกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้ขับร้องและใส่ทำนองเพลง

1.7 ประดิษฐ์ทำรำประกอบบทเพลงโดยใช้ทำรำพื้นฐาน แม่ท่าในเพลงช้า-เร็ว เพลงแม่บท เพลงระบำทอผ้า และท่าทางนาฏยศัพท์ มาเป็นพื้นฐานในการคิดประดิษฐ์ทำรำขึ้นมาใหม่

1.8 นำบทเพลงและทำรำที่สร้างเสร็จแล้วไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านบทเพลง ทำรำ และ

ด้านภาษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

1.9 ศึกษาหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ นาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การจัดทำแผนการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้ ส่วนประกอบแผน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

1.9.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้

1.9.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

1.9.3 สาระสำคัญ

1.9.4 สาระการเรียนรู้

1.9.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.9.6 สื่อการเรียนการสอน

1.9.7 การวัดและประเมินผล

1.9.8 ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

1.9.9 บันทึกหลังสอน

1.10 นำบทเพลงและทำรำชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

1.11 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ที่จะใช้ทดลองและวิเคราะห์เนื้อหา จากคำอธิบายโครงสร้างรายวิชา รวมทั้งตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

1.12 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 14 ชั่วโมง

ตาราง 9 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัด การเรียนรู้	เนื้อหา	จำนวนชั่วโมง		
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
1	ประวัติความเป็นมาของเมืองจันท	1	-	1
2	องค์ประกอบของการแสดงระบำทอผ้า จันทวารวดี	1	-	1
3	นาฏยศัพท์และภาษาท่าทางนาฏศิลป์ที่ใช้ใน ระบำทอผ้าจันทวารวดี	-	2	2
4	ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี	-	10	10
รวม		2	12	14

1.13 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ให้ตรวจสอบแล้วแก้ไขตามคำแนะนำหลังจากนั้นนำไปใช้และเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณา

1.14 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

1.15 นำบทเพลงและทำนองที่มีแผนจัดการเรียนรู้ไปหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 โดยการทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและมีพื้นฐานความรู้และสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกับกลุ่มทดลองและหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 กำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 75/75 มีลำดับขั้นตอนนำไปทดลอง 3 ครั้ง ดังนี้

1.15.1 ทดลองรายบุคคล นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจงเป็นนักเรียนที่เรียนเก่ง 1 คน นักเรียนที่เรียนปานกลาง 1 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 1 คน รวม 3 คน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อตรวจสอบดูความเหมาะสมของบทเพลงและทำนอง ผลปรากฏว่าทักษะการปฏิบัติทำนองมีข้อบกพร่องตรงการเอียงศีรษะและลักคอกทำให้การปฏิบัติทำนองเหมือนรำผัดทำ จึงต้องแก้ไขโดยการให้เอียงตามมือไม่ต้องลักคอก และพบว่ามีความประสิทธิภาพของบทเพลงและทำนอง เท่ากับ 78.33/78.88

1.15.2 ทดลองแบบกลุ่มย่อย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 9 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและไม่ใช่ นักเรียนที่ใช้ทดลองรายบุคคล โดยเลือกจากนักเรียนที่เก่ง 3 คน นักเรียนที่เรียนปานกลาง 3 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 3 คน รวม 9 คน โดยการสังเกตพฤติกรรมในการเรียนรู้ ตลอดจนดูผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อดูข้อบกพร่องของบทเพลงและทำนองแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนำไปทดลองภาคสนามต่อไป พบว่ามีค่าประสิทธิภาพของบทเพลงและทำนอง เท่ากับ 81.94/77.03

1.15.3 ทดลองแบบภาคสนาม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและไม่ใช่ นักเรียนที่ใช้ทดลองรายบุคคลและทดลองแบบกลุ่มย่อย โดยเลือกจากนักเรียนที่เก่ง 10 คน นักเรียนที่เรียนปานกลาง 10 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 10 คน รวม 30 คน (ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลการเรียนคละกัน) พบว่ามีค่าประสิทธิภาพของบทเพลงและทำนอง เท่ากับ 88.46/76.91 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.16 นำบทเพลงและทำนองที่ได้ปรับปรุงแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบพิจารณาแก้ไขอีกครั้งหนึ่งก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.17 จัดทำบทเพลงและทำนองระบำทอผ้าจันทวารวดีฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและท่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

2.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เพื่อใช้วัดความรู้ด้านนาฏศิลป์ก่อนและหลังการเรียนเพลงและท่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ทำการตรวจสอบลักษณะข้อคำถาม ตัวเลือก ด้านสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและจุดประสงค์การเรียนรู้ ความถูกต้องด้านภาษา (Index of Objective Congruent or IOC) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

2.4 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจและแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแล้วแก้ไขตามคำแนะนำหลังจากนั้นนำไปใช้ และเสนอผู้เชี่ยวชาญที่มีค่า (IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มี ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และจึงนำไปทดสอบ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่ได้ทดลองเรียนบทเพลงและท่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิมาแล้ว

2.5 นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบหาค่าความยาก (level of difficulty) และค่าอำนาจจำแนก (discrimination power) แล้วคัดเลือกแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกการกำหนดเกณฑ์ความยากง่ายของข้อสอบไว้ ซึ่งได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.50-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.37-0.50 โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 0.85

2.6 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3. แบบวัดทักษะการปฏิบัติท่ารำ

การสร้างแบบวัดทักษะการปฏิบัติท่ารำ

3.1 ศึกษาแนวทางในการสร้างแบบวัดทักษะการปฏิบัติท่ารำจากเอกสาร ตำรา แนวทางการวัดและประเมินผล กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบวัดทักษะการปฏิบัติท่ารำ แบบวัดทักษะการปฏิบัติท่ารำ โดยกำหนดประเด็นการวัดที่ประกอบด้วยทักษะ 1 ข้อ ได้แก่ 1) การปฏิบัติท่ารำ 2) ความสอดคล้องกับจังหวะ 3) ความพร้อมเพียง 4) การแปรขบวนแถว และ 5) ความสวยงามของท่ารำ ซึ่งในการวัดทักษะจะมีเกณฑ์การให้คะแนนว่าอยู่ในระดับใด เป็นแบบ scoring rubrics ดังตาราง 10

ตาราง 10 เกณฑ์การให้คะแนนการปฏิบัติทำราชูระบำทอผ้าจันทวารวดี

รายการ ประเมิน	ระดับคะแนน			
	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1.การ ปฏิบัติทำรำ	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่าได้ ถูกต้องทั้งหมด หรือไม่ถูกต้อง 1-2 ท่า	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่า ไม่ถูกต้อง 3-4 ท่า	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่า ไม่ถูกต้อง 5-7 ท่า	ปฏิบัติทำรำ ไม่ถูกต้อง 8 ท่าขึ้นไป
2.ความ สอดคล้อง กับจังหวะ	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลง	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ เป็นบางครั้ง	ปฏิบัติทำรำ ไม่ตรงตาม จังหวะ
3.ความ พร้อม เพรียง	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลง	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน เป็นบางครั้ง	ปฏิบัติทำรำ ไม่พร้อมเพรียง กัน
4.การแปร ขบวนแถว	แปรขบวนแถวได้ ถูกต้องสอดคล้อง กับท่ารำและ จังหวะตั้งแต่ต้น จนจบ	แปรขบวนแถว ได้ถูกต้อง แต่ติดขัดกับการ เชื่อมท่ารำเป็น บางท่า	แปรขบวนแถวได้ แต่ยังอาศัยการ มองเห็นเพื่อน บ้าง	แปรขบวนแถวได้ บ้างแต่ต้องอาศัย การมองเห็นเพื่อนจึง จะปฏิบัติได้
5. ความ สวยงาม ของท่ารำ	มีความงดงาม ของท่ารำตั้งแต่ ต้นจนจบเพลง	มีความงดงาม ของท่ารำเป็น ส่วนใหญ่	มีความงดงาม ของท่ารำเป็น บางครั้ง ไม่สม่ำเสมอ	ไม่มีความงดงาม ของท่ารำ

ในการแปลผลว่านักเรียนมีทักษะการปฏิบัติทำราชูอยู่ในระดับใด จะนำ
ค่าเฉลี่ยของประเด็นการวัดทักษะที่คำนวณได้มาเทียบกับคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม
ศรีสะอาด (2545, หน้า 102-103) กำหนดไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.00 หมายถึง มีทักษะดีมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 หมายถึง มีทักษะดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 หมายถึง มีทักษะพอใช้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49 หมายถึง มีทักษะต้องปรับปรุง

3.3 นำแบบวัดทักษะการปฏิบัติทำรำ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน เนื้อหา ทางด้านวัดผลและด้านภาษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาค่าดัชนีมีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 โดยมีประเด็นและเกณฑ์การวัดทักษะความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

คะแนน 1 สำหรับข้อประเด็นและเกณฑ์การวัดทักษะปฏิบัติทำรำที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

คะแนน 0 สำหรับข้อประเด็นและเกณฑ์การวัดทักษะปฏิบัติทำรำที่ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

คะแนน -1 สำหรับข้อประเด็นและเกณฑ์การวัดทักษะปฏิบัติทำรำที่ไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

3.4 พิจารณาประเด็นการและเกณฑ์การวัดทักษะปฏิบัติทำรำที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปใช้ได้ แสดงว่าประเด็นและเกณฑ์การวัดทักษะปฏิบัติทำรำนั้นมีความสอดคล้อง แต่ถ้าประเด็นใดมีค่าต่ำกว่า 0.50 ต้องแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้ แบบวัดทักษะปฏิบัติทำรำที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

3.5 นำแบบวัดทักษะปฏิบัติทำรำไปใช้วัดและประเมินผลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.6 จัดพิมพ์วัดทักษะการปฏิบัติทำรำฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ ความหมาย และองค์ประกอบการวัดเจตคติ

4.2 นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารมากำหนดกรอบแนวคิด และรูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างคำถามในการวัดเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

4.3 สร้างแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ ตามกรอบคำถามที่กำหนดเป็นแบบสอบถามเจตคติชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ของลิเคิร์ท (Likert) ข้อความในแบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ เป็นข้อความวัดความรู้สึกพึงพอใจเห็นคุณค่าต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ รวมทั้งสิ้น 13 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ 5

(เห็นด้วยอย่างยิ่ง) 4 (เห็นด้วย) 3 (ไม่แน่ใจ) 2 (ไม่เห็นด้วย) 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ซึ่งมีเกณฑ์ให้คะแนนดังต่อไปนี้

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยรายข้อ บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2542, หน้า 138)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 3.51-3.50	หมายถึง ไม่แน่ใจ
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
การแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม	
ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง มีเจตคติระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง มีเจตคติระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง มีเจตคติระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง มีเจตคติระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง มีเจตคติระดับน้อยที่สุด

4.4 นำแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ที่สร้างขึ้นเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเพื่อขอคำแนะนำแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

4.5 นำแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์มาทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทดลองเรียนบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี ให้ทดลองตอบแบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

4.6 นำผลที่ได้มาวิเคราะห์แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ เพื่อหาความเชื่อมั่นฉบับ ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2556, หน้า 248) ซึ่งกำหนดค่าความเชื่อมั่นไว้มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.79

4.7 จัดพิมพ์แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อที่จะนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รูปแบบการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 30 คน โดยใช้รูปแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (one-group pretest-posttest design) (วิไล ทองแผ่, 2545, หน้า 230) ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลองแบบแผนการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
O	T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลองแบบแผนการวิจัย

- O แทน กลุ่มตัวอย่างที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี
- T₁ แทน การทดสอบก่อนการเรียน
- T₂ แทน การทดสอบหลังการเรียน
- X แทน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเพลงทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี

2. ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการในการสร้างบทเพลง ดังนี้

2.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ ไปทดสอบก่อนการดำเนินการเรียนการสอน (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนโดยระบำทอผ้าจันทรวารวดี ใช้เวลาในการเรียน 14 ชั่วโมง ดังนี้

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของเมืองโบราณจันเสน 1 ชั่วโมง

2.2.2 องค์ประกอบของการแสดงระบำทอผ้าจันทรวารวดี 1 ชั่วโมง

2.2.3 นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวารวดี 2 ชั่วโมง

2.2.4 ฝึกปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี 10 ชั่วโมง

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอนจะดำเนินการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี

2.3 เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองผู้วิจัยทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ วัดทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี และให้นักเรียนทำแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

2.4 นำผลจากการทดสอบมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการนำคะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทำใบงานและการปฏิบัติในกิจกรรมระหว่างเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แล้วทดสอบหาค่าเฉลี่ยร้อยละเพื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 75/75

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent

3. วิเคราะห์ทักษะการปฏิบัติทำร่าเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4. วิเคราะห์เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าเฉลี่ย (mean)

สูตรการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยคำนวณจากสูตร (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549, หน้า 167) สัญลักษณ์ทางสถิติ

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนนักเรียน

1.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สูตรหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยคำนวณจากสูตร (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2549, หน้า 276)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนนักเรียนแต่ละคนยกกำลังสอง
	n	แทน	จำนวนนักเรียน

2. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์โดยใช้สูตร (IOC) (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2549, หน้า 246) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ จุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 การหาค่าความยากง่าย (p) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549, หน้า 250) มีสูตรดังนี้

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	P	แทน	ดัชนีความยากง่ายของข้อสอบ
	R	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบข้อนั้นได้ถูกต้อง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบทั้งหมด

2.3 การหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549, หน้า 250) มีสูตรดังนี้

$$r = \frac{P_H - P_L}{N_H} \quad \text{หรือ} \quad r = \frac{P_H - P_L}{N_L}$$

เมื่อ	P	แทน	จำนวนนักเรียนตอบถูกกลุ่มสูง
	P _L	แทน	จำนวนนักเรียนตอบถูกกลุ่มต่ำ
	N _H	แทน	จำนวนผู้ตอบกลุ่มสูง
	N _L	แทน	จำนวนผู้ตอบกลุ่มต่ำ

2.4 การหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวิธี KR 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549, หน้า 247) ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S^2} \right]$$

เมื่อ	r _{tt}	แทน	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อคำถาม
	S ²	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ
	p	แทน	สัดส่วนของคนทำถูกแต่ละข้อ
	q	แทน	สัดส่วนของคนทำผิดแต่ละข้อ (q=1-p)

2.5 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2549, หน้า 248)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อคำถาม
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

2.6 การหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี E_1/E_2 เกณฑ์ประสิทธิภาพเท่ากับ 75/75 โดยใช้สูตรของ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539, หน้า 495) ดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	แทน	คะแนนของใบงานและการปฏิบัติในกิจกรรมระหว่างเรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของใบงานและการปฏิบัติในกิจกรรมระหว่างเรียนทุกชิ้นรวมกัน
	N	แทน	จำนวนนักเรียน

$$E_2 = \frac{\frac{\sum F}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน

B	แทน	คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
N	แทน	จำนวนนักเรียน

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำรำระบำ ทอผ้าจันทวารวดี และการเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยคำนวณจากสูตร t-test (dependent sample) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549, หน้า 307)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}, df = n - 1$$

เมื่อ	df	แทน	ชั้นแห่งความอิสระ
t		แทน	ค่าสถิติทดสอบที (t-test)
D		แทน	ผลต่างของคะแนนแต่ละคู่
n		แทน	จำนวนนักเรียน
$\sum D$		แทน	ผลรวมความแตกต่างของคะแนนก่อน - หลังเรียนรายคู่
$\sum D^2$		แทน	ผลรวมของคะแนนกำลังสองของความแตกต่างก่อน - หลังเรียนรายคู่ ยกกำลังสอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การสร้างบทเพลงและทำร่ำรำบาทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายได้ กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน (mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
t	แทน	ค่าสถิติทดสอบที (t-test)
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการสร้างบทเพลงและทำร่ำรำบาทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E_1/E_2

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำรำบาทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent

ตอนที่ 3 ผลการวัดทักษะการปฏิบัติทำร่ำรำบาทอผ้าจันทรวรรดิ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี

จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ตอนที่ 4 ผลการสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกก่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 ผลการสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดี ในการศึกษาประสิทธิภาพเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 แบบภาคสนาม (field group tryout) ของเนื้อหาแต่ละเรื่อง โดยการวิเคราะห์ ประสิทธิภาพ E_1/E_2

ที่	เรื่อง	n	E_1/E_2
1.	ประวัติความเป็นมาของเมืองจันทเสน	30	88.93/76.33
2.	องค์ประกอบของการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี	30	89.70/78.00
3.	นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวรดี	30	88.63/77.33
4.	ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดี	30	86.60/76.00

จากตาราง 12 พบว่า ประสิทธิภาพของบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในการศึกษาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field group tryout) ของเนื้อหาแต่ละเรื่อง มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 ทุกเรื่อง

ตาราง 13 ผลการสร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี ในการศึกษาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field group tryout) โดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E_1/E_2

บทเรียน	n	E_1	E_2	E_1/E_2
บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี	30	88.46	76.91	88.46/76.91

จากตาราง 13 พบว่า ประสิทธิภาพของสร้างบทเพลงทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในการศึกษาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field group tryout) มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยรวมเท่ากับ 88.46/76.91

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
ก่อนเรียน	30	30	10.77	0.67	23.40	.000*
หลังเรียน	30	30	23.30	0.88		

*p < .05

จากตาราง 14 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการวัดทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 ผลการวัดทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1.	การปฏิบัติทำร่า	3.30	0.81	ดี
2.	ความสอดคล้องกับจังหวะ	3.03	0.71	ดี
3.	ความพร้อมเพรียง	2.95	0.71	ดี
4.	การแปรขบวนแถว	3.10	0.65	ดี
5.	ความสวยงามของทำร่า	2.50	0.78	ดี
ภาพรวม		2.97	0.73	ดี

จากตาราง 15 พบว่า ทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของประเด็นการประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่า พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การปฏิบัติทำร่า ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ การแปรขบวนแถว ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.65) ความสอดคล้องของจังหวะ ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.71) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ความสวยงามของทำร่า ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.78)

ตอนที่ 4 ผลการสอบถามเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
1.	การเรียนวิชานาฏศิลป์มีประโยชน์ต่อข้าพเจ้า	4.10	0.79	มาก

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
2.	การเรียนวิชานาฏศิลป์เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย	3.93	0.86	มาก
3.	วิชานาฏศิลป์เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	4.10	0.48	มาก
4.	วิชานาฏศิลป์ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิที่ดี	4.33	0.71	มาก
5.	การเรียนวิชานาฏศิลป์ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตแบบไทยได้ดี	3.87	0.62	มาก
6.	วิชานาฏศิลป์ทำให้ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อการฝึกฝน	4.03	0.71	มาก
7.	ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียนวิชานาฏศิลป์	4.17	0.69	มาก
8.	วิชานาฏศิลป์ทำให้ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อการฝึกฝน	4.10	0.75	มาก
9.	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้แสดงความสามารถด้านนาฏศิลป์สู่สายตาประชาชน	4.23	0.67	มาก
10.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าวิชานาฏศิลป์เป็นการใช้ร่างกายในการเคลื่อนไหวคล้ายกับการบริหารร่างกาย	4.03	0.71	มาก
11.	ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจมากถ้าขาดเรียนวิชานาฏศิลป์	4.10	0.80	มาก
12.	ข้าพเจ้ารู้สึกความเพลิดเพลินเมื่อเรียนวิชานาฏศิลป์	3.93	0.74	มาก
13.	ข้าพเจ้าชอบเรียนนาฏศิลป์ที่มีเนื้อหาเรื่องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของเรา	3.87	0.90	มาก
ภาพรวม		4.06	0.72	มาก

จากตาราง 16 พบว่า เจตคติต่อการเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีเจตคติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D.= 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อการประเมิน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การเรียนวิชานาฏศิลป์ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิที่ดี ($\bar{X} = 4.33$, S.D.= 0.71) รองลงมาได้แก่ ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้แสดงความสามารถด้านนาฏศิลป์ สู่สายตาประชาชน ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.67) และข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียนวิชานาฏศิลป์ ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.69) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การเรียนวิชานาฏศิลป์ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตแบบไทยได้ดี ($\bar{X} = 3.87$, S.D.= 0.62) และข้าพเจ้าชอบเรียนนาฏศิลป์ที่มีเนื้อหาเรื่องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของเรา ($\bar{X} = 3.87$, S.D.= 0.90)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มี ขั้นตอนการวิจัย และสรุปผลดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมุติฐานการวิจัย
3. วิธีการดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี
4. เพื่อศึกษาเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี

สมมุติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านหัวหวาย โรงเรียนบ้านหนองลาด โรงเรียนวัดสว่างวงษ์

(ตาคลีประชาชนกุล) โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง โรงเรียนบ้านโคกเจริญ โรงเรียนวัดเขาฝา และโรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 7 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 190 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกกกร่าง อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลองสัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง จำนวน 7 ครั้ง รวมระยะเวลา 14 ชั่วโมง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.4 แบบวัดทักษะการปฏิบัติทำร่ำ

3.5 แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

4. การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ปฏิบัติการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2561 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี เข้าไปจัดการเรียนการสอน คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในสาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

4.2 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการสร้างและการทำนุบำรุงและอนุรักษ์เมืองจันทเสนในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการแต่งบทเพลง โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ขั้นตอนการทอผ้าของชาวจันทเสน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ และเชิญชวนให้ชาวจังหวัดนครสวรรค์ร่วมกันทำนุบำรุงให้อยู่คู่บ้านเมืองสืบไป

4.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการแต่งคำประพันธ์ทร้อยกรองเพื่อนำมาแต่งบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

4.4 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์ทำร่ำ

4.5 สร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี โดยนำข้อมูลในข้อที่ 1-5 มาเป็นพื้นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านคำประพันธ์ บทเพลง และคีตประดิษฐ์ทำร่านาฏศิลป์ ไทยขึ้นมาใหม่

4.6 หาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่า กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดหนองจิกรี จำนวน 30 คน โดยทำกิจกรรมระหว่างเรียน และทดสอบหลังเรียน E_1/E_2 เพื่อใช้เป็นคะแนนประสิทธิภาพ

4.7 นำบทเพลงและทำร่าไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโคกกร่าง จำนวน 30 คน โดยเริ่มลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.7.1 ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ก่อนเรียน)

4.7.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเนื้อหาของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี

4.7.3 วัดทักษะการปฏิบัติทำร่า

4.7.4 ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (หลังเรียน)

4.7.5 ทำแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์

4.7.6 นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการนำคะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทำใบงานและการปฏิบัติในกิจกรรมระหว่างเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แล้วทดสอบหาค่าเฉลี่ยร้อยละเพื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 75/75

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent

5.3 วิเคราะห์ทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

5.4 วิเคราะห์เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการทดสอบค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สรุปผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 88.46/76.91
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี
4. เจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย ครั้งนี้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของสร้างบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยรวม เท่ากับ 88.46/76.91ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจาก บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อหาและเรื่องราวที่เกี่ยวกับโบราณสถานสำคัญในท้องถิ่นของนักเรียน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนนาฏศิลป์มากขึ้นและที่สำคัญได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนในการสร้างอย่างมีระบบ นอกจากนี้ยังได้ผ่านการตรวจแก้ไขบทพร้องจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มีการนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเหมาะสมของเวลาในการจัดกิจกรรมทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ การทดลอง ใช้แบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม ตามหลักการสร้างนวัตกรรม ทำให้บทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวารวดี มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา ภาษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสา เมลานนท์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการสอนวิชานาฏศิลป์ เรื่อง นาฏลีลา นาฏยศัพท์ ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการสอนนาฏศิลป์ เท่ากับ 81.92/91.36 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาผลประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่า เพื่อดูประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขจนได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และนอกจากนี้ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาและเนื้อหาในการเรียนรู้ไว้อย่างเหมาะสม เนื่องจากสาระนาฏศิลป์ เป็นวิชาเฉพาะที่ต้องเน้นการฝึก

ปฏิบัติเมื่อฝึกบ่อยครั้งก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการรำเมื่อผู้เรียนเกิดทักษะในการรำแล้วจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองในการรำกล้าแสดงออก มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่ออยู่บนเวที มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลินกับการเรียน ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ รังษิยา งามวงศ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการประดิษฐ์ทำรำประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องพ่อนบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เรื่องพ่อนบัวสวรรค์ สาระนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 81.72/86.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุลักษณ์ สาริษา (2548, หน้า 114-115) การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอน วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ชุดพ่อนมาลัย ศรีมหาชนะชัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ผลการวิจัยเรื่อง คู่มือการประดิษฐ์ทำรำ และผลการประเมินแผนการเรียนรู้ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีคุณภาพอยู่ระดับเหมาะสมมากที่สุด แผนการเรียนรู้ทำรำประกอบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.58/87.29

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง บทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีการฝึกฝนและกระทำซ้ำบ่อยๆ ผู้เรียนจะมีโอกาสได้ฝึกฝนและกระทำซ้ำด้วยตนเอง ประกอบกับบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 น่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นางเยาว์ บุตรศรี (2549, หน้า 112-113) ได้สร้างบทเพลงและทำรำเพลงระบำมัดหมี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่าความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ของนักเรียน หลังการเรียนด้วยบทเพลงและทำรำ ระบำมัดหมี่ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลให้บทเพลงและระบำทอผ้าจันทรวารวดี มีความเหมาะสมกับวัยของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว คือ การนำแหล่งเรียนรู้โบราณสถาน จันเสน อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ มาสร้างเป็นบทเพลงและทำรำแทรกเข้าไปในบทเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ประกอบการเรียน ซีดีเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี การสาธิต สร้างความสนใจและเข้าใจเป็นอย่างดี นักเรียนได้ปฏิบัติจริง จึงทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน มีความกระตือรือร้นในการเรียนกล้าคิดกล้าแสดงออก รู้จักคิดจินตนาการ มีความภาคภูมิใจในตนเอง จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพ ฤทธิ์มหา (2550, หน้า 92) ได้ศึกษาพัฒนานวัตกรรมนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด รำมัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียน นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำมัดหมี่ย้อมคราม

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75.00 โดยนักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.77 โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

3. ทักษะการปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี อาจเป็นเพราะท่ารำที่นำมาปฏิบัติ เป็นท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ไม่ยากจนเกินไป เหมาะสมกับวัย แต่ละท่ารำมีความหมาย สอดคล้องกับบทเพลง ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของพิพิธภัณฑสถานโบราณจันทรวารวดี ในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัว ทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติท่ารำมากขึ้นเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติท่ารำมีความเหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไป ในการจัดกิจกรรมฝึกทักษะการปฏิบัติท่ารำมีการวัดผลและประเมินผลจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ จัดให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงศักยภาพที่แตกต่าง กันของนักเรียนแต่ละคนการประเมินผล จึงประเมินตามสภาพจริง สอดคล้องกับธรรมชาติ การเรียนรู้ทำให้นักเรียนไม่ตึงเครียด และไม่มี ความกดดันระหว่างการปฏิบัตินาฏศิลป์ แต่เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุง จุดเด่น จุดด้อย ความก้าวหน้าของนักเรียน ทำให้นักเรียนมี ทักษะการปฏิบัติท่ารำอยู่ในระดับดี สามารถแสดงศักยภาพและกล้าแสดงออกได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงว่าการจัดกิจกรรม โดยยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้และคำนึงถึง ความแตกต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ระบุว่า การ จัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญที่สุดเน้นส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านในตัวนักเรียน สอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและสามารถ เชื่อมโยงประสบการณ์ การเรียนรู้สู่สถานการณ์จริงทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วณิชย์ มณีรัตน์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างบทเพลงและท่ารำ ระบำพระปรางค์สามยอด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทักษะการปฏิบัติท่ารำระบำพระ ปรางค์สามยอด โดยภาพรวมในระดับมาก

4. เจตคติต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีเจตคติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนมีลำดับขั้นตอนของเนื้อหา และกิจกรรมอย่างต่อเนื่องชัดเจน ทำให้ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน นักเรียนมีความสนใจในการร่วมกิจกรรม มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ผู้เรียนมีความสุข มีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันและตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าได้ดี นั้นแสดงว่าผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้การ จัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการ เรียนที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของสุลักษณ์ สุขแก้ว (2549, หน้า 40) ได้ให้ความ

หมายความว่าพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไรถ้าคาดหวัง หรือมีความตั้งใจมากเมื่อได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้หรือได้รับน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้จะมีมากหรือน้อย โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน มีความกระตือรือร้นและไม่ขาดเรียนเลย ส่งผลทำให้เจตคติของนักเรียนมีทิศทางที่ดีขึ้น นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีสื่อที่สร้างความสนใจทันสมัยและเหมาะสม นักเรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก โดยสังเกตจากการสนทนากับนักเรียน นักเรียนชอบการแสดงที่เป็นกลุ่มมากกว่าการแสดงคนเดียวการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนนักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความสนใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยการตั้งใจทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมะลิวัลย์ ปัทมผล (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาเจตคติและความสามารถทางนาฏศิลป์ไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนนาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทยของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน มีความกระตือรือร้นและไม่ขาดเรียนเลย ส่งผลทำให้เจตคติของนักเรียนมีทิศทางที่ดีขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ การประเมิน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การเรียนวิชานาฏศิลป์ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิที่ดี ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.71) รองลงมาได้แก่ ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้แสดงความสามารถด้านนาฏศิลป์สู่สายตาประชาชน ($\bar{X}=4.23$, S.D. = 0.67) และข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียนวิชานาฏศิลป์ ($\bar{X}=4.17$, S.D.= 0.69) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ การเรียนวิชานาฏศิลป์ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตแบบไทยได้ดี ($\bar{X}=3.87$, S.D. = 0.62) และข้าพเจ้าชอบเรียนนาฏศิลป์ที่มีเนื้อหาเรื่องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของเรา ($\bar{X}=3.87$, S.D. = 0.90) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิไลลักษณ์ อำนาคจิต (2553, หน้า 79-80) ได้ทำการวิจัย เรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) เรื่องการรำเชิงปลาชะโด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎี พหุปัญญา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) เรื่องการรำเชิงสัฒปลาชะโด โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพหุปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชณี โสเดเสียว (2554, หน้า 81-82) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรูที่เน้นทักษะการปฏิบัติ เรื่อง รำบวงสรวงพระอมรินทร์ไตรคชเศียร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีเจตคติต่อการเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรูที่เน้นทักษะการปฏิบัติ เรื่อง รำบวงสรวงพระอมรินทร์ทรงไตรคชเศียร อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การแสดงนาฏศิลป์ประกอบเพลงที่มีบทร้องนั้น ควรให้นักเรียนได้ฝึกขับร้องเพลงให้คล่องก่อนที่จะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติท่ารำ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่ารำนาฏศิลป์ได้เร็วขึ้น

1.2 การเรียนนาฏศิลป์ เป็นการเรียนที่เน้นการปฏิบัติ ประกอบการสาธิตของครู ฉะนั้นผู้สาธิตหรือตัวแบบจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ครูควรเลือกผู้สาธิตที่มีความชำนาญ และความสามารถเฉพาะตัวมาเป็นแบบจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ทางนาฏศิลป์ได้อย่างถูกต้อง

1.3 ในการปฏิบัติท่ารำควรให้กำหนดตำแหน่งการยืนการแปรแถวแต่ละท่ารำให้ชัดเจน เพื่อให้กระบวนการร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิมีความพร้อมเพรียงและสวยงาม

1.4 ควรมีการเก็บข้อมูลในรูปแบบของ VCD บทเพลงและท่ารำเพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอสู่เทศบาลตำบลที่สนใจเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

1.5 การแต่งกายประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ควรแต่งกายให้เข้ากับสมัยทวารวดี เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวจันเสน

1.6 แผนการจัดการเรียนรู้ควรปรับให้พอดีและยืดหยุ่นเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละวัยควรจัดเวลาให้นักเรียนได้มีเวลาการฝึกปฏิบัติมากพอสมควร ถ้าเวลาน้อยจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ไม่ดีพอ

1.7 ควรให้นักเรียนแบ่งเวลาในการฝึกซ้อมปฏิบัติให้เกิดความสวยงามของท่ารำ และมีความพร้อมเพรียง มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม

1.8 ครูผู้สอนควรประเมินผลการเรียนและแก้ไขท่าทางท่ารำให้ถูกต้องสวยงามตลอดจนถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและจริตกิริยาให้สอดคล้องกับบทเพลง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประดิษฐ์ท่ารำในเนื้อหาอื่นๆ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม มาใช้ในการประดิษฐ์ท่ารำ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

2.2 ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการคิดประดิษฐ์ท่ารำให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กรมวิชาการ. (2539). **การประเมินผลจากสภาพจริง**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- _____. (2542). **กระบวนการเรียนรู้และยุทธศาสตร์การเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์ กรุปแมนเนจเม้นท์.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). สืบค้น มิถุนายน 5, 2559, จาก <http://m-mins.com/show/%E0%B8%9C%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%9D%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%AD.html>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **การประเมินผลจากสภาพจริง**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2557). **การเสวนาการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. สืบค้น สิงหาคม 25, 2557, จาก <http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry>.
- โกวิท วัชรศิริ. (2547). **สื่อการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ในสื่อการสอนระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- จตุรงค์ มนต์วิเศษ. (2552). **นาฏศิลป์ศึกษา**. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- จิรัฐ เจริญราษฎร์. (2551). **เมืองโบราณนครไชยศรี**. โครงการนำร่องสู่สถาบันทวารวดีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ทวารวดี, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จิราภรณ์ ศรีสร้างคอม. (2550). **การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนรู้ชุดฟ้อนผู้ไทยหมอลำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แจ่มจันทร์ สุวรรณรงค์. (2527). **วิเคราะห์วรรณกรรมกลอนอ่านประเภทนิทานของอีสาน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). **ศิลปะการออกแบบท่ารำ : นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์**. ปทุมธานี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.
- _____. (2557). **นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ (จิตนาการ)**. กรุงเทพฯ: อ.ก๊อปปี้เซ็นเตอร์.

- ชมนาด กิจจันทร์. (2543). การพัฒนานาฏยจาริกนาฏยศัพท์ไทยโดยใช้ระบบของลาบาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชวาล แพร์ตกุล. (2544). เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2539). ชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วย 8 - 15 ชุดการสอน ระดับประถมศึกษา (เอกสารประกอบการสอน) (พิมพ์ครั้งที่ 16). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน. ใน เอกสารการสอนวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 1-7 (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช. (2541). มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยญาณ บุญยศ. (2550). คุณค่าของเพลง เพลงเพื่อสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ลูกเสือ. สืบค้น มิถุนายน 5, 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/122931>.
- ดวงพร หลิมรัตน์. (2547). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- ดารุณี ทับทอง. (2553). ท่องเที่ยว"จันเสน"ดูของดีชมศิลปะ "ทวารวดี" วิถีชีวิตของคนยุคโบราณ. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพัฒนา.
- ทิศนา แคมมณี. (2555). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวัฒน์ ช่างสาน. (2552). ตำรานาฏยประดิษฐ์. นครศรีธรรมราช: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2551). การวิจัยปฏิบัติการ. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- นงเยาว์ บุตรศรี. (2549). การสร้างบทเพลงและทำรำเพลงระบำมัดหมี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2542). จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- นิสา เมลานนท์. (2553). การพัฒนานวัตกรรมการสอนวิชานาฏศิลป์ เรื่องนาฏลีลา นาฏยศัพท์. จะเชิงเตรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2550). รูปแบบและความเชื่อของงานศิลปกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับพระศรี-ลักษมี ที่พบในประเทศไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- บ้งอร อนุเมธางกูร. (2542). **พฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์**. สงขลา: สถาบันราชภัฏ
ราชนครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). **เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการ
วิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: B&B Publishing.
- _____. (2551). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จามจุรี
โปรดักท์.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2546). **วัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร:
พิมพ์ดี.
- ปิยะนุช ไวยวรรณ. (2556). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดการแสดง
กับแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ปียมารัตน์ เศรษฐดาวิทย์. (2547). **การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอน กลุ่ม
สร้างเสริมลักษณะนิสัย กิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ ชุดระบำพุ่มไผ่**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พงษ์จันทร์ คล้ายสุบรรณ. (ม.ป.ป.). **วรรณคดีนานาชาติ**. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- พจน์มัลย์ สมรรถบุตร. (2538). **แนวความคิดประดิษฐ์ทำรำเชิง** (พิมพ์ครั้งที่ 1). อุดรธานี:
สำนักงานส่งเสริม สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- พนัดดา เทพญา. (ม.ป.ป.). **ผ้าเกาะยอ จังหวัดสงขลา สถาบันทักษิณคดี**. สืบค้น มีนาคม
20, 2558, จาก www.tsu.ac.th/ists/information/index.ht.
- พระยาอนุมานราชธน. (2533). **เรื่องของชาติไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พลับพลึง คงชนะ. (2555). **ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทย**.
กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่
8). กรุงเทพมหานคร: เจริญผล.
- พัทธนันท์ สุจารี. (2544). **เรื่องรุ่งอรุณหล้าหนึ่งนั้นจันทเสน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2543). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน
(พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: แฮสส์ ออฟ เคอร์มีส์ท์.
- _____. (2549). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
แฮสส์ ออฟ เคอร์มีส์ท์.

_____. (2550). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เข้าส ออฟ เคอร์ มีสท์.

_____. (2555). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: เข้าส ออฟ เคอร์ มีสท์.

_____. (2556). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: เข้าส ออฟ เคอร์ มีสท์.

พิพิธภัณฑ์จันเสน. (ม.ป.ป.). สืบค้น มิถุนายน 16, 2559, จาก <https://www.thailandtopvote.com/%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7/%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A777%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94/49476/>.

พีรพงศ์ เสนไสย. (2556). **พลวัตนาฏยศิลป์อีสานในมุกดาหาร.** วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เพราพรรณ เปลี่ยนภู. (2542). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี.

แพง ชินพงศ์. (2556). **ดนตรีเพิ่มพลังสมอง** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: เพาเวอร์ พรินท์.

ไพโรจน์ คะเชนทร์. (ม.ป.ป.). **การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.** สืบค้น กันยายน 15, 2559, จาก <http://www.wattoongpel.com/>.

ไพศาล หวังพานิช. (2555). **การวัดผลทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ภาทิพ ศรีสุทธี. (2556). **คำประพันธ์กาพย์ยานี 11.** สืบค้น สิงหาคม 6, 2558, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/>.

มณิศา วศินารมณ. (2549). **นาฏยประดิษฐ์ของเจ้าจอมมารดาเขียน.** วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มะลิวัลย์ ปัทมะผล. (2551). **การพัฒนาเจตคติและความสามารถทางนาฏศิลป์ไทยของ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคแม่แบบผสมผสาน : การวิจัยเชิง ทดลองแบบอนุกรมเวลา.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาลินี จุฑะรพ. (2540). **จิตวิทยาการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). **การวัดผลและการสร้างแบบสอบสัมฤทธิ์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2554). **นาฏยศิลป์เพื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน.** วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. (2552). เทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รังษิยา งามวงศ์. (2548). การประดิษฐ์ทำรำประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
เรื่องฟ้อนบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัชนี โสดีเสียว. (2554). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการปฏิบัติเรื่องรำ
บวงสรวงพระอมรินทรทรงไตรศรเศียร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ:
อักษรเจริญพัฒน์.
- _____. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ:
นานมีบุ๊ค.
- รุจี ศรีสมบัติ. (2547). สารานุกรมนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: พ.ศ.การพิมพ์.
- เรณู โกศินานนท์. (2555). นาฏยศัพท์ ภาษาทำนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2553). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 11).
กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลักษณะ บุญเรือง. (2547). การละเล่นพื้นบ้านล้านนา. เชียงใหม่: ดาว.
- วันดี มณีรัตน์. (2556). การสร้างบทเพลงและทำรำระบำพระปรางค์สามยอด สำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จังหวัดลพบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วรสรวง สุทธิสรรค์. (2541). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมนาฏศิลป์ของนักเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนซ่อมเสริม 2 รูปแบบ. เชียงใหม่: บัณฑิต
วิทยาลัย.
- วารี ว่องพินัยรัตน์. (2530). การสร้างข้อสอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครู
สวนสุนันทา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- วิมลศรี อุปรมย์. (2553). นาฏกรรมและการละคร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิไล ทองแผ่. (2545). การวิจัยทางสังคมศาสตร์. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- วิไลลักษณ์ อำนาจดี. (2553). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
(สาระนาฏศิลป์) เรื่องการรำเชิงสัฒปลาชะโด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการ
ประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

- วิไลวรรณ พิศประเสริฐ. (2543). การสร้างแบบฝึกปฏิบัติการการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาพร สันทอง. (2556). บทสัมภาษณ์. สืบค้น กรกฎาคม 18, 2559, จาก <https://th-th.facebook.com/Chulaballerinas/videos/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%AD%E0%B8%87this-is-an-interview-of-profsathap/282659358473509/>.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2544). เทคนิคการประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมนึก ภัททิยะธนี. (2553). การวัดผลการศึกษา. กทม.: ประสานการพิมพ์.
- สมพงษ์ สิงห์หล. (2542). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สยามจารย์, 13(27) มิถุนายน-
ตุลาคม, 15-16.
- _____. (2550). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 13 สกลนคร/ มุลนิธิ
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคาร
ไทยพาณิชย์.
- สมัย สุทธิธรรม. (2555). แพร์ : ดินแดนแห่งลุ่มน้ำยม. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2546). แนวดำเนินการของสถานศึกษา
เพื่อจัด กิจกรรมเสริมประสบการณ์พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา
ภายในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). แนวทางการพัฒนานครแห่งความรู้. กรุงเทพฯ:
ภาพพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2550.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552).
ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2550). สถิติปัญญาและความถนัดทางการเรียนของมนุษย์ ทฤษฎี วิธี
วัดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: พิมพ์เศ.
- สุดใจ รัตนมงคล. (2551). การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทรี ลิลา. (2552). กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการก่อตั้งและดำรงอยู่ของ พิธีภัณฑ์ท้องถิ่น "จันเสน" จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ ศลโกสม. (2555). การประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุภาพ ฤทธิ์มหา. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้านชุดรำผ้ามัดหมี่ ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุมาลี สุวรรณแสง. (ม.ป.ป.). วรรณกรรมละครไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุมิตร เทพวงษ์. (2547). นาฏศิลป์ไทย: นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2556). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ สุขแก้ว. (2549). การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แก้อาชีพปัญหา คณิตศาสตร์ เรื่องบทประยุกต์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการเรียนรู้ แบบ ร่วมมือเทคนิค STAD. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์.
- สุวลักษณ์ สาริษา. (2548). การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรีและ นาฏศิลป์ชุดฟ้อนมัลลย์ศรีชัยชนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2547). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- โสภณ นุ่มทอง. (2555, มิถุนายน). การหาประสิทธิภาพของสื่อ. วารสารวิทยาสาร, 6(96), 82-86.

- อเนก นิคมภักดี. (2554). การศึกษาปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวมีเศรษฐกิจแตกต่างกันใน
นิคมสร้างตนเอง อำเภอโพธารักษ์ จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรา กล้าเจริญ. (2557). วิธีสอนนาฏศิลป์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). หลักการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2557). หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ มนตรีศาสตร์, และจตุรงค์ มนตรีศาสตร์. (2525). วิชานาฏศิลป์. กรุงเทพฯ:
องค์การค้ำของครูสภา.
- อุดม กุลเมธพันธ์. (2556). กระบวนท่าจำและวิธีการแสดง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อุดม เขยแก้ว. (2555). หลักสูตรท่องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ:
บรรณกิจ 1991.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล, และคนอื่นๆ. (2557). เรื่อนำรัฐสู่การใช้หลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.
2551. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- Bach, Lee.J. (1977). **Educational Psychology**. New York: Harcourt Brace Jevanovich.
- Bannister, Denee Jaggers. (2001). "Native American Dance : A Synergy of
Dance,Drama and Religion, "**Masters Abstracts International**, 39(4), 952,
August.
- Bloom, S, Benjamin. (1976). **Taxonomy of Education Ojective. Hand Book 1**.
New York: Cognitive Domain; David Me Kay.
- Chun, Mi Hyun. (2000). "Developing a Somatic Teaching Method for Korean
TraditionalDance," **Dissertation Abstracts International**, 60(11), 3883-A, May.
- Cronbach, Lee. J. (1977). **Educational Psychology**. New York: Harcourt Brace
Jevanovich.
- Darley. (1998). **Principle of language and teaching**. New Jersey: Prentice Hall.
- De-Cecco, J. P. (1974). **The Psychology of Learning and Instruction** (2nd ed.).
New York: Prentice Hall.
- Good, V. (1973) **Dictionary of education**. New York : McGraw-Hill.
- Hyman J, & Liebenson C. (2000). **Spinal Stabilization Exercise**. Spinal Stabilization
Exercise Program. Philadelphia: William, & Wilkins.
- Loring, Lauralee. (1996). "Differences in Intention Beliefs, and Feelings of Two Groups
of Elementary Education Majors Concerning Music Education in Classroom,"
Dissertation Abstracts International, 57(04), 1534-A ; October, 1996.
- Thurstone, L.L. (1978). **Multiple Factor Analysis**. Chicago: University of Chicago Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือและ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
เครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
อาจารย์ ดร.ปกเกษตร จุลสุคนธ์	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ดร.รุ่งนภา นิยมพุ่ม	อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชา ศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร.ทิพวรรณ อินันทนานนท์	ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน จังหวัดนครสวรรค์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ พษ ๔ / ๖๑

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. เอกสารประกอบการเรียนรู้บทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี
 ๒. CD เพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี
 ๓. เครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
 ๔. แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ
 ๕. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางสาวนริศรา มุ่งคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำรำระบำทอผ้าจันทรวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเกศ ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๓๔๖/๖๑

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน อาจารย์ ดร.ปกเกศ ชนะโยธา

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. เอกสารประกอบการเรียนรู้บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี
 ๒. CD เพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี
 ๓. เครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
 ๔. แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ
 ๕. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางสาวนริศรา มุงคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวารวดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเกศ ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ศศท/๖๑

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน รศ.ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. เอกสารประกอบการเรียนรู้บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี
 ๒. CD เพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี
 ๓. เครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
 ๔. แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ
 ๕. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางสาวนริศรา มุ่งคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเทศ ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๗๔๒ /๖๑

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.ทิพวรรณ อินันทนานนท์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. เอกสารประกอบการเรียนรู้บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ
 ๒. CD เพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ
 ๓. เครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
 ๔. แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ
 ๕. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางสาวนริศรา มุ่งคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเกศ ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

โรงเรียนวัดหนองจิก	
รับที่	346
วันที่	25 / 11 / 61
เวลา	15.00 น.

ที่ ศธ. ๐๕๔๙.๐๒/ ๒๔๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนราชมรรคา
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองจิก

ด้วยนางสาวนริศรา มุ่งคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเกล้า ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นางสาวนริศรา มุ่งคุณ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในสถานศึกษาของท่าน หวังอย่างยิ่งในความกรุณาและคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้ นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

1. นอ.ร.ร.

อ.ว. น.ร. ๑๐๐๐๐๐๐๐

วิธี (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ม. ๑

๑. ๒๕๖๑

๑. ๒๕๖๑

ขอแสดงความนับถือ

รับทราบ

๑. ๒๕๖๑

๑. ๒๕๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงศรี ต้นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ภาควิชาการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร. ๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒, ๐-๓๖๔๒-๗๔๔๕-๔๓ ต่อ ๑๔๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

E-mail : education@tru.ac.th

๒๖ ๑๐.๖๑

82/61
20/5/61
1000

ที่ ศธ. ๐๕๔๙.๐๒/ ๒๔๙

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนราชมรรคา
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกกร่าง

ด้วยนางสาวนริศรา มุ่งคุณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างบทเพลงและทำร่ำรำบาทอผ้าจันทรวรดี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.ปกเกล้า ชนะโยธา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลซึ่งสถานศึกษาของท่านได้ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นางสาวนริศรา มุ่งคุณ ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในสถานศึกษาของท่าน หวังอย่างยิ่งในความกรุณาและคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้ นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

ขอแสดงความนับถือ

☐ เพื่อโปรดทราบ

☒ เพื่อโปรดพิจารณาสั่งการ

☐ เห็นควรมอบ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒, ๐-๓๖๔๒-๗๔๘๕-๙๓ ต่อ ๑๔๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

E-mail : education@tru.ac.th

16/6/61
อธิการบดี 11/6/61
ดร.ระดา
16/6/61

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บทเพลงและทำนอง

ระบำขอตัวอัมรินทร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
อำเภอตากลิ จังหวัดนครสวรรค์

โดย

นางสาวนริศรา มุงคุณ

นักศึกษานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สาขาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทวารวดี

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติการแสดงนาฏศิลป์แต่ละชุด จะบ่งบอกถึงความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทย ดังนั้นการชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยในชุดหนึ่งๆ ผู้ชมน่าจะได้รับความรู้และความบันเทิงควบคู่กันไปจึงจะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

การแสดงนาฏศิลป์ไทย ในแต่ละชุด จะสร้างสรรค์จากจินตนาการ แนวคิดของผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำ บนพื้นฐานของธรรมชาติวิชา วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ มา

ประดิษฐ์สร้างสรรค์ให้จิตรตระการตาเพื่อบ่งบอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นหากผู้ชมเข้าใจจุดประสงค์ของผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำ และเข้าใจถึงแก่นแท้ของการแสดงชุดใด ก็จะทำให้มองเห็นคุณค่าของการแสดงชุดนั้นๆ

การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุด “ระบำทอผ้าจันทวารวดี” มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของเมืองจันทบุรี ซึ่งเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ในสมัยทวารวดี และประวัติความเป็นมาของการทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า ของคนในสมัยก่อน รวมถึงองค์ประกอบต่างๆของการแสดงระบำทอผ้าจันทวารวดี ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี นอกเหนือจากการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชานาฏศิลป์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้ว การแสดงชุดนี้ยังเป็นสื่อเผยแพร่ให้กับครู นักเรียน และประชาชนผู้สนใจทั่วไปได้เห็นความสำคัญของโบราณสถานที่มียุคประวัติศาสตร์อันยาวนาน และวิถีชีวิตของคนในชุมชนจันทบุรี ที่มีการผสมผสานกลมกลืนกัน เกิดความหลากหลายของกลุ่มชนต่างๆเป็นอย่างดี เห็นได้จากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวชุมชนในสมัยก่อนที่ได้ผสมเอาวัฒนธรรมต่างๆรวมกันไว้อย่างลงตัว ในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ระบำทอผ้าจันทวารวดีนี้ จะบ่งบอกถึงประวัติความเป็นมา ความเจริญรุ่งเรืองและเรื่องราวในอดีตได้อย่างชัดเจน รวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนจันทบุรี ที่มีปัจจัยในการดำรงชีวิตด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม โดยจะทอผ้าได้มาจากการปลูกฝ้าย ซึ่งในการแสดงจะสามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไปเป็นอย่างดี ซึ่งการแสดงชุด “ระบำทอผ้าจันทวารวดี” มีองค์ประกอบการแสดงดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทวารวดี

เนื้อร้องและทำนองเพลง

การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุด “ระบำทอผ้าจันทวารวดี” นั้น ได้ทำการศึกษาประวัติความเป็นมาของโบราณสถานพิพิธภัณฑสถานจันเสน โดยละเอียดแล้วได้นำมาประพันธ์เป็นบทเพลงมีลักษณะคำประพันธ์ ประพันธ์คำร้องโดย นางปริศนา แก้วไพฑูรย์ เมื่อได้ประพันธ์คำร้องเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาพิจารณาบรรจุทำนองเพลงร้อง ซึ่งประกอบด้วยเพลงดังต่อไปนี้ เพลงเร็วสาวสุดสวย ระบำทวารวดี และเพลงเร็วลูกวอนแม่

เพลง ระบำทอผ้าจันทวารวดี

ผู้ประพันธ์คำร้อง นางปริศนา แก้วไพฑูรย์

ผู้ขับร้อง/บรรเลงเพลง กลุ่มดุริยางคศาสตร์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ทำนอง 1. เพลงเร็วสาวสุดสวย 2. เพลงระบำทวารวดี 3. เพลงเร็วลูกวอนแม่

ปีพาทย์บรรเลงเพลงเร็วสาวสุดสวย

ร้องเพลงเร็วสาวสุดสวย

จันเสนเมืองโบราณ	ต่างเล่าขานกันสืบไป
คนเก่าเล่าเอาไว้	เป็นสมัยทวารวดี
มีคนหลายเชื้อสาย	มากมายล้วนแตกต่างกัน
คนจีนก็มีบ้าง	คนลาวไทยพวนก็มี
ทั้งวัฒนธรรม	อันเลิศล้ำประเพณี
ผสมกลมกลืนดี	เป็นวิถีที่งามตา
รวมแล้วเป็นจันเสน	ช่างงามเด่นเน้นทอผ้า
แต่เดิมเขานำมา	จากต้นฝ้ายที่ปลูกกัน
ทอผ้าใช้มากมาย	เป็นลวดลายอย่างสร้างสรรค์
หลักฐานปัจจุบัน	กระสวยนั้นทอผ้าโบราณ
ต่อมาถึงชั้นลูก	ได้ฝึงปลูกถึงชั้นหลาน
ทอผ้ามาช้านาน	เพื่อสืบสานภูมิปัญญา
เป็นที่กล่าวขานถึง	ผ้าทอหนึ่งจันเสนหนา
ลายสวยสะอาดตา	เชิญท่านมาชมขั้นตอน

ปีพาทย์บรรเลงเพลงระบำทวารวดี

(ประกอบทำรำที่แสดงขั้นตอนการทอผ้า)

ร้องเพลงเร็วสาวสุดสวย

การทอผ้ามีมาแต่โบราณ	เชิญลูกหลานอนุรักษ์และสืบสาน
วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยาวนาน	ตราบนานกาลยิ่งคงต่อไป

ปีพาทย์บรรเลงเพลงเร็วลูกวอนแม่

ความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทวารวดี

วงปีพาทย์ไม้นวม มีเครื่องดนตรีในวงบรรเลงและขนาดเหมือนวงปีพาทย์ไม้แข็งทุกอย่าง แต่มีความแตกต่างกันที่ วงปีพาทย์ไม้แข็งใช้ไม้ตีที่ทำด้วยเชือกแล้วชุบรักเวลาตีลงบนผืนระนาดแล้วเสียงจะกร้าวแกร่ง แต่วงปีพาทย์ไม้นวมจะใช้ไม้ระนาดที่พันด้วยผ้าและเชือก ตีลงบนผืนระนาดแล้วมีเสียงนุ่มนวล และในวงปีพาทย์ไม้นวมนี้ ใช้ขลุ่ยเพียงออ แทนปี่ รวมทั้งใช้ซออู้เข้ามาผสมอยู่ในวงด้วย การบรรเลงจะมีลักษณะแตกต่างกับวงปีพาทย์ไม้แข็ง โดยเฉพาะเสียงที่ใช้บรรเลงจะต่ำกว่าเสียงของวงปีพาทย์ไม้แข็ง 1 เสียงวงปีพาทย์ไม้นวมเครื่องห้า เครื่องดนตรีในวงบรรเลงประกอบด้วย

- ขลุ่ย
- ระนาดเอก
- หม้องวงใหญ่ - เล็ก
- ซออู้
- ตะโพน
- กลองทัด
- ฉิ่ง

ลักษณะการแสดง เป็นการแสดงระบำหมู่ ใช้ผู้แสดง 8-10 คน ประดิษฐ์ท่ารำประกอบบทเพลงโดยใช้ท่ารำพื้นฐาน แม้ทำในเพลงช้า-เร็ว เพลงแม่บท เพลงระบำทวารวดี และทำทางนาฏยศัพท์ มาเป็นพื้นฐานในการคิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมาใหม่โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ขั้นตอนการทอผ้าของชาวจันเสน ตั้งแต่อดีตจนมาถึงจนถึงปัจจุบันนี้ และเชิญชวนให้ชาวจังหวัดนครสวรรค์ร่วมกัน ทำนุบำรุงให้อยู่คู่บ้านเมืองสืบไป

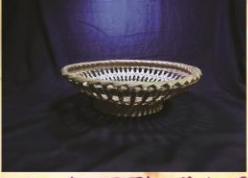
โอกาสที่ใช้ในการแสดง นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป งานประเพณีงาน OTOP งานที่เกี่ยวกับท้องถิ่น

การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการแต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันเสน รวมถึงนำผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้กับการแสดงระบำชุดนี้

เครื่องแต่งกาย(ชาย)

	
1. รัตตันแขน	2. ผ้าห่มจันเสน
	
3. สร้อยคอลูกปัดทวารวดี	4. กำไลลูกปัดเงิน
	
5. ผ้าพาดไหล่และเอว	6. สร้อยคอเงิน
	
7. เข็มขัดเงิน	8. กระบุง
	
	9. จอบ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี

เครื่องแต่งกาย(ชาย)

สร้อยคอลูกปัดทวารวดี

กำไลลูกปัดเงิน

เข็มขัดเงิน

สร้อยคอเงิน

กระบุง

รัดต้นแขน

ผ้าพาดไหล่และเอว

ผ้าถุงจันเสน

จอบ

เครื่องแต่งกาย(หญิง)

เครื่องแต่งกาย(หญิง)

ผ้าสไบ

สร้อยคอเงินยาว

เก็บขาดเงิน

สร้อยเงินครอบผม

ผ้าถุงจันเสน

ดอกไม้+ปิ่นติดผม

สร้อยคอเงิน

ต่างหูเงิน

กำไรเงิน

เสื่อลูกไม้

เครื่องแต่งกาย(ชาย)

เครื่องแต่งกาย(หญิง)

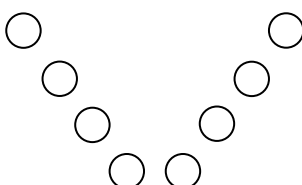

ระบำอวตารขจรจรัส
 ราชบัณฑิตยสถาน
 กระทรวงวัฒนธรรม

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
1	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย- --น้อย -น้อย-		(ช.) ศีรษะ:เอียงทางขวา มือ:มือทั้งสองข้างกำมือหลวมๆ เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้าสลับกับ ก้าวเท้าขวา (ญ.) ศีรษะ:เอียงทางขวา มือ:มือซ้ายจับหงายระดับชาย พักขวาจับคว่ำอศอกด้านข้าง ระดับเอวเคลื่อนมือปล่อยจับ ออกเป็นท่าตั้งวงล่างระดับหัว เข้มขัดจากนั้นมือขวาหยิบจับ คว่ำระดับชายพักและเคลื่อนมือ ปล่อยจับออกด้านข้างระดับเอว ปฏิบัติทำนี้สลับกัน 4 จังหวะ
2	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย-นี้ น้อย- นอย		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายกำหลวมๆเท้า:เท้าขวา มือขวาแบ่มือคว่ำลงระดับศีรษะ ท่าทำป้องหน้า เท้า:เท้าขวาใช้ จมูกเท้าแตะพื้นเชิดปลายนิ้วเท้า ขึ้นขาตั้ง (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:ซ้ายแบ่มือแตะที่แก้ม มือขวาจับหงายระดับชายพัก เท้า: เท้าซ้ายก้าวหน้าเปิดสัน เท้าขวา
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดิ

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
3	เพลงเร็วสาวสุดสวย น้อย น้อย น้อย-น้อย		(ช.) ศิริระ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองข้างจับคว่ำ ระดับชายพกแล้วม้วนมือ ตั้งขึ้นเป็นจีบหงายระดับ ชายพก เท้า:ถอนเท้าซ้ายก้าวเท้า ขวา ขยับเท้าหมุนมา ด้านซ้าย (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
4	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย- --น้อย --น้อย-		(ช.) ศิริระ:เอียงซ้าย มือ:ปาดมือไปทางซ้าย มือซ้ายตั้งวงหงายท้องแขน งอศอกระดับเอว มือขวา พลิกมือตั้งขึ้นระดับชายพก เท้า:ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ขยับเท้า หมุนตัวทางขวาหัน มาทิศหน้า (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชายแต่ขยับเท้าหมุนรอบ ตัวทางขวา
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
5	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย- --น้อย -น้อย-		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ: มือขวาจับหาง งอศอกด้านข้างระดับเอว มือซ้ายจับหางระดับ ชายพก เท้า:ก้าวเท้าสลับกันไป เรื่อยๆ โดยเริ่มจากก้าว เท้าขวา เดินเป็นวงกลม (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
6	เพลงเร็วสาวสุดสวย		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ: มือทั้งสองข้างกำมือ กอดอก เท้า:เท้าขวาไขว้มุกเท้า แตะพื้นเข้ดปลายนิ้วเท้า ขึ้นขาตั้ง (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ: มือซ้ายเท้าสะเอว มือขวาจับหางระดับ ชายพก เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
7	จันเสนเมืองโบราณ		(ซ.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือขวาตั้งมือขึ้น ระดับศีรษะทำไว้มือ มือซ้ายจับส่งหลัง เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำ เหมือน ผู้ชาย
8	ต่างเล่าขาน		(ซ.) ศีรษะเอียงขวา มือ:มือซ้ายจับระดับ ปาก มือขวาจับส่งหลัง เท้า:เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำ เหมือน ผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
9	กันสืบไป		(ช.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือซ้ายปล่อยจีบ ออกเป็นตั้งวงบน มือขวาจีบ ส่งหลัง เท้า:เท้าทั้งสองข้างปฏิบัติ ท่าเดิม ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
10	คนเก่า		(ช.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือซ้ายตั้งวงล่างระดับ ชายพก มือขวาชี้ลงคู่กับมือ ซ้าย เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
ลักษณะแถว 			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
11	เล่าเอาไว้		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือขวาชี้นิ้วม้วนมือ ออกไปขึ้นระดับศีรษะไป ด้านหลัง มือซ้ายจีบส่ง หลัง เท้า:กระดกเท้าขวา (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
12	เป็นสมัยทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือขวาแบมือคว่ำลงไว้ ข้างหู มือซ้ายแทงมือ หงายท้องแขนที่หน้าขา ซ้าย เท้า:เท้าขวาไขว้มุกเท้า แตะพื้นงอเข้าข้างเท้าซ้าย (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย

ลักษณะแถว

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

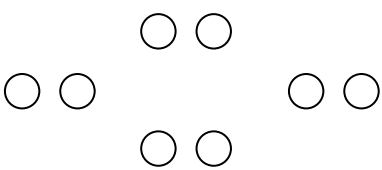

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
13	มีคนหลายเชื้อสาย		(ช.) ศิริษะ:เอียงซ้าย มือ:มือขวาแบ่มือผายออก มือซ้ายเท้าสะเอว เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
14	มามากมาย		(ช.) ศิริษะ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองข้างแบ่มือ คว่ำลง เคลื่อนมือลดระดับลง มาเรื่อยๆ เท้า:เท้าทั้งสองข้างปฏิบัติ ท่าเดิม (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○			

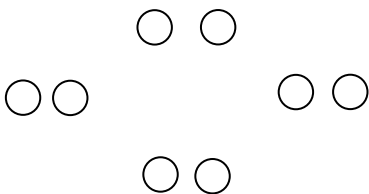

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
15	ลั่นแตกต่าง		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวาและเอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองจับคว่ำไว้ด้านหน้า ระดับสะเอวและกรายมือออกเป็น จีบหางยอกศอกด้านข้างระดับ สะเอว เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้าเท้า ขวาเปิดส้นเท้าหลังถ่ายน้ำหนัก ตัวมาข้างหน้าและสลับมาข้าง หลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
16	คนจีนก็มีบ้าง		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:ชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางขึ้นทั้งสอง ข้าง มือขวาดึงไว้ระดับศีรษะ มือซ้ายไว้ระดับชายพก เท้า:ยกเท้าซ้ายวางไว้บนหน้าขา ขวาหักปลายเท้าตรง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
ลักษณะแถว 			

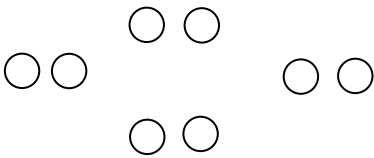

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
17	คนลาวไทยพวนก็มี		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับหงายเข้าหาตัว อยู่ระดับอก เท้า:ยกเท้าขวา เชิดปลาย นิ้วเท้า (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
18	ทั้งวัฒนธรรม		(ช.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างโกยมือ ขึ้น ตั้งวงบัวบาน เท้า:เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำเหมือน ผู้ชาย
ลักษณะแถว 			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
19	อันเลิศล้ำประเพณี		(ช.) ศีรษะ: เอียงซ้ายและ กลับเอียงขวา มือ: มือขวาจับคว่ำ ด้านหน้า มือซ้ายแบมือลง ด้านหน้า จากนั้นมือขวา ปล่อยจับออกแบมือระดับ ศีรษะ เท้า: กระดกเท้าซ้ายขึ้น (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
20	ผสมกลมกลืนดี		(ช.) ศีรษะ: หน้าตรง มือ: มือทั้งสองข้างจับไว้ ปรกหน้าระดับศีรษะ เท้า: สันเท้าทั้งสองข้างชิด กันปลายเท้าแยกออกจาก กันเล็กน้อยผสมเท้าหัน หน้าเข้าหากัน (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว 			

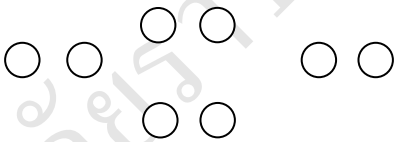
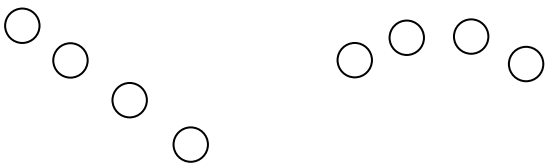

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
21	เป็นวิถี		(ซ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองคลายออก ตั้งวงกลาง เท้า:ถอนเท้าซ้าย ยกเท้า ขวา ผู้ชายหันหน้าออก ทางด้านหน้า ผู้หญิงหัน ทางด้านหลัง (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
22	ทิ้งามตา		(ซ.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:ทั้งสองข้างตั้งวงกลาง เท้า:ส้นเท้าทั้งสองข้างชิด กันปลายเท้าแยกออกจาก กันเล็กน้อยผสมเท้าหัน หน้าเข้าหากัน (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
23	รวมแล้วเป็น จันเสน ช่างงาม เด่น		(ช.) ศีรษะเอียงขวา มือ: มือซ้ายจับปรกข้าง มือทั้งสองคล้องกัน เท้า: ถอนเท้าซ้ายก้าว เท้าขวา ร่วงขวาสลับ ที่กัน (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว 			
24	เห็นทอผ้า		(ช.) หันมาด้านหน้า ศีรษะเอียงซ้าย มือ: มือทั้งสองจับคร่า ด้านหน้าดันมือที่จับไป ด้านหน้า เท้า: ก้าวเท้าซ้ายเปิดสัน เท้าขวา (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว 			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
25	แต่เดิมเขานำมา		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือขวาชี้ไปด้านหลังระดับ ศีรษะ มือซ้ายจับส่งหลัง เท้า:ก้าวเท้าขวาไปด้านหลัง เปิดส้นเท้าซ้าย (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
26	จากต้นฝ้ายที่ ปลุกกัน		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองข้างแบมือไว้ ระดับศีรษะตั้งตอกให้ได้ฉาก เท้า:ก้าวข้างเท้าซ้ายไป กึ่งน้ำหนักตัวลงขาซ้าย (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย ผู้หญิงเท้าขวาก้าวไป ข้างหน้าเปิดส้นเท้าซ้าย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
27	ทอผ้าใช้มายมาก		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับคว่าด้านหน้า และค่อยๆปล่อยมือออก เท้า:อยู่ในลักษณะเดิม (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
28	เป็นลวดลาย อย่างสร้างสรรค์		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวาและ เอียงซ้าย มือ:มือขวาม้วนมือจับแล้ว ปล่อยออกตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงกลางแล้ว พลิกมือเป็นจับหงาย ด้านข้างงอแขนเล็กน้อย เท้า:ก้าวเท้าซ้ายเปิดส้น เท้าขวา (ญ.) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย ผู้หญิงนั่งลงตั้งเข่าซ้ายขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
29	หลักฐานปัจจุบัน		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายตั้งวงไว้ ด้านหน้า มือข้างขวาชี้ลง นั่งลงตั้งเข่าซ้ายขึ้น (ญ.) หันกลับมาด้านซ้าย ศีรษะ:เอียงขวา มือขวา:ตั้งวงด้านหน้า มือซ้ายชี้ลง ตั้งเข่าขวาขึ้น
30	กระสวยนั้น		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับแล้วค่อยๆ เคลื่อนมาข้างหน้า เท้า:เท้าทั้งสองข้างอยู่ที่ เดิม (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับแล้วค่อยๆ เคลื่อนมาข้างหน้า เท้า:ทั้งสองข้างอยู่ที่เดิม
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
31	ทอผ้าโบราณ		(ช.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: มือซ้ายหยิบผ้า มือขวาจับส่งหลัง ยกขา ซ้าย (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย ผู้หญิงหันหน้าไปทางขวา
ลักษณะแถว			
32	ต่อมาถึงชั้น ลูก		(ช.) หมุนตัวทางด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวา มือ: มือขวาจับส่งหลัง มือซ้ายจับเข้าหาตัวเรา ระดับอก เท้า: ก้าวเท้าขวาไป ข้างหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย (ญ.) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
33	ได้ฝักปลุก ถึงชั้นหลาน		(ซ) ศีรษะเอียงขวา มือ: มือซ้ายตั้งวงไว้ ด้านหน้าแล้วส่งจีบไป ด้านหลังมือขวาชี้ลงข้าง มือที่ตั้งวงเปลี่ยนมือชี้ไป ข้างหน้า เท้า: ก้าวเท้าขวา เปิดส้น เท้าหลังหมุนตัวไป ทางซ้าย (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			
34	ทอผ้ามาซ้ำ นาน		(ซ) ศีรษะเอียงซ้ายแล้ว เปลี่ยนเป็นเอียงขวา มือ: มือขวาจีบหงายไว้ที่ ชายพก ม้วนจีบแล้วคลาย มือตั้งวง มือซ้ายตั้งวงล่าง แล้วพลิกมือจีบหงาย เท้า: ก้าวเท้าซ้ายแล้ว กระดกเท้าขวา (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
35	เพื่อสืบสาน ภูมิปัญญา		(ช) ศีรษะ: หน้าตรง มือ: มือทั้งสองข้างจีบคว่ำ กรายมือตั้งวงบัวบาน เท้า: ก้าวเท้าซ้าย เปิดส้น เท้าขวา (ญ) ศีรษะ: หน้าตรง มือ: มือทั้งสองข้างจีบคว่ำ ด้านข้างแล้วกลายมือตั้งวง บัวบาน เท้า: นั่งลงตั้งเข่าซ้ายขึ้นจะ อยู่ด้านหน้าผู้ชาย
36	เป็นที่กล่าวขาน ถึง		(ช) ศีรษะ: เอียงขวา มือ: มือซ้ายจีบไว้ที่ปาก มือขวาจีบส่งหลัง เท้า: ก้าวเท้าขวาเปิดส้น เท้าซ้าย (ญ) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
37	ผ้าทอหนึ่ง		(ซ) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายชี้ขึ้นระดับ ศีรษะหักข้อมือ มือขวาเท้า สะเอว เท้า:แตะเท้าขวาตึงมา ด้านหน้าเฉียงตัวทางซ้าย เล็กน้อย (ญ) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
38	จันทเสนหนา		(ซ) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายชี้นิ้วลง มือขวา เท้าสะเอว เท้า:ถอนเท้าซ้ายและก้าว เท้าขวาไปด้านหน้า เปิด สันเท้าซ้าย (ญ) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
39	เป็นที่ กล่าวขานถึง		(ช) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: มือขวาจับระดับปาก มือซ้ายเท้าสะเอว เท้า: ก้าวเท้าซ้ายไป ข้างหน้า เปิดส้นเท้าขวา (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
40	ผ้าทอหนึ่ง		(ช) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: มือขวาชี้ขึ้นระดับ ศีรษะ หักข้อมือ มือซ้ายเท้าสะเอว เท้า: เท้าซ้ายแตะเท้าขวาตั้ง เข็ดปลายเท้า (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
41	จันเสนหนา		(ช) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: ขวาชี้นิ้วลง มือซ้ายทำสะเอว เท้า: ถอนเท้าขวา ก้าวเท้า ซ้าย เปิดส้นเท้าขวา (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
42	ลายสวย		(ช) ศีรษะเอียงขวา มือ: มือซ้ายปล่อยจับเป็น ตั้งวงแล้วม้วนมือมาเป็น จับหางระดับชายพก มือขวาจับส่งหลัง เท้า: สะดุดเท้าซ้าย (ญ) ทำท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
43	สะดุดตา		(ซ) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: มือซ้ายจับปรกข้าง มือขวาจับส่งหลัง เท้า: สะดุดเท้าซ้าย (ญ) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
44	เชิญท่านมา		(ซ) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: โยกมือทั้งสองข้างขึ้นคู่ กัน เท้า: ก้าวเท้าซ้ายไป ข้างหน้า เปิดส้นเท้าขวา ท่าท่าเหมือนผู้ชาย (ญ) ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
45	ชมขันตอน		(ซ) ศีรษะเอียงขวา มือ:มือทั้งสองคว่ำมือลง คู่กันด้านหน้า เท้า:ก้าวเท้าขวาและก้าว ไขว้เท้าซ้าย หมุนตัว ทางซ้าย (ญ)ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว 			
46	ลายสวาย		(ญ)ศีรษะเอียงขวา มือ:มือซ้ายจับส่งหลัง มือซ้ายจับหงายระดับชาย พก เท้า:สะอึกเท้าซ้าย

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
47	สะดุดตา		(ญ) ศิริระเอียงขวา มือ: มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายจับส่งหลัง แต่เท้า ขวางอเข้าเล็กน้อย
48	เชิญท่านมา		(ญ) ศิริระเอียงขวา โกยมือ ทั้งสองข้างขึ้น ก้าวเท้า ขวาไปข้างหน้า เปิดสัน เท้าซ้าย
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
49	ชมขั้นตอน		(ญ) ศีรษะเอียงซ้าย มือ: พลิกลีมือทั้งสองข้างคว่ำ ลงคู่กันด้านหน้า เท้า: ก้าวเท้าซ้าย เปิดส้น เท้าขวา
50	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช) ศีรษะเอียงตามเท้าที่ ก้าว มือ: มือทั้งสองข้างจับขอบ พาดไหล่ขวา เท้า: เท้าทั้งสองข้างก้าวไป เรื่อยๆ 4 จังหวะ (ญ) หมุนขวาไปด้านหลัง ศีรษะ: เอียงขวา มือ: มือทั้งสองข้างอยู่ที่เดิม เท้า: ทั้งสองข้างผสมเท้า
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
53	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายชี้ลงระดับ ศีรษะ มือขวากำมือหลวม แตะสะโพก เท้า:เท้าทั้งสองข้างอยู่ที่ เดิม (ญ.)ท่าท่าเหมือนเดิม
54	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.)ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:ทั้งสองข้างจับด้าม จอบ เท้า:นั่งลงตั่งเข่าซ้ายขึ้น (ญ.)ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายชี้ลง มือขวา เท้าสะเอว เท้า:ตั่งเข่าขวาขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
55	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองข้างจับด้าม จอบพาดไว้บนไหล่ขวา เท้า:ยกขาซ้ายขึ้นพร้อม เชิดปลายเท้า (ญ.) ท่าท่าเหมือนเดิม
56	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองข้างจับด้าม จอบพร้อมทั้งท่าท่าขุดดิน 2 จังหวะ เท้า:กระดกเท้าขวา (ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายจับหางยระดับ ชายพก มือขวาเท้าสะเอว เท้า:ตั้งเข่าขวาขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
57	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างจับด้าม จอบ พาดไว้บนไหล่ขวา เท้า:ยกขาซ้ายขึ้นพร้อม เชิดปลายเท้าขึ้น (ญ.) ท่าท่าเหมือนเดิม
58	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองข้างจับด้าม จอบ พาดไว้บนไหล่ขวา เท้า:ก้าวเท้าซ้ายไป ด้านหน้าและ กระดกเท้า ขวา (ญ.) ท่าท่าเหมือนเดิม
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
59	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ซ.) หมุนตัวทางซ้าย นั่งลง ศีรษะเอียงซ้ายก้ม หน้าลงเล็กน้อย มือ: มือทั้งสองข้างวางจอบลง เท้า: ตั้งเข้าซ้ายขึ้น (ญ.) ศีรษะเอียงขวา มือ: มือทั้งสองข้างทำท่า จับต้นไม้แล้ววางลง เท้า: ตั้งเข้าขวาขึ้น
60	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ซ.) ศีรษะเอียงซ้าย ก้มหน้าลงเล็กน้อย มือ: มือทั้งสองคว่ำลงทำท่า กลบดิน เท้า: นั่งทับส้นเท้า (ญ.) ศีรษะเอียงขวา ทำท่า เหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
61	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:ปาดมือซ้ายพร้อมพลิก มือลงอยู่ระดับสะเอว มือขวาตั้งวงล่าง เท้า:นั่งทับส้นเท้า (ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:ปาดมือขวาพร้อมพลิก มือลงอยู่ระดับสะเอว มือซ้ายตั้งวงล่าง เท้า:นั่งทับส้นเท้า
62	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:กำมือซ้ายมาวางไขว้ บนแขนขวาพร้อมคลาย มือออก เท้า:นั่งทับส้นเท้า (ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา ท่าท่าเหมือนผู้ชาย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
63	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายกำมือขวาไว้ ระดับหน้าผากทำท่าปาด เหงื่อ มือขวากำมือหลวม แตะที่สะเอว เท้า:นั่งทับส้นเท้า (ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายจีบระดับปาก มือขวาเท้าสะเอว เท้า:นั่งทับส้นเท้า
64	ทำนองเพลง ทวารวดี		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองข้างจับด้าม จอบขึ้นวางบนไหล่ขวา พร้อมเอียงศีรษะไปด้าน เท้า:ยืนก้าวข้างเท้าซ้าย (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายจีบหางระดับ ชายพก มือขวาเท้าสะเอว เท้า:ก้าวเท้าซ้ายไป ด้านหน้า ยืนขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
65	การทอผ้า		(ญ.) ศิริษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายจับคว่ำไป ด้านหน้า มือขวาตั้งวงคู่ กับมือซ้าย เท้า:ก้าวเท้าขวาไป ด้านหน้า กระดกเท้าซ้าย ขึ้น
66	มีมา		(ญ.) ศิริษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายจับผ้าถุง มือขวาจับส่งหลัง เท้า:ยกเท้าซ้าย เชิดปลาย เท้าขึ้น
ลักษณะแถว			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
67	แต่โบราณ		(ญ.) หมุนทางขวามา ด้านหน้า ศีรษะ: เอียงขวา มือ: มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาชี้นิ้วลงด้านข้าง เท้า: ก้าวเท้าขวาไป ด้านหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย
68	เชิญลูกหลาน อนุรักษ์		(ญ.) ศีรษะ: เอียงซ้าย มือ: มือซ้ายชี้ที่อก มือขวา ตั้งวงบน เท้า: นั่งลงตั้งเข่าซ้าย
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
69	และสืบสาน		(ญ.)ยืนขึ้น ศีรษะเอียงซ้าย มือ: โยกมือขวาขึ้นพร้อม หักข้อมือจีบปรกหน้าไว้ ระดับศีรษะ มือซ้ายจีบส่ง หลัง เท้า: ยกเท้าซ้าย เชิดปลาย เท้าขึ้น
70	วัฒนธรรมท้องถิ่น		(ญ.)ศีรษะเอียงขวา มือ: มือซ้ายจีบล่อแก้ว มือขวาจีบส่งหลัง เท้า: ยกเท้าขวา เชิดปลาย เท้าขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○			

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
71	ให้ยาวนาน		(ญ.) ศิริษะ: เอียงขวา มือ: มือซ้ายแบมือระดับ ชายพก ปาดอกด้านข้าง มือขวาจับส่งหลัง เท้า: ก้าวเท้าขวา เปิดสัน เท้าซ้าย
72	ตราบชั่วกาลยืนยง คงต่อไป		(ญ.) ศิริษะ: เอียงซ้าย มือ: แบมือทั้งสองข้างไว้ ด้านหน้า ค่อยๆ ปาดอก จากกัน เท้า: ก้าวเท้าซ้าย เปิดสัน เท้าขวา หมุนตัวทางขวา ชอยเท้าออก
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
73	เพลงเร็วลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือขวาจับกระบุง มือซ้ายกำมือหลวมแตะ สะเอว เท้า:เท้าทั้งสองข้างก้าวไป เรื่อยๆ 4 จังหวะ
74	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้ายก้ม หน้าเล็กน้อย มือ:วางกระบุงลง เท้า: นั่งลงตั้งเข่าซ้าย
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
75	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ซ.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือขวากำมือขึ้นระดับ ศีรษะทำท่าเก็บดอกฝ้าย มือซ้ายกำมือแตะสะเอว เท้า:ยืนขึ้น ยกเท้าขวา เชิดปลายเท้าขึ้น
76	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ซ.) ศีรษะเอียงขวา ก้มหน้าลงเล็กน้อย มือ:กำมือทั้งสองข้างไว้ ด้านหน้าพร้อมปล่อยออก ใส่กระบุง เท้า:วางเท้าขวา ก้าวเท้า ซ้ายย่อตัวลงเล็กน้อย
ลักษณะแถว			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
77	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ซ.) ศีรษะ: ก้มศีรษะ เล็กน้อย มือ: มือทั้งสองข้างคว่ำมือ ทำท่าเลือกดอกฝ้าย เท้า: ตั้งเข่าซ้ายขึ้น
78	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ซ.) ศีรษะ: เอียงซ้าย มือ: มือขวาหยิบจีบกราย มือออก มือซ้ายตั้งวง ทำท่าหยิบเมล็ดดอกฝ้าย เท้า: ตั้งเข่าซ้ายขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
79	เพลงเร้ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ: เอียงขวา หันลำตัวไปด้านซ้าย มือ: มือซ้ายคว่ำมือปาด เข้าหาตัว มือขวากำมือ เท้าสะเอว เท้า: ตั้งเข่าซ้าย
80	เพลงเร้ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ: เอียงขวา มือ: มือซ้ายกำมือหลวม วางบนหน้าขา มือขวากำ มือหลวมแตะที่สะเอว เท้า: ตั้งเข่าซ้ายขึ้น (ญ.) ศีรษะ: เอียงซ้าย มือ: มือขวาจับหางยี่ตอก ซ้าย มือซ้ายเท้าสะเอว เท้า: ก้าวเท้าสลับ เริ่มจาก ก้าวเท้าขวา 4 จังหวะ
ลักษณะแถว ○○ ○○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
81	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายกำมือหลวม ระดับศีรษะ มือขวาจับ หงายด้านข้าง เท้า: ตั้งเข่าซ้ายขึ้น (ญ.) นั่งพับเพียบ ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:แบมือข้างซ้ายวางไว้ที่ พื้นมือขวาจับหงายคู่กับ มือซ้าย
82	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายกำมือหลวม ระดับศีรษะ มือขวาจับ หงายวาดขึ้นตั้งวงระดับ ศีรษะ เท้า:ตั้งเข่าซ้ายขึ้น (ญ.) ศีรษะ:ก้มศีรษะลง เล็กน้อย มือ:มือทั้งสองข้างคว่ำมือ ลงด้านหน้า ทำท่าปั้นดอก ฝ้ายที่อยู่บนไม้
ลักษณะแถว			

○○ ○○

○ ○

○ ○

ท่ารำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
83	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือขวาหยิบกระบุงวาง ไว้บนไหล่ขวา มือซ้ายกำ มือหลวมแตะสะเอว เท้า:ก้าวเท้าขวาไป ด้านข้าง และชอยเท้าออก (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายจับหงายระดับ ชายพก มือขวาตั้งวงหน้า เท้า:นั่งทับส้นเท้า
ลักษณะแถว ○○ ○○ ○○ ○○			
84	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือซ้ายกำมือหลวม มือขวาจับคู่กับมือซ้าย หมุนมือจับ 2 จังหวะ เท้า:วางขาขวาพาดบนขา ซ้าย ตั้งเข่าขวามา ด้านหน้า

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
85	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศิริษะเอียงขวา มือ:กำมือทั้งสองข้าง ดิ่งมือขึ้น-ลงทำท่ายอมผ้า เท้า:ตั้งเข่าขวาขึ้น
86	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศิริษะเอียงซ้าย มือทั้งสองข้างกำมือหลวม ดิ่งมือขึ้น-ลงทำท่ายอมผ้า เท้า:ยืนขึ้นก้าวเท้าขวามา ข้างหน้า
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
87	เพลงเรไรลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:ทำมือซ้ายไว้ระดับ ศีรษะ มือขวาจับหงาย แทงมือจีบขึ้นมาระดับ สะเอว เท้า: ยกเท้าขวา เชิดปลายเท้าขึ้น
88	เพลงเรไรลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือซ้ายทำมือกลมไว้ ระดับศีรษะ มือขวา จับหงายเคลื่อนเข้ามาคู่ กับมือซ้าย เท้า:แตะปลายเท้าขวา
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
89	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างจีบคว่ำ มาด้านหน้าคู่กัน เท้า:กระดกเท้าขวาไปข้าง หลัง
90	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างจีบคว่ำ มาด้านหน้าคู่กัน เท้า:ยกขาซ้ายมาข้างหน้า ย่อตัวลง เชิดปลายเท้าขึ้น
ลักษณะแถว			
○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
91	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ญ.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างจีบคว่ำ แล้วกรายมือออก เท้า:ก้าวเท้าซ้ายมา ด้านหน้าแล้วกระดกเท้า ขวาย่อตัวลง
ลักษณะแถว ☐ ☐ ☐ ☐			
92	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) เดินถือผ้าออกมา (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือขวาชี้ลงระดับ วงกลาง มือซ้ายจีบส่งหลัง เท้า:ก้าวเท้าซ้าย เปิดสัน เท้าขวา
ลักษณะแถว ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
93	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองถือผ้า เท้า:ก้าวเท้าซ้ายไป ด้านข้าง (ญ.) ศีรษะเอียงขวา มือ:มือขวาจับหางยี่ ชายพก มือซ้ายจับส่งหลัง เท้า:ก้าวเท้าขวามา ด้านหน้า
94	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะเอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองข้างชูผ้าขึ้น เท้า:แตะเท้าขวาขาตั้ง เชิดปลายเท้าขึ้น (ญ.) ทำท่าเดิมแต่เปลี่ยน ศีรษะเอียงซ้าย
ลักษณะแถว			
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

ทำรำประกอบบทเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

ท่าที่	เนื้อร้อง	ภาพประกอบท่ารำ	อธิบายท่ารำ
95	เพลงเร็ว ลูกวอนแม่		(ช.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองที่ถือผ้าวาง ผ้าพาดบนไหล่ผู้หญิง เท้า: ก้าวเท้าซ้ายไป ด้านข้าง (ญ.) ศีรษะ:เอียงซ้าย มือ:มือขวาจับผ้า มือซ้าย เท้าสะเอว เท้า:นั่งลงตั้งเข่าขวาขึ้น
ลักษณะแถว ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○			

**แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
(ฉบับก่อนเรียน)**

คำชี้แจง : แบบทดสอบฉบับนี้มี 30 ข้อ เป็นปรนัย ชนิดเลือกตอบ

คำสั่ง : จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. จากการสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติเมืองจันเสน ข้อใดกล่าวถูกต้อง

- ก. กษัตริย์ขอมแต่งตั้งพระยาขอมครองเมือง ณ ดอนจันเสน
- ข. ขอมตั้งราชธานี ณ เมืองทวารวดี
- ค. พระยาขอมครองเมืองจันเสนในปี พ.ศ. 2002
- ง. ขอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงละโว้ในประวัติศาสตร์

2. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับคำว่า “เสน”

- ก. เสนา
- ข. กองทหาร
- ค. ชาวบ้านจันเสน
- ง. หมู่ทหาร

3. ในปี พ.ศ. 2511-2512 นักวิชาการมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใด

- ก. การวางผังเมืองละโว้ ราชธานีในประวัติศาสตร์
- ข. ศิลปะวิทยาการต่างๆของขอม
- ค. เมืองหน้าด่านของกรุงละโว้
- ง. สภาพกายภาพของเมืองโบราณที่ขุดสำรวจโบราณคดี

4. เมืองโบราณจันเสนในอดีตเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนในสมัยใด

- ก. สมัยอยุธยา
- ข. สมัยสุโขทัย
- ค. สมัยทวารวดี
- ง. สมัยศรีวิชัย

5. การขุดค้นหาโบราณคดีของเมืองจันเสนได้พบเจอหลักฐานสำคัญอะไรบ้าง
- อารยธรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
 - เศษภาชนะดินเผาหลายชิ้นเครื่องประดับและพระพุทธรูปเนื้อดิน
 - แก้ว แหวน เงิน ทองสมัยโบราณ
 - ซากเหล็กโลหะโบราณสมัยละโว้
6. พระครูนิสัยจริยคุณหรือที่รู้จักกันดีในนามหลวงพ่อโอด มีความสำคัญอย่างไรกับพิพิธภัณฑ์จันเสน
- ผู้ที่ก่อตั้งอาณาจักรสมัยทวารวดี
 - ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสน รวบรวมโบราณวัตถุไว้ในสถานที่เดียวกัน
 - ผู้ร่วมทำศึกสงครามในประวัติศาสตร์
 - ผู้ที่ก่อตั้งเมืองจันเสน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์
7. อุปกรณ์การทอผ้าในข้อใดต่อไปนี้ใช้หมุนผ้าที่เสร็จเรียบร้อยแล้วเก็บไว้
- กง
 - พืม
 - หวีหูก
 - ไม้ค้ำพัน
8. ท่านพระครูนิวริธรรมขันธ์ เกี่ยวข้องกับข้อใด
- ผู้รวบรวมคนพื้นเพลาวโซ่ง ลาวพวน ให้มาอยู่ที่จันเสน
 - ผู้ที่สนับสนุนจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าจันเสน
 - ผู้ที่ขุดค้นพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี
 - ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสน
9. ข้อใดคืออุปกรณ์ในการทอผ้าของคนในชุมชนจันเสน
- กีกะตุก
 - ไม้โบราณ
 - เศษด้าย
 - ผ้าถุงจันเสน
10. ระบายทอผ้าจันทวารวดี ใช้ทำนองเพลงใด
- เพลงเร็วสาวสุดสวຍ
 - เพลงเขมรไทรโยก
 - เพลงช้า
 - เพลงเจ้าเซ็น

18. การกดไหล่ กดเอว ช่วยในการรำได้อย่างไร

- ก. ทำให้ผู้แสดงรำได้ไม่ผิดพลาด
- ข. ทำให้การรำดูอ่อนโยน สวยงามขึ้น
- ค. ทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายท่ารำได้ถูกต้อง
- ง. ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แสดง

19. บอกคำอธิบายนาฏยศัพท์การกระทำ

- ก. การใช้ส้นเท้าเตะแรงๆ ลงบนพื้น
- ข. การใช้ปลายเท้าวางบนพื้น แล้วก้าวต่อไปทันที
- ค. การใช้เท้าเตะแรงๆ ลงบนพื้นและยกทันที
- ง. การใช้จุ่มกเท้าเตะเบาๆ ที่พื้นแล้วกระดกเท้าขึ้น

20. คำว่า “เพื่อสืบสานภูมิปัญญา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี ศีรษะหน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้น อยู่ระดับเหนือศีรษะ มีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด

- ก. พรหมสี่หน้า
- ข. หงายมือ
- ค. ตั้งวงบน
- ง. ตั้งวงกลาง

21. ข้อใดเป็นนาฏยศัพท์ที่ใช้ในส่วนของการ

- ก. กล่อมหน้า
- ข. ตั้งวง
- ค. จีบคว่ำ
- ง. จรด

22. ใครคือผู้ที่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

- ก. เนยร่าเก่งและรำสวยงามมากแต่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
- ข. นำได้รับคัดเลือกจากทางโรงเรียนให้แสดงระบำทอผ้าจันทวารวดีสู่ชุมชน
- ค. นิติมีความกระตือรือร้น ตั้งใจฝึกซ้อมรำระบำทอผ้าจันทวารวดีเพื่อออกแสดงเผยแพร่สู่ชุมชน
- ง. หน่วยมุ่มมั่นตั้งใจฝึกซ้อมรำระบำทอผ้าจันทวารวดีเพราะครูคอยจ้องมองอยู่

23. ข้อใดคือคำอธิบายท่ารำตรงกับเนื้อร้องว่า “กระสวยนั้น”

- ก. มือซ้ายจับวงหน้าขา มือขวาจับที่ไหล่ และเท้าขวา
- ข. มือซ้ายเท้าเอว มือขวาชี้ลงพื้น
- ค. มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจับระดับอก
- ง. มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับเข้าหาตัวระดับปาก

24. ข้อใดคือคำอธิบายท่ารำตรงกับเนื้อร้องว่า “ลายสวย”

- ก. มือซ้ายจับส่งหลัง มือขวาจับม้วนจับออกและกลับมาจับที่ระดับชายพก
- ข. มือทั้งสองจับล่อแก้วเข้าหาตัว
- ค. มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจับระดับอก
- ง. ศีรษะเอียงซ้าย มือขวาชี้ลงพื้นด้านหน้าระดับชายพก มือซ้ายจับส่งหลังจรดเท้าขวา

25. ท่ารำตรงทำนองเพลงใดที่สื่อให้เห็นถึงขั้นตอนการทอดผ้า

- ก. เพลงระบำศรีวิชัย
- ข. เพลงลูกวอนแม่
- ค. เพลงเร็ว
- ง. เพลงระบำทวารวดี

26. ศีรษะเอียงขวา มือขวาชี้ขึ้นไว้ระดับศีรษะ มือซ้ายจับส่งไปด้านหลัง กระดกเท้าขวา เป็นคำอธิบายท่ารำตรงกับเนื้อร้องใด

- ก. เล่าเอาไว
- ข. ชมขั้นตอน
- ค. ผ้าทอหนึ่ง
- ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

27. ลักษณะการแสดงระบำชุดต่างๆ ถ้าไม่มีการแปรแถว จะส่งผลอย่างไร

- ก. เรียบง่ายไม่สับสนวุ่นวาย
- ข. ช่วยให้รำได้ง่ายขึ้น ผู้ชมก็ชมอย่างสบายตา
- ค. ไม่มีผลอะไร ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของการแสดง
- ง. ง่ายต่อผู้รำ แต่ไม่เกิดความสวยงามและความประทับใจแก่ผู้ชม

28. สะดุดเท้า เป็นการใช้นาฏยศัพท์ตามเนื้อร้องใด

ก. ลายสวยสะดุดตา

ข. คนเก่าเล่าเอาไว้

ค. ผ้าทองามสะดุดตา

ง. มีคนหลายเชื้อสาย

29. ศีรษะหน้าตรง มือทั้งสองโกยมือขึ้นเป็นท่าพรหมสี่หน้า เป็นคำอธิบายท่ารำตรงกับเนื้อร้องใด

ก. คีอสมัยทวารวดี

ข. จันเสนเมืองโบราณ

ค. เพื่อสืบสานภูมิปัญญา

ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

30. ศีรษะเอียงขวา มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจีบระดับหน้าอก ยกเท้าขวาเชิดปลายเท้า เป็นคำอธิบายท่ารำตรงกับเนื้อร้องใด

ก. จันเสนหนา

ข. เป็นวิถีที่งามตา

ค. ผ้าทอหนึ่ง

ง. คนลาวไทยพวนก็มี

**แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
(ฉบับหลังเรียน)**

คำชี้แจง : แบบทดสอบฉบับนี้มี 30 ข้อ เป็นปรนัย ชนิดเลือกตอบ

คำสั่ง : จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ในปี พ.ศ. 2511-2512 นักวิชาการมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใด
 - ก. การวางผังเมืองละโว้ ราชธานีในประวัติศาสตร์
 - ข. ศิลปะวิทยาการต่างๆของขอม
 - ค. เมืองหน้าด่านของกรุงละโว้
 - ง. สภาพกายภาพของเมืองโบราณที่ขุดสำรวจโบราณคดี
2. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับคำว่า “เสน”
 - ก. เสนา ข. กองทหาร ค. ชาวบ้านจันเสน ง. หมู่ทหาร
3. การขุดค้นหาโบราณคดีของเมืองจันเสนได้พบเจอหลักฐานสำคัญอะไรบ้าง
 - ก. อาวุธสงครามในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
 - ข. เศษภาชนะดินเผาลวดลายจันเสนเครื่องประดับและพระพุทธรูปเนื้อดิน
 - ค. แก้ว แหวน เงิน ทองสมัยโบราณ
 - ง. ซากเหล็กโลหะโบราณสมัยละโว้
4. จากการสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติเมืองจันเสน ข้อใดกล่าวถูกต้อง
 - ก. กษัตริย์ขอมแต่งตั้งพระยาขอมครองเมือง ณ ดอนจันเสน
 - ข. ขอมตั้งราชธานี ณ เมืองทวารวดี
 - ค. พระยาขอมครองเมืองจันเสนในปี พ.ศ. 2002
 - ง. ขอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงละโว้ในประวัติศาสตร์

11. เพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิที่ประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ ได้แม่แบบทำรำมาจากสิ่งใด
 ก. เพลงเสมอ/ระบำลพบุรี
 ข. เพลงเชิด/ระบำทวารวดี
 ค. เพลงแม่บท/ระบำทวารวดี
 ง. เพลงช้า/ระบำสุโขทัย
12. ข้อใดคือดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ
 ก. วงปี่พาทย์มอญ
 ข. วงปี่พาทย์ชาตรี
 ค. วงปี่พาทย์ดีกดำบรรพ์
 ง. วงปี่พาทย์เครื่องห้าไม้นวม
13. ในการชุดระบำทอผ้าจันทรวรรดิลักษณะแถวที่นักเรียนแสดงในท่าออกมีลักษณะแถวเป็นอย่างไร
 ก. แถวเฉียง
 ข. แถวตรงหน้ากระดาน
 ค. แถววงกลม
 ง. แถวสามเหลี่ยมตัววี
14. การแสดงระบำทอผ้าจันทรวรรดิไม่นิยมใช้แสดงในโอกาสใด
 ก. งานมงคล
 ข. งานรื่นเริง
 ค. งานอวมงคล
 ง. งานเทศกาลสำคัญทั่วไป
15. ข้อใดคือเครื่องแต่งกายของการแสดงชุดระบำทอผ้าจันทรวรรดิ
 ก. เสื้อผ้าฝ้าย
 ข. ชฎา
 ค. ผ้าถุง / ผ้าทอ
 ง. เสื้อผ้าตัวน
16. ข้อใดคือเครื่องดนตรีในวงบรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ
 ก. ตะโพน
 ข. ปี่ใน
 ค. ซอสามสาย
 ง. กลองทัด
17. ข้อใดคือนาฏยศัพท์ทั้งหมด
 ก. จีบคว่ำ จีบหงาย ยกเท้าหน้า กระดกเท้า
 ข. จีบหงาย ตั้งวง ทำยืม จีบส่งหลัง
 ค. จีบหลัง ทำเป็นศกดิ์ศรี สอดสูง ไข่มือ
 ง. ถอนเท้า วงบัวบาน ท่างามสง่า เอียงศีรษะ

18. การกดไหล่ กดเอว ช่วยในการรำได้อย่างไร

- ก. ทำให้ผู้แสดงรำได้ไม่ผิดพลาด
- ข. ทำให้การรำดูอ่อนโยน สวยงามขึ้น
- ค. ทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายท่ารำได้ถูกต้อง
- ง. ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แสดง

19. ข้อใดคือคำอธิบายนาฏยศัพท์การกระทุ้งเท้า

- ก. การใช้ส้นเท้าเตะแรงๆ ลงบนพื้น
- ข. การใช้ปลายเท้าวางบนพื้น แล้วก้าวต่อไปทันที
- ค. การใช้เท้าเตะแรงๆ ลงบนพื้นและยกทันที
- ง. การใช้จมูกเท้าเตะเบาๆ ที่พื้นแล้วกระดกเท้าขึ้น

20. คำว่า “เพื่อสืบสานภูมิปัญญา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี ศีรษะหน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้น

อยู่ระดับเหนือศีรษะ มีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด

- ก. พรหมสี่หน้า
- ข. หงายมือ
- ค. ตั้งวงบน
- ง. ตั้งวงกลาง

21. ข้อใดเป็นนาฏยศัพท์ที่ใช้ในส่วนของเท้า

- ก. กล่อมหน้า
- ข. ตั้งวง
- ค. จีบคว่ำ
- ง. จรด

22. ใครคือผู้ที่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

- ก. เนยร่าเก่งและรำสวยงามมากแต่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
- ข. น้ำได้รับคัดเลือกจากทางโรงเรียนให้แสดงระบำทอผ้าจันทรวารวดีสู่ชุมชน
- ค. นิดมีความกระตือรือร้น ตั้งใจฝึกซ้อมรำระบำทอผ้าจันทรวารวดีเพื่อออกแสดงเผยแพร่สู่ชุมชน
- ง. หน่วยม่วนมันตั้งใจฝึกซ้อมรำระบำทอผ้าจันทรวารวดีเพราะครูคอยจ้องมองอยู่

23. ข้อใดคือคำอธิบายท่ารำที่ตรงกับเนื้อร้องว่า “กระสวยนั้น”
- มือซ้ายจับวางหน้าขา มือขวาจับที่ไหล่ ตะเท้าขวา
 - มือซ้ายท้าวเอว มือขวาชี้ลงพื้น
 - มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจับระดับอก
 - มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับเข้าหาตัวระดับปาก
24. ข้อใดคือคำอธิบายท่ารำที่ตรงกับเนื้อร้องว่า “ลายสวย”
- มือซ้ายจับส่งหลัง มือขวาจับม้วนจับออกและกลับมาจับที่ระดับชายพก
 - มือทั้งสองจับล่อแก้วเข้าหาตัว
 - มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจับระดับอก
 - ศีรษะเอียงซ้าย มือขวาชี้ลงพื้นด้านหน้าระดับชายพก มือซ้ายจับส่งหลังจรดเท้าขวา
25. ท่ารำตรงทำนองเพลงใดที่สื่อให้เห็นถึงขั้นตอนการทอผ้า
- เพลงระบำศรีวิชัย
 - เพลงลูกวอนแม่
 - เพลงเร็ว
 - เพลงระบำทวารวดี
26. ลักษณะการแสดงระบำชุดต่างๆ ถ้าไม่มีการแปรแถว จะส่งผลอย่างไร
- เรียบง่ายไม่สับสนวุ่นวาย
 - ช่วยให้รำได้ง่ายขึ้น ผู้ชมก็ชมอย่างสบายตา
 - ไม่มีผลอะไร ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของการแสดง
 - ง่ายต่อผู้รำ แต่ไม่เกิดความสวยงามและความประทับใจแก่ผู้ชม
27. ศีรษะเอียงขวา มือขวาขึ้นนิ้วชี้ไว้ระดับศีรษะ มือซ้ายจับส่งไปด้านหลัง กระดกเท้าขวา เป็นคำอธิบายท่ารำตามเนื้อร้องใด
- เล่าเอาไว
 - ชมขั้นตอน
 - ผ้าทอหนึ่ง
 - เป็นที่กล่าวขานถึง

28. ศิระะเอียงขวา มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจีบระดับหน้าอก ยกเท้าขวาเช็ดปลายเท้า เป็นคำอธิบายท่ารำตามเนื้อร้องใด

ก. จันเสนหนา

ข. เป็นวิถีที่งามตา

ค. ผ้าทอหนึ่ง

ง. คนลาวไทยพวนก็มี

29. ศิระะหน้าตรง มือทั้งสองโกยมือขึ้นเป็นท่าพรหมสี่หน้า เป็นคำอธิบายท่ารำตามเนื้อร้องใด

ก. คือนมัยทวารวดี

ข. จันเสนเมืองโบราณ

ค. เพื่อสืบสานภูมิปัญญา

ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

30. สะดุดเท้า เป็นการใช้นาฏยศัพท์ตามเนื้อร้องใด

ก. ลายสวยสะดุดตา

ข. คนเก่าเล่าเอาไว้

ค. ผ้าทองงามสะดุดตา

ง. มีคนหลายเชื้อสาย

เกณฑ์การให้คะแนนการวัดทักษะการปฏิบัติทำราชูทธระบำทอผ้าจันทรวรดิ

รายการ ประเมิน	ระดับคะแนน			
	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1. การปฏิบัติ ทำรำ	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่าได้ ถูกต้องทั้งหมด หรือไม่ถูกต้อง ทั้งหมด 1-2 ท่า	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่าไม่ ถูกต้อง3-4 ท่า	ปฏิบัติทำรำใน แต่ละท่าไม่ ถูกต้อง 5-7 ท่า	ปฏิบัติทำรำ ไม่ถูกต้อง 8 ท่า ขึ้นไป
2.ความ สอดคล้องกับ จังหวะ	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลง	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำรำตรง ตามจังหวะ เป็นบางครั้ง	ปฏิบัติทำรำ ไม่ตรงตาม จังหวะ
3.ความพร้อม เพรียง	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลง	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน เป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำรำ พร้อมเพรียงกัน เป็นบางครั้ง	ปฏิบัติทำรำ ไม่พร้อมเพรียง กัน
4.การแปร ขบวนแถว	แปรขบวนแถว ได้ถูกต้อง สอดคล้องกับท่า รำและจังหวะ ตั้งแต่ต้นจนจบ	แปรขบวนแถว ได้ถูกต้อง แต่ติดขัดกับการ เชื่อมท่ารำเป็น บางท่า	แปรขบวนแถว ได้ แต่ยังอาศัย การมองเห็น เพื่อนบ้าง	แปรขบวนแถว ได้บ้างแต่ต้อง อาศัยการมอง เพื่อน จึงจะปฏิบัติได้
5. ความ สวยงาม ของท่ารำ	มีความงดงาม ของท่ารำตั้งแต่ ต้นจนจบเพลง	มีความงดงาม ของท่ารำเป็น ส่วนใหญ่	มีความงดงาม ของท่ารำเป็น บางครั้งไม่ สม่ำเสมอ	ไม่มีความ งดงามของท่ารำ

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ	
17 – 20	4	หมายถึง มีทักษะดีมาก
13 – 16	3	หมายถึง มีทักษะดี
9 – 12	2	หมายถึง มีทักษะพอใช้
0 – 8	1	หมายถึง มีทักษะต้องปรับปรุง

แบบประเมินการวัดทักษะการปฏิบัติทำรำชุดระบำทอผ้าจันทวารวดี
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ที่	ชื่อ-สกุล	รายการ					รวม (20 คะแนน)
		การปฏิบัติทำรำ (4)	ความสอดคล้องกับ จังหวะ (4)	ความพร้อมเพรียง (4)	การแปรขบวนแถว (4)	ความสวยงามของท่าทำ (4)	

หมายเหตุ

ระดับการปฏิบัติ

ดีมาก 17 – 20 คะแนน

ดี 13 – 16 คะแนน

พอใช้ 9 – 12 คะแนน

ปรับปรุง 0 – 8 คะแนน

ลงชื่อ(ผู้ประเมิน)

(.....)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทัน เวลา 14 ชั่วโมง
 เรื่อง ความเป็นมาเกี่ยวกับพิธีกรรมจันทันและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมจันทันและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนได้

2.1.2 จัดระบบความคิดเป็นแผนภาพได้

2.1.3 เห็นความสำคัญของโบราณสถานแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตน

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สารสำคัญ

เมืองจันเสนเป็นนครโบราณสมัยทวารวดีตอนต้นที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนารูปร่างมาจากชุมชนสมัยโลหะตอนปลาย มีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปีมาแล้ว นับได้ว่าเป็นชุมชนแรกเริ่มในสุวรรณภูมิที่มีการติดต่อกับทางอินเดีย ร่วมสมัยเดียวกับเมืองอู่ทองในลุ่มแม่น้ำท่าจีน และเมืองพุนนัง ใกล้ปากแม่น้ำโขง ดังเห็นได้จากโบราณวัตถุที่เป็นตราดินเผา เศษภาชนะประดับลวดลาย ลูกปัดและเครื่องประดับที่เหมือนกับที่พบในอินเดียและแคว้นพุนนัง การติดต่อกับอินเดีย ทำให้จันเสนเป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่เริ่มแรก ดังจะเห็นได้จากการสร้างรูปเคารพและของสิริมงคลต่างๆ ทั้งยังมีซากสถูปเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นไว้มิใช่น้อย

ผ้าทอพื้นเมืองของไทยจึงถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าคู่ควรต่อการสืบสานและอนุรักษ์ไว้ให้สืบทอดไปอีกนานเท่านาน ผ้าจันเสน เป็นผ้าทอพื้นเมืองโบราณของชาวบ้านจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอดงเจริญ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นผ้าทอพื้นเมืองโบราณที่มีมาตั้งแต่ในสมัยทวารวดี (พ.ศ.1143-1343) และยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้จวบจนปัจจุบัน

4. สารการเรียนรู้

4.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานจันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

- 1) นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน จำนวน 30 ข้อ
- 2) นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน เรื่องความเป็นมาและองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทวารวดี จำนวน 10 ข้อ
- 3) ครูเปิดวีดิทัศน์ รายการสยามสไมล์ ตอนพิพิธภัณฑสถานจันเสนให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำถาม ดังนี้
 - นักเรียนเคยไปพิพิธภัณฑสถานหรือไม่
 - ในพิพิธภัณฑสถาน มีอะไรบ้าง
 - ในครอบครัวนักเรียนเคยเล่าประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหรือพิพิธภัณฑสถานจันเสนอย่างไร

5.2 ขั้นสอน

1) แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบว่า เมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนได้

2) นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากใบความรู้ เรื่องความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสน และประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนที่แจกให้พร้อมอธิบายเล่าถึงประวัติความเป็นมาของ พิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

3) ครูเปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนให้นักเรียนได้ศึกษาเพิ่มเติม จากนั้นให้ปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 1 เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

5.3 ขั้นสรุป

1) นักเรียนและครู ร่วมกันสรุปความรู้ และทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนมาอีกครั้งหนึ่งโดยการให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม สรุปความคิดเป็นแผนภาพในใบงานที่ 2 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน และนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

2) ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเรื่อง ความเป็นมาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนจำนวน 10 ข้อ

6. สื่อการเรียนการสอน

6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี

6.2 โทรทัศน์

6.3 วีดิทัศน์ เล่าประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนและรายการสยามสไต์ ตอนพิพิธภัณฑ์จันเสน

6.4 เอกสารใบความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1 เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
2. จัดระบบความคิดเป็นแผนภาพได้	นักเรียนทำใบงานที่ 2 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 2 เรื่อง แผนภาพประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อนได้	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
จุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อที่ 1 - 3	นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน และ ตรวจแบบทดสอบเป็นรายบุคคล	แบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ และหลังเรียนจำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบความคิดเป็นแผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำ แผนภาพความคิดลงใน ใบงานที่ 2 และ ตรวจงานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
2. กระบวนการทำงาน กลุ่ม	สังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วม กิจกรรมกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมกรเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการ จัดระบบความคิด เป็นแผนภาพในใบ งานที่ 2 ประเมิน เป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะอัน พึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็นองค์ ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมกรใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)ผู้นิเทศ

()

ตำแหน่ง.....

แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสน
ในสมัยทวารวดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. จากการสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติเมืองจันเสน ข้อใดกล่าวถูกต้อง
 - ก. กษัตริย์ขอมแต่งตั้งพระยาขอมครองเมือง ณ ดอนจันเสน
 - ข. ขอมตั้งราชธานี ณ เมืองทวารวดี
 - ค. พระยาขอมครองเมืองจันเสนในปี พ.ศ. 2002
 - ง. ขอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงละโว้ในประวัติศาสตร์
2. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับคำว่า “เสน”
 - ก. เสนา
 - ข. กองทหาร
 - ค. ชาวบ้านจันเสน
 - ง. หมู่ทหาร
3. ในปี พ.ศ. 2511-2512 นักวิชาการมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใด
 - ก. การวางผังเมืองละโว้ ราชธานีในประวัติศาสตร์
 - ข. ศิลปะวิทยาการต่างๆของขอม
 - ค. เมืองหน้าด่านของกรุงละโว้
 - ง. สภาพกายภาพของเมืองโบราณที่ขุดสำรวจโบราณคดี

4. ข้อสันนิษฐานของนักโบราณคดีกล่าวว่าโบราณสถานเมืองจันเสนจัดอยู่ในสมัยใด
- สมัยอยุธยา
 - สมัยสุโขทัย
 - สมัยทวารวดี
 - สมัยศรีวิชัย
5. ในการขุดค้นพบพบหลักฐานโบราณคดีของเมืองจันเสนใดบ้าง
- อาวุธสงครามในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
 - เศษภาชนะดินเผาหลายชิ้นเครื่องประดับและพระพุทธรูปเนื้อดิน
 - แก้ว แหวน เงิน ทองสมัยโบราณ
 - ซากเหล็กโลหะโบราณสมัยละโว้
6. พระครูนิสัยจริยคุณหรือที่รู้จักกันดีในนามหลวงพ่อด มีความสำคัญอย่างไรกับพิพิธภัณฑสถานจันเสน
- ผู้ที่ก่อตั้งอาณาจักรสมัยทวารวดี
 - ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานจันเสน รวบรวมโบราณวัตถุไว้ในสถานที่เดียวกัน
 - ผู้ที่ร่วมทำศึกสงครามในประวัติศาสตร์
 - ผู้ที่ก่อตั้งเมืองจันเสน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์
7. อุปกรณ์การทอผ้าในข้อใดต่อไปนี้ใช้หมุนผ้าที่เสร็จเรียบร้อยแล้วเก็บไว้
- กง
 - ฟืม
 - หวีหูก
 - ไม้ค้ำพัน
8. ท่านพระครูนิวริฐธรรมขันธ์ เกี่ยวข้องกับข้อใด
- ผู้ที่รวมคนพื้นเพลาวโซ่ง ลาวพวน ให้มาอยู่ที่จันเสน
 - ผู้ที่สนับสนุนจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าจันเสน
 - ผู้ที่ขุดค้นพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี
 - ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานจันเสน

9. ข้อใดคืออุปกรณ์ในการทอผ้าของคนในชุมชนจันเสน

ก. กี่กระตุก

ข. ไม้โบราณ

ค. เศษด้าย

ง. ผ้าถุงจันเสน

10. ข้อใดเป็นโบราณวัตถุเกี่ยวกับการทอผ้าที่ค้นพบในเมืองจันเสน

ก. ผ้าทอสมัยทวารวดี

ข. ย้อม

ค. กระสวยโบราณ

ง. มีด ดาบ เหล็ก

ชื่อ.....

ชั้น.....เลขที่.....

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสน
ในสมัยทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ก
2	ค
3	ง
4	ค
5	ข
6	ข
7	ง
8	ข
9	ก
10	ค

แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสน
ในสมัยทวารวดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระครูนิสัยจริยคุณหรือที่รู้จักกันดีในนามหลวงพ่โอด มีความสำคัญอย่างไรกับพิพิธภัณฑ์จันเสน
 - ก. ผู้ที่ก่อตั้งเมืองจันเสน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์
 - ข. ผู้ที่ร่วมทำศึกสงครามในประวัติศาสตร์
 - ค. ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสน รวบรวมโบราณวัตถุไว้ในสถานที่เดียวกัน
 - ง. ผู้ที่ก่อตั้งอาณาจักรสมัยทวารวดี
2. ข้อใดคืออุปกรณ์ในการทอผ้าของคนในชุมชนจันเสน
 - ก. ไมโบราณ
 - ข. ผ้าถุงจันเสน
 - ค. เศษด้าย
 - ง. กี่กระตุก
3. ท่านพระครูนิวริธรรมขันธ์ เกี่ยวข้องกับข้อใด
 - ก. ผู้ที่รวมคนพื้นเพลาวโซ่ง ลาวพวน ให้มาอยู่ที่จันเสน
 - ข. ผู้ที่สนับสนุนจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าจันเสน
 - ค. ผู้ที่ขุดค้นพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี
 - ง. ผู้ที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จันเสน

4. อุปกรณ์การทอผ้าในข้อใดต่อไปนี้เป็นเครื่องมือที่เสร็จเรียบร้อยแล้วเก็บไว้
 ก. กง ข. ฟืม ค. ไม้ค้ำพัน ง. หวีหูก
5. การขุดค้นหาโบราณคดีของเมืองจันเสนได้พบเจอหลักฐานสำคัญอะไรบ้าง
 ก. อาวุธสงครามในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
 ข. แก้ว แหวน เงิน ทองสมัยโบราณ
 ค. เศษภาชนะดินเผาหลายชิ้นเครื่องประดับและพระพุทธรูปเนื้อดิน
 ง. ซากเหล็กโลหะโบราณสมัยละโว้
6. จากการสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติเมืองจันเสน ข้อใดกล่าวถูกต้อง
 ก. ขอมตั้งราชธานี ณ เมืองทวารวดีกษัตริย์
 ข. ขอมแต่งตั้งพระยาขอมครองเมือง ณ ดอนจันเสน
 ค. พระยาขอมครองเมืองจันเสนในปี พ.ศ. 2002
 ง. ขอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงละโว้ในประวัติศาสตร์
7. ในปี พ.ศ. 2511-2512 นักวิชาการมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใด
 ก. สภาพกายภาพของเมืองโบราณที่ขุดสำรวจโบราณคดี
 ข. ศิลปะวิทยาการต่างๆของขอม
 ค. เมืองหน้าด่านของกรุงละโว้
 ง. การวางผังเมืองละโว้ ราชธานีในประวัติศาสตร์
8. ข้อใดเป็นโบราณวัตถุเกี่ยวกับการทอผ้าที่ค้นพบในเมืองจันเสน
 ก. ผ้าทอสมัยทวารวดี ข. ย่าม ค. กระสวยโบราณ ง. มีด ดาบ เหล็ก
9. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับคำว่า “เสน”
 ก. เสนา ข. กองทหาร ค. หมู่ทหาร ง. ชาวบ้านจันเสน

10. เมืองโบราณจันเสนในอดีตเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนในสมัยใด

- ก. สมัยอยุธยา
- ข. สมัยสุโขทัย
- ค. สมัยทวารวดี
- ง. สมัยศรีวิชัย

ชื่อ.....

ชั้น.....เลขที่.....

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสน
ในสมัยทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ค
2	ง
3	ข
4	ค
5	ค
6	ข
7	ก
8	ค
9	ง
10	ค

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : นาฏยศิลป์ถิ่นจันเสน ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑสถานจันเสนและการทอดผ้าของชนจันเสนในสมัยทวารวดี

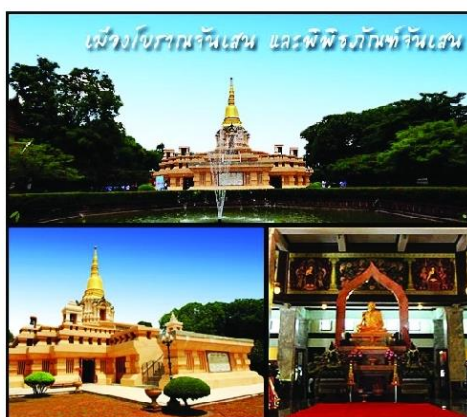
“จัน” แปลว่า ต้นจัน นายจัน คำว่า “เสน” แปลว่า “เสนา” กองทหาร หมู่ทหาร ข้าราชการตามประวัติศาสตร์ กล่าวว่า ขอมมาเป็นใหญ่บนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และตั้งราชธานีสำรองอยู่ ณ กรุงละโว้ หรือเมืองลพบุรี เมื่อ พ.ศ. 1432-1600 ขอมเป็นชาติที่ได้รับอารยธรรมศิลปวิทยาการที่ถ่ายทอดมาจากอินเดียมีหลักฐานบ่งได้ชัดว่า เมื่อพ.ศ. 600 เจ้าราชวงศ์ชั้นสูงของอินเดีย ชื่อโกณธัญญะได้อภิเษกสมรสกับนางพระยาขอม และสืบลูกหลานตามลำดับ ๆ มาฉะนั้นศิลปวิทยาการต่าง ๆ ของขอมจึงออกมาในลักษณะที่ปนเปกันทั้งทางด้านศาสนา พราหมณ์ และศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก ขอมเมื่อครองกรุงละโว้เป็นราชธานีแล้ว ก็คงจะจัดเมืองอื่น ๆ เป็นเมืองหน้าด่าน และเมืองจันเสนนี้อยู่ห่างจากกรุงละโว้เพียง 50 กม. สันนิษฐานว่ากษัตริย์ขอมแห่งนครคงจะทรงแต่งตั้งให้พระยาขอมมาครองเมือง ณ ตอนจันเสน ให้เป็นเมืองหน้าด่านของกรุงละโว้อย่างแน่นอน เพราะปรากฏว่าชาวบ้านในตำบลจันเสนได้พบวัตถุโบราณต่าง ๆ มากมาย เช่น พระพุทธรูปเนื้อดิน และชาวบ้านที่อพยพได้กันมาจากตอนใต้เมืองลพบุรี ได้มารวมกับคนพื้นเพเดิมซึ่งเป็นพวก ลาวโซ่ง ลาวพวน และมีวัฒนธรรมประเพณีร่วมกันที่สืบเนื่องมาจนถึงเมืองจันเสนในทุกวันนี้

เมืองโบราณจันเสนได้รับการค้นพบครั้งแรก โดยนักวางผังเมือง ‘อาจารย์นิจ ติญชีระนันท์’ ในพ.ศ. 2509 จากการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ และได้เข้าไปถ่ายรูปโบราณวัตถุต่าง ๆ ในบริเวณนั้นแล้วได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ต่อมาในพ.ศ. 2511-2512 ได้มีการศึกษาสภาพกายภาพของเมืองโบราณและขุดสำรวจทางโบราณคดี โดยความร่วมมือทั้งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ซึ่งถือว่าเป็นการขุดค้นหาโบราณคดีอย่างมีระบบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย จากการศึกษาครั้งนั้น พบว่าเมืองโบราณจันเสนเป็นเมืองโบราณที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีความชัดเจนในการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในสมัยทวารวดีตอนต้นหรือประมาณ 1,500 ปีก่อนหลังการขุดสำรวจแล้วเสร็จและข่าวแพร่ออกไป

จันเสนก็ถูกทอดทิ้งจากหน่วยงานทั้งหลาย (อีกครั้ง) เป็นช่องทางให้โบราณวัตถุมากมายบริเวณนั้น ถูกลักลอบขุดและจำหน่ายให้กับพ่อค้าวัตถุโบราณ กระทั่งพระครูนิสัยจรรย์คุณ หรือที่รู้จักกันดีในนาม ‘หลวงพ่อดิด’ อดีตเจ้าอาวาสวัดจันเสนในสมัยนั้นเกรงว่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาติจะถูกลักลอบขุดไปเสียหมด จึงได้รวบรวม โบราณวัตถุที่แตกหักเสียหายจากการถูกลักลอบขุดนั้นมาเก็บไว้ที่วัดจันเสน โดยมีดำริที่จะก่อสร้างอาคาร เพื่อจะ จัดเก็บวัตถุดังกล่าวรวมถึงสิ่งของสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระครูได้เก็บสะสมไว้จำนวนหนึ่ง จึงคิดว่าควรจะนำ มารวมไว้ในสถานที่เดียวกัน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

ภาพพระมหาธาตุเจดีย์ศรีจันเสน ที่มา : (blogspot , pantip)

คำจารึกที่ฐานพระมหาธาตุเจดีย์ศรีจันเสนบอกไว้ว่า ‘เมืองจันเสน’ เป็นเมืองนครโบราณสมัยทวารวดีตอนต้นที่ เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนาขึ้นมาจากชุมชนสมัยโลหะตอนปลายมีอายุไม่ต่ำกว่า 2,000 ปี มาแล้ว นับว่าเป็นชุมชนแรกเริ่มในสุวรรณภูมิที่มีการติดต่อกับอินเดียร่วมสมัยกับเมืองอู่ทองในลุ่มน้ำท่าจีน และ เมืองพูนโกลัมปากแม่น้ำโขงตั้งเห็นได้จากโบราณวัตถุที่เป็นตราดินเผา เศษภาชนะประดับลักษณะเดียวกับที่พบใน อินเดียและ แคว้นพูนนั้น และการติดต่ออินเดียนี้เองทำให้จันเสนเป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่มสังเกต ได้จากการสร้างรูปเคารพ สิ่งของสิริมงคลต่าง ๆ ทั้งยังมีซากสถูปเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุซึ่ง สร้างขึ้นไว้บูชา

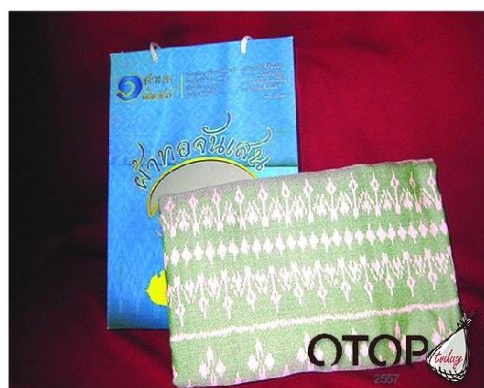
ภาพ พัฒนาการของชุมชนในลุ่มแม่น้ำลพบุรี-ป่าสัก จัดแสดงโบราณวัตถุ
เช่น แม่พิมพ์ ขวานสำริด ขวายดินเผา ภาชนะดินเผาลวดลายจกสาน
เครื่องประดับจากเปลือกหอยทะเล กำไลหิน เป็นต้น
ที่มา : (museumthailand.com)

ผ้าทอพื้นเมืองโบราณ เป็นงานหัตถกรรมที่มีความสวยงาม จัดเป็นงานปราณีตศิลป์ที่มีคุณค่าทางศิลปะ ซึ่งสร้างสรรค์จากประสบการณ์และถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรูปแบบลวดลายศิลปะสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ต้องผ่านการเลือกสรรวัสดุที่ใช้เป็นเส้นใย กรรมวิธีการทำเส้นด้าย การย้อมสี การออกแบบรูปแบบศิลปะลวดลาย ไปจนถึงการพัฒนาเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และกรรมวิธีการทอ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จนเกิดเป็นผ้าทอพื้นเมืองไทยที่มีรูปแบบลวดลาย สีเส้น และเทคนิคการทอที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองตามแต่ละท้องถิ่น ผ้าทอพื้นเมืองของไทยจึงถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าคู่ควรต่อการสืบสานและอนุรักษ์ไว้ให้สืบทอดไปอีกนานเท่าอนันต์ ผ้าจันเสน เป็นผ้าทอพื้นเมืองโบราณของชาวบ้านจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นผ้าทอพื้นเมืองโบราณที่มีมาตั้งแต่ในสมัยทวารวดี (พ.ศ. 1143-1343) และยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้จวบจนปัจจุบัน

ผู้ที่พบเห็นได้เลือกไม่มากนัก และในการสร้างองค์ประกอบของการจัดวางลวดลายพื้นผ้าบนผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแปลกใหม่ ความน่าสนใจและความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตยังคงใช้รูปแบบเดิมที่ลอกเลียนแบบจากผลิตภัณฑ์ของแหล่งผลิตอื่นซ้ำ ๆ กัน จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งหากมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีองค์ประกอบศิลป์ในการจัดวางรูปแบบ ลวดลาย สีสัน และพื้นที่ว่าง บนผลิตภัณฑ์ จะยิ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านจันเสน สร้างความแปลกใหม่และเป็นที่น่าสนใจของผู้บริโภค ส่งผลให้เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้นตามไปด้วย จากความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัยจะเห็นได้ว่า เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรได้รับการพัฒนา

การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอพื้นเมืองโบราณ บ้านจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแนวทางในนำผลการวิจัยไปเผยแพร่หรืออบรมให้แก่ผู้ผลิตได้รับองค์ความรู้ ทักษะ วิธีการและกระบวนการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ ทำให้สามารถนำทฤษฎีหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นเมือง ทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลป์ และทฤษฎีของสีและการใช้มาใช้ในการจัดวางลวดลายบนผลิตภัณฑ์อย่างสวยงามเหมาะสม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอพื้นเมืองโบราณให้มีรูปแบบลวดลายที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอพื้นเมืองโบราณ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรม ช่วยแก้ปัญหา พัฒนา และส่งเสริมกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอพื้นเมืองโบราณให้มีศักยภาพสูงขึ้น เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ส่งผลให้กลุ่มผู้ผลิตในชุมชนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางในการช่วยผลักดันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าทอพื้นเมืองโบราณของชุมชนบ้านจันเสนให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) รวมทั้งเสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพและมีรายได้ ความเป็นอยู่ดีและมั่นคงขึ้น ตลอดจนช่วยอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน

ใบงานที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอดผ้าของคนจันเสนในสมัยทวารวดี
คำชี้แจง : ให้นักเรียนศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสน แล้วจัดเรียงเขียนเหตุการณ์สำคัญลงในช่องว่างให้ถูกต้อง (5 คะแนน)

1.	ขอมมาเป็นใหญ่บนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และตั้งราชธานีสำรองอยู่ ณ กรุงละโว้ หรือเมืองลพบุรี เมื่อ พ.ศ.1432-1600
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

ใบงานที่ 1 (ตอนที่ 2)

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสนในสมัยทวารวดี

คำชี้แจง : ให้นักเรียนศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการทอผ้าของคนจันเสนสมัยก่อนแล้วเติมข้อความลงในช่องว่าง (5 คะแนน)

ประวัติการทอผ้า	อุปกรณ์การทอผ้า	วิธีการทอผ้า
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

กลุ่มทอผ้าหมู่บ้านจันเสนในปัจจุบัน
.....
.....
.....
.....

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ใบงานที่ 2 (งานกลุ่ม)

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและการทอผ้าของคนจันเสนในสมัยทวารวดี

คำชี้แจง : ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม สรุปความคิดรวบยอดเป็นแผนภาพตามความคิดสร้างสรรค์

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์จันเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

และนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (5 คะแนน)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทน เวลา 14 ชั่วโมง
 เรื่อง ความเป็นมาเกี่ยวกับพิธีกรรมจันทนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

- 2.1.1 บอกประวัติความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.2 บอกความหมายของเนื้อเพลงระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.3 บอกชื่อทำนองเพลงของระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.4 บอกชื่อวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.5 บอกลักษณะวิธีการแสดงระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.6 บอกโอกาสที่ใช้แสดงระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.7 บอกลักษณะการแต่งกายระบำทอผ้าจันทนได้ดี
- 2.1.8 จัดระบบความคิดเป็นแผนภาพได้
- 2.1.9 เห็นความสำคัญของโบราณสถานแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนและนาฏศิลป์

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สาระสำคัญ

ระบำทอผ้าจันทรวารวดี เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งบทเพลง และท่ารำ บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันทเสน เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้ม้วน เพลงประกอบคำร้อง ใช้ทำนองเพลงเรือสาวสุดสวຍ เพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี เพลงเรือลูกวอนแม่ เป็นการแสดงระบำหมู่ ใช้ผู้แสดง 8-10 คน นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการ แต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันทเสน รวมถึงนำผ้า ทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้ กับการแสดงระบำชุดนี้

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานจันทเสนและประวัติการทอผ้าของคนสมัยก่อน

4.2 ความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทรวารวดี

4.3 องค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวารวดี ประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนองเพลง ดนตรี ที่ใช้ประกอบการแสดง ลักษณะวิธีการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง และเครื่องแต่งกาย ประกอบการแสดง

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1) นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่ององค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี จำนวน 10 ข้อ

2) ครูเปิดวีดิทัศน์ การแสดงนาฏศิลป์ระบำชุดต่างๆให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำถาม ดังนี้

- นักเรียนรู้จักการแสดงระบำชุดต่างๆ หรือไม่
- การแสดงนาฏศิลป์ที่นักเรียนได้ชม มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
- ดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นวงดนตรีประเภทใด
- การแสดงที่นักเรียนได้ชมสวยงามหรือไม่ ถ้าสวย นักเรียนคิดว่าผู้แสดงต้องทำอะไรบ้างจึงจะแสดงออกมาได้สวยงามเป็นที่ประทับใจของผู้ชม
- เนื้อร้องของเพลงถ้าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณสถานหรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของเรา นักเรียนคิดว่าจะเป็นอย่างไร

5.2 ขั้นสอน

1) แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ ว่า เมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกความหมายของเนื้อเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกชื่อทำนองเพลงของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกชื่อวงดนตรีที่ใช้บรรเลงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกลักษณะวิธีการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกโอกาสที่ใช้ในการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้ บอกลักษณะการแต่งกายระบำทอผ้าจันทรวรดีได้

2) นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากใบความรู้เรื่อง องค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดีที่แจกให้

3) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน คละกันตามความสามารถ ประกอบด้วย เก่ง ปานกลาง และอ่อน ให้สมาชิกแต่ละคนเลือกหมายเลขประจำตัวความสนใจ ตั้งแต่หมายเลข 1,2,3 และ 4 แล้วตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง ครูแจ้งกติกาว่า ไม่อนุญาตให้สมาชิกออกจากกลุ่ม จนกว่าจะทำใบงานที่1ที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อยแล้ว

4) นักเรียนที่มีหมายเลขเดียวกัน จากกลุ่มบ้านมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เรียกว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง องค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี จากใบความรู้และทำกิจกรรมดังนี้

5) หมายเลข 1 ศึกษาเรื่อง ความเป็นมา เนื้อร้อง และทำนองเพลง ระบำทอผ้าจันทรวรดี และทำใบงานที่ 2.1 เรื่องความเป็นมา เนื้อร้อง และทำนองเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

หมายเลข 2 ศึกษาเรื่อง ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีและทำใบงาน 2.2 เรื่อง ดนตรีประกอบการแสดง

หมายเลข 3 ศึกษาเรื่อง ลักษณะวิธีการแสดงและโอกาสที่ใช้แสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีและทำใบงานที่ 2.3 เรื่อง วิธีการแสดงและโอกาสที่ใช้ในการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี

หมายเลข 4 ศึกษาเรื่อง เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี และทำใบงานที่ 2.4 การแต่งกายประกอบการแสดง

6) เมื่อนักเรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาความรู้ และทำใบงานที่ตนรับผิดชอบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้กลับไปยังกลุ่มบ้าน ผลัดกันเล่าความรู้ที่ตนได้ศึกษามา รวมทั้งการตอบคำถามตามหัวข้อในใบงานโดยให้แต่ละหมายเลขถ่ายทอดความรู้ตามลำดับหมายเลข หรือตามความสนใจ

7) ครูเปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบำทอผ้าจันทรวรดี ซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนองเพลง ดนตรีประกอบการแสดง วิธีการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง และการแต่งกายประกอบการแสดง ให้นักเรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้ง

8) ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ และสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ในใบงานที่ 2 เรื่ององค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี ออกมาในรูปของแผนภาพความคิด และ ให้กลุ่มอื่นเสนอแนะเพิ่มเติม โดยให้ครูทำการตรวจสอบความถูกต้องและเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง

5.3 ขั้นสรุป

1) นักเรียนและครู ร่วมกันสรุปความรู้ และทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนมาอีกครั้งหนึ่ง

2) ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเรื่อง ความเป็นมาและองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี จำนวน 10 ข้อ

6. สื่อการเรียนการสอน

- 6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี
- 6.2 โทรทัศน์
- 6.3 วีดิทัศน์ ตัวอย่างการแสดงนาฏศิลป์
- 6.4 เอกสารใบความรู้เรื่องความเป็นมาและองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี
- 6.5 วีดิทัศน์ ความเป็นมาและองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี
- 6.6 หุ่นสวมเครื่องแต่งกายชุดระบำทอผ้าจันทรวรดี
- 6.7 แผนภูมิเนื้อร้องเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี
- 6.8 ภาพเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มโหรี

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1 เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
2. บอกความหมายของเนื้อเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี 3. บอกชื่อทำนองเพลงของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1.1 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความเป็นมาเนื้อร้อง และทำนองเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
4. บอกชื่อวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี	นักเรียนทำใบงานที่ 1.2 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1.2 เรื่องดนตรีประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทวารวดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
5. บอกลักษณะวิธีการแสดงระบำทอผ้าจันทวารวดีได้ 6. บอกโอกาสที่ใช้แสดงระบำทอผ้าจันทวารวดีได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1.3 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1.3 เรื่องวิธีการแสดงและโอกาสที่ใช้ในการแสดงระบำทอผ้าจันทวารวดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
7.บอกลักษณะการแต่งกายระบำทอผ้าจันทวารวดีได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1.4 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 1.4 เรื่องการแต่งกายประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทวารวดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
8.จัดระบบความคิดเป็นแผนภาพได้	นักเรียนทำใบงานที่ 2 และตรวจงานเป็นรายบุคคล	ใบงานที่ 2 เรื่ององค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทวารวดี	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
จุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อที่ 1 - 9	นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน และตรวจแบบทดสอบเป็นรายบุคคล	แบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ และหลังเรียนจำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิดลงใน ใบงานที่ 2 และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการ ทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรมการ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอ ผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพในใบงานที่ 2 ประเมินเป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรมการ เรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็น องค์ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมการใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการ ทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ)

ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ) ผู้นิเทศ

(.....)

ตำแหน่ง.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ระบำทอผ้าจันทรวรดี ใช้ทำนองเพลงใด

ก. เพลงเร็วสาวสุดสวย	ข. เพลงเขมรไทรโยก
ค. เพลงช้า	ง. เพลงเจ้าเซ็น
2. เพลงระบำทอผ้าจันทรวรดีที่ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ ได้แม่แบบทำรามาจากสิ่งใด

ก. เพลงเสมอ/ระบำลพบุรี	ข. เพลงเชิด/ระบำทวารวดี
ค. เพลงแม่บท/ระบำทวารวดี	ง. เพลงช้า/ระบำสุโขทัย
3. ประวัติความเป็นมาในเนื้อเพลง กล่าวถึงผู้ที่นิยมทอผ้าในเมืองจันทเสนคือชนกลุ่มใด

ก. จีนกลาง	ข. เขมร	ค. ลาว	ด. ไทยพวน
			ง. มอญ
4. ข้อใดคือดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี

ก. วงปี่พาทย์มอญ	ข. วงปี่พาทย์ชาตรี
ค. วงปี่พาทย์ดีกดำบรรพ์	ง. วงปี่พาทย์เครื่องห้าไม้นวม
5. การแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีไม่นิยมใช้แสดงในโอกาสใด

ก. งานมงคล	ข. งานรื่นเริง	ค. งานอวมงคล
		ง. งานเทศกาลสำคัญทั่วไป
6. ข้อใดคือที่มาของการแต่งกายในการแสดงชุดระบำทอผ้าจันทรวรดี

ก. นำมาจากการแต่งกายในสมัยทวารวดี	ข. นำมาจากการแต่งกายในสมัยอยุธยา
ค. นำมาจากการแต่งกายในสมัยสุโขทัย	ง. นำมาจากการแต่งกายในสมัยลพบุรี

7. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับระบำทอผ้าจันทวารวดี
- ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ รูปแบบการแสดงรำเดี่ยว สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชายหนุ่มที่เป็นชาวบ้านจันเสน
 - ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์การสงครามของขอมกับเมืองละโว้
 - ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ รูปแบบการแสดงรำคู่ สะท้อนถึงการเกี่ยวพาราสักกัน
 - ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่สะท้อนถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตชาวจันเสนและขั้นตอนการทอผ้า
8. ข้อใด ไม่ใช่ เครื่องแต่งกายของการแสดงชุดระบำทอผ้าจันทวารวดีข้อใดคือเครื่องดนตรีในวงบรรเลงเพลงทอผ้าจันทวารวดี
- เสื่อผ้าฝ้าย
 - ซอ
 - เสื่อผ้าต่วน
 - ผ้าห่ม / ผ้าทอ
9. ข้อใดคือเครื่องดนตรีในวงบรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี
- ตะโพน
 - ปี่ใน
 - ซอสามสาย
 - กลองทัด
10. ผู้ประพันธ์คำร้องเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดีมีนามว่าอะไร
- ขุนวิจิตรมาตรา
 - นางปริศนา แก้วไพฑูรย์
 - อาจารย์จ่านอง รังสิกุล
 - ประกอบ ไชยพิพัฒน์

ชื่อ.....

ชั้น.....เลขที่.....

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของระบำน้าทอผ้าจันทรวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ก
2	ค
3	ค
4	ง
5	ค
6	ก
7	ง
8	ข
9	ก
10	ข

แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของระบำทอผ้าจันทรวรดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดคือที่มาของการแต่งกายในการแสดงชุดระบำทอผ้าจันทรวรดี
 - ก. นำมาจากการแต่งกายในสมัยสุโขทัย
 - ข. นำมาจากการแต่งกายในสมัยอยุธยา
 - ค. นำมาจากการแต่งกายในสมัยลพบุรี
 - ง. นำมาจากการแต่งกายในสมัยทวารวดี

2. ข้อใด ไม่ใช่ เครื่องแต่งกายของการแสดงชุดระบำทอผ้าจันทรวรดี ข้อใดคือเครื่องดนตรีในวงบรรเลงเพลงทอผ้าจันทรวรดี
 - ก. เสื้อผ้าฝ้าย
 - ข. ผ้าถุง / ผ้าทอ
 - ค. เสื้อผ้าต่วน
 - ง. ชฎา

3. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับระบำทอผ้าจันทรวรดี
 - ก. ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ รูปแบบการแสดงรำเดี่ยว สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชายหนุ่มที่เป็นชาวบ้านจันเสน
 - ข. ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่สะท้อนถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตชาวจันเสนและขั้นตอนการทอผ้า
 - ค. ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ รูปแบบการแสดงรำคู่ สะท้อนถึงการเกี่ยวพาราสักัน
 - ง. ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์การสงครามของขอมกับเมืองละโว้

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของระบำน้าทอผ้าจันทรวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ง
2	ง
3	ข
4	ค
5	ข
6	ง
7	ก
8	ก
9	ค
10	ข

ใบงานที่ 2 (งานกลุ่ม)

เรื่อง องค์ประกอบของระบำนθοผ้าจันทวารวดี

คำชี้แจง : นักเรียนแบ่งกลุ่ม ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ถ่ายทอดความรู้สึกของหัวข้อที่ตนเองได้รับมอบหมาย

แล้วสรุปความคิดรวบยอดเป็นแผนภาพตามความคิดสร้างสรรค์

เรื่อง องค์ประกอบของระบํ้าทอผ้าจันทรวรดี และนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (5 คะแนน)

Date	Time	Location	Weather	Wind	Temp	Humidity	Pressure	Visibility	Clouds	Precip	Remarks

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทเขน เวลา 14 ชั่วโมง
 เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทเขน
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกชื่อทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในเพลงระบำทอผ้าจันทเขนได้ถูกต้อง

2.1.2 ปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในเพลงระบำทอผ้าจันทเขนได้ถูกต้อง

2.1.3 เห็นความสำคัญของการฝึกปฏิบัติโดยการจดบันทึกทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ลงในสมุดบันทึก

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สารสำคัญ

นาฏยศัพท์ เป็นคำที่สื่อความหมายให้รับรู้และเข้าใจในการปฏิบัติท่ารำ การสร้างความเข้าใจในการใช้นาฏยศัพท์ และภาษาท่านาฏศิลป์ที่ถูกต้อง จะก่อให้เกิดความงดงามของการปฏิบัติท่ารำ การจะฝึกหัดการรำระบำทอผ้าจันทวารวดีได้นั้น ต้องเริ่มจากการฝึกหัดนาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ ให้เข้าใจ เพื่อเป็นการปูพื้นฐาน และเตรียมความพร้อมในการรำตามบทร้องระบำทอผ้าจันทวารวดีต่อไป

4. สารการเรียนรู้

4.1 ความหมาย และประเภทของนาฏยศัพท์

4.2 นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำระบำทอผ้าจันทวารวดีได้แก่

1) นาฏยศัพท์ที่ใช้กับมือ ได้แก่ วงบน วงกลาง วงล่าง วงบัวบาน จีบหงาย จีบคว่ำ จีบส่งหลัง จีบปรกข้าง ล่อแก้ว

2) นาฏยศัพท์ที่ใช้กับเท้า ได้แก่ ประเท้า ยกเท้า ก้าวหน้า ก้าวข้าง กระทุ้งเท้า กระดกเท้า จรดจุมกเท้า จรดสันเท้า ซอยเท้า ขยັນเท้า เดี่ยวเท้า

3) นาฏยศัพท์ที่ใช้กับลำตัว ได้แก่ เอียงศีรษะ กดเอว กดไหล่ ลักคอ

4.3 ความหมาย และประเภทของภาษาท่านาฏศิลป์

4.4 ภาษาท่านาฏศิลป์ที่ใช้ในการรำระบำทอผ้าจันทวารวดี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ทบทวนความรู้เดิมและสนทนาเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ชุดต่าง ๆ พร้อมเปิดวีดิทัศน์การแสดงนาฏศิลป์ให้นักเรียนดู และแนะนำให้สังเกตท่าทางต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นท่ารำและสังเกตว่าจะมีความสอดคล้องกับเนื้อร้องและสื่อความหมายออกมาให้ผู้ชมเข้าใจได้หรือไม่ ครุ่นตัวอย่างรูปภาพนาฏยศัพท์แต่ละท่าให้นักเรียนดูและแจ้งให้นักเรียนทราบว่า การจะฝึกหัดการรำรำให้ได้นั้น ต้องเริ่มจากการฝึกหัดนาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ให้เข้าใจเพื่อเป็นการปูพื้นฐานการรำต่อไป

5.2 ขั้นสอน

- 1) แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบว่า เมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียน สามารถอธิบายความหมายของนาฏยศัพท์ได้ บอกชื่อทำนาฏยศัพท์ ที่ใช้ในเพลงระบำ ทอผ้าจันทรวรรตได้ และปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ที่ใช้ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรตได้
- 2) ครูเปิดวีดิทัศน์ เรื่องนาฏยศัพท์ ให้นักเรียนศึกษา ครูอธิบายความหมายของ นาฏยศัพท์เพิ่มเติม จากวีดิทัศน์ที่ได้ชม
- 3) ให้นักเรียนปฏิบัติท่า ดัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมา เพื่อเป็นการเตรียม ความพร้อมในการฝึกปฏิบัติทำนาฏยศัพท์
- 4) ครูสาธิตทำนาฏยศัพท์แต่ละท่าและให้นักเรียนปฏิบัติตามจนครบทุกท่า
- 5) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ฝึกปฏิบัติทำนาฏยศัพท์ที่ได้เรียนมาจากการ สาธิตของครู โดยครูคอยชี้แนะในจุดบกพร่องอย่างใกล้ชิดจนปฏิบัติได้ดี
- 6) ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ครูบันทึกการให้คะแนนปฏิบัติ
- 7) ให้นักเรียนทำใบงานที่ 1 เรียน นาฏยศัพท์
- 8) ทบทวนทำนาฏยศัพท์ที่ได้เรียนมา พร้อมกับเปิดวีดิทัศน์เรื่องภาษาทำ นาฏศิลป์ให้นักเรียนศึกษา ครูอธิบายความหมายของภาษาทำนาฏศิลป์เพิ่มเติมจากวีดิทัศน์ที่ได้ ชม
- 9) นักเรียนปฏิบัติท่า ดัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมา เพื่อเป็นการเตรียม ความพร้อมในการฝึกภาษาทำนาฏศิลป์
- 10) ครูสาธิตภาษาทำนาฏศิลป์แต่ละท่าและให้นักเรียนปฏิบัติตามจนครบทุกท่า
- 11) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ฝึกปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ที่ได้เรียนมาจากการ สาธิตของครู โดยครูคอยชี้แนะในจุดบกพร่องอย่างใกล้ชิดจนปฏิบัติได้ดี
- 12) ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ครูบันทึกการให้คะแนน ปฏิบัติ
- 13) ให้นักเรียนทำใบงานที่ 2 เรื่องภาษาทำนาฏศิลป์ เมื่อทำเสร็จแล้วครูแล้วครู และนักเรียนช่วยกันเฉลยคำตอบในใบงาน

5.3 ขั้นสรุป

- 1) นักเรียนร่วมอภิปรายสรุปผลการปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ ในระบำทอผ้าจันทรวรรต ว่าเหมือนหรือแตกต่างจากภาษาทำนาฏศิลป์ในระบำชุดอื่นๆ ที่ได้ เรียนมาแล้วอย่างไร โดยมีครูอธิบายเพิ่มเติม

2) ครูอธิบายเพิ่มเติมถึงประโยชน์ของการฝึกนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ โดยวิธีการจดบันทึกทำรำ ทำแบบทดสอบหลังเรียนเรื่องนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ จำนวน 10 ข้อ

6. สื่อการเรียนการสอน

6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี

6.2 โทรทัศน์

6.3 วีดิทัศน์ เกี่ยวกับนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์

6.4 เอกสารใบความรู้ เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. อธิบาย ความหมายของ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ได้	นักเรียนทำใบงานที่ 1และใบงานที่ 2 ตรวจงานเป็น รายบุคคล	ใบงานที่ 1 เรื่อง นาฏยศัพท์	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
2. บอกชื่อทำ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ที่ ใช้ในเพลงระบำทอ ผ้าจันทวารวดีได้ ถูกต้อง		ใบงานที่ 2 เรื่อง ภาษาทำนาฏศิลป์	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
3. ปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดีได้ถูกต้อง	นักเรียนปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์ประเมินเป็นรายกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน	แบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำนาฏยศัพท์และปฏิบัติภาษาทำนาฏศิลป์	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ข้อที่ 1-3	นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเรื่องนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ตรวจแบบทดสอบเป็นรายบุคคล	แบบทดสอบหลังเรียน เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ จำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบความคิดเป็นแผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิดลงใน ใบงานที่ 2 และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพในใบงานที่ 2 ประเมินเป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็นองค์ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมการใฝ่เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความมุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูในเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้นิเทศ

()

ตำแหน่ง.....

เกณฑ์การให้คะแนนการปฏิบัติทางยศัพพ์

หัวข้อการประเมิน	ระดับคะแนน					น้ำหนัก
	5	4	3	2	1	
การปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้ถูกต้องตามคำสั่ง	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้ถูกต้องตามคำสั่งทั้งหมด	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ไม่ถูกต้องตามคำสั่ง 1 ท่า	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ไม่ถูกต้องตามคำสั่ง 2 ท่า	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ไม่ถูกต้องตามคำสั่ง 3 ท่าขึ้นไป	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ไม่ถูกต้องตามคำสั่ง 4 ท่าขึ้นไป	5
การปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้ถูกต้องตามหลักการ	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้สวยงามตามหลักการปฏิบัติทั้งหมด	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้สวยงามตามหลักการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้ไม่สวยงามตามหลักการปฏิบัติเป็นบางส่วน	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้ไม่สวยงามตามหลักการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติทางยศัพพ์ที่ได้แต่ไม่ถูกต้องตามหลักการปฏิบัติ	5

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
9 – 10	4 หมายถึง ดีมาก
7 – 8	3 หมายถึง ดี
5 – 6	2 หมายถึง พอใช้
0 - 4	1 หมายถึง ปรับปรุง

แบบบันทึกคะแนนการปฏิบัติหน้าที่และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้
ในระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

ที่	ชื่อ - สกุล	การปฏิบัติ		รวม 10 คะแนน
		ถูกต้องตาม คำสั่ง (5 คะแนน)	ถูกต้องตาม หลักการ (5 คะแนน)	

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

**เกณฑ์การให้คะแนนการปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้
ในระบำทอผ้าจันทรวรรดิ**

หัวข้อการ ประเมิน	ระดับคะแนน					น้ำหนัก
	5	4	3	2	1	
การปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ได้ถูกต้อง ตามคำสั่ง	ปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ได้ถูกต้อง ตามคำสั่ง ทั้งหมด	ปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ไม่ถูกต้อง ตามคำสั่ง 1ท่า	ปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ไม่ถูกต้อง ตามคำสั่ง 2 ท่า	ปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ไม่ถูกต้อง ตามคำสั่ง 3 ท่าขึ้นไป	ปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ไม่ถูกต้อง ตามคำสั่ง 4 ท่าขึ้นไป	5
การปฏิบัติ ภาษาทำ นาฏศิลป์ ได้ถูกต้อง ตาม หลักการ	ปฏิบัติทำ ได้สวยงาม หลักการ ปฏิบัติ ทั้งหมด	ปฏิบัติทำ ได้สวยงาม หลักการ ปฏิบัติเป็น ส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำ ได้ไม่สวย ตาม หลักการ ปฏิบัติเป็น บางส่วน	ปฏิบัติทำ ได้ไม่สวย ตาม หลักการ ปฏิบัติเป็น ส่วนใหญ่	ปฏิบัติทำ ได้แต่ไม่ถูก ตาม หลักการ ปฏิบัติ	5

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
9 – 10	4 หมายถึง ดีมาก
7 – 8	3 หมายถึง ดี
5 – 6	2 หมายถึง พอใช้
2 - 4	1 หมายถึง ปรับปรุง

แบบบันทึกคะแนนการปฏิบัติการปฏิบัติหาญศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้
ในระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ที่	ชื่อ - สกุล	การปฏิบัติ		รวม 10 คะแนน
		ถูกต้องตาม คำสั่ง (5 คะแนน)	ถูกต้องตาม หลักการ (5 คะแนน)	

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดคือนาฏยศัพท์ทั้งหมด
 - ก. จีบคว่ำ จีบหงาย ยกเท้าหน้า กระดกเท้า
 - ข. จีบหงาย ตั้งวง ทำยิ้ม จีบส่งหลัง
 - ค. จีบหลัง ทำเป็นศักดิ์ศรี สอดสูง ไข่มือ
 - ง. ถอนเท้า วงบัวบาน ท่างามสง่า เอียงศีรษะ
2. การกดไหล่ กดเอว ช่วยในการรำได้อย่างไร
 - ก. ทำให้ผู้แสดงรำได้ไม่ผิดพลาด
 - ข. ทำให้การรำดูอ่อนโยน สวยงามขึ้น
 - ค. ทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายท่ารำได้ถูกต้อง
 - ง. ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แสดง
3. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “ภาษาทำนาฏศิลป์”
 - ก. การแสดงบนเวที
 - ข. การแสดงละครที่เป็นเรื่องราว
 - ค. ศัพท์ที่ใช้เรียกท่ารำขั้นพื้นฐาน
 - ง. การใช้ท่ารำเป็นสื่อความหมายให้คนดูเข้าใจ
4. บอกคำอธิบายนาฏยศัพท์การกระทันท์เท้า
 - ก. การใช้ส้นเท้าแตะแรงๆ ลงบนพื้น
 - ข. การใช้ปลายเท้าวางบนพื้น แล้วก้าวต่อไปทันที
 - ค. การใช้เท้าแตะแรงๆ ลงบนพื้นและยกทันที
 - ง. การใช้จมูกเท้าแตะเบาๆ ที่พื้นแล้วกระดกเท้าขึ้น

5. ใช้มือข้างใดข้างหนึ่งแบมือตั้งป้องใบหู มืออีกข้างจับส่งหลังเอียงใบหน้าตามมือที่แตะ เรียกว่า
ท่าใด

- ก. ทำยืน ข. ทำท่าน ค. ทำไถ่ยืน ง. ทำไหว้

6. คำว่า “ต่างเล่าขานกันสืบไป” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ควรใช้ภาษาท่าใด

- ก. ทำพูด ข. ทำเกิดทูน ค. ทำไหว้ ง. ทำเชิญ

7. คำว่า “เป็นวิถีที่งามตา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ควรใช้ภาษาท่าใด

- ก. ทำเชิญ ข. ทำถวายเป็น ค. ทำมอง ง. ทำมอบให้

8. คำว่า “เพื่อสืบสานภูมิปัญญา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ศีรษะหน้าตรง มือทั้งสองโกย
ขึ้น อยู่ระดับเหนือศีรษะ มีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด

- ก. พรหมสี่หน้า ข. หงายมือ ค. ตั้งวงบน ง. ตั้งวงกลาง

9. ข้อใดเป็นนาฏยศัพท์ที่ใช้ในส่วนของเท้า

- ก. กล่อมหน้า ข. ตั้งวง ค. จับคว่ำ ง. จรด

10. ข้อใดคือภาษาท่าที่เรียกว่า “ยิ้ม”

- ก. มือซ้ายจับเข้าหาตัวระดับจมูก
ข. มือซ้ายจับเข้าหาตัวระดับอก
ค. มือซ้ายจับเข้าหาตัวระดับปาก
ง. มือซ้ายจับเข้าหาตัวระดับชายพก

ชื่อ.....

ชั้น.....เลขที่.....

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ก
2	ข
3	ง
4	ง
5	ค
6	ก
7	ค
8	ก
9	ง
10	ค

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

- คำว่า “ต่างเล่าขานกันสืบไป” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ควรใช้ภาษาท่าใด
 ก.ท่าพุด ข.ท่าเทิดทูน ค.ท่าไหว้ ง.ท่าเชิญ
- คำว่า “เป็นวิถีที่งามตา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ควรใช้ภาษาท่าใด
 ก.ท่ามอง ข.ท่าถวาย ค.ท่าเชิญ ง.ท่ามอบให้
- คำว่า “เพื่อสืบสานภูมิปัญญา” ในเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ศิระษะหน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้น อยู่ระดับเหนือศีรษะ มีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด
 ก.พรหมสี่หน้า ข.หงายมือ ค.ตั้งวงบน ง.ตั้งวงกลาง
- ข้อใดเป็นนาฏยศัพท์ที่ใช้ในส่วนของการ
 ก.กล่อมหน้า ข.ตั้งวง ค.จีบคว่ำ ง.จรด
- ข้อใดคือภาษาท่าที่เรียกว่า “ยิ้ม”
 ก.มือซ้ายจีบเข้าหาตัวระดับจมูก ข.มือซ้ายจีบเข้าหาตัวระดับอก
 ค.มือซ้ายจีบเข้าหาตัวระดับปาก ง.มือซ้ายจีบเข้าหาตัวระดับชายพก
- การกตโหล่ กตเอาจ ช่วยในการรำได้อย่างไร
 ก. ทำให้ผู้แสดงรำได้ไม่ผิดพลาด
 ข. ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แสดง
 ค. ทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายท่ารำได้ถูกต้อง
 ง. ทำให้การรำดูอ่อนโยน สวยงามขึ้น

7. ข้อใดคือนาฏยศัพท์ทั้งหมด
- จิบหลัง ทำเป็นศักดิ์ศรี สอดสูง ไข่มือ
 - จิบหงาย ตั้งวง ทำยิ้ม จิบส่งหลัง
 - จิบคว่ำ จิบหงาย ยกเท้าหน้า กระดกเท้า
 - ถอนเท้า วงบัวบาน ท่างามสง่า เอียงศีรษะ
8. บอกคำอธิบายนาฏยศัพท์การกระทำ
- การใช้สันเท้าแตะแรงๆ ลงบนพื้น
 - การใช้ปลายเท้าวางบนพื้น แล้วก้าวต่อไปทันที
 - การใช้เท้าแตะแรงๆ ลงบนพื้นและยกทันที
 - การใช้จมูกเท้าแตะเบาๆ ที่พื้นแล้วกระดกเท้าขึ้น
9. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “ภาษาท่านาฏศิลป์”
- การแสดงบนเวที
 - การแสดงละครที่เป็นเรื่องราว
 - ศัพท์ที่ใช้เรียกท่ารำชั้นพื้นฐาน
 - การใช้ท่ารำเป็นสื่อความหมายให้คนดูเข้าใจ
10. ใช้มือข้างใดข้างหนึ่งแบมือตั้งป้องใบหู มืออีกข้างจิบส่งหลังเอียงใบหน้าตามมือที่แตะเรียกว่าท่าใด
- ท่าไหว้
 - ท่าไต้ยีน
 - ท่าท่าน
 - ท่ายีน

ชื่อ.....

ชั้น.....เลขที่.....

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ก
2	ก
3	ก
4	ง
5	ค
6	ง
7	ค
8	ง
9	ง
10	ข

ใบความรู้ 2

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

ชื่อนาฏยศัพท์ และภาษาท่า	เนื้อร้อง/ทำนอง	ภาพประกอบท่ารำ	คำอธิบาย นาฏยศัพท์
ท่าเดิน	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย- --น้อย -น้อย-		(ช.) ศิริระเเียง ทางขวา มือ:มือทั้งสองข้างกำ มือหลวมๆ เท้าสะเเว เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า สลับกับก้าวเท้าขวา (ญ.) ศิริระเเียง ทางขวา มือ:มือซ้ายจับหงาย ระดับชายพกขวาจับ คว่ำอกศอกด้านข้าง ระดับเเวเคลื่อนไหวมือ ปล่อยจับออกเป็นท่าตั้ง วงล่างระดับหัวเขมขัด จากนั้นมือขวาหยิบจับ คว่ำระดับชายพกและ เคลื่อนไหวปล่อยจับ ออกด้านข้างระดับเเว

ใบความรู้ 2

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทวารวดี

ชื่อนาฏยศัพท์ และภาษาท่า	เนื้อร้อง/ทำนอง	ภาพประกอบท่ารำ	คำอธิบาย นาฏยศัพท์
ทำยี่น	เพลงเร็วสาวสุดสวย -น้อย- --น้อย -น้อย-		(ช.) ศิริษะ:เอียงซ้าย มือ: มือทั้งสองข้างกำ มือทอดอก เท้า:เท้าขวาไขว้มุกเท้า แตะพื้นเชิดปลาย นิ้วเท้าขึ้นขาตั้ง(ญ.) ศิริษะ:เอียงซ้าย มือ: มือซ้ายเท้าสะเอว มือขวาจับหงายระดับ ชายพก เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า
จับหงาย	ล้วนแตกต่าง		ศิริษะ:เอียงขวาและ เอียงซ้าย มือ:มือทั้งสองจับคว่ำไว้ ด้านหน้าระดับสะเอว และกรายมือออกเป็น จับหงายงอศอก ด้านข้างระดับสะเอว เท้า:เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง ถ่ายน้ำหนักตัวมา ข้างหน้าและสลับมา ข้างหลัง

ใบความรู้ 2

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวารวดี

ชื่อนาฏยศัพท์ และภาษาท่า	เนื้อร้อง/ทำนอง	ภาพประกอบท่ารำ	คำอธิบาย นาฏยศัพท์
ท่าเรียกมา	มามากมาย		(ช.) ศีรษะ:เอียงขวา มือ:มือทั้งสองข้างแบ มือคว่ำลง เคลื่อนมือ ลดระดับลงมาเรื่อยๆ เท้า:เท้าทั้งสองข้าง ปฏิบัติท่าเดิม (ญ.) ปฏิบัติท่ารำ เหมือนผู้ชาย
ท่าพรหมสี่หน้า	ทั้งวัฒนธรรม		ช.) ศีรษะ:หน้าตรง มือ:มือทั้งสองข้างโกย มือขึ้น ตั้งวงบัวบาน เท้า:เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง (ญ.) ปฏิบัติท่ารำ เหมือนผู้ชาย

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่าทางนาฏศิลป์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวารี

ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถในการตีความหมายของบทประพันธ์ที่นำมาเป็นท่ารำและทละคร จะต้องให้ผู้แสดงได้สื่ออารมณ์ไปสู่ผู้ชม ประดิษฐ์ท่ารำที่สวยงาม การตีความความหมายของท่ารำต้องสร้างสรรค์ท่ารำให้เหมาะสมกับท่ารำ มีรูปแบบของการจัดการแสดงเป็นเอกลักษณ์และทำหาคำความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ท่ารำ ในการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำชุดนาฏศิลป์ องค์ประกอบของนาฏศิลป์ที่เป็นสำคัญที่ผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำองค์ประกอบสำคัญแรกคือลักษณะท่าทางการเคลื่อนไหว ซึ่งการเคลื่อนไหวในการแสดงนาฏศิลป์ เป็นการเคลื่อนไหวแบบมีแบบแผนและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เกิดจากการประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำของมนุษย์ที่ใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดสื่อความหมายถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นตามท่ารำทอผ้า

นาฏยศัพท์

ศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับลักษณะท่าทาง ที่ใช้ในการฝึกหัดเพื่อแสดง โขน ละคร เป็นคำที่ใช้ในวงนาฏศิลป์ไทย สามารถสื่อความหมายกันได้ทุกฝ่ายในการแสดงต่างๆ “นาฏย” หมายถึง เกี่ยวกับการพ้องรำ เกี่ยวกับการแสดงละคร “ศัพท์” หมายถึง เสียง คำ คำยากที่ต้องแปล เรื่อง เมื่อนำคำสองคำมารวมกัน ทำให้ได้ความหมายขึ้นมา ในเรื่องของนาฏศิลป์ไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการแสดง โขน ละคร หรือระบำเบ็ดเตล็ดต่างๆ การเคลื่อนไหว ลีลา ท่าทางต่างๆที่แสดงออกมา

นามศัพท์

ศัพท์ที่เรียกชื่อท่ารำ หรือชื่อท่าที่บอกอาการกระทำของผู้รำ เช่น ว จีบ สลัดมือ คลายมือ กรายมือ ฉายมือ ปาดมือ กระทบ กระดก ยกเท้า ก้าวเท้า ประเท้า ดบเท้า กระทุ้ง

ภาษาท่าทางนาฏศิลป์

ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้มนุษย์จะใช้ท่าทางประกอบการพูด หรือ ในบางครั้งจะมีการแสดง สัตว์ ความรู้สึก เพื่อเน้นความหมายและโน้มน้าว ทำให้เกิดอารมณ์ร่วมประกอบคำพูดนั้นๆ ในการแสดงนาฏศิลป์ได้นำเอาท่าทางเป็นธรรมชาติเหล่านี้มาพัฒนา มาประดิษฐ์ให้เป็นภาษาท่าทางนาฏศิลป์ที่ใช้เป็นภาษาพูดโดยไม่ต้องเปล่งเสียงออกมา แต่ต้องอาศัยอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายแสดงออกมา เป็นท่าทางที่มีความงดงามวิจิตรกว่าท่าธรรมดาให้เข้ากับเครื่องแต่งกาย ดนตรี และเพลง โดยอาศัยหลักความงามของศิลปะทำให้เกิดเป็นท่ารำที่สวยงามที่สื่อความหมายแทนคำพูด

ความหมายของภาษาท่าทางนาฏศิลป์

ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ หมายถึง การแสดงออกด้วยท่าทางการรำแทนคำพูดที่มีความหมายตามท่ารำ บทเจรจา และ บทพากย์ นอกจากนี้ ยังมีคำอื่นๆ ที่มีความหมายในลักษณะเดียวกัน ได้แก่ ภาษาท่า การดัดบท การรำดัดบท การใช้บท การรำบท เป็นต้น

อมรา กล้าเจริญ (2535, 108) กล่าวว่า ภาษาท่า หมายถึง ภาษาท่าทางนาฏศิลป์เสมือนเป็นภาษาพูดโดยไม่ต้องเปล่งเสียงออกมาแต่อาศัย ส่วนประกอบอวัยวะของร่างกาย แสดงออกมาเป็นท่าทาง เป็นสื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้

สุดใจ ทศพร, โชติภร เก่งเขตรกิจ (2533, 78) กล่าวว่าภาษาท่า หมายถึง การแสดงท่าทางแทนคำพูด ภาษาท่า คือ ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ ที่แสดงท่าทางแทนคำพูด เป็นสื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้

ประเภทของภาษาท่าทางนาฏศิลป์

การแสดงออกเป็นภาษาท่าทางนาฏศิลป์อาจจำแนกออกได้ ดังนี้

1. ท่ารำที่ใช้แทนคำพูด เช่น ฉัน เรา ท่าน เธอ เรียก ไป มา รับ ปฏิเสธ ทิ้ง ส่ง ฯลฯ
2. ท่ารำแสดงกริยาอาการหรืออวัยวะ เช่น ชื่น เดี๋ยว นิ่ง นอน เกี่ยวพราส เลี้ยวโลม กราบ ไหว้ แปลงกาย ฯลฯ
3. ท่ารำแสดงอารมณ์ภายใน เช่น ดีใจ เสียใจ โกรธ รัก ร้องไห้ ฯลฯ
4. ท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงความหมายโดยเฉพาะ เช่น ความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ ความเจริญรุ่งเรือง ฯลฯ
5. ท่ารำที่ใช้แสดงการเลียนแบบกริยาของสัตว์ เช่น นก ปลา ม้า ช้าง ฯลฯ

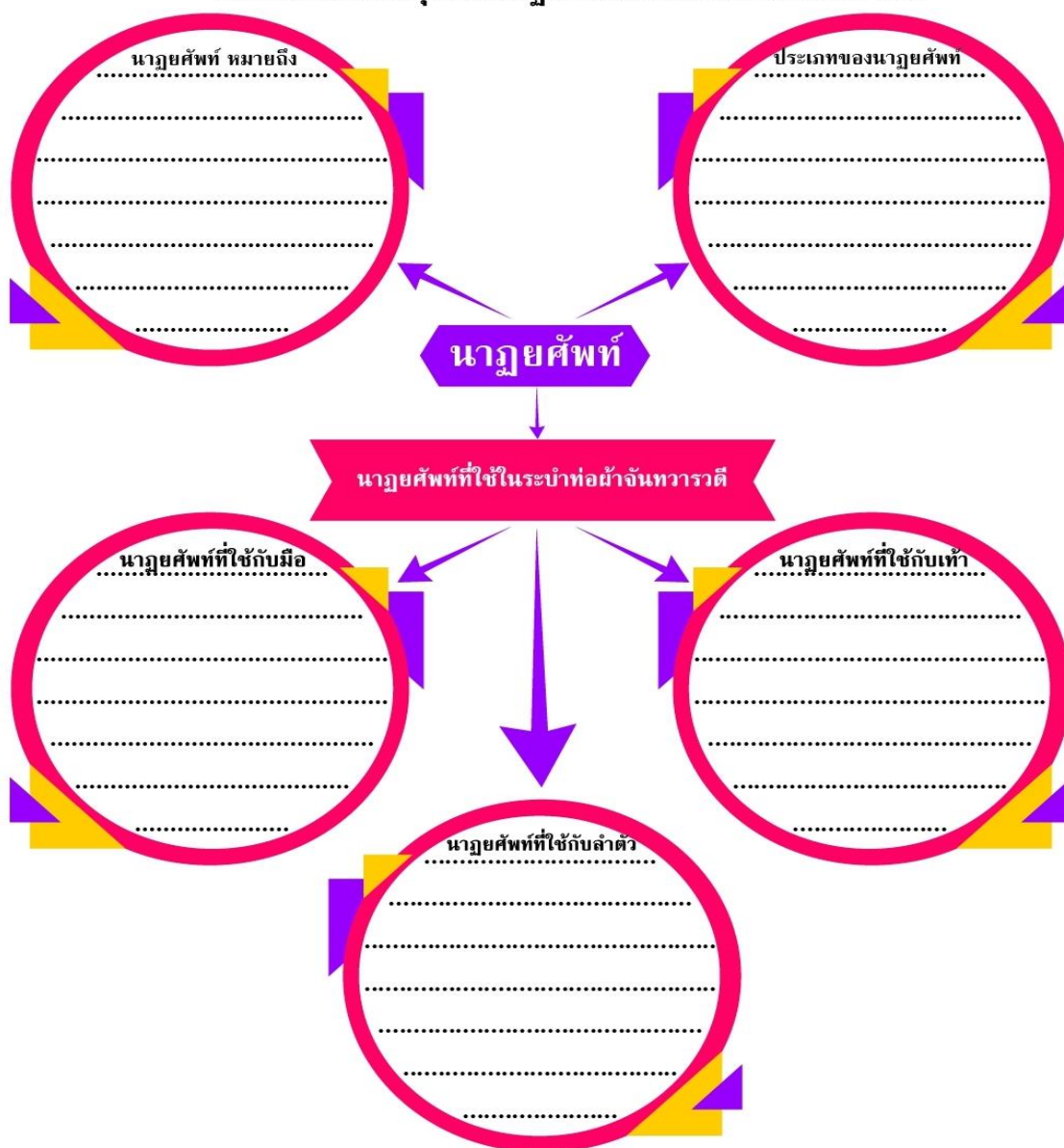

ใบงานที่ 1

เรื่อง นาฏยศัพท์

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด เรื่องนาฏยศัพท์ โดยต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้และระบุเฉพาะนาฏยศัพท์ที่ใช้ในระบำทอผ้าจันทรวารวดี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทน เวลารวม 14 ชั่วโมง
 เรื่อง ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทน
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกชื่อทำรำระบำทอผ้าจันทนได้ตั้งแต่ท่าที่ 1 – 30 ได้

2.1.2 ปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนได้ ตั้งแต่ท่าที่ 1 – 30 ได้

2.1.3 เห็นคุณค่าความสำคัญของการฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนด้วย

การ

จัดบันทึกทำรำ

2.1.4 เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สารสำคัญ

ระบำทอผ้าจันทรวารวดี เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งบทเพลง และท่ารำ บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันทเสน เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้นวม เพลงประกอบคำร้อง ใช้ทำนองเพลงเร็วสาวสุดสววย เพลงระบำทอผ้าจันทรวารวดี เพลงเร็วลูกวอนแม่ เป็นการแสดงระบำหมู่ ใช้ผู้แสดง 8-10 คน นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการ แต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันทเสน รวมถึงนำผ้า ทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้ กับการแสดงระบำชุดนี้ เป็นการแสดงที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีจึงควรแก่การศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติท่ารำ

4. สารการเรียนรู้

4.1 ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวารวดี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ทบทวนความรู้เดิมและสนทนาเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ชุดต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด เช่น ระบำระฆังฆานนมัสการพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี ระบำแม่ ลาลาทางจังหวัดสิงห์บุรี พร้อมเปิดวีดิทัศน์การแสดงดังกล่าว ให้นักเรียนดู และแนะนำให้ สังเกตความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงชุดนั้นๆ

5.2 ขั้นสอน

1) แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ ว่า เมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนจะต้องบอกชื่อท่ารำระบำทอผ้าจันทรวารวดีตั้งแต่ท่าที่ 1-30 ได้ ปฏิบัติท่ารำระบำทอผ้า จันทรวารวดี ตั้งแต่ท่าออกจนถึงท่าจบได้ และเห็นคุณค่าความสำคัญของการฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบำทอผ้าจันทรวารวดีด้วยการจดบันทึกท่ารำ

- 2) นักเรียนชมวิดิทัศน์ทำรำกระบี่ทอผ้าจันทวารวดี ครูแนะนำให้สังเกตลีลาทำรำ การเคลื่อนไหว การแปรแถว ตั้งแต่ต้นจนจบ
- 3) นักเรียนัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมาเพื่อเตรียมความพร้อมในการรำ
- 4) ครูสาธิตทำรำกระบี่ทอผ้าจันทวารวดีตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าที่ 10 อย่างช้าๆ ทีละท่า นักเรียนรำตามที่ครูสาธิต โดยปฏิบัติซ้ำๆ ท่าละ 3-4 ครั้ง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด
- 5) ครูสาธิตทำรำกระบี่ทอผ้าจันทวารวดีตั้งแต่ท่าที่ 11 จนถึงท่าที่ 30 อย่างช้าๆ ทีละท่า นักเรียนรำตามที่ครูสาธิต โดยปฏิบัติซ้ำๆ ท่าละ 3-4 ครั้ง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด จากนั้นเปิดซีดีเพลงประกอบการรำอีกครั้งหนึ่ง
- 6) นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 8 คน ฝึกปฏิบัติโดยให้เพื่อนช่วยกันแนะนำเพื่อน สลับกันฝึกจนครบทุกคน
- 7) นักเรียนออกมาปฏิบัติท่ารำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยเพื่อนและครูร่วมกัน ชี้แนะข้อบกพร่อง
- 8) เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติท่ารำ ให้ดังมา
- 9) นักเรียนจดบันทึกท่ารำ ตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าที่ 30 ลงในแบบบันทึกท่ารำ

5.3 ขั้นสรุป

นักเรียนร่วมอภิปรายสรุปผลการปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ที่ใช้ ในระบำทอผ้าจันทวารวดี ท่าที่ 1-30

6. สื่อการเรียนการสอน

- 6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี
- 6.2 โพรทัศน์
- 6.3 ซีดีเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี
- 6.4 แผนภูมิเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี
- 6.5 ฉิ่ง

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกชื่อทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ตั้งแต่ทำที่ 1 – 30 ได้ 2. ปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิตั้งแต่ทำออกจนถึงทำจบได้	นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เรื่องฝึกปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิตรวจแบบทดสอบเป็นรายบุคคล นักเรียนปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิประเมินเป็นรายกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน	แบบทดสอบหลังเรียน เรื่องฝึกปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ จำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์
		แบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่า	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3.จุดประสงค์การเรียนรู้ข้อที่ 1 – 4	นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เรื่องฝึกปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิตรวจแบบทดสอบรายบุคคล	แบบทดสอบหลังเรียนเรื่อง ฝึกปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ จำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิดลงใน ใบงานที่ 2 และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการ ทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรมการ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอ ผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพในใบงานที่ 2 ประเมินเป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะอัน พึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรมการ เรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็น องค์ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมการใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการ ทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ) ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้นิเทศ

()

ตำแหน่ง.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บันทึกทำรำ เรื่อง ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทวารวดี

ชื่อ..... นามสกุล..... ชั้น..... เลขที่.....

ลำดับที่	เนื้อร้อง/ทำนองเพลง	อธิบายทำรำ	การแปรแถว

แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง การฝึกปฏิบัติทำร่ำรำบ่ทอผ้าจันทรวรดี

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ใครคือผู้ที่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง
 - ก. เนยร่ำแก่งและร่ำสวยงามมากแต่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
 - ข. นำได้รับคัดเลือกจากทางโรงเรียนให้แสดงร่ำบ่ทอผ้าจันทรวรดีสู่ชุมชน
 - ค. นิดมีความกระตือรือร้น ตั้งใจฝึกซ้อมร่ำบ่ทอผ้าจันทรวรดีเพื่อก่อแสดงเผยแพร่สู่ชุมชน
 - ง. หน่วยม่งม่นตั้งใจฝึกซ้อมร่ำบ่ทอผ้าจันทรวรดีเพราะครูคอยจ้องมองอยู่
2. มือซ้ายจับวางหน้าท้ำ มือขวาจับที่ไหล่ เป็นคำอธิบายทำร่ำตามเนื้อร้องใด
 - ก. ต่างเล่าขานกันสืบไป
 - ข. กระสายนั่นทอผ้าโบราณ
 - ค. ทอผ้าโบราณ
 - ง. คนเก่านั้นเล่าเอาไว้
3. บอกคำอธิบายทำร่ำเนื้อร้องว่า “กระสายนั่น”
 - ก. มือซ้ายจับวางหน้าท้ำ มือขวาจับที่ไหล่ แตะเท้าขวา
 - ข. มือซ้ายท้าวเอว มือขวาชี้ลงพื้น
 - ค. มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจีบระดับอก
 - ง. มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับเข้าหาตัวระดับปาก
4. บอกคำอธิบายทำร่ำเนื้อร้องว่า “ลายสวย”
 - ก. มือซ้ายจีบส่งหลัง มือขวาจีบม้วนจีบออกและกลับมาจีบที่ระดับชายพก
 - ข. มือทั้งสองจีบล่อแก้วเข้าหาตัว
 - ค. มือซ้ายตั้งวงกลาง มือขวาจีบระดับอก
 - ง. ศีรษะเอียงซ้าย มือขวาชี้ลงพื้นด้านหน้าระดับชายพก มือซ้ายจีบส่งหลังจรดเท้าขวา

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง การฝึกปฏิบัติทำร่ำรำบ้ำทอผ้าจันทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ค
2	ค
3	ง
4	ก
5	ง
6	ข
7	ง
8	ก
9	ค
10	ข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทน เวลารวม 14 ชั่วโมง
 เรื่อง ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวด (2)
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกชื่อทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดตั้งแต่ท่าที่ 30 – 60 ได้

2.1.2 ปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวด ตั้งแต่ท่าที่ 30 – 60 ได้

2.1.3 เห็นคุณค่าความสำคัญของการฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดด้วยการจดบันทึกทำรำ

2.1.4 เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สำคัญ

ระบำทอผ้าจันทรวรดี เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งบทเพลงและท่ารำ บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันทบุรี เป็นพิพิธภัณฑ์โบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้ม้วน เพลงประกอบคำร้องใช้ทำนองเพลงเรือสาวสุดสวย เพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี เพลงเรือลูกวอนแม่ เป็นการแสดงระบำหมู่ให้ผู้แสดง 8-10 คน นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการแต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันทบุรี รวมถึงนำผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้กับการแสดงระบำชุดนี้ เป็นการแสดงที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีจึงควรแก่การศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติท่ารำ

4. สำคัญการเรียนรู้

4.1 ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนดัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมาเพื่อเตรียมความพร้อมและทบทวนท่ารำที่เรียนมาแล้วในชั่วโมงที่แล้ว คือ ท่าที่ 1 ถึง ท่าที่ 30

5.2 ขั้นสอน

- 1) นักเรียนชมวีดิทัศน์ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี ครูแนะนำให้สังเกตลีลาท่ารำ การเคลื่อนไหว การแปรแถว เพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
- 2) ครูสาธิตท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี ตั้งแต่ท่าที่ 31 จนถึงท่า 60 อย่างช้าๆ ทีละท่า นักเรียนรำตามที่ครูสาธิต โดยปฏิบัติซ้ำๆ ท่าละ 3-4 ครั้ง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด จากนั้นเปิดซีดีเพลงประกอบการรำอีกครั้ง
- 3) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 8 คน หรืออาจจะใช้กลุ่มเดิมในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ในชั่วโมง 1-2 ฝึกปฏิบัติท่ารำโดยให้เพื่อนช่วยกันแนะนำเพื่อนสลับกัน ฝึกจนครบทุกคน

4) นักเรียนทบทวนท่าร่ำตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบ โดยเปิดซีดีเพลงประกอบการ
รำนักเรียนออกมาปฏิบัติท่าร่ำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยเพื่อนและครูร่วมกันชี้แนะข้อบกพร่อง

5) เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติท่าร่ำ
ให้ดังาม

6) นักเรียนจดบันทึกท่าร่ำ ตั้งแต่ท่าที่ 31 จนถึงท่าที่ 60 ในแบบบันทึกท่าร่ำ

5.3 ขั้นสรุป

ทบทวนท่าร่ำที่ได้เรียนมาแล้ว ตั้งแต่ท่าออกจนถึงท่าจบเพลง ครูคอยสังเกต
ทักษะฝึก และปรับปรุงแก้ไขบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล

6. สื่อการเรียนการสอน

6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี

6.2 โทรทัศน์

6.3 ซีดีเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

6.4 แผนภูมิเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี

6.5 ฉิ่ง

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การ ประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกชื่อท่าร่ำระบำทอ ผ้าจันทรวรดี ตั้งแต่ท่าที่ 31 – 60 ได้ 2. ปฏิบัติท่าร่ำระบำทอผ้า จันทรวรดีตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบได้	นักเรียนปฏิบัติท่าร่ำ ระบำทอผ้าจันทรวร รดีประเมินเป็นราย กลุ่มกลุ่มละ 8 คน	แบบประเมิน ทักษะการปฏิบัติ ท่าร่ำ	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิด และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการ ทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรมการ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอ ผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพในใบงานที่ 2 ประเมินเป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะอัน พึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรมการ เรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็น องค์ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมการใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการ ทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครู/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ) ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)ผู้นิเทศ

()

ตำแหน่ง.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทน
 เรื่อง ฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดี (3) เวลา 14 ชั่วโมง
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกชื่อทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดีตั้งแต่ท่าที่ 61 – 94 ได้

2.1.2 ปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดี ตั้งแต่ท่าที่ 61 – 94 ได้

2.1.3 เห็นคุณค่าความสำคัญของการฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนารวดีด้วยการจดบันทึกทำรำ

2.1.4 เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สำคัญ

ระบำทอผ้าจันทรวรดี เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งบทเพลงและท่ารำ บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันทบุรี เป็นพิพิธภัณฑ์โบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้ม้วน เพลงประกอบคำร้องใช้ทำนองเพลงเร็วสาวสุดสววย เพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี เพลงเร็วลูกวอนแม่ เป็นการแสดงระบำหมู่ให้ผู้แสดง 8-10 คน นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการแต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันทบุรี รวมถึงนำผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้กับการแสดงระบำชุดนี้ เป็นการแสดงที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีจึงควรแก่การศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติท่ารำ

4. สำคัญการเรียนรู้

4.1 ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนดัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมาเพื่อเตรียมความพร้อมและทบทวนท่ารำที่เรียนมาแล้วในชั่วโมงที่แล้ว คือ ท่าที่ 1 ถึง ท่าที่ 60

5.2 ขั้นสอน

- 1) นักเรียนชมวีดิทัศน์ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี ครูแนะนำให้สังเกตลีลาท่ารำ การเคลื่อนไหว การแปรแถว เพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
- 2) ครูสาธิตท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี ตั้งแต่ท่าที่ 61 จนถึงท่า 94 อย่างช้าๆ ทีละท่า นักเรียนรำตามที่ครูสาธิต โดยปฏิบัติซ้ำๆ ท่าละ 3-4 ครั้ง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด จากนั้นเปิดซีดีเพลงประกอบการรำอีกครั้ง
- 3) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 8 คน หรืออาจจะใช้กลุ่มเดิมในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ในชั่วโมง 3-4 ฝึกปฏิบัติท่ารำโดยให้เพื่อนช่วยกันแนะนำเพื่อนสลับกัน ฝึกจนครบทุกคน

4) นักเรียนทบทวนท่าร่ำตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบ โดยเปิดซีดีเพลงประกอบการ
รำนักเรียนออกมาปฏิบัติท่าร่ำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยเพื่อนและครูร่วมกันชี้แนะข้อบกพร่อง

5) เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติท่าร่ำ
ให้ดังาม

6) นักเรียนจดบันทึกท่าร่ำ ตั้งแต่ท่าที่ 61 จนถึงท่าที่ 94 ในแบบบันทึกท่าร่ำ

5.3 ขั้นสรุป

ทบทวนท่าร่ำที่ได้เรียนมาแล้ว ตั้งแต่ท่าออกจนถึงท่าจบเพลง ครูคอยสังเกต
ทักษะฝึก และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล

6. สื่อการเรียนการสอน

6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี

6.2 โทรทัศน์

6.3 ซีดีเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

6.4 แผนภูมิเพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

6.5 ฉิ่ง

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การ ประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกชื่อท่าร่ำระบำทอ ผ้าจันทรวรรดิ ตั้งแต่ท่าที่ 61 – 94 ได้ 2. ปฏิบัติท่าร่ำระบำทอผ้า จันทรวรรดิตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบได้	นักเรียนปฏิบัติท่าร่ำ ระบำทอผ้าจันทรวรร ดิประเมินเป็นราย กลุ่มกลุ่มละ 8 คน	แบบประเมินทักษะ การปฏิบัติท่าร่ำ	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิด และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการ ทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรม เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอ ผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพในใบงานที่ 2 ประเมินเป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็น องค์ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมการใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)ผู้นิเทศ

(.....)

ตำแหน่ง.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชา ศิลปะ 1 นาฏศิลป์ไทย รหัสวิชา ศ 21201
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วย นาฏศิลป์ถิ่นจันทน เวลา 14 ชั่วโมง
 เรื่อง ฝึกปฏิบัติทำรำและการแปรแถวระบำทอผ้าจันทนาวดี
 เวลา 2 ชั่วโมง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ผลการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ในท้องถิ่นของตน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.1 บอกชื่อทำรำระบำทอผ้าจันทนาวดีตั้งแต่ท่าที่ 1 – 94 ได้

2.1.2 ปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนาวดี ตั้งแต่ท่าที่ 1 – 94 ได้

2.1.3 เห็นคุณค่าความสำคัญของการฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทนาวดีด้วยการจดบันทึกทำรำ

2.1.4 เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย

2.2 ทักษะกระบวนการ

2.2.1 การจัดระบบแบบคิดเป็นแผนภาพ

2.2.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ใฝ่เรียนรู้

2.3.2 มุ่งมั่นในการทำงาน

3. สารสำคัญ

ระบำทอผ้าจันทรวรรดิ เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งบทเพลงและท่ารำ บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองจันทเสน เป็นพิพิธภัณฑ์โบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงคือ วงปี่พาทย์ไม้นวม เพลงประกอบคำร้องใช้ทำนองเพลงเรือสาวสุดสวย เพลงระบำทอผ้าจันทรวรรดิ เพลงเรือลูกวอนแม่ เป็นการแสดงระบำหมู่ ใช้ผู้แสดง 8-10 คน นิยมแสดงในงานมงคลหรืองานรื่นเริงทั่วไป การแต่งกาย ได้นำแนวคิดการแต่งกายมาจากคนไทยในสมัยทวารวดีและชาวบ้านสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในจันทเสน รวมถึงนำผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา นำมาประยุกต์ใช้กับการแสดงระบำชุดนี้ เป็นการแสดงที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีจึงควรแก่การศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติท่ารำ

4. สารการเรียนรู้

4.1 ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนดัดมือ ดัดแขน ตามที่เคยปฏิบัติมาเพื่อเตรียมความพร้อมและทบทวนท่ารำที่เรียนมาแล้วในชั่วโมงที่แล้ว คือ ท่าที่ 1 ถึงท่าที่ 94

5.2 ขั้นสอน

- 1) นักเรียนชมวีดิทัศน์ท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ครูแนะนำให้สังเกตลีลาท่ารำ การเคลื่อนไหว การแปรแถว เพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
- 2) ครูสาธิตท่ารำและการแปรแถวระบำทอผ้าจันทรวรรดิ ตั้งแต่ท่าที่ 1 จนถึงท่า 94 อย่างช้าๆทีละท่า นักเรียนรำตามที่ครูสาธิต โดยปฏิบัติซ้ำๆ ท่าละ 3-4 ครั้ง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด จากนั้นเปิดซีดีเพลงประกอบการรำอีกครั้ง
- 3) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 8 คน ฝึกปฏิบัติท่ารำโดยให้เพื่อนช่วยกันแนะนำเพื่อนสลับกัน ฝึกการเดินแปรแถวพร้อมท่ารำจนครบทุกคน
- 4) นักเรียนทบทวนท่ารำตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบ โดยเปิดซีดีเพลงประกอบการรำนักเรียนออกมาปฏิบัติท่ารำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยเพื่อนและครูร่วมกันชี้แนะข้อบกพร่อง

5) เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติทำรำ
ไห้งดงาม

6) นักเรียนทบทวนท่ารำพร้อมการแปรแถวตั้งแต่ท่าออก จนถึงท่าจบ โดยเปิด
ซีดีเพลงประกอบการรำนักเรียนออกมาปฏิบัติท่ารำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยเพื่อนและครู
ร่วมกันชี้แนะข้อบกพร่อง

7) นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 8 คน ออกมาปฏิบัติท่ารำหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม
ครูประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำ

5.3 ขั้นสรุป

1) นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติท่ารำระบำทอผ้า
จันทวารวดี และความรู้ที่ได้เรียนมาตั้งแต่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 จนถึงแผนการจัดการเรียนรู้
ที่ 15 ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงคุณประโยชน์และคุณค่าของเมืองจันทเสน

2) ทำแบบทดสอบหลังเรียนเรื่อง ฝึกปฏิบัติท่ารำระบำทอผ้าจันทวารวดี จำนวน
10 ข้อ

3) ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากเรียนด้วยบทเพลงและท่า
รำระบำทอผ้าจันทวารวดี จำนวน 30 ข้อ

4) ทำแบบประเมินเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์

6. สื่อการเรียนการสอน

6.1 เครื่องเล่น ซีดี – วีซีดี

6.2 โทรทัศน์

6.3 ซีดีเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

6.4 แผนภูมิเพลงระบำทอผ้าจันทวารวดี

6.5 ฉิ่ง

7. การวัดผลและประเมินผล

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. บอกชื่อทำราระบำ ทอผ้าจันทวารวดี ตั้งแต่ ท่าที่ 1-94 ได้	นักเรียนทำ แบบทดสอบหลัง เรียนเรื่องฝึกปฏิบัติ ทำราระบำทอผ้าจัน ทวารวดีตรวจ แบบทดสอบเป็น รายบุคคล	แบบทดสอบหลัง เรียน เรื่องฝึก ปฏิบัติทำราระบำ ทอผ้าจันทวารวดี จำนวน 10 ข้อ	
2. ปฏิบัติทำราระบำทอ ผ้าจันทวารวดีตั้งแต่ท่า ออกจนถึงท่าจบได้	นักเรียนปฏิบัติทำร่า ระบำทอผ้าจันทวาร วดีประเมินเป็นราย กลุ่มกลุ่มละ 8 คน	แบบประเมินทักษะ การปฏิบัติทำร่า	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3.จุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อที่ 1 – 4	นักเรียนทำ แบบทดสอบหลัง เรียนเรื่องฝึกปฏิบัติ ทำราระบำทอผ้าจัน ทวารวดี ตรวจ แบบทดสอบ รายบุคคล	แบบทดสอบหลัง เรียนเรื่อง ฝึก ปฏิบัติทำราระบำ ทอผ้าจันทวารวดี จำนวน 10 ข้อ	ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์

สิ่งที่วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ทักษะกระบวนการ 1. การจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ	สังเกตพฤติกรรม การจัดทำแผนภาพ ความคิด และตรวจ งานเป็นกลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรม การแสดง ความสามารถเสนอ ความคิดในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. กระบวนการ ทำงานกลุ่ม	สังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่ม	แบบสังเกต พฤติกรรมในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
3. การนำเสนอ ผลงาน	นักเรียนนำเสนอ ผลงานการจัดระบบ ความคิดเป็น แผนภาพ ประเมิน เป็นกลุ่ม	แบบประเมินการ นำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 1. ใฝ่เรียนรู้	สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ การศึกษา ค้นคว้า การสรุปเป็นองค์ ความรู้	แบบสังเกต พฤติกรรมในการใฝ่ เรียนรู้	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์
2. มุ่งมั่นในการ ทำงาน	สังเกตพฤติกรรม ความตั้งใจและ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงาน	แบบสังเกต พฤติกรรมความ มุ่งมั่นในการทำงาน	ระดับคุณภาพ 3 ผ่านเกณฑ์

8. ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย/ผู้บริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

()

ตำแหน่ง.....

9. บันทึกหลังสอน

1. ผลการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนได้รับความรู้ (K).....

.....

1.2 ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ (P).....

.....

1.3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม (A).....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี).....

.....

3. แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี).....

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

()

ตำแหน่ง.....

ความเห็นและข้อเสนอแนะของครูนิเทศ

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)ผู้นิเทศ

()

ตำแหน่ง.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง การฝึกปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดิ

คำชี้แจง : แบบทดสอบมี 10 ข้อ เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ

ให้นักเรียน ทำเครื่องหมาย X หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ศีรษะเอียงทางซ้าย กลายมือล่อแก้วออกมาตั้งวง ก้าวเท้าซ้าย เป็นการปฏิบัติทำรำตามเนื้อร้องใด

ก. ชมชั้นตอน

ข. จันเสนหนา

ค. ผ้าทอหนึ่ง

ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

2. ลักษณะการแสดงระบำชุดต่างๆ ถ้าไม่มีการแปรแถว จะส่งผลอย่างไร

ก. เรียบง่ายไม่สับสนวุ่นวาย

ข. ช่วยให้รำได้ง่ายขึ้น ผู้ชมก็ชมอย่างสบายตา

ค. ง่ายต่อผู้รำ แต่ไม่เกิดความสวยงามและความประทับใจแก่ผู้ชม

ง. ไม่มีผลอะไร ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของการแสดง

3. มือซ้ายจีบส่งหลัง มือขวาแบฝ่ามือออกกระดัดซ้ายพกค่อยๆ ปรัดไปข้างลำตัว เป็นคำอธิบายทำรำตามเนื้อร้องใด

ก. จันเสนหนา

ข. เป็นวิถีที่งามตา

ค. ผ้าทอหนึ่ง

ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

4. ศีรษะหน้าตรง มือทั้งสองโกยมือขึ้นเป็นท่าพรหมสีหน้า เป็นคำอธิบายทำรำตามเนื้อร้องใด

ก. คีอสมัยทวารวดี

ข. จันเสนเมืองโบราณ

ค. เพื่อสืบสานภูมิปัญญา

ง. เป็นที่กล่าวขานถึง

5. สะดุดเท้า เป็นนาฏยศัพท์ตามเนื้อร้องใด

ก. ลายสวยสะดุดตา

ข. คนเก่าเล่าเอาไว้

ค. ผ้าทองงามสะดุดตา

ง. มีคนหลายเชื้อสาย

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง การฝึกปฏิบัติทำร่ำรำบ้ำทอผ้าจันทวารวดี

ข้อ	ตอบ
1	ค
2	ค
3	ง
4	ก
5	ง
6	ข
7	ง
8	ก
9	ค
10	ข

แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อความแล้วพิจารณาตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของ นักเรียนมากที่สุด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่กำหนดไว้ โดยแบ่งน้ำหนักไว้ 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ข้อความที่นักเรียนเห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 4 หมายถึง ข้อความที่นักเรียนเห็นด้วย
- 3 หมายถึง ข้อความที่นักเรียนไม่แน่ใจว่าเห็นด้วย
- 2 หมายถึง ข้อความที่นักเรียนไม่เห็นด้วย
- 1 หมายถึง ข้อความที่นักเรียนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	ข้อความ	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย (4)	ไม่แน่ ใจ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่ เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (1)
1	การเรียนวิชานาฏศิลป์มีประโยชน์ต่อข้าพเจ้า					
2	การเรียนวิชานาฏศิลป์เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย					
3	วิชานาฏศิลป์ช่วยส่งเสริมให้คนมีสุขภาพจิตดี					
4	วิชานาฏศิลป์เป็นการปลูกฝังความสามัคคี					
5	วิชานาฏศิลป์ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิที่ดี					

ข้อ	ข้อความ	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย (4)	ไม่แน่ ใจ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่ เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (1)
6	การเรียนวิชานาฏศิลป์ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตแบบไทยได้ดี					
7	วิชานาฏศิลป์ทำให้ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อการฝึกฝน					
8	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้เรียนวิชา นาฏศิลป์					
9	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้แสดง ความสามารถด้านนาฏศิลป์ สู่สายตาประชาชน					
10	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าวิชานาฏศิลป์เป็นการใช้ ร่างกายในการเคลื่อนไหวคล้ายกับการ บริหารร่างกาย					
11	ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายมากถ้าขาดเรียน วิชานาฏศิลป์					
12	ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลินเมื่อเรียนวิชา นาฏศิลป์					
13	ข้าพเจ้าชอบเรียนนาฏศิลป์ที่มีเนื้อหา เรื่องราวเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของเรา					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จุดประสงค์ ข้อที่	ข้อความถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของ ผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
1. บอกประวัติ ความเป็นมาของ เมืองจันเสน	1. จากการสันนิษฐานเกี่ยวกับ ประวัติเมืองจันเสน ข้อใดกล่าว ถูกต้อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	2. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับคำว่า “เสน”	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	3. ในปี พ.ศ. 2511-2512 นักวิชาการมหาวิทยาลัย เพนซิลวาเนียได้มีการศึกษา เกี่ยวกับเรื่องใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	4. เมืองโบราณจันเสนในอดีต เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนในสมัย ใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	5. การขุดค้นหาโบราณคดีของ เมืองจันเสนได้พบเจอหลักฐาน สำคัญอะไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	6. พระครูนิสัยจรรย์คุณหรือที่รู้จัก กันดีในนามหลวงพ่อด มี ความสำคัญอย่างไรกับ พิพิธภัณฑ์จันเสน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	7. อุปกรณ์การทอผ้าในข้อใด ต่อไปนี้ใช้หมุนผ้าที่เสร็จ เรียบร้อยแล้วเก็บไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
1. บอกประวัติ ความเป็นมาของ เมืองจันเสน	8. ท่านพระครูนิวริธรรมจันทร์ เกี่ยวข้องกับข้อใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	9. ข้อใดคืออุปกรณ์ในการทอ ผ้าของคนในชุมชนจันเสน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 17 (ต่อ)

จุดประสงค์ ข้อที่	ข้อความคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
3. บอกชื่อทำนองเพลงของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	10. ระบำทอผ้าจันทรวรดี ใช้ทำนองเพลงใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
5. บอกประวัติและความหมายของระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	11. เพลงระบำทอผ้าจันทรวรดีที่ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ได้แม่แบบทำรามาจากสิ่งใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
4. บอกชื่อวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	12. ข้อใดคือดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
6. บอกโอกาสที่ใช้ในการแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	13. การแสดงระบำทอผ้าจันทรวรดีไม่นิยมใช้แสดงในโอกาสใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
12. ปฏิบัติทำรำระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	14. ในการชุดระบำทอผ้าจันทรวรดีลักษณะแถวที่นักเรียนแสดงในท่าออกมีลักษณะแถวเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
4. บอกชื่อวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดีได้	16. ข้อใดคือเครื่องดนตรีในวงบรรเลงเพลงระบำทอผ้าจันทรวรดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
9. บอกชื่อนาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ได้	17. ข้อใดคือนาฏยศัพท์ทั้งหมด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 17 (ต่อ)

จุดประสงค์ ข้อที่	ข้อคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
8. อธิบาย ความหมายของ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ ได้	18. การกดไหล่ กดเอว ช่วยใน การรำได้อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
10. ปฏิบัติทำ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ ได้	19. ข้อใดคือคำอธิบายท่ารำ การกระทันท์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
9. บอกชื่อ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ ได้	20. คำว่า “เพื่อสืบสานภูมิ ปัญญา” ในเพลงระบำทอผ้าจันท ทวารวดี ศีรษะหน้าตรง มือทั้ง สองโกยขึ้น อยู่ระดับเหนือ ศีรษะ มีความสัมพันธ์กับข้อใด มากที่สุด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	21. ข้อใดเป็นนาฏยศัพท์ที่ใช้ใน ส่วนของขา	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
13. เห็นคุณค่า นาฏศิลป์ไทย	22. ใครคือผู้ที่แสดงออกถึงการ เห็นคุณค่าความสำคัญของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของ ตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
12. ปฏิบัติท่ารำ ระบำทอผ้า จันททวารวดีได้	23. เนื้อร้องว่า “กระสวยนั้น” มีคำอธิบายท่ารำตามข้อใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	24. เนื้อร้องว่า “ลายสวย” มี คำอธิบายท่ารำตามข้อใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 17 (ต่อ)

จุดประสงค์ ข้อที่	ข้อคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
5. บอกลักษณะ วิธีการแสดงระบำ ทอผ้าจันทวารวดี ได้	25. ทำรำตรงทำนองเพลงใดที่ สื่อให้เห็นถึงขั้นตอนการทอผ้า	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
11. บอกชื่อทำรำ ระบำทอผ้าจัน ทวารวดีตั้งแต่ 1-94 ได้	26. ศิระะเอียงทางซ้าย กลาย มือล่อแก้วออกมาตั้งวง ก้าวเท้า ซ้าย เป็นคำอธิบายทำรำตาม เนื้อร้องใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
5. บอกลักษณะ วิธีการแสดงระบำ ทอผ้าจันทวารวดี ได้	27. ลักษณะการแสดงระบำชุด ต่างๆ ถ้าไม่มีการแปรแถวจะ ส่งผลอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
9. บอกชื่อ นาฏยศัพท์และ ภาษาทำนาฏศิลป์ ได้	28. สะดุดเท้า เป็นคำอธิบาย นาฏยศัพท์ตามเนื้อร้องใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
11. บอกชื่อทำรำ ระบำทอผ้า จันทวารวดี ตั้งแต่ท่า 1-94 ได้	29. ศิระะหน้าตรง มือทั้งสอง โกยมือขึ้นเป็นท่าพรหมสีหน้า เป็นการปฏิบัติทำรำตาม เนื้อร้องใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	30. มือซ้ายจับส่งหลัง มือขวา แบฝ่ามือออกระดับชายพก ค่อยๆ ปาดไปข้างลำตัว เป็น การปฏิบัติทำรำตามเนื้อร้องใด	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง บทเพลงและทำร่ำระบำ
ทอผ้าจันทรวรรดิ

รายการ ข้อที่	ข้อคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของ ผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
1	1. จุดประสงค์การเรียนรู้ 1.1 สอดคล้องกับเนื้อหา 1.2 ข้อความชัดเจน 1.3 เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
2	2. สารการเรียนรู้ 2.1 มีความชัดเจนเข้าใจง่าย 2.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การ เรียนรู้ 2.3 เหมาะสมกับระดับชั้นของ ผู้เรียน 2.4 กำหนดเนื้อหาเหมาะสมกับ เวลาเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
3	3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ 3.1 ได้รับความสนใจ 3.2 สอดคล้องกับเนื้อหา 3.3 สอดคล้องกับจุดประสงค์การ เรียนรู้ 3.4 เหมาะสมกับเวลาที่สอน 3.5 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
4	4. กระบวนการวัดและประเมินผล 4.1 สอดคล้องกับเนื้อหา 4.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การ เรียนรู้ 4.3 การวัดที่ระบุไว้สามารถ ประเมินได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 18 (ต่อ)

รายการ ข้อที่	ข้อความคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
5	5. แหล่งการเรียนรู้ 5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 5.2 สอดคล้องกับเนื้อหา 5.3 ได้รับความสนใจของผู้เรียน 5.4 เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 19 ค่าดัชนีความสอดคล้องของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

รายการ ข้อที่	ข้อความคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
1	ทำร่ำมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทเพลง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
2	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายในบทเพลงและทำร่ำมีความชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
3	บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
4	บทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทรวรรดิเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
5	การแต่งกายมีความเหมาะสมกับบทเพลงและทำร่ำและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 20 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำ

รายการข้อที่	ข้อคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
1.ความสอดคล้องของประเด็นการประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำ	1.การปฏิบัติทำรำ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	2.ความสอดคล้องกับจังหวะ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	3.ความพร้อมเพรียง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	4.การแปรขบวนแถว	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	5.ความสวยงามของท่ารำ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
2.ความสอดคล้องของเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละทักษะการปฏิบัติทำรำ	1.การปฏิบัติทำรำ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	2.ความสอดคล้องกับจังหวะ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	3.ความพร้อมเพรียง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	4.การแปรขบวนแถว	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
	5.ความสวยงามของท่ารำ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 21 ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์

รายการข้อที่	ข้อคำถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
1	การเรียนวิชานาฏศิลป์มีประโยชน์ต่อข้าพเจ้า	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
2	การเรียนวิชานาฏศิลป์เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
3	วิชานาฏศิลป์ช่วยส่งเสริมให้คนมีสุขภาพจิตดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
4	วิชานาฏศิลป์เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 21 (ต่อ)

รายการ ข้อที่	ข้อความถามข้อที่	คะแนนการพิจารณาของ ผู้เชี่ยวชาญ					IOC
		1	2	3	4	5	
5	วิชานาฏศิลป์ทำให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
6	การเรียนวิชานาฏศิลป์ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตแบบไทยได้ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
7	วิชานาฏศิลป์ทำให้ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อการฝึกฝน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
8	ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
9	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้แสดงความสามารถด้านนาฏศิลป์สู่สายตาประชาชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
10	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าวิชานาฏศิลป์เป็นการใช้ร่างกายในการเคลื่อนไหวคล้ายกับการบริหารร่างกาย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
11	ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายมากถ้าขาดเรียนวิชานาฏศิลป์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
12	ข้าพเจ้ารู้สึกความเพลิดเพลินเมื่อเรียนวิชานาฏศิลป์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0
13	ข้าพเจ้าชอบเรียนนาฏศิลป์ที่มีเนื้อหาเรื่องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของเรา	+1	+1	+1	+1	+1	1.0

ตาราง 22 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี รายบุคคล

นักเรียน	คะแนนแบบทดสอบ/ผลงาน				รวม คะแนน 40 คะแนน	คะแนน ทดสอบ หลังเรียน (30)
	เรื่องที่ 1	เรื่องที่ 2	เรื่องที่ 3	เรื่องที่ 4		
	ประวัติ	องค์ประกอบ	นาฏยศัพท์	ปฏิบัติทำร่ำ		
	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน		
1	9	9	9	9	36	30
2	9	9	7	8	33	23
3	6	6	6	7	25	18
รวม					94	71
คะแนนประสิทธิภาพ					$E_1 = 78.33$	$E_2 = 78.88$

ตาราง 23 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี แบบกลุ่มย่อย

นักเรียน	คะแนนแบบทดสอบ/ผลงาน				รวม คะแนน 40 คะแนน	คะแนน ทดสอบ หลังเรียน (30)
	เรื่องที่ 1	เรื่องที่ 2	เรื่องที่ 3	เรื่องที่ 4		
	ประวัติ	องค์ประกอบ	นาฏยศัพท์	ปฏิบัติทำร่ำ		
	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน		
1	10	10	9	10	39	29
2	10	10	9	9	38	28
3	10	9	9	9	37	27
4	9	9	8	8	34	24
5	8	9	8	8	33	24
6	8	8	9	7	32	24
7	8	7	7	7	29	18
8	8	7	7	6	28	17
9	6	6	6	7	25	17
รวม					295	208
คะแนนประสิทธิภาพ					$E_1 = 81.94$	$E_2 = 77.03$

ตาราง 24 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเพลงและทำร่าระบำทอผ้าจันทรวาวดี แบบภาคสนาม

นักเรียน	คะแนนแบบทดสอบ/ผลงาน				รวม คะแนน 40 คะแนน	คะแนน ทดสอบ หลังเรียน (30)
	เรื่องที่ 1	เรื่องที่ 2	เรื่องที่ 3	เรื่องที่ 4		
	ประวัติ	องค์ประกอบ	นาฏยศัพท์	ปฏิบัติทำร่า		
	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน		
1	9	9	8	8	34	23
2	6	6	6	7	25	17
3	9	8	9	8	34	24
4	7	7	6	6	26	18
5	8	6	6	6	26	15
6	8	8	9	8	33	25
7	10	10	10	9	39	30
8	10	10	10	10	40	30
9	8	7	7	8	30	17
10	7	7	7	6	27	17
11	7	8	7	7	30	15
12	10	10	9	10	39	29
13	10	10	10	10	40	27
14	6	8	8	9	31	18
15	10	10	10	10	40	28
16	10	10	9	8	37	24
17	10	9	10	10	39	30
18	9	10	8	9	36	24
19	9	10	10	10	39	28
20	9	9	9	9	36	25
21	10	9	9	7	35	23
22	10	9	10	7	36	29
23	9	8	9	9	35	22
24	9	9	9	9	36	25
25	10	10	10	9	39	27
26	9	9	9	8	35	23

ตาราง 24 (ต่อ)

นักเรียน	คะแนนแบบทดสอบ/ผลงาน				รวม คะแนน 40 คะแนน	คะแนน ทดสอบ หลังเรียน (30)
	เรื่องที่ 1	เรื่องที่ 2	เรื่องที่ 3	เรื่องที่ 4		
	ประวัติ	องค์ประกอบ	นาฏยศัพท์	ปฏิบัติท่ารำ		
	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน	10 คะแนน		
27	10	10	10	9	39	29
28	8	9	9	9	35	22
29	8	9	9	8	34	24
30	8	9	9	8	34	22
รวม					1012	710
คะแนนประสิทธิภาพ					$E_1 = 84.33$	$E_2 = 78.88$

ตาราง 25 คะแนนทักษะการปฏิบัติท่ารำทเพลงและท่ารำระบำทอผ้าจันทรวรดี

คนที่	ผู้ให้คะแนน คนที่ 1 (80)	ผู้ให้คะแนน คนที่ 2 (80)	คะแนนเฉลี่ย (80 คะแนน)
1	49	45	47
2	46	46	46
3	54	52	53
4	55	51	53
5	72	74	73
6	75	74	75
7	75	75	75
8	72	72	72
9	75	74	75
10	70	70	70
11	71	73	72
12	76	76	76
13	74	71	73

ตาราง 25 (ต่อ)

คนที่	ผู้ให้คะแนน คนที่ 1 (80)	ผู้ให้คะแนน คนที่ 2 (80)	คะแนนเฉลี่ย (80 คะแนน)
14	76	76	76
15	77	76	77
16	53	52	53
17	62	60	61
18	73	74	74
19	76	74	75
20	73	72	73
21	69	69	69
22	49	47	48
23	74	72	73
24	73	70	72
25	72	70	71
26	65	67	66
27	71	72	72
28	74	73	74
29	49	48	49
30	50	49	50

ตาราง 26 ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำทอผ้าจันทรวรรดิ

คนที่	ผู้ให้คะแนน คนที่ 1 (40)	ผู้ให้คะแนน คนที่ 2 (40)	สัดส่วนของ ความแตกต่าง	Po	$\bar{X}$ (40 คะแนน)
1	25	23	2	-1	24
2	23	23	0	1	23
3	27	26	-1	2	27
4	28	26	2	3	27
5	36	37	-1	2	37

ตาราง 26 (ต่อ)

คนที่	ผู้ให้คะแนน คนที่ 1 (40)	ผู้ให้คะแนน คนที่ 2 (40)	สัดส่วนของ ความแตกต่าง	Po	$\bar{X}$ (40 คะแนน)
6	38	37	1	2	38
7	38	38	0	1	38
8	36	36	0	1	36
9	38	37	1	2	38
10	35	35	0	1	35
11	36	37	-1	2	37
12	38	38	0	1	38
13	37	36	1	2	37
14	38	38	0	1	38
15	39	38	1	2	39
16	27	26	1	2	27
17	31	30	1	2	31
18	37	37	0	1	37
19	38	37	1	2	38
20	37	36	1	2	37
21	35	35	0	1	35
22	25	24	1	2	25
23	37	36	1	2	37
24	37	35	2	3	36
25	36	35	1	0	36
26	33	34	-1	2	34
27	36	36	0	1	36
28	37	37	0	1	37
29	25	24	1	2	25
30	25	25	0	1	25
รวม				46	1008
				$\bar{X} = 33.6$	S.D.=5.30

ตาราง 27 คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเพลงและทำร่ำระบำทอผ้าจันทวารวดี

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (30)	คะแนนหลังเรียน (30)	เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (30)	คะแนนหลังเรียน (30)
1	8	23	16	8	24
2	5	15	17	11	30
3	12	24	18	8	24
4	6	16	19	14	28
5	5	15	20	13	25
6	9	24	21	13	23
7	17	30	22	19	29
8	12	28	23	10	22
9	6	17	24	11	25
10	6	17	25	15	27
11	8	15	26	12	23
12	10	29	27	14	28
13	12	27	28	9	22
14	7	16	29	14	24
15	17	28	30	12	21

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนเรื่อง บทเพลงและทำนองทำนองพื้นบ้านทวารวดี (try out)

โรงเรียนบ้านหนองจิกรี อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง บทเพลงและทำนองทำนองจิตรกรรม (tryout)

โรงเรียนบ้านหนองจิก อำเภอดำรงวิทยารัตนบุรี จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง บทเพลงและทำร่ำน้ำท่วมฉ่ำใจ (try out)

โรงเรียนบ้านหนองจิกรี อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนเรื่อง บทเพลงและทำร่ำรำบาทอผ้าจินตนาการ (try out)

โรงเรียนบ้านหนองจิก อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (กลุ่มตัวอย่าง)
โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (กลุ่มตัวอย่าง)
โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (กลุ่มตัวอย่าง)
โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (กลุ่มตัวอย่าง)
โรงเรียนบ้านโคกกร่าง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นางสาวนริศรา มุ่งคุณ
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 25 เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช 2533
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	69 หมู่ 4 ตำบลชีน้ำร้าย อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี รหัสไปรษณีย์ 16110
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2551 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย พ.ศ. 2562 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี